T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
HALI – KİLİM VE ESKİ KUMAŞ DESENLERİ PROGRAMI

TÜRK HALILARINDA YAZI SANATI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan:

20066011 Esen BAYDEMİR

Danışman:

Yrd. Doç. Latif TARAŞLI

İSTANBUL - 2009

İÇİNDEKİLER

Sayfa no.

ÖNSÖZ ……. III

ÖZET ..…….. IV

SUMMARY ……..... V

1.GİRİŞ ..……...…..... 1

1.1.Konunun Önemi ..…… …. 1

1.2. Çalışmanın Amacı Ve Kapsamı ……..…… 4

1.3. Halı İçinde Kullanılan Yazı Türleri ....…….....… 4

2.YAZININ SÜSLEME AMAÇIYLA

KULLANILDIĞI HALILAR…….. 7

2.1.Selçuklu Halıları ..…… 7

2.1.1.Konya Halıları ……...…….. 8

2.1.2.Beyşehir Halıları ……..……. 11

2.1.3.Fustat Halıları ..……..…… 14

2.2.Hayvan Figürlü Halılar ...……. 20

2.2.1. Hayvan Figürlü Halılarda Yeni Keşifler ..…… 24

2.3.Osmanlı Halıları ...…… 26

2.3.1.I. Tip Holbein Halıları …..…….. 28

2.3.2.II. Tip Holbein Halıları ..……..… 31

2.3.3.III. Tip Holbein Halıları ...……...… 33

2.3.4.IV. Tip Holbein Halıları ……...……... 34

2.4. Klasik Devir Osmanlı Halıları …...……... 35

2.4.1. Osmanlı Saray Halıları …...……...…... 36

2.4.2. Seccadeler ……...…….. 39

2.4.3. XVI. Yüzyıl Saray Seccadeleri ……...…… 41

2.4.3.1. Konya Bölgesi Seccadeleri …… 44

2.4.3.2. Bergama Seccadeleri ……... 45
3.YAZININ OKUNABİLDİĞİ HALILAR ……. 46
3.1.Topkapı Sarayındaki Halı Seccadeleri …..…….. 46
3.1.1.Alınlık Kısmında Yazı Kullanılan Seccadeler ……..... 49
3.1.2.Bordüründe Yazı Kullanılan Seccadeler ……..……... 59
3.1.3. Hem Bordüründe Hem Mihrap Köşeliklerinde
Yazı Kullanılan Seccadeler ……..….... 69
3.2.Feshane Halıları …… 80
3.3.Yakın Dönem Yazılı Halılar …… 83
4.SONUÇ …...…...……..…….……...… 86
5.RESİM VE ÇİZİMLER ……..…….……... 89
6.RESİMLER LİSTESİ …..…… 316
7.ÇİZİM LİSTESİ …….. 319
8.KAYNAKÇA ……..…… 323

ÖNSÖZ

Yazı süsleme unsuru olarak çağlar boyunca birçok medeniyet tarafından kullanılmıştır. Türkler tarafından da yazı süsleme unsuru olarak, mimaride, dokumada, oymacılıkta, seramikte ve hat sanatlarında kullanılmıştır.

Dokuma sanatlarında yazı sadece Türkler tarafından değil bir çok medeniyet tarafından da kullanılmıştır. Özellikle İran halılarında, Kafkaslarda Azerbaycan, Kazak halılarında kullanılmıştır yazı. İran halılarında özellikle şiirler yer almaktadır, yine Azerbaycan halılarında da şiirler ve halıların yapılış tarihleri yazmaktadır, son dönemde ise Azerbaycan da Latif Kerimov'un çalışmalarında da yazı unsurunu görmekteyiz. Firdevsi, Nesimi gibi şairlerin hem porteleri hem şiirlerinin yer aldığı dokumaları olduğu gibi, başka kişilerin portreleri ve portrelerin altında kişiler hakkında bilgilerin yazılı olduğu dokumaları da bulunmaktadır. Kazak halılarında da yine tarihlerin yer aldığını görüyoruz.

Türklerde ise yazı unsuru ilk ortaya çıktığından beri halı ve kilimlerimide vazgeçilmez bir öğe olarak kullanılmaktadır. Yazı sadece halı dokumalarında değil kumaş üzerine işlemelerde de kullanılmıştır. Bunlar sadece dini metinler değil, süsleme amacıyla da kullanılmış yazılardır. Bu tip örneklerde, şiirler, maniler dokuyucu adı ve dokuma tarihleri, hatta bazen dilek cümleleri de karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde bu konuyla ilgili kapsamlı çalışmalar pek bulunmamaktadır. Bu nedenle bu konuyu araştırmak gerekmektedir. Yazı kullanılan dokumaların tespit edilmesi gerektiği ve dağınık bir şekilde çeşitli kaynaklarda yer alan bu dokumaların tek bir kaynakta düzenli bir şekilde sunulması gerektiği bilinmektedir. Bu nedenle çalışma başlatıldı.

Tez danışmanım Yrd. Doç. Latif Taraşlı' ya bana tezimi hazırlarken yol gösterdiği için, Sayın Yrd. Doç. H.Hüseyin Gündüz ve Yrd. Doç. Ali Rıza Özcan'a Arapça çevirilerimde yardım ettikleri için teşekkür ederim.

ÖZET

TÜRK HALILARINDA YAZI SANATI

Türk halı tarihinde yazı kullanımı 13.yüzyılda Konya Selçuklu halıları ile başlamıştır. Bu halıların bordüründeki Selçuklu süsleme sanatlarından geçme prensiplerine uygun olarak Kûfi yazı tarzını andıran biçimler görmekteyiz. Daha sonra kûfiden gelişen bu motifler Beyşehir Selçuklu halılarında, Fustat'da bulunan halı parçalarında, hayvan figürlü halıların bordürlerinde ve Osmanlı halılarında karşımıza çıkmaktadır. Bu halılarda kullanılan yazı okunamamaktadır ve sadece süsleme amacıyla kullanılmaktadır.

17. yüzyıldan itibaren ise Osmanlı seccadelerinde okunabilen, Sülüs, Talik ve Kûfi tarzda yazılar görünmektedir. Bu halılarda kullanılan yazılar seccadenin üst bölümünde, alınlık, iç bordür, dış bordür, ana bordür ve mihrap kısmında yer alır. Bu seccadelerde kullanılan yazılar genellikle Kur'an-ı Kerimden seçilen ayetler veya namazla ilgili hadis ve yazılardır.

Türk halılarında yazı sanatı ile ilgili yaptığın araştırmamda görüyorum ki, süsleme amacıyla kullanılan ve okunamayan yazılar daha çok zemin halılarında görülürken, okunabilen yazı ise daha çok ibadet için dokunan seccadelerde görülmektedir.

Araştırmamın gereği Türk halı sanatında kullanılan yazılı halıları tarihsel gelişimini ön planda tutularak tespit edilmiştir ve kullanılan yazı türleri belirlenip bu yazıların çevirisi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Mimar Sinan üniversitesi Hat Anasanat dalı öğretim üyeleri ile ve İstanbul üniversitesi doğu dilleri bölümündeki hocalarla bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Konumun gereği günümüzde yazılı halı üreten firma ve atölyeler belirlenip bunlarla görüşülmüştür.

ANAHTAR KELİMELER; Türk, Halı Sanatı, Yazı, Kûfi, Seccade

SUMMARY

THE ART OF CONTRIBUTION IN TURKISH CARPETS

The history of contribution of art in turkish carpets begins in 13 century with Konya Selçuk karpets. In the bordures of these carpets we see a tradition of kufi contribution motifs that comes from Selçuk decoration arts as prinsiples of that contribution shapes. Then the development of these kufi contribution motifs are seen in Beyşehir Selçuk carpets, in the parts of carpets , in the bordures of animal shaped carpets and in Ottoman carpets as well. In these traditional carpets the contribution motifs can not be read and they are only used for the art of decoration.

Upward 17 century in Ottoman prayer rugs , the styles of Sülüs, Talik ve Kûfi contributions can be seen. The contributions that are used in these carpets can be placed at the top of the prayer rug, frontal, inside of the bordure , the out of the bordure , in the main bordure and at the atlar. The contributions that are used in these prayer rugs are usually taken from Koran's verses or traditions about prayers.

My study that is about the art of contribution in turkish carpets I see and figure out , the unread contributions that are used for decoration are usually seen in basement carpets , otherwise the contributions that can be read are usually seen in prayer rugs that have been knitted for prays.

For my study I fixed the historical development of the art of contribution that have been used in turkish carpets and I determined the kinds of contributions and I translated them. In this context I have been informed by Mimarsinan Art University Calligraphy Art prelectors and with prelectors in İstanbul University East Languages Part. Fort he necessary of my topic I determined some firms and studios that are prducing contributed carpets and I made interview with them.

THE KEY WORDS: Turkish, The Art Of Carpet, Contribution, Kûfi, Prayer Rug

1-GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Yazı özellikle İslam dininin kabul edilmesinden sonra, Türk süsleme sanatlarının içinde ön plana çıkmış ve büyük bir gelişme göstermiştir. Doğrudan doğruya kullanıldığı kitap yazma sanatı dışında mimarlık, tahta ve taş oymacılığı, seramik, cam işleri, dokuma sanatları, deri işleri gibi birçok sanat dalında da yazı kullanılmıştır.

"Türk süsleme sanatları, tabiata dönük bir davranışın gelenekleşmesiyle gelişmiştir. Bu sanatlarda kullanılan bezemeler hiçbir zaman ölçüsüzlük göstermez ve daima anlamlıdır. Dokuma sanatları, bu davranışın en belirgin örneklerini verir. Selçuklu, beylikler ve Osmanlı devirlerinde dokuma sanatlarının ve bilhassa halıcılığın sağlam temellere dayalı gelişmesinde bu davranışın rolü büyük olmuştur. Bunda, el sanatlarının teşkilatlanması da elbette hesaba katılır. II. Bayezıd devrinde (1452-1512) başlayan narh* uygulaması, daha sonra sarayın Es'ar defterleri diye anılan narh defterleri gedik ve lonca teşkilatının kontrollü ve disiplinli çalıştığını ispatlıyor. Bu da halıcılığın, dokuma sanatlarının, gelişmesinde mühim sebeplerden biridir.

Yazı süslemeleri, halı ve kilimlerin camiler için hazırlananlarında öncelikle görülüyor. Konya'da Alaeddin camisi için 13.yy de yaptırılmış halıların bordürlerinde kûfi yazı detaylarından alınma olduğu belli kompozisyonlar vardır. Bu bordür tipi, Selçuklu halılarının başlıca özelliğini verir. Kûfi yazı tarzının kaynağını, Celal Esat Erseven'in "Les Arts Décoratifs Turcs" adlı eserinde de belirttiği gibi,

---

* Narh: bir mal veya hizmet için resmi makamların tespit ettiği fiyatlara denmektedir

Sümer ve Hitit yazılarında aramalıdır. Hz. Ali zamanında, Kûfe'de kimin bu yazıya bu şekli verdiği belli değildir. Yuvarlaktan çok köşeli harfler dokuma tekniğine yatkın ve elverişli olduğundan Selçuklu devri dokumalarından başka mimarlık eserlerinde, kitap ve deri işlerinde kûfi kompozisyonlara yer verilmiştir. Kûfi tiplerinden hangilerinin tercihen kullanıldığını bu halılara bakarak tespit etmek oldukça güçtür. Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver "halılarda görülen kûfi yazın lam- elif geometri düzeninde olduğu" kanaatini belirtiyor.

Beyşehir grubu halılarında kûfi yazının daha gelişmiş, çağın mimarlık eserlerindeki kaligrafiye paralel ve dokuma tekniğine en yatkın örnekleri görülür. Sivrihisar'daki Şeyh Baba Yusuf Camisi' nin halı dokumalı saf seccadelerinde de kûfi yazı bordürlü süslemeler vardır. Bu da, yazı süslemelerinin yaygınlığını gösteriyor.

Topkapı sarayı müzesi koleksiyonlarında bulunan halı dokumalı saray seccadelerinde ise okunabilen yazı kompozisyonları vardır. Bunlar hakkında Kurt Erdmann, "Art İslamica" daki yazısında (sayfa 165-167): "Topkapı sarayı müzesindeki halı dokumalı seccadeler İran halılarından öylesine farklı özellikleri olan bir grup teşkil eder ki, onların aynı kaynaktan geldiği ispatlanırsa şaşmak lazımdır." der. Wilhelm von Bood ve Ernst Kühnel ise " Antique Rug Form The Near East" adlı eserinde " bu halılar gerek kullanılan sert yün dolayısıyla, gerek renklerindeki ahenk bakımından İran kaynaklı olamaz" kaydını koyarlar.

Anadolu'daki Osmanlı halı sanatı, 16. yüzyılda en parlak devrine ulaşmıştır. Bu devirde yapılan halı dokumalı saray seccadeleri, nerede dokunuyorlarsa oranın adıyla anılıyordur. Desen ve kompozisyon, tabandan mihrabın tepesine doğru kalından ve iriden başlayarak gitgide incelecek şekilde düzenlenmiştir. Rumi, Hatayi ve Çin bulutu kompozisyonları klasik Osmanlı süslemeleri biçimindedir. Malzeme

olarak Orta Anadolu yünü kullanılmıştır. Sert yün istenilen incelikte bükülebilir. Çözgüler keten ipliği, yün ipliği, ipek-yün karışımı, ya da yalnız ipek ipliği olarak kullanılmıştır. Kûfi yazı süslemelerine sim de karıştırılmıştır. Renkler sıcak, parlak ve ahenklidir. Desimetre karede 80 x 80 veya 100 x 100 Gördes düğümü vardır. Arışlar ince bükümlü kına rengi yündendir. Seccadelerdeki Kûfi yazı kompozisyonları sarma tekniğindedir. İlme ve sarma tekniğinin bir arada kullanılışı ancak üstün sanat gücüne bağlıdır. Mihrap kemeriyle yazı dolguları, Osmanlıların "Seraser" kumaşlarında olduğu gibi gümüş simle işlenmiştir. Mihrap nişi, kitabelik, alınlık, ve bordürlerde Sülüs kırması yada talik'le Kur'an-ı Kerim'deki Ayet el-kürsi, Kelime-i Tevhid, Akümüssalate, Hudüyü Bihakku ve Abbi Acilna gibi seçme ayet ve ibareler vardır. Ayetlik, alınlık ve bordür köşelerinde Allah-Muhammed, Allah-Muhammed-Ali kompozisyonları Makılı Kûfi yazıyla işlenmiştir.

Osmanlı mimarlığında ilk kûfi yazının Bursa'daki Yeşil Camii kapısında görüldüğünü bilmekteyiz. Makılı kûfi yazı ise ilkin İstanbul'da Beyazıt Camii' sinin minare kaidelerine tatbik edilmiştir. Yukarıda sözünü ettiğimiz kûfi ve Makılı kûfi yazılı saray seccadelerinin "Kütahya civarında dokunmuş olabileceğini gösteren belge, II. Osman'ın Kütahya'da işlenen seccade ve halılara Beyt-i Şerif ve Hatt-ı Kur'an nakş olunmak şer'an caiz olmayıp şehren men'i" lüzumunu ferman ediyordu (Ahmet Refik, İstanbul hayatı: 1000-1200, sayfa:14). Yukarıda tasvir ettiğimiz halılar, bu belgeye göre toplatılıp ferman gereğince Saray'a getirilenler olmalıdır. Sırma yapılışı ve simkeşlerle ilgili kayıtlar Bursa Şer'iyye mahkemesi sicilleri incelendiği takdir de hayli dikkat çekici neticelere varılır. III. Selim zamanında, zamanın Reis-ül-küttab'ı tarafından altın ve gümüş sırma bükümü yapılmamasına dair gönderilmiş olan buyruğu, buna bir örnek teşkil eder. Bunları bize gerek halı dokumalı saray seccadelerinde, gerek Kütahya bölgesindeki damatlık bohça, namazlık örtüsü ve yağlık gibi halk dokumalarında kûfi, sülüs kırması ve talik yazı süslemelerinin bilhassa 17. yüzyıl sonlarına kadar geniş ölçüde tatbik alanı bulduğunu ispatlıyor."[1]

[1] Yusuf Durul, halı ve seccadelerdeki yazı süslemeleri, Türkiyemiz Dergisi, sayı: 17, s: 26

1.2.Çalışmanın Amacı Ve Kapsamı

Araştırmamın öncelikle amacı el dokuması halılarımızda yazı sanatımızın uygulamalarını inceleyerek halı sanatımızdaki öneminin vurgulamaktır. Bu amaçla günümüze kadar farklı malzeme ve tekniklerde yazı sanatımızın örneklerini içeren el halısı uygulamalarımızı tespit edip, bu halılarda kullanılan yazıların ne amaçla kullanıldığını, bu yazıların çevirileri ve hangi yazı türlerinin kullanıldığı belirlemek gerekmektedir.

Araştırma öncelikle halının tarihsel gelişimi ön planda tutularak düzenlenmiştir. Konunun önemi belirlenip, halılarda kullanılan yazı çeşitlerinin kısa bir tanımlaması yapılmıştır. Daha sonra yazı kullanılan halıları tarihsel gelişimi içersinde vererek en son bölümde de bu halıların fotoğraf ve çizimleri yeralmaktadır.

Araştırma gereği Hat Anasanat dalı öğretim üyeleriyle görüşülüp bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Konuyla ilgili yazılı ve görsel kaynak araştırmaları yapılıp, konuyu içeren uygulamalar yapmış halı üreticileriyle görüşülmüştür.

1.3. Halı içinde kullanılan yazı türleri

Yazı, insanlar için ortak anlam ya da sesleri temsil eden işaret ya da simgelere dayanan bir iletişim sistemidir. Yazı dili görselleştirir diyebiliriz. Tarih boyunca bilinen ilkyazı türleri Sümer yazısı ve Çivi yazısıdır.

Tarih boyunca yazı birçok alanda süsleme unsuru olarak da kullanılmıştır. Türk sanatlarında da yazı birçok alanda kullanılmıştır. Örneğin, hat sanatı, mimarlık,

tahta oymacılığı, taş oymacılığı, seramik, cam işleri, dokuma sanatları, deri işleri gibi. Dokuma sanatlarında özellikle halılarda yazı kullanılmıştır.

"Hat sanatı Arap harflerini malzeme olarak kullanan yüzey sanatına denir."[2] Hat sanatında kullanılan çok çeşitli yazı türleri vardır. Ma'kılı, Kûfi, Sülüs, Muhakkak, Reyhani, Nesih, Tevkii, Rika, Ta'lik, Ğubâri, Divani, Siyâkat, ve Müselsel bu yazı türlerinden bazılarıdır. Bu yazı türlerinin bir kısmı halı sanatında kullanılmıştır. Kûfi yazı, Sülüs yazı ve Ta'lik yazı türleri halılarda en fazla görülen yazı türleridir.

Kûfi yazı; Köşeli ve düz çizgili en eski İslam yazısıdır. "Arap yazısının kökeni, Roma döneminde Arabistan'ın kuzeybatısıyla Ürdün'ün batısında yaşamış Sami asıllı Nebati kavminin yazısına dayanır. İslam dinini kabul eden ulusların kullanması nedeniyle Arap yazısı, İslam yazısı olarak da adlandırılmıştır. Bu yazının ilk biçimi olan ve adına Kûfe kentinden alan kûfi yazının yerini 9. yüzyıldan sonra Aklam-ı Sitte almaya başladı. Aklam-ı sitte'yi oluşturan muhakkak, reyhani, sülüs, nesih, tevki, ve rıka adlı altı çeşit yazıdır, fakat bu yazılara yuvarlak çizgiler hakimdir."[3] Türk halılarında ise ilk kûfi yazı 13.yüzyıl Konya Selçuklu halılarının bordürlerinde görünmektedir. Fakat kullanılan bu kufi yazılar okunamamaktadır.

Sülüs yazı dört bölüğü düz, iki bölüğü yuvarlaktır, diye tarif edilmektedir. "Sülüs yazı karışık ve eğri hatlı, tok olmayan, hatları uzun, uzun boylu ve ince görünüşlü, istife elverişli bir yazıdır. Kûfiden çıkmış, bozulmuş, fakat ona zıt istikamette serpilmiştir. Kûfiden sonra en eski yazıdır. Yazı çeşitlerinin en önemlilerinden biridir ve Hattatlık denince ilk akla gelen yazıdır. Daha çok levha ve

---

[2] M. Sözen, U.Tanyeli, Sanat Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İst. 1992,S.101

[3] Ana Brittanika S:449, C:8

kitabe yazısıdır. Mimaride çok kullanılan ve sülüs celisi veya celi denilen yazı, sülüsün bir çeşididir."[4] Sülüs yazı Türk halılarında seccadelerin alınlık kısmında veya bordürlerinde kullanılmışlardır. Bu halıda kullanılan yazılar okuna bilmektedir.(bkz. Resim 30, çizim 22)

Ta'lik yazı; "Yatık çizgileri uzun, dik çizgileri kısa bir yazıdır. Yaygın ve hafif sağa, geriye yatıktır. Çizgileri incedir ve ince ve zarif bir görünüşü vardır. İranlılarda kitap ve el yazısı olmuştur. Teferruatsız, yalın ve açık görünüşlüdür. Levha, kitabe ve kitap yazısıdır."[5] Türk halılarında seccadelerde kullanılmıştır.(bkz. Resim 46, çizim 38b)

Yukarda bahsettiğimiz yazı çeşitleri Türk halı tarihinde halılarda kullanılan yazılardır. Günümüzde yazı kullanılan halılarda da bu yazı çeşitlerinin yanında, Nesih, Divani, ve Celi Ta'lik türde de yazılar kullanılmıştır.

---

[4] Muharrem ERGÜN, Osmanlıca Dersleri, İst Üni. Edebiyat Fak. Yayınları, 1962, NO:285, S:95

[5] Muharrem ERGÜN , Osmanlıca Dersleri, İst Üni. Edebiyat Fak. Yayınları, 1962, NO:285, S:95

2.YAZININ SÜSLEME AMAÇIYLA KULLANILDIĞI HALILAR

2.1. Selçuklu Halıları

Türk halı sanatının gelişmesinde en önemli yeri Anadolu Selçuklularının merkezi Konya da bulunan Selçuklu halıları almaktadır. Bu halılar13.yüzyıldan 19.yüzyıla kadar uzanan zincirin ilk büyük halkasını teşkil eder. Bu halıları ilk defa keşfeden F.R.Martin Almanya konsolosluğunda görev yapan Loytved'e bunların çok büyük ilmi değerlerine işaret etmesiyle halılar kısa zamanda tanınmışlardır. Martin bu halıları ancak 1908 de HİSTORY OF ORİENTAL CARPETS BEFORE 1800,(VİENNA, 1908) adlı eserinde tek renkli ve renkli olarak yayınlamıştır. Bu halılar büyük boyda olup bir tanesi 15 metre kare ölçüsüne kadar varmıştır. Renk ve dekor bakımından inanılmaz bir zenginlik gösterirler. Zemin genellikle koyu mavi veya kırmızıdır. Motifler açık mavi veya açık kırmızıdır. Açık ve koyu sarı ile bazen açık yeşilde göze çarpar. Koyu ve açık renklerin ahengi çok güzeldir. Pek az renk kullanılmış olmakla beraber, aynı rengin çeşitli nüanslarıyla büyük bir zenginlik oluşturur.

Desen acısından da büyük bir zenginlik içermektedirler bu halılar, genellikle baklavalar, sekiz köşeli yıldız, uçları çengellerle çevrilen sekizgenler gibi, sık görülen geometrik şekiller kullanılır. Bazen geometrik şemaya uydurulmuş, bitki motiflerine de yer verilmiştir. Zemin kompozisyonu, bu sade şekillerden ibaret motiflerin yan yana ve üst üste sıralanmasından meydana gelir. Fakat Konya Selçuklu halılarına asıl karakteristik özelliklerini geniş bordürlerinde kullanılan kûfi yazılar vermektedir. Başlangıçta uçları ok başını andıran sivri üçgenlerle nihayetlenen dik harfi bir kûfi görünür. Sonraları bu, çeşitli değişmelere uğrayarak devam eder. Kûfi bordürler de dar ve uzun kenarlar düzüne uzatılarak aralarında hiç bir bağlantı sağlanmamış, böylece köşeler hemen hemen boş bırakılmıştır. Daha sonraları ise bu köşeler çok başarılı köşe geçişleri ile birleştirilecektir.

Sonraları örgülü ve çiçekli kûfi bordürler halinde gelişerek 14. ve 15. yüzyıl minyatürlerinin halı tasvirlerinde, İspanya ve erken Kafkas halılarına varıncaya kadar etkisini göstermiş olan kûfi bordürleri büyük ölçüde dekoratif zenginlik sağlamıştır. 1905'te Konya Aladdin Camii'nde bulunan halıların, camiin genişletildiği 1221 yılından sonra Sultan Aladdin Keykubad tarafından yaptırılıp daha onun sağlığında buraya verilmiş olmaları gerekir. Geniş mekanı kaplayacak şekilde ve 5-6 metre uzunluktaki bu büyük halılar Selçuklu sanatının en güzel ve gösterişli örnekleridirler. Konya Selçuklu halıları 31 Mart 1930 tarihinde İstanbul Türk İslam eserleri müzesine getirilmiştirler. Bu halılar çoğu yıpranmış durumda sekiz Selçuklu halısı olup, bunların üç tanesi hemen hemen bütün, diğer beş tanesi ise parça halindedirler.

2.1.1. Konya Halıları

Selçuklu halıları içinde Konya halıları adını alan bütün haldeki en büyük halı 2.85x5.50m. boyutların da olup, bütün olarak kalmış olan halı aşınmış olmasına rağmen ihtişamını muhafaza etmektedir. Açık kırmızı zemin üzerine koyu kırmızı renkte baklava şeklindeki motifler kaydırılmış zemin üzerinde sonsuza doğru sıralanmışlardır. Bu motiflerin ok başını andıran, kuvvetle üsluplanmış kartal motiflerinin olduğunu Oktay Aslanapa belirtmektedir, kahverengi konturlu bu örneğin uçları kancalı olup, ortası koyu mavi renkte küçük bir baklava ile dolgulandırılmıştır. Halının en önemli yeri ise geniş bordürüdür. Koyu mavi renk zemin üzerine açık mavi renkte ve beyaz konturlu iri ve dik kûfi harflerden geliştirilen süslemelerden meydana gelmiştir bordürler, dik üçgen başlıklı kûfi harfler sarı kancalar ve kırmızı şeritlerle canlandırılmıştır. İç ve dış bordürlerde dışta mavi kare içine kırmızı, içte kırmızı kare içine mavi olarak sekizgen yıldız dolgulu küçük kareler sıralanmıştır, bu halıda kullanılan kûfi yazıdan esinlenilmiş süslemeler okunamamaktadır.(bkz. Resim 1)

İkinci Konya halısında koyu mavi renk zemin üzerine kırmızı yıldız dolgulu açık mavi sekiz köşeli yıldızlar dört taraftan çift şeritlerle birbirine birleştirilmiştir. (bkz. resim 2) Yıldızları bağlayan bu şeritler, iki taraftan çift kancalarla zenginleştirilmiştir. Kûfiden gelişen geniş bordürde vişne çürüğü renkteki zemin üzerine kırmızı renkte dört kenarından kûfi kanatlar çıkan kaseler görünür. Dar bordürler kahverengi zemin üzerine uçları kancalı sarı çengellerin çift çift bağlanmasından meydana gelmiştir.(bkz. çizim 2)

Üçüncü Konya halısı 6.08x2.46 m boyutlarında olup Konya halılarının en büyük olanıdır, bu halıda saman sarısı zemin üzerinde basık sekizgenlerden ibaret devetabanı denilen kırmızı bir örnek kaydırılmış eksenler halinde sıralanmıştır. Bunların içi koçbaşı adı da verilen kancalı dört motifle dolgulanmışdır. Halının bordürü ise kırmızı zemin üzerine ince beyaz kûfiye benzer karşılıklı iki harfin kancalı bir düğümle birleşmesinden meydana gelmiştir ve tepesine yarım ay konmuştur desenin. İç ve dış dar bordürler iki mavi şeritten ibarettir. (bkz. Resim 3, çizim 3)

Dördüncü Konya halısı küçük boyda olup ebatları 2.30x1.14 m dir. Koyu mora çalan kırmızı ve dar zemin üzerine açık kırmızı olarak geometrik motiflerden gelişmiş stilize çiçeklerin diyagonal sıralanıp alternatif eksenler üzerine on beş sıra halinde yerleştirilmesini gösterir. Çiçeklerin kademeli sapları bir sırada sağa, bir sırada sola kıvrılmıştır. Altıgen çiçeklerin sivri ucu iki tarafa çiçek tacı gibi kancalı olup, ortasında küçük mavi altıgen üzerine zemin rengi ile gamalı haç biçiminde bir dolgu vardır. Halının zeminini çevreleyen mavi şeridin köşelerinde kancalı beyaz dolgular vardır. Bordür tabi kahverengi yünden zemin üzerine firuze olarak iki ayrı örnek gösteriyor. Enine gelen bordür bir karenin dört kenarından çıkan kûfi kanatlarla ikinci Konya halısındaki bordüre benziyor.(bkz. çizim 4) Uzun kenar bordüründe ise iç içe iki yıldızın iki tarafı, yine ince kanatlarla diğeri iki tarafı kanatların ucundan içe dönük birer çengel ve tepelerinde birer küçük baklava motifi

ile nihayetleniyor. Dar bordürlerde kırmızı üzerine beyaz köşeli S'ler sıralanmaktadır. (bkz. Resim 4)

Beşinci Konya halısı bir parça şeklindedir. Koyu mavi zemin üzerine açık mavi olarak etrafı yukarıya kıvrık çengelli kancalarla çevrili, bir ucu ok biçiminde sonlanan ve ortası çakmak denen kırmızı köşeli S dolgulu altıgenler görülür. Çiçek aslından geliştirilmiş geometrik örnek sıralanması kendini belli eder. Kırmızı üzerine beyaz kûfili geniş bordür kırık köşeli hatlar içinde renkli yıldız dolgularla zenginleştirilmişlerdir. İç bordürde ise, sarı zemin üzerine bir tarafı mavi, bir tarafı kırmızı, kazayağı denilen köşeli bir çiçek motifi bir aşağı bir yukarı yan yana sıralanmıştır.(bkz. Resim 5, çizim 5)

Altıncı Konya halısında zemin sarı olup, üzerinde koyu mavi renkte etrafı kancalı baklava motifleri sıralanmıştır. Alt kenarda zemin rengi birden değişerek koyu mavi olmuş, örnekler sarı rengi almıştır. Bu çizgi üzerinde yarım kalan motiflerin boşluğunu doldurmak için ortası sarı benekli koyu mavi birer baklava motifi yerleştirilmiştir. Açık kırmızı zemin üzerine koyu kırmızı kûfi bordürde iki harf ortadan birleştirilmiş ve yeşil bir ay motifi ile taçlandırılmıştır. Sarı renkte kalın bir şerit, zeminle bordürü ayırmaktadır. Bu bordür örneği sarı renkte kûfilerle Fustat parçalarında görülür.1.32x1.23m (0.87 x1.66)boyutlu iki parça halinde kalan bu Konya halısının çok yıpranmış durumda büyük bir eşi (2.26x 1.23 m.)daha vardır. Bir kenarı ve bordürünün çoğu eksik olan bu halının rengi solmuş ve havı dökülmüştür.(bkz. çizim 6)

Konya Kılıçarslan Kümbetinden 10 ağustos 1928'de müzeye gelen Konya halısının zemin ve bordüründen çok küçük bir parça kalmıştır.(0.77x0.17m.)koyu mavi zemin üzerine etrafı çengellerle çevrili açık mavi renkte içi ortası kırmızı benekli küçük kahverengi ve sarı baklava dolgulu büyük baklavaların sıralanması görülür. Bu kancalı büyük baklavaların etrafı ayrıca ortaları çakmak denen köşeli S

dolgulu uzun ve dar baklavalarla çevrilmiştir, bunların birleşen uçları arasını bağlayan uzun altıgenlerle birlikte sekizgen bir çevre halini almıştır. Kalan kısımlardan anlaşıldığına göre, bordür bazı renk farkları ile beşinci Konya halısının bordürünü tekrarlamaktadır. Diğer Konya halılarında olduğu gibi burada da bitki ve çiçeklerden geliştirilmiş geometrik örnekler kendini belli etmektedir.

2.1.2. Beyşehir Halıları

"Anadolu Selçuklu devrine ait halıların sade Konya da bulunmuş halılardan ibaret olmadığı daha sonra Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde 1930 yılında R.M.Riefstahl tarafından bulunan halı parçaları ile anlaşılmıştır."[6]

"Bulunan dört halıdan biri Konya halılarından birinin çok benzeri, diğer ikisi yüzyılın sonundan veya 14.yy 'ın ilk yarısından kalmış olmalıdır. Dördüncü parça 15.yy' dan dır."[7] Burada bulunan üç halı parçası Konya halılarının teknik ve desen özelliklerine sahiptirler. Bu halılardan ikisi bugün Konya Mevlana Müzesi'ndedir.

"Beyşehir grubu halılarında kûfi yazının daha gelişmiş, çağın mimarlık eserlerindeki kaligrafiye paralel ve dokuma tekniğine en yatkın örnekleri görülür."[8]

Bu halıları tek tek incelersek; Birinci halı 1.70x2.45m boyutundadır. Koyu mavi üzerine açık mavi renkte sonsuza doğru sıralanan baklavalar görünür. Baklavaların karşılıklı iki uçundan iki tarafa doğru kıvrılan çengeller görünmektedir

---

6 Şerare Yetkin,Türk Halı Sanatı, İş Bankası Yayınları, İst. 1991, S:8

7 Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul, 1987, S:19

8 Şerare Yetkin, a.e., S:9

ortalarında sekiz köşeli yıldızlar vardır. Halının geneli günümüze sağlam kaldığı halde bordür kısmından çok küçük bir parça kalmıştır. Bu kalan bordürde kûfi yazı kullanıldığı anlaşılmaktadır.(bkz. Resim 6)

İkinci halı 0.49x1.16 boyutlarındadır. Bu halı kırmızı zemin üzerine kahverengi olarak ikinci Konya halısının örneğini renk farkıyla tekrarlamıştır. Ortadaki sekiz köşeli çifte yıldızlardan sadece kenarlar kalmış, fakat bunları birleştiren kancalı şeritler iyice belli olmaktadır. Geniş bordür dördüncü Konya halısının esas bordürüne benzemektedir. Koyu kahve zemin üzerine firuze renkte iç içe sekiz köşeli çift yıldızların dört tarafından kanatlar çıkmaktadır. Ortada bulunan yıldız kırmızı renktedir. Dar bordürlerde kırmızı üzerine beyaz çifte kûfi harflerden bozma bir sıralanması görünmektedir.(bkz. Resim 7, çizim 7)

Üçüncü Beyşehir halısı uzun bir süre kayıptı biz bu halıyı R.M. Riefstahl' in yayınlarından biliyorduk. Fakat son zamanlarda bu halıya ait büyük bir parça, İngiltere'de E. Unger'e ait Keir Kolleksiyonu'nda ortaya çıkmıştır. 1917'de J.Pazzi terekesi müzayedesinde satın alınmıştır. Renkli olarak neşredilmiştir.

"Koyu mavi üzerine açık mavi olarak üsluplanmış beyaz konturlu köşeli bir çiçek motifi dik bir eksen üzerine bir sıra sağa, bir sıra sola uzanan paralel sapmalarla ilk defa burada ortaya çıkıyor. Uçları kancalı çiçekler içerisinden küçük saplı, köşeli tomurcuklar sarkıyor. Geniş bordür patlıcani zemin üzerine koyu mavi olarak kûfiden gelişen ve eli belinde motifleriyle zenginleştirilmiş bir kompozisyon görülür. Dar bordürlerde kızıl kahve üzerine açık sarı çifte kûfilerle tekrarlayan bir örnek vardır.

Riefstahl'in 1927'de bulduğu gibi, 5 metre uzunlukta olan halıdan burada yalnız 2 metresi vardır. Tanınmış Fransız koleksiyoncu diplomat 1922-1930 arasında

Türkiye'de bulunmuş olan Jean Pozzi, koleksiyonundan gelmedir. Paris'de Hotel Drouot'da 30 Nisan 1971'de Jean Pozzi terekesi müzayedesinde satın alınmıştır. Kuvvetle üslüplanan çiçek motifleri geometrik şekiller almıştır. Amasya eserlerine benzer bu motifler, Orta Asya tekstil örneklerine bağlanmaktadır.

Eksik bordürlerden çizgi halinde kalan iz, zeminin genişliğini belli etmektedir. Ki, bu 130 cm. kadardır. Üst tarafta da dar bordürden kalan düğümler belli olmaktadır. Bordür 63 cm. zeminin yarısına kadar genişliğe varmış olup, halının tam genişliği 260 cm. kadardır. Yayınlarda açık mavi üzerine koyu mavi olarak gösterilen geniş bordür kızıl patlıcani üzerine koyu mavi olarak eli belinde motifleriyle zenginleştirilmiş bir süs kufisi, dar bordürler ise açık sarı üzerine kızıl kahverengi çifte küçük kûfi harflerden bir örnek gösteriyor. Bu 5 metre olduğu tahmin edilen uzunluğun yarısına yakın bir ölçü vermektedir. Konya Beyşehir Selçuklu devri halılarının hiçbiri bu genişliğe varmamaktadır.(bkz. Resim 8, çizim 8)

Almanya da bir özel koleksiyonda bulunan parça bunun üst yarısı olup, kolayca birbirini tamamlamaktadır. Uzun ve geniş bordürlerin çizgi halinde kalan izleri halının tamamını ortaya çıkarmaktadır. Uzun bordür yalnız bir tarafta kalmış olup, diğer uzun bordürle alt ve üst bordürler yoktur. Bu durumda halının 5 metreye varan boyu ile 260 cm. genişliği de belirlenmiş olacaktır.

Bu halının Eşrefoğlu Camii'nin tamamlanma ve açılış tarihi olan 1928'den sonraya tarihlendirilmemesi için sebep yoktur. Camii için yaptırılan halının tarihinde bitmiş hazır olması gerekir, böylece 13. yüzyılın son yıllarına malledilmesi uygun olur, üslup gelişmesi de buna uygundur.

Paris'deki bu müzayededen 14 yıl kadar önce 1957'de Kurt Erdmann, Washington Textile Museum'u ziyareti sırasında müzenin direktörü kendisine satın

alınmak üzere bir Selçuklu halısı teklif edildiği ve bunu satın alacaklarını bildirerek halının fotoğrafını gösteriyor. Bu aslında kaybolan Beyşehir Selçuklu halısının ta kendisiydi. Müdür durumu öğrenince satın almaktan vazgeçiyor. Halıyı getiren, müzeye her zaman satış yapan biri idi ve tabii halının sahiplerini açıklaması beklenemezdi. Paris satışından sonra durum aydınlanmış dolaşık yollardan halının asıl sahibi de meydana çıkmıştır.

1960 yılı başlarında Avrupalı bir koleksiyoncu tarafından Kahire'de satın alınan Beyşehir Selçuklu halı parçası halen Oxford Ashmolean Museum'a sergilenmek üzere verilmiş olup orada Oriantal Galleries'de teşhire konmuştur."[9]

2.1.3. Fustat (Eski Kahire) Halıları

"Konya ve Beyşehir'den başka Anadolu'daki diğer Selçuklu şehirlerinden de halılar yapıldığı muhakkaktır. Bunun için en kuvvetli delil Ebul Fida'nın 1274'te ölmüş olan İbn Said'e adfen verdiği bilgidir. "Her memlekete ihraç edilen Türkoman halıları orada yapılır" diyor ve imal merkezi olarak bilhassa Aksaray'ı zikrediyor . Ayrıca 14. yy. başında Anadolu'da seyahat eden İbni Batuta, Aksaray halılarını övmekte ve bunların Mısır, Suriye, Irak, Hindistan, Çin ve Türkler memleketine , "ki bununla İran'ı kastetmektedir" kadar ihraç edilmektedir. Daha 13. yy' dan itibaren Türk halılarının diğer memleketlere ihraç edildiğini bildiren bu bilgilerin doğruluğunu ispat edebilmek imkanını Fustat'da bulunan halı parçaları ile kazandık . Mısır ' da Fustat kazılarında ve yapılan araştırmalarda. 1935 -1936 yıllarında yüze yakın irili ufaklı halı parçası bulunmuştur, Bunların önemli bir kısmı 13-14-15. yüzyıllara ait olup , Anadolu' dan Mısır'a ihraç edilmiş halılardır . Bunların ancak bir kısmı C. J. Lamm tarafından resimleri ile yayınlanmıştır ."[10]

---

9 Oktay Aslanapa, a.e., S: 21

10 Şerare Yetkin, a.e., S:9

"Bunlardan çoğu Lamm tarafından İsveç'e götürülmüş olup halen Stocholm Milli Müzesi' nde, birkaçı Lamm'ın özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Önemli bir kısmı Atina Benaki Müzesine maledilmiştir . Benaki Müzesinde bulunanlardan hiç birisi tanıtılmamış ve yayınlanmamış olup Berlin, Kahire ve Newyork Metropolitan Müzelerinde diğer Fustat parçaları vardır. Bunlarda henüz yayınlanmamıştır. Fustat halılarının düğümleri Konya halılarından daha sık ve ince, boyları da küçüktür.

İsveç Müzelerinde saklanan koleksiyonlardaki 29 parçanın resimleri ve desenleri Lamm tarafından yayınlanmıştır. Bunlar hep 13-14-15. yüzyıllarda Anadolu'dan ithal edilmiş halılardan kalmıştır. Bunlardan 7 parça, Konya Selçuklu halıları gurubuna girmekte ve Selçuklu halı örneklerini daha da zenginleştirmiştir. Aynı zamanda bu parçalar Anadolu Selçuklu halılarını 14. yüzyıla kadar uzandığını göstermiştir. Argaçlar sarıya yakın mat beyaz veya kahverengi, arışlar ise yine kırmızı yündendir" [11]

Böylece Selçuklu halıları sekizi Konya' da, üçü Beyşehir'de, yedisi Fas'da ele geçirilmiş olarak on sekiz adedi bulmaktadır.

Fustat'da bu parça halıların meydana çıkmasında Beyşehir halılarını keşfeden Riefstahl'ın rolü olmuştur.

"Riefstahl, Kahire'de antika pazarında bir dükkandan ucuza satın aldığı birkaç eski halı parçasının, Fustat (Eski Kahire)'ta yapılan kazılarda sık sık ele geçenlerden bir kısmı olduğunu satıcıdan sorarak öğrendi. Fakat kendisi Fustat harebelerinden geldiği söylenen bu parçaların Kahire'nin güney ve doğusunda çöp yığınları arasından toplandığını tahmin ediyor. Daha sonra sık sık pazarlarda böyle

---

[11] O.Aslanapa, a.e., S: 21

parçalar ortaya çıktı. Fiyatlarda süratle arttı. Böylece 1935-1936 yıllarında ele geçen yüzden fazla halı parçasının çoğu yayınlanmıştır. 13-14-15. yüzyıllardan kalan bu parçalarda geometrik örnekler hakimdir. Avrupa ressamlarının tablolarındaki halı tasvirlerinde de geometrik örnekli olanlar görülmekle beraber, hayvan halılarına nispetle bunlar nadirdir. Fustat parçalarında ise, az sayıda hayvan halılarının örnekleri karışık kompozisyonlu figürler olup. Tablolarda tek tük rastlanır veya hiç görülmez.

Bunlardan 29'unu yayınlayan İsveç'li Lamm da, parçalarının Fustat'ta mezarlardan çok, çöplüklerden toplandığı kanaatini ileri sürmüştür. İsveç müzelerinde bulunan ve sert bir yünle yapılan bu Gördes düğümlü halılardan yedi parça Selçuklu halıları arasına girer ve yeni örnekleriyle bunları zenginleştirir.

Bu halılardan birincisi 0. 14 x 16.5m. boyutlarındadır. Açık kırmızı üzerine koyu kırmızı renkte kancalar arasına yerleştirilmiş açık mavi baklavalar alternatif, eksen üzerine sıralanmıştır. İçleri U ve V'ye benzer motiflerle dolguludur. (Stockholm National Museum)

Diğeri bir halının zemininden bir parçadır. (0.26 x 0.17 m.) Kırmızı zemin üzerine koyu mavi çok köşeli bir yıldız motifinden bir kısım bellidir .

İçinde sekizgen sarı bir yıldız ve dikdörtgen şekillerle kırmızı baklava dolgular vardır. Zemine koyu kırmızı üç parçalı geometrik palmetler sıralanmıştır. (Stockholm Natıonal Museum)

Diğer yün halı parça 0.31, 5 x 0.18 m. Bordür ve zeminden küçük bir parça açık kırmızı üzerine örnekler, bir önceki halı gibi koyu kırmızı geometrik üçlü palmetler gösteriyor. Bordür koyu mavi üzerine koyu zeytuni yeşil iri kûfiden bir

parçadır, iç sıra açık yeşil düz bir şerit olup, aradaki orta bordürde kırmızı mavi dolgulu üçlü dörtlü kancalar alternatif olarak bir aşağı bir yukarı yönde sıralanmıştır .

İri kûfili bordürden bir parça 0. 40 x 0. 14,5 m. Olup, kırmızı zeminde kahverengi konturlu krem rengi harflerden meydana gelmiştir. Harfleri birleştiren yatık dikdörtgenlerin tepesinde birer hilâl vardır. Dar bordür kırmızı yeşil dolgulu zikzaklardır .(Stockholm Natıonal Museum) (Bkz : Resim 23)

Diğeri ise 33 x 9.5 cm. küçük bir parça olup, açık kahve zemine kırmızı mavi dolgulu bir rozet ve şematik koyu açık mavi bir çiçek bir aşağı bir yukarı alternatif olarak sıralanmıştır. 14. yüzyıla girer. (Stockholm Natıonal Museum)

Diğer halının zemin parçası , (0.27,5 x 0.10,5 m.) açık kahve üstüne koyu mavi sekizgen yıldızlardan oluşmuş, dört yandan sivri ok başları uzanmış, konturlar kahverengi, içleri kırmızı dolguludur. Bu sivri ok başları kûfi yazıdan türetilmiştir. XIV. yüzyıl (Stockholm Natıonal Museum) (Bkz. Resim 9, Çizim 9)

Çok yıpranmış yedinci halıda, 0.31 x 0.25,5 m. zemin ve bordürden küçük bir parçadır. Açık kahverengi, içleri kırmızı yeşil köşeli yıldız üçgenler bordürde uçları iki tarafa uzanan kanat harflerle kûfi motifli olan bu halı, diğerlerinden farklı uzun ve yumuşak bir yündendir. XIV. yüzyıl (Götenburg Röhss Museum)”[12]

Selçuklu halılarının benzerlerini Selçuklu Çığırı adı altında toplayabildiğimiz 13. yy. yazmalarındaki minyatürlerde bulunan halı tasvirlerinde görüyoruz. Özellikle

---

[12] O.Aslanapa, a.e., S: 21

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan, Esad Efendi Kitaplığı'ndan getirilmiş olan, 2916 numaralı bir Makamat yazmasının minyatürlerinden birinde bulunan halı tasviri, Selçuklu halılarının karakteristik kûfi yazılı bordürlerini ve geometrik örnekli zemin dolgusunu taşımaktadır.

Selçuklu halıları İtalya'ya da ihraç edilmiştir. Giotto tarafından Podua'da Arena Capella'da yapılmış olan ve 1304'e tarihlendirilen bir freskte, Selçuklu halılarından birine benzeyen bir halı tasvir edilmiştir. Beklide Giotto böyle bir halıyı model olarak kullanmıştır. Bu husus Venedik'te 1305 tarihli bir vesika ile de belgelenmiştir.

"Selçuklu halıları adı altında toplanan halılar tam ve parça olarak 18 adettir. Bunların sekiz tanesi Konya Alâeddin Camii'nden, üç tanesi Beyşehir Eşref oğlu Camii'nden, yedisi eski Kahire (Fustat)'den gelmedir. Bu 18 halının teknik ve dekoratif ortak bir karaktere sahip olmalarına rağmen detaylarda farklılık gösterirler. Hepsinin Gördes düğümü ile sadece yün malzeme kullanılarak yapılmış olmaları, çözgülerin sarımtırak, beyaz ve kahverengi, atkıları kırmızı renkte yünden olması teknik benzerlikleridir. Geometrik motifler veya geometrik bir üsluplaşmaya uğramış bitkisel motifler ve bilhassa kûfi yazılı bordürleri dekoratif benzerliklerini veren ortak özellikleridir. Bu özellikler Selçuklu halılarının 14. yy. başına kadar tarihlendirilen sürekliliğini ortaya koymaktadır. Konya Alâeddin Camii'nde bulunmuş olan halılar, caminin bitiş tarihi olan 1220 ile Konya sultanlarının en parlak devri olan 1250 tarihleri arasında yapılmış olmalıdır. Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde bulunanların ise, caminin yapılış tarihi olan 1292 tarihi civarında yapılmış olmaları mümkündür. Çin ipek kumaşlarındaki desene benzeyen (bkz. resim 4)halı ile gene bir kumaş desenini andıran ve tamamen bitkisel örnekli olup bugün Keir Koleksiyon'unda bulunan halı ise üslup özellikleri ile 14. yy. başına tarihlendirilebilir. Atina Benaki Müzesi'nde, Selçuklu devrine sokulabilecek halı parçaları olduğu bilinmektedir. Ancak bunları tanıtan yayın henüz yapılmamıştır. Fustat'da bulunan 100' ü aşkın halı parçası içinde sadece yayınlananlardan 7 tanesi

Selçuklu halısı olarak teşhir edilmiştir. Bunların bazılarının düğümleri daha sık ve incedir. 14. yy'a tarihlendirilebilirler. Fustat parçalarının çoğu yayınlanmadığı için tanınmamaktadır. Bunlar için Selçuklu halılarına katılacak başka parçalar olması da kuvvetle mümkündür. Bununla beraber bugüne kadar Selçuklu halıları adı altında toplanan bu 18 halı, Selçuklular zamanında Anadolu halılarının zenginliğini ortaya koyacak niteliktedir. Konya Alâeddin Camii'nde bulunan iki halı desen ve renk bakımından birbirine benzerler. Ancak birinde halının bir ucunda farklı bir düzen görülür. Zemin koyu mavi olarak başlamış, çifte kancalı baklava motifi sarı olarak yapılmıştır. Ortalarına kırmızı renkte küçük bir baklava şekli dolgu olarak yerleştirilmiştir. İkinci sıradan itibaren desen ve zemin arasında bir karışma başlar. Bundan sonra kırmızı dolgular ortadan kalkar, diğer halıda olduğu gibi, örnekler açık sarı zemin üstünde, koyu maviden yapılmış olarak kaydırılmış eksenler üzerinde sonsuza kadar devam eder."[13]

"Bu halılarda görülen karakteristik motifler daha sonraki yüzyıllardaki halılarda da çeşitli kompozisyonlar içinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kûfi yazılı bordürlerde, sekiz köşeli yazılar, kancalı geometrik şekilli motiflerde olduğu gibi. Bu halıların kompozisyonuna hâkim olan sonsuzluk prensibi, bütün Türk Halı Sanatı'nın temel prensibi olarak halı zeminlerini şekillendirmiştir. Böylece Türk Halı Sanatı'nda 13. yy.dan günümüze kadar uzanan gelişme zinciri, ilk büyük halkasını Selçuklu halılarında sağlamlaştırılmıştır. Bugün dahi birçok Anadolu halı ve kilimlerinde Selçuklu halılarının sağlam tekstil motifleri yaşatılmaktadır. Selçuklu halılarının sağlam tekstil motifleri yaşatılmaktadır. Selçuklu halılarında görülen teknik sağlamlık, desen ve renklerdeki olgunluk uzun bir gelişmenin Anadolu'daki başlangıcını sağlayacak üstünlüktedir."[14]

---

[13] Şerare Yetkin, a.e., S: 10

[14] Oktay Aslanapa, Y.Durul; Selçuklu Halıları, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları, Seri:2, İst. 1973, S:33

2.2.Hayvan Figürlü Halılar

“14. yy başlarında Selçuklu halılarından sonra, ikinci grup olarak ortaya çıkan figürlü halılar, önceleri yalnız Avrupalı ressamların tablolarından tanınmış, daha sonra az sayıda orijinalleri bulunmuştur. Daha 14. yy başında İtalyan ressamları, tablolarında Türk halılarına müstesna bir yer vermişlerdir. Bunlarda kuvvetle üsluplaşmış kuş figürlü halılar en erken tarihli olup, çoğunlukla İtalyan resminin Siena ve Floransa merkezlerinde görülür. Bu tasvirlerin yardımı ile çoğu parça halinde ve az sayıda kalan bu çeşit halıları tarihlendirmek ve yerine yerleştirmek mümkün olmuştur.

Hayvan figürlü halılar ilk defa K. Erdmann tarafından sistemli bir şekilde bir makalede ele alınmıştır. Bunlarda zemini küçük veya büyük karelere bölünüp içlerine kuvvetle üsluplanıp tezyini bir karakter almış olan hayvan figürleri ile dolgulu sekizgenler yerleştirilmiştir. Bazen figürler geometrik bölümlerin dışına yerleştirilmiş, bazen de geometrik bölümler hiç kullanılmamıştır. Bir ağacın iki tarafındaki kuşlar bazen karşılıklı, bazen arkaları dönük olarak ilk örnekleri meydana getirir. İki ağacın ortasında bir kuş figürü ile bunun istisnai bir şekli vardır.

Tek veya çift başlı kartallar veya tek hayvanlarla halı tasvirleri diğer bir gruptur. Dört ayaklı bir hayvan veya tek bir kuş figürü ile dolgulu geometrik bölümlü halılar yanında çift hayvanla dolgulu olanlar da vardır. 15. yy ilk yarısında hayvanlar mücadele halinde gösterilmiştir. Hayvan figürlerinin yan yana ve üst üste sıralandığı bazı orijinal halılarda geometrik bölümler tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bunlarda horoz, kuş gibi üsluplaşmış figürler basit bir şekilde değişik eksenler üzerinde sıralanmaktadır. Cepheden veya yandan görülen üsluplaşmış çift veya tek başlı kartallar da bu tablolardaki halılar da vardır. Çift veya tek başlı üsluplaşmış heraldik veya yandan kartal tasvirli halılar yalnız 14. yy tablolarında görülür. Bir ağacın iki

yanında birer kuş figürlü örnek, 14. yy da yalnız bir halı tasvirinde 15. yy ilk yarısında ise, beş halı tasvirinde vardır. Yürüyen 4 ayaklı hayvan figürlü halılar ise, daha çok 14. yy da olup bulardan 6 örnek vardır. 15. yy de ise tek bir örnek görür. Hayvan grupları veya mücadele halinde hayvan figürleri ise yalnız 15. yy da görülür."[15]

Hayvan figürlü halılar Avrupalı ressamlarca tablolarda Meryem'in tahtı altında yahut yere serilmiş olarak tasvir edilmiştir. Bunların hepsi asıllarına uygun değildir, bazıları da hayali ilave ve değişiklikler gösterir. Bazı tiplerin orijinallerine de hiç rastlanmamış, orijinali bulunan bazı hayvan halıları ise resmedilmemiştir. Genellikle sade geometrik bölümler içine yerleştirilen kolay örnekli hayvan halıları en çok resmedilen asıllarına en uygun başarılı kopyalar olmuştur. Avrupa resimlerindeki tasvirler yanında, doğu çevrelerinde de aynı yüzyılın (XIV. yüzyıl) ilk yarısında böyle halı tasvirlerinin yer aldığı görülür. Washington Frer Gallery'de bulunan Demotte Şehnamesi minyatüründe görülen bir hayvan figürlü halı tasviri, Anadolu hayvan halılarının bu çevrede de yer bulunduğuna işaret eder.

Hayvan figürlü halıların bir kısmında bordür deseni olarak kûfi yazıdan çıkmış motifler kullanılmıştır. Konumuzla alakalı olduğu için bu halıları tek tek ele alacağım;

Fustat 'ta ele geçen parçalardan, Kahire antika pazarında bulunan biri, Ming halısı adı verilen halılardan kalmış olup, yalnız burada figürler kırmızı, konturlar mavidir. Dar bordür kûfiden gelişen bir süslemedir. K.Erdman'ın bu parçanın tamamlama denemesinde dikdörtgen biçimde sekiz bölümlü 2.90x3.60 büyüklükte bir halıdan kalabileceğini tahmin etmiştir. İsviçre'de Basel Völkerkünde Müzesi'nde Fustat'tan gelme diğer bir parça halıda aynı kompozisyon vardır.

---

[15] Oktay Aslanapa, Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul, 2005, S:65,66

"1370, London National Gallery de bulunan Nicola di Buonacorsa'ın "Meryem'in Evlenmesi" tablosunda yere serili olarak tasvir edilmiş halının bordür kısmında siyah zemin üzerine kırmızı konturlu beyaz kûfiden çıkmış motifler kullanılmıştır.

İstanbul TIEM 'de env. 566'da Konya Alâeddin Camii'nden gelme hayvan halısı 15.yüzyıl sonuna doğru figürlerin ileri derecede üsluplaşmış geometrik kalıplara uygun bir gelişmesini göstermektedir. Burada argaçlar tabii renkte iki beyaz yün iplikten bükülmüştür. Arışlar iki ince kırmızı yün iplikten bükülmüş ve her düğüm sırasından sonra iki defa geçirilmiştir. Ebadı 1.20 x 1.32 m. XV. Yüzyıl sonunda yapılmış olup, Gördes düğümü ile 10 cm 32 x 32 olarak, 1024 ilmektir."[16]

Halı, parça halinde olup bordürü eksiktir, uzun kenarlardan birinde zeminin ve bordürün bir kısmı yoktur, aşınmış ve delik yerler vardır. 90 x 90 cm. ebadında kırmızı zemin üzerine ortada koyu mavi büyük bir sekizgen, içte kırmızı üzerine mavi, dışta sarı üzerine kahverengi olarak köşeli S'lerde iki çerçeveye alınmıştır, aralarında beyaz benekli kırmızı şeritler vardır. (bkz. Resim 13)

Sekizgenin ortasında haç biçiminde beyaz iri bir motifin ortasına kırmızı, kollarına mavi sekiz köşeli yıldızlar, kolları arasına, boşluklara da mor ve kırmızı renkte çok stilize birer kuş figürü yerleştirilmiştir. Bunları iki taraftan çeviren, sivri kancalı motif çok stilize ve başları ters yöne çevrili birer ejder figürüdür. Bunlar orta motifi altıgen biçiminde çevreliyor. Halının köşelerinde koyu mavi ve kancalı birer üçgen dolgu vardır.

---

16 O.Aslanapa, a.e., S: 94

Altta ve üstte kırmızı, mavi ve sarı dolgulu küçük sekizgenlerin iki tarafında çok stilize olarak bir ağacın iki yanında birer kuş figürü, sarı, yeşil, mor ve mavi renkler dedir. Diğer boşluklara çeşitli renkte dolgulu küçük baklavalar ve yıldızlar serpiştirilmiştir.

Esas bordür 14 cm. genişlikte üç şerit halindedir. 8 cm. genişlikteki orta bordür, kırmızı üzerine beyaz renkte kufiden gelişme örgülü kancalı motiflerin aralarına mavi, yeşil, mor dolgular ve köşeli küçük 'S'ler yerleştirilmiştir. Yalnız iki dar kenarda yeşil, mavi, beyaz dolgulu mazgal biçiminde üçgenlerin sıralandığı değişik bir bordür vardır. İnce şerit halinde iç ve dış bordürler ise, çeşitli renkte köşeli S'lerden meydana gelmiştir.

Bunun örgülü kancalı motiflerle esas bordürü New York Metropolitan Müzesi'ndeki Fustat halılarından 13. yüzyıldan kalma bir parçada tekrarlayan zemin örneği olarak değerlendirilmiştir.

Konya'dan gelen bu hayvan halısı, tamamen geometrik şemaya uydurulmuş Ming ve Marby halıları motiflerini, değişik bir kompozisyonla üsluplaşmış olarak vermektedir. Kûfiden gelişen süs bordürü de Carlo Crivelli'nin Londra National Gallery'de bulunan Tebşir tablosundaki büyük örnekli (Large Pattern) Holbein III. Tipe giren halı tasvirlerinde aynen tekrarlanmıştır.(bkz. Resim 14)

Bu halı Carlo Crivelli'nin şimdi Frankfurt Kunstinstitut'da bulunan 1482 tarihli tebşir tablosunda korkuluk kenarından sarkmış olarak görülür. Bunda sekizgen yıldız dolgulu büyük altıgenler arasında sıralanma halinde bir kompozisyon esastır.

2.2.1.Hayvan Figürlü Halılarda Yeni Keşifler

"Avrupa resminde Türk halılarının görünmesi XIV. yy' da İtalyan ressamlarla başlar ve eski hayvanlı halılar adı ile tanınır. Bunlar XV. yy ortalarında, tahminen 1450'lere kadar devam eder. 1990'da başlayan yeni keşif ve araştırmalar bu bilgilerimizi yeni bir ışıkla aydınlatmıştır. Tibet Budist manastırlarından gelerek dünya müzeleri ve özel koleksiyonlarca astronomik fiyatlarla satın alınan bu halılarda çok garip, esrarengiz desenli "hayvan içinde hayvan" diyebileceğimiz figürler yanında, bir tanesinde ileri derecede stilize insan yüzleri görülmektedir.

Bunlardan Kirchheim Koleksiyonu'nda bulunan halının deseni tamamlanmamış hali ile yalnız Siena ekolünün Londra National Galeri' deki XV. yy başlarından kalan Meryem'in Evlenmesi tablosundan tanınıyordu.

Heinrich Kirchheim' in iyi durumda korunmuş bu halıyı satın aldığı zaman, söylendiğine göre Çinli mühendisler Tibet'te Lhasa da Polata Sarayın' da bodrumu temizlerken eski eşyalar ve döküntülerle birlikte bu önemli parça halıyı da kamyona yükleyip Lhasa Nehri'ne boşaltmışlardır. Bir şans eseri, diğer eşyalar akıntıya kapılıp giderken bu halı kenara takılıp kurtarılmıştır. Bu halı üstten eksik olup, aslında aynı örneğin tamamında tekrarlandığı görülebilir. Fakat örneğin kaç defa tekrarlandığı anlaşılamaz. Kufi bordür çok belirli ancak okunamaz hal almıştır. Esas figür uzun bir dikdörtgen biçiminde iç içe iki hayvan gösteriyor. Kırmızı zemin üzerine lacivert renkte büyük hayvan dört ayaklı olup, başı sağa dönük, kuyruğu da kanca biçiminde kıvrılmaktadır. Karın boşluğuna sarı zemine kırmızı olarak üç ayaklı küçük hayvan yerleştirilmiştir. Aynı yöne bakan hayvan çengel kuyruklu olup, ağzından baklava sıralarıyla uzanan zinciri Poseidon' un asası ile sonuçlanmaktadır. Halının üzerinde tekrarlandığı anlaşılan büyük bir hayvanın dört ayağı bellidir, üstü yoktur. Halının sağ tarafı eksik olduğundan örneğin Çağan Halısı'ndaki gibi karşılıklı tekrarlanmış olması düşünülebilir.

1990’ da bu halılardan biri New York Metropolitan Müzesi’nce satın alındığı zaman bu Tibet halıları grubunun keşfi ilk defa duyulmuştur. Bu halı, Nepal’de Fred Çagan tarafından satın alınmıştır. Bu halının Tibet’te Çinlilerce tahrip edilen bir Budist manastırından geldiği bildirilir.

Bununla beraber, Tibet’te “iç içe hayvan figürlü” dört eski halı keşfedilmiştir. İkinci halı Eberhard Hermann tarafından 1992 Kasım ayında Münih’te sergilendikten sonra yılın sonunda Kirchheim ailesi koleksiyonu için satın alındı.

Yayınlanmayan diğer hayvan halısından biri Cenova’ da Bruşettini Kolleksiyonu’na diğeri de yakın tarihte Milano’ daki Eskenazi ve diğer firmalardan satın alınarak Orient Stars Kolleksiyonu’na katılmıştır. Bruşettini halısında çagan halısı gibi fakat büyük boy tek bir hayvan figürü vardır. Eskenazi/Orient Stars Koleksiyonu’ndaki daha büyük halı her biri Bruşettini halısı’ndaki tek hayvan figürü ölçüsünde dört büyük hayvan tasvirlidir. İki halıda aynı kufi bordür desenli ve bir ağacın iki tarafında karşılıklı iki kuş örneği ile benzerlik göstermektedir. Bu dört erken hayvan halısı Çagan, Bruşettini, ve Eskenazi halıları ilk defa Orient Stars’ın makalesinde, Michael Franses tarafından yayınlanmış, böylece halı sanatına çok büyük hizmet ve canlılık getirmiştir. (bkz. Resim 16)

Eskenazi halısı (173x310 cm) diğerlerinden daha büyük olup, aslında biraz daha uzundu. Zemin meandrlarla dar bordürlü iki büyük dikdörtgene ayrılmış olup, Bruşettini Halısı’na benzer. İki bölümün her birinde karşılıklı birbirine bakan dört ayaklı büyük hayvanlar yer alır. Üst sırada, soldaki hayvan yeşil, sağdaki mavi, alt sırada ise bunun aksidir. Büyük hayvanların başlarında küçük kulaklar veya boynuzlar yer alır. Hayvanların sıra halinde dört uzun bacaklarında dizler dar bir

şeritle işaretlenmiş. Küçük hayvanlar büyüklerinden farklı olarak üç bacaklı fakat onlar gibi küçük kancaları var.(bkz. Resim 15)

Tibet'te bulunan dört eski hayvan halısı da Anadolu'dan gelmedir. Yünün cinsi, teknik ve renk bakımından diğer eski Anadolu Selçuklu halıları ile aynı özellikleri gösterir. Testlere göre; bunlar XIII. yy. ortasındaki tarihlere işaret ediyor."[17]

2. 3. Osmanlı Halıları

"14. yy. başında Anadolu Selçuklularının son buluşundan sonra Anadolu beyliklerinden biri olan Osmanoğulları Beyliği kısa zamanda kuvvetlenerek bütün Anadolu'ya hâkim olmuştur. 16. yy'da büyük bir imparatorluk olan Osmanlıların sanat faaliyetleri 14 ve 15. yy'larda kökleşmeye başlamıştır. Osmanlıların halı sanatındaki ilk faaliyetleri, 13. yy'da Selçukluların geliştirdiği sağlam temel üzerinde yükselmeye başlamıştır. 14 ve 15. yy. boyunca yapılan halılar teknik ve motif bakımından Selçuklu halı sanatının prensiplerine bağlı kalmışlardır. Ancak yeni kompozisyon ze motif özellikleri de 16 ve 17. yy. Türk halılarının şekillenmesini sağlamışlardır. Böylece Türk Halı Sanatı'nda birbirinden gelişen yeni tiplerle zenginleşen süreklilik sağlamlaştırılmıştır. 14 ve 15. yy'lardan gelişmesini gördüğümüz hayvan figürlü halıların yanı sıra, bir gurup halı daha görülmektedir. Bunlarda halı zemini karelere bölünmüştür. Ancak içlerinde stilize hayvan figürleri yerine geometrik motifler yerleştirilmiştir. 14. yy. başlarına ait Avrupa resimlerde ilk örneklerine rastladığımız bu halılar daha sonra gelişecek ve yanlış olarak halı literatüründe "Holbein halıları " adını alacak olan bir gurubun öncülerini teşkil ederler. Özellikle Asisi ve Floransa ekolünün ressamları tarafından tasvir edilmişlerdir."[18]

---

[17] O.Aslanapa, a.e., S: 100-104

[18] Şerare Yetkin, a.e., S:35

"1451 ve 1460 tarihli üç İtalyan resminde tasvir edilen bu tip halıların üçü de kûfi bordürlü olup, Berlin'de Refallino del Garbo'nun son harpte yanmış olan tablosunda (15. yüzyıl sonu) kûfi bordür örgü motifi haline gelmiştir. Buna benzer kûfi bordürle diğer bir halı Floransalı ressam Lorenzo di Credi'nin, Pistoia atlarında (1478-1485)görülmektedir.

Assisi'de 14. yüzyıl başında Giotto akolüne ait, bir freskte böyle geometrik örnekli bir halı görülür. Floransa'da S. M. Novvella'da bir freskde ve Prato'da S. Spirito'da diğer örnekler vardır. Fustat'ta bulunan halı parçaları arasında da benzer örnekler görülür."[19]

15.yy. ortasından 16. yy'a kadar zemini koyu renklerle geometrik sahalara ayrılmış ve bordürlerinde kûfi yazıyı hatırlatan motiflerle yeni bir halı grubunun ortaya çıktığı göze çarpar. Bunlardan bütün örnekler ya geometrik veya kuvvetle üsluplaşmış motifler haline gelmiştir. 1451'den başlayarak evvela İtalyan ressamlarının tablolarında sık sık resmedilen fakat sonradan Holbeın halıları adı verilen bu çeşit halılardan az orijinal örnek kalmıştır.

Bu halılara bu ismin verilmesine sebebi genç Hans Holbein'ın tablolarında resmedilmiş olmalarıdır. Bu ismi öbür halılardan ayırt edebilmek için bir halı tüccarı vermiş olmalıdır. Manasız bir tabirdir, çünkü ne Holbein'ın bunlarla bir ilişkisi vardır ne de tablolarında ilk tasvir eden Holbein olmuştur.

Holbein halılarının ilk örneği Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden çıkan büyük bir halının köşesinden kalan parçadır. Holbein halılarının zemin kompozisyonu koyu

---

19 O.Aslanapa a.e., S:6

renkle geometrik şemaya uygun desen gösterirler. Holbein halılarında kullanılan esas fonları sekizgen, baklava, sekiz köşeli yıldız, etrafı çengelli kartuşlar teşkil etmektedir. Bu bakımdan kendinden önce mevcut bulunan 13. yy. Selçuklu halıları ile ilişkisi kesilmeden devam etmiştir. Bu ilişki yalnız motifler bakımından değil; teknik, malzeme, renk bakımından da ortadadır. Yalnız Holbein halısı ile mor renk ortaya çıkar ki bu Selçuklu halılarında yoktur. Geç devir 3 ve 4 tip Holbeın halılarında ki bunlar Bergama halılarıdır, bitkisel motif görülse de yine de hâkim motif geometriktir. Bitkisel motiflerin hemen hepsi kuvvetle stilize edilerek daha ziyade teferruatta ve bordürlerde görülür.

Bordürlerde erken örneklerle, kûfi yazılar geç devir halılarında ise değişik bordür halıları görülür.

Erken devir Anadolu halıları da geometrik motiflidir. Nebati motifler azdı ve kuvvetle stilize edilerek geometrik şemaya uydurulmuştur. Holbein halılarında da görülen bu özellikler 13. yy. Selçuk halıları ile ilişkilerinin kesilmeden devam ettiğini göstermektedir.

2. 3.1. I.Tip Holbein Halıları

“Birinci tip veya küçük örnekli Holbein halılarında zemin küçük karelere bölünmüş, ortası sekizgenle doldurulmuş kareler ve her karenin köşelerindeki çeyrek baklavaların birleşmesinden meydana gelen baklavalar, örneğin asıl şemasıdır ve Beyşehir halısının geometrik kompozisyonunu küçük karelere bölünmüş halde tekrarlar. Sekizgenlerin konturları düğümlü şeritlerden gelişmiş olup, ortalarında sekizli yıldız dolgusu ile küçük bir sekizgen vardır. Dört kollu palmetlerden dolgular arasında çok stilize şematik lotuslarla baklavaları meydana getirir. Böylece değişik eksenler üzerinde bir sıra baklava, bir sıra sekizgen ortaya çıkar. Ayrıca, örnekler

dört taraftan yıldız dolgulu birer küçük sekizgen rozetle çevrelenmiştir (Bkz: Çizim 12 ve 13). Bu tip halılarda zemin rengi mavi ve kırmızı olup, yeşil az görülür. Berlin İslam Sanatı Müzesi'nde bulunan (1.59 x0.89 m.) boyutlu orijinal bir halı örgü motifi halini almış kûfi bordür ile karakteristik bir örnektir. Düsseldorf'daki koleksiyondan gelen bu halıyı Erdmann 15. yy'a koymaktadır. Diğerleri hep 16.yy'dandır. İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nden biri kûfi bordürlü olarak bu tipten iki parça halı vardır. (Bkz: Çizim 14) Ortalama 200 yıl kadar devam eden bu çeşit halılar 16. yy'dan sonra azalarak, 17. yy'da kaybolmuştur. Hans Holbein'ın 1532'de Londra'da yaptığı portrede böyle bir halı resmedilmiştir."[20]

Bu tip halıların öncüsü olarak 15. yy. başına tarihlenen Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde bulunup, bugün Konya Mevlana Müzesi'nde teşhir edilen 15 m büyüklüğündeki halı kabul edilir.

Halının koyu mavi zemini karelere ayrılmış olup karelerin içine kırmızı renkte baklava şekline benzeyen sekizgenler yerleştirilmiştir. Etrafları sarı renkte stilize kancalarla konturlanmıştır. Ortalarında sarı bir rozetten haçvari çıkan dört sap üzerine mor renkte stilize birer lotus yer alır. Dört karenin köşe dolguları birleşerek böylece bir baklava şekli meydana getirir. Halının esas bordüründe koyu mavi zemin üzerine açık mavi renkte kûfi harflerden gelişen meandr şeklinde bir motif görülür. Dar bordürlerde aşağılı yukarılı yerleştirilmiş olarak mor renkte küçük bir çiçek ve bundan iki tarafa çıkan sarı yaprakçıklarla stilize bir motif sıralanmıştır. (Bkz: Çizim 15)Fustat'da bulunan parçalar arasında böyle kaydırılmış eksenler üzerinde sıralama gösteren sekizgen, altıgen ve baklava örnekli halılar vardır. Bunların bir kısmı, Stockholm Natıonal Museum'da bulunmaktadır. Fakat bilhassa, Gothenburg Röhss Museum'da bulunan bir tanesinin bordür deseni arasında dikkati çeken bir benzerlik vardır. 15. yy'ın ortasından itibaren birinci tipe giren halıların kompozisyonunun artık kristalize olduğu anlaşılmaktadır. Avrupa ressamlarının eserlerinde 15. yy'ın

[20] O.Aslanapa, a.e., S: 25

ortasından itibaren bunların tasvirine rastlanmaktadır. Bilhassa, Rimini'de San Francesko Kilisesi'nde Piero'della Francesa tarafından 1451 tarihinde yapılmış olan bir freskte bu tip halıların en erken bir örneğini buluyoruz.

"Burada Rimini Prensi Sigismondo Pandolfo Malastesta, Aziz Burgunollu Sıgısmund'un önünde serili böyle bir halının üstünde diz çökmüş olarak görülmektedir. Aynı halı tasvirine Verona'da San Zeno'daki, 1459'da Mantegna, yapmış olduğu meşhur Atlar resminde, Baldovinetti, tarafından 1460 tarihlerinde yapılmışolduğu kabul edilen ve Floransa yakınında, San Miniato'da bulunan bir "Tebşir" resminde, L. Credi'nin 1480' de Pistola Katedrali'ndeki bir eserimde, V.Carpaccio'nun Venedik'te Accademia di Belle Arti'de bulunan 1495 tarihli "Azize Ursula" serisindeki resimlerde Pinturicchio tarafından Siena'da Kilise Kütüphanesi' nde yaptığı 1505'te frenkslerdeki hali tasvirlerinde görülür.

Bu tip halıların benzerlerime 1460 tarihine ait ve Bibliotnea Vatican'da bulunan, Fro Crnevale tarafından yapılmış bir minyatürde de rastlanmaktadir. Bu halı tasvirlerinin bazılarının bordürlerinde örgülü kûfi yazıdan bir bordur deseni görülmektedir. Bu bordur şeklinde havi orijinal bir halı Berlin Museen'dedir."[21]

Bu tipin bordürleri 13. yüzyıldan beri Selçuklu halılarında çok kullanılan kûfi yazıdan gelmiştir. Bu tarz artık gelişerek yazı karakterini kaybedip örgülü bir süs halini alıyor.

Bu bordür şekli 15. yüzyıl sonunda tarihlendirilen ve İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan bir halıda görüldüğü gibi kufi yazılar küçük rozetlerle birleşerek çiçekli kûfi yazıya doğru bir gelişme gösterir. Bordürdeki köşe dönüşleri

---

[21] Şerare Yetkin, a.e., S:39

gayet başarılı bir şekilde halledilmiştir. (bkz. Resim 18) Aynı bordür şekli Domenico Ghirlandio'un Floransa'da Ogni Santi'de bulunan 1480 tarihli "Aziz Hieronimus" tablosunda ve Galleria Uffizi'de bulunan Meryem tablosundaki halı tasvirinin bordüründe görülmektedir. Bu halının bir özelliği de aynı sıradaki motiflerde görülen alternatif renk değişikliğidir. Bu renk değişikliğinin daha bariz bir şekilde uygulandığı ve bilhassa baklavaları meydana getiren çifte Rumilerin, karşılıklı köşelere gelenlerin diğerlerinden aynı renkte olması, tekrarlayan motiflerde bir renk zenginliği sağlamıştır. Bu halının bordürlerinin benzeri olan bir halı İsviçre'de Wher Kolleksiyonu'nda bulunmaktadır. Eskiden Baron von Tucher Kolleksiyonu'nda bulunan bir halı bu renk değişiminin başarılı bir örneğini verir.

2.3.2. II. Tip Holbein Halıları

"İlk bakışta çok farklı görülmekle beraberi aynı şemayı muhafaza eden bu halılarda bitki motifleri hâkimdir. Konturları tamamen kaybolmuş sekizgenler ve dört kollu baklavalar ilk Holbein'lerdeki geometrik karakterleri kaybederek belirsiz konturlu motifler rumi ve simetrik şekilde birbirine bağlanmasından doğmuştur. Altta ve üstteki dişli üçgen yapraklarda yeni ortaya çıkan motiflerdir. Çoğu kırmızı zemin üzerine sarı, bazen koyu mavi üzerine sarı rumi palmet kompozisyonudur. "Holbein 'in hiçbir zaman tablolarında resmettiği bu halılar, Venedikli ressam Lorenzo Lotto'nun resimlerinde birkaç defa görüldüğü için, son yıllarda Loto halıları olarak tanınmaya başlamıştır. Aslında, Lotto'dan önce 1516'dan başlayarak birçok İtalyan Resminde 1520'den sonra Portekiz resminde yüzyılın ikinci yarısında, Kuzey Avrupa ve İngiliz resminde bu tip halı tasvirleri görülür. Hollanda'da masa örtüsü olarak çok kullanılan bu halıların tasvirleri, Avrupa resminde 1660'a kadar devam etmiş ve daha sonraki yıllarda da tek tük görülmüştür. 16. yüzyıl sonunda birden bire ilk örnekleri görülen Loto halıları, 17. yüzyıl sonlarında bir anda ortadan kaybolmuştur. Çeşitli müze ve koleksiyonlarda kalan yüzlerce Loto halısı arasında

altı metre uzunlukta ve armalı olanlar vardır. Değişik boylarda yapılan bu halılarda motifler sık ve seyrek olabilir. Kûfiden gelişen bordürler yanında klasik Uşak halılarını hatırlatan bulut motifli bordürler ayrıca kartuşlu ve kıvrık dallı olarak zengin ve değişik bordürler görülür."[22]

"Başlangıçta, birinci grupta olduğu gibi sıralanmış kûfi yazı şekilleri vardır ki bunlar zamanla örgülü bir süs halini alır."[23]

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bu halıların karakteristik örnekleri vardır. Bu halıların en büyük özelliği de Türk halılarına has bir kuralın "sonsuzluk fikrinin" en açık örneğini vermiş olmalarıdır. New York Metropolitan Meseum of Art'ta ve Hamburg für Kunst und Gewerbe'de bulunan ve Centurione ve Doria ailesinin armasını taşıyan bunların en tanınmışıdır.

Bu halı Avrupa ressamlarında çok sevilmiş ve 16. yy. başında 18.yy. sonuna kadar birçok Avrupalı ressam tarafından resmedilmiştir. Fakat enteresan olan bu halılara ismi verilen Holbein tarafından hiç resmedilmemiş olmasıdır. Bu nedenle bu halılara "Turkısh Arabesque" denilmiştir. Ancak Lorenzo Lotto'nun tablolarında çok tasvir edildiği için, son zamanlarda "loto halısı" adı da kullanılmaktadır.

Kûfi yazı bu grupta oldukça az olarak kullanılmıştır. Sadece Lorenzo Lotto'nun Venedik'te S. Gzovanni E. Paolo Kilisesinde bulunan bir eserinde iki halı tasviri görülmektedir. Bunlardan sarkan halı bordüründe kûfi yazı kitabesini rahatlıkla görebiliyoruz. Arakada görülen halı ise Memluk halısı denilen bir halıdır.(Bkz. Resim 20)

---

[22] O.Aslanapa, a.e.,S: 73

[23] Z. Esmen, İst. Üni. Sanat Tarihi Bölümü Tez., T.İ.E.M. Holbeın Tipi Halılar, S: 19

2.3.3. III. Tip Holbein Halıları

Zeminin bütün genişliğine yerleştirilen içi sekizgenle doldurulmuş büyük karelerin üst üste sıralandığı sade bir örnek gösterir. Bunlarda uzunlama iki veya dört büyük kare olabilir."15.yy. boyunca gelişen bu tip halıların kökleri, Anadolu hayvan halıları ile 14. yüzyılın tablolarında tanıdığımız geometrik motifli halılara dayanmaktadır. Büyük kareler eşit olup, geometrik veya bitki motiflerinden bir çerçeve ile kavranmıştır. İlk örneklerde görülen örgülü kûfi bordür karakteristiktir. Esas motifleri oluşturan sekizgenler, yıldızlar ve geometrik bitki motifleri ile dolgulanmış büyük karelerin köşeleri de kancalı üçgen dolgularla süslenmiştir."[24]

Erken örneklerde esas bordürde karakteristik örgülü kûfi yazı bulunur. Berlin Museum Für İslamiscche Kunst'ta bu tipin klasik bir örneği vardır.(Bkz. Resim 21)

Bugün bile Bergama ve Çanakkale bölgesinde yapılmakta olan bu halıların benzerlerine bakarak III. Tipin Bergama bölgesinde yapılmaya başlandığı kabul edilmektedir. "Ayrıca bu tipin kompozisyon şeması Anadolu hayvan halıları ile aynı prensibi gösterir. Aradaki bu bağlantı, 15.yy'ın ikinci yarısından itibaren hayvan figürlerinin yerini almaya başlayan aynı şemayı gösteren geometrik motifli bu tip halılarda daha da belirlenir ve kuvvetlenir. III. Tip Holbein halıları adı altında toplanan bu halıların ilk örneklerinin tarihlendirilmesinde gene 15.yy. Avrupalı ressamların eserleri yardımcı olmaktadır. Assisi'de Gıotto mektebine ait bir resimde ve Floransa'da Santa Maria Novella Kilisesi'nde 14.yy. 'a ait fresko da eşit büyüklükteki ve içleri geometrik dolgulu karelerle sıralanmasından meydana gelmiş halı tasvirleri görülmektedir ki, bunların bir dereceye kadar 15. yy. Holbein halılarını ilk merhalesi olarak kabul edilmeleri mümkündür. Holbein'den daha evvel İtalyan ustaları tarafından bu tip halılar eserlerinde tasvir edilmiştir. Carlo Crivelli'nin Londra National Gallery'de bulunan "Tebşir" resminde, balkondan sarkan halıda da

[24] O.Aslanapa, a.e.,S: 80

bu kompozisyon vardır. Bordüründe kûfi yazıdan gelişmiş bir motif görülmektedir ki, benzeri Türk İslam Eserleri Müzesi'ndeki halıda bulunmaktadır. Domanico Ghirlandajo'un Floransa'da Uffizi Galerisi'nde bulunan bir Meryem resminde tahtın altında serilmiş halıda sekizgen yıldız biçimi almış böyle bir halı tasvir edilmiştir. Sekizgenler dilimli bir şeritle kare birer içine alınmışlardır. Bordürde karakteristik kufi yazı görülür.(Bkz. Resim 22)

2.3.4. IV. Tip Holbein Halıları

"Büyük örnekli III.tip Holbein halılarından gelişen değişik bir görünüştür. Burada ortada sekizgenle doldurulmuş büyük kare, büyük sekizgen veya iri yıldızların altında ve üstünde ikişer küçük sekizgenden ibaret bir kompozisyon ortaya çıkmaktadır.

Bu halı tipinde, diğer tiplerde görülen aynı değerde motiflerin sıralanışındaki sonsuzluk prensibi kaybolmuş, bunun yerini bir orta motif etrafında ikinci derecedeki motiflerin topladığı "gruplaşma" prensibi almıştır. "Bu prensip Türk halılarına yabancı olup, belki Memluk halılarının etkisi ile ortaya çıkmış olmalıdır. Ancak 3.tipin bir gelişme safhası olarak Türk halı sanatındaki bağlantıyı ortaya koyar. Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan üç halı bu tipin en başarılı temsilcileridir. (Bkz. Resim) Bordürlerinde kûfi yazının karakteristik örgülü şekli olan bu halılardan biri, iki kare bölümün üst üste yerleştirilmesi ve daha sekizlerin iki tarafta yer almasıyla 3.tiple bağlantıyı açıklar. (bkz. Resim 25) diğeri ise tekrar eden kompozisyonu ile gruplaşma prensibinin sonsuzluk prensibi ile başarılı bir şekilde uzlaştırıldığını ortaya koyar. Bu kompozisyon düzeni 19.yy'a hatta günümüze kadar gelen Bergama halıları düzeninin ilk örnekleridir."[25]

[25] Şerare Yetkin, a.e., S: 60

2.4. Klasik Devir Osmanlı Halıları

16. yüzyılda Türk halı sanatında yeni bir desen zenginleşmesi başlamıştır. 15. yy'ın ikinci yarısından itibaren ortaya çıktığını ve gelişmesini takip ettiğimiz geometrik örnekli halılar varlıklarını 16. yy'da da sürdürmüşlerdir. Ancak 16. yy'da Osmanlı İmparatorluğunun yükselişine paralel olarak her sanat sahasında olduğu gibi halı sanatında da büyük bir zenginleşme ve çeşitlenme ortaya çıkmıştır. Türk halı sanatının en parlak devri olan 16. ve 17. yy. halıları, teknik ve desen bakımından farklı, fakat öz bakımından aynı olan iki esas grupta toplanabilen yeni halı çeşitleri ortaya koymuştur. Bunlardan I. Grup: Uşak Halıları, II. Grup: Osmanlı Saray Halıları adını almaktadır.

Uşak halıları;

a) Madalyonlu Uşak
b) Yıldızlı uşak diye iki grupta toplanır.

Bu halıların gelende yurtdışına ihraç edilmek için ve sipariş üzerine dokunduğunu biliyoruz. Bu nedenle bunlarda aile armaları ve tarihleri bulunmaktadır. Bazılarında ise Romen harfleri vardır. Fakat Romen harfleri ters yapılmıştır. Bu da dokuyucunun Romen harflerine aşina olmayan birisi olduğunu gösterir.

2.4.1. Osmanlı Saray Halıları

Türk halıları arasında, rengi, deseni ve dokunuş tekniği bakımından farklı bir halı grubu daha vardır ki bunlara "Osmanlı Saray halıları" diyoruz.

"1514'te Tebriz'in sonra 1517' de Kahire'nin de Osmanlılarca fethedilmesi Türk halı sanatında yeni teknik ve desen anlayışına yol açmıştır. Kahire tezgâhların da yapılan ilk halılarda, 1540-1550 arasında Memluk halılarının renk ve motifleri ile karışık örnekler görülmüş, fakat kısa zamanda Osmanlı Sarayı'nın natüralist üslubu hâkim olmuştur. Herhangi bir gelişmeye bağlanmadan birden meydana çıkan halılarda saz denilen hançer yapraklar, palmet ve madalyonlar tamamıyla natüralist lale, sümbül, karanfil ve narçiçekleri ile birleştirilerek yepyeni bir üslup yaratılmıştır. Kumaş, çini, tezhip, cilt kapakları ve kalem işleri gibi Osmanlı Sanatı'nın çeşitli kollarında ortaya çıkan natüralist yaprak ve çiçek dekoru, bu halılarda da kendini gösterir. Çok ince ve zengin desenli bu lüks halılarda uçları birbirine daha yakın olduğu için İran düğümü tercih edilmiştir. Yün ve pamuktan yapılan düğümler, (metre karede 200.000 – 700.000 arasında) daha sık olup, kadifeyi andıran yumuşak bir tesir bırakır. İpek düğüm yoktur, yalnız argaç ve arışlarda bazen ipek kullanılmıştır."[26]

Osmanlı Saray halılarının İstanbul'dan gönderilen örneklerine göre Kahire'de yapıldığı fikri, ilk defa Erdmann tarafından ileri sürülmüş ve geniş ölçüde benimsenmiştir. Fakat Kühnel, bunlardan bazılarını teknik özelliklerine göre İstanbul'da veya 1474'den beri adı geçen ipekçilik merkezi Bursa'da yapılabileceğini belirtmiştir. III. Sultan Murat'ın 1585 tarihli bir fermanı bu görüşü desteklemektedir. Osmanlı halıları kolayca renk tutan, çok yumuşak ipek gibi bir yünden yapılmıştır ki, bu cins yün Mısır'da bulunuyordu. Kahire' de yapılanlar da argaç ve arışlar boyasız

[26] Celale Ergene, Türk Saray Halıları, Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı:13, S:26,27

veya bazen sarımsı veya kırmızı yün ipekten olduğu halde, Bursa'da boyalı ipekten tek veya üç iplikten bükülmüştür. Beyaz ve açık mavi renkler için pamuk kullanılmıştır. 16. yüzyıl ortasında başlayan Osmanlı Saray Seccadeleri lüks hediye olarak Avrupa'ya gönderilmiştir. Bunların İstanbul, Bursa ve Edirne gibi saraya yakın çevrelerde yapıldığı düşünülebilir.

"Bu halılarda çoğu kez yumuşak kemerlerinin alındığı ve yan yarım bordürleri ayet ve yazılarla doldurulmuştur."[27]

"Topkapı sarayı ile başbakanlık arşivinde ve İstanbul Belediye Kütüphanesi'nde halı ile ilgili bilgiler vardır. Osmanlı Saray teşkilatı kurulduğu tarihten beri halı yapıldığı ve Ehl-i Hiref arasında Cemaat-i Kaliçe tarafın-ı hassas bulunduğu bu vesikalarda kayıtlıdır. Ayrıca 16.yy sonlarına kadar hassa halı sanatkârlarının adlarını, memleketlerini ve aldıkları yevmiyeleri gösteren defterler vardır.

TKSA 9613-1 sayılı ve 932 (1526) tarihli teftiş defterindeki şerhlerde, Fatih devrinden Hamza ve Mustafa olarak iki halı ustasının adı geçmektedir. Bunlardan Hamza, Fatih zamanında pençik kul olarak gelmiş ve Hassa Ehl-i Hiref teşkilatına alınmış, sonra Kanuni Sultan Süleyman devrinde (1526) halıcılar cemaatinin kethüdası olmuştur. Mustafa ise, yine Fatih devrinde pençik kul olarak saraya alınmış zamanla üstat kaliçebaflar (halı dokuyucu) arasına girmiş olup 932 (1526) deki Cemaat-i Kaliçebafan şakirtlerinden Mehmet'in babasıdır."[28]

---

[27] Celal Ergene , a.e. S:28

[28] O.Aslanapa, a.e., s:207

"II. Sultan Beyazıt zamanında üstat ve şakirt olarak 19 halıcıdan beşinin adları bilinmektedir. 917 Rebiülevveli'nde (1511) Beyazıt Camii için padişaha halı hediye ederek karşılığında 3245 akçe in' am alan bu beş kişinin adları İlyas, Nasuh, İskender, İsmail ve Hızır'dır. Bunlardan İlyas, seccade takdim edip 909 Cemaziyelevvel'de (1503) hazinedar başı vasıtası ile 900 akçe, Nasuh, takdim ettiği halı karşılığı aynı yılda 2000 akçe almıştır.

I.Sultan Ahmet zamanında, hassa halıcıları son olarak Sultan Ahmet Camii halılarını yapmış olmalıdırlar. Çünkü bunlardan sonra halı tezgâhlarının yerini sorguççular cemaati almıştır. Fakat İstanbul'da hassa halı tezgâhları dışında eskiden beri ve bu tarihten sonraları, özel imalathanelerinde ve tezgahların da halı yapıldığına şüphe yoktur. Eskiden beri İstanbul'da Yeni Bahçe'de halıcılık semti vardır. Burada çarşı yoktu, halılar Kapalıçarşı ile çevresindeki hanlarda satılırdı. İstanbul halıları 20. yy'a kadar bir hayli değişiklik geçirdikten sonra, Bandırma ve Kayseri halıları, eski İstanbul tipi örneklerin yerini almıştır. 19. yy'da kurulan Hereke fabrikasında, kuruluş tarihinde dokunan halıların gerçek İstanbul tipi halılarla ilgisi olmadığı anlaşılıyor. 19. ve 20. yy'da Kumkapı, Topkapı, Etyemez, Üsküdar ve İstinye'de halı yapılmaya devam edilmiştir. Kumkapı halıları, üstün vasıfları ile şöhret kazanmış, 1959'da o zaman ki gündelik gazetelerin rivayetine göre, ipek bir Kumkapı halısı, Amerika'da mübalağalı bir fiyatla 60.000 dolara satılmıştır. Son yıllara kadar Topkapı, Kartal ve Pendik'te halı dokunmaya devam edilmekte idi.

19.yy sonuna kadar Türk halısı gelişmesine devam etmiş, 1844'de Sultan Abdülmecit tarafından Hereke'de kurulan kumaş tezgahlarına 1881'de II.Sultan Abdülhamit, 100 halı tezgahı koydurup, çok tanınmış Hereke halılarının yapılmasını başlatmıştır. Bugün de Sümerbank idaresinde burada aynı üslupta halılar yapılmaktadır."[29]

---

[29] O.Aslanapa, a.e., s:139-140

"Ayrıca Konya, Kayseri, Sivas, Kırşehir bölgesi ile, batı Anadolu'nun Isparta, Fethiye, Döşemealtı, Balıkesir ve Yağcıbedir, Uşak, Bergama, Kula, Gördes, Milas, Çanakkale, Ezine, Doğu Anadolu'da Kars ve Erzurum bölgesinde eski Türk sanatının canlandırılması için gayret gösterilmektedir."[30]

2.4.2. Seccadeler

15. yüzyıldan kalan ve bu güne kadar bilinen en eski seccadeler Türk halı sanatında ayrı bir grup halinde gelişmektedir. Bunlardan Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde (şimdi İbrahim Paşa saray'ında) bulunan üç seccade, çeşitli renk ve kompozisyonları ile ilk örnekleri meydana getirmektedir. Bunların birbirinden tamamen farklı şekilleri, burada da Türk halı sanatının yaratma gücünü belli eder.

Bu halılardan ilki "Sivrihisar Şeyhbahayusuf Tekkesi'nden 10 Kasım 1933'te gelen seccade, 1.28x3.11metre ölçüsünde olup, koyu mavi zemin üzerine üst üste iki sıralı, uçları ok başı biçiminde sonuçlanan sade üçgenlerden, sekizer mihraptan iki sıra halinde on altı mihraptan ibaret bir saf seccade örneği gösteriyor. Kırmızı üzerine sarı renkte ince kufili bordür, iki yandan köşeli S' biçiminde mavi dar bordürlerle kavranmıştır. Mihrapların ortası, aynı renkte dört kollu iki yıldızın düz ve çapraz olarak iç içe yerleştirilmesinden meydana gelen sekizgenlerle doldurulmuştur."[31] (bkz. Resim 26)

İkinci seccade Sivrihisar'dan aynı tarihte ilk seccade ile birlikte getirilmiştir. Bu seccade 1.30 x 5.20 metre ölçüsünde olup beyaz zemin üzerine biri yeşil, diğeri koyu mavi beş mihraplıdır. Kufi motifler bu seccade de mihrap kompozisyonu olarak

---

[30] O.Aslanapa, a.e., s:139-140

[31] O.Aslanapa,2005, a.e., s:215

düzenlenmiştir, bunların içi kandiller ve madalyonlarla dolgulanıp zenginleştirilmiştir. Alt kenarlarda ayak yerine sekizgen birer yıldız, köşelerde kancalı üçgenler yer almıştır. Kırmızı üzerine sarı veya mavi dört kollu rozetlerden ibaret, geniş bordür mihrapları da birbirinde ayırarak dolanmaktadır.(bkz. Resim 27)

Üçüncü seccade Konya Kılıçaslan Kümbet'inden 31 Mart 1930'da getirilmiştir ve 1.29 x 0.89 boyutlarındadır. Diğer seccadelerden çok farklı olan bu seccade kahverengi tabii yünden bir zemine yukarıdan aşağı uzanan üç şerit arasında birbiri üzerine üç uzun altıgenden ibaret dolgular, mihrap kompozisyonunu meydana getirmektedir. Kûfi yazı motifleri sarı üzerine yeşil olarak bordürlerde kullanılmıştır. (bkz. Resim 28)

15.yüzyıl Anadolu seccadelerinin bir grubu, 16. yüzyıl sonlarına kadar hiç ara vermeden devam ederek oldukça zengin varyasyonlar göstermiştir. Bunlarda tezyini bir şeritle belirtilen sade üçgen mihrap nişinin alt kenarında sekizgen biçiminde ikinci bir küçük niş vardır. Sekizgen bazen yukarda tekrarlanarak çift mihraplı seccadeler yapılıyor, bu niş baş aşağı da konabiliyor." Bu tipte yapılan seccadelere Bellini tipi seccade denmektedir. Berlin İslam Eserleri Müzesi'nde 15. yüzyıl sonundan ve 16. yüzyıldan iki tane Anadolu seccadesi vardır.

"Bellini tipi ve benzeri seccadeler genellikle Avrupa'ya ihraç edilmiştir. "1490-1520 arasında Venedik ve diğer Kuzey İtalya resimlerinde oldukça sık, daha sonraları 1550'ye kadar nadiren görülür. İlk örneklerden biri Gentile Bellini'nin Londra National Gallery'de bulunan resminde görülmektedir ki, bu Giovanni Bellini'nin 1507 tarihli resminde tasvir edilen seccadenin hemen tam benzeridir. Münih galerisinde bulunan Giovanni Bellini'nin bu 1507 tarihli Venedik Doc'u Loredan tablosunda masanın ayakları altında böyle bir seccade serilidir. Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunan bir seccade bunun tam benzeridir. Düz üçgen mihrap

altta içeriye doğru sekizgen bir girinti meydana getiriyor. Ortada büyük bir madalyon ve yukarıdan aşağı sarkan bir kandil motifi ile kufi bordür, kompozisyonu tamamlıyor. 15. yüzyıla giren bu şahane seccaden başka, Berlin Müzesi'nde buna benzer kompozisyonda iki seccade daha vardır. Bellini' lerden başka Carpaccio, Lorenzo Lotto resimlerinde bu seccadeleri tasvir etmişlerdir. Berlin seccadesinin kufi bordürü 15. yüzyıl sonu, 16. yüzyıl başı kûfiden bozma bordürlere uygun olup, ilk Lotto halılarında aynı şekilde görülmektedir."[32]

Siebenbürger veya Transylvanians olarak tanınan seccadelerde, bazıları Anadolu'nun çeşitli merkezlerinde yapılmakla beraber, çoğunluğu Uşak grubuna girer.

Macaristan'ın şimdi Romanya'ya ait olan dağlık bölgesindeki küçük Protestan Kiliselerinde çok sayıda bulunmuş olan bu seccadeler, dünya müze ve koleksiyonlarına dağılmıştır. Bunlar 17. yüzyıl ortalarından geriye gitmez, 18. yüzyıl sonlarında da ortadan çekilir. Zemin kırmızı, sarı ve mavi renktedir.

2.4.3. XVI. Yüzyıl Saray Seccadeleri

16.yüzyıl ortalarından itibaren saray için lüks olarak yapılan Osmanlı Saray Halıları grubundan seccadeler, yüksek sanat kuvveti ve kompozisyonları, teknik ve malzeme bakımından en başarılı ve tatmin edici şekilleri meydana getirmişlerdir. Kıvrık konturlu mihraplarının içi bazen boş ve tek renkli, bazen de natüralist yaprak ve çiçeklerden bir dekorla doldurulmuştur. Zengin renkli motifler, Osmanlı süsleme sanatının diğer kollarındakilerin aynıdır. Saray halılarından bazıları gibi, bu çeşit

---

[32] O.Aslanapa, 2005, a.e., s: 221-222

seccadelerin 16.yy sonunda ve 17. yy'da İstanbul, Edirne, Bursa tezgâhlarında yapıldığı kabul edilir. Mihrap nişi tek renkli olanlar en çok göz dolduranlardır. Saray seccadelerinin genellikle argaç ve arışları ipek, düğümleri de yün ve pamuk ipliktendir. Uşak seccadeleri ve daha sonra Gördes seccadeleri, bunların kompozisyonlarını devam ettirirler. Mihrap sütunları, mihrap içindeki çiçek dolguları ve kandil motifleri gibi bordürlerin natüralist çiçekli motifleri de aynıdır. Saray halılarının zemininden alınan kesitler, seccadelerin iç dolgusu olarak kullanılmıştır.

"Yeşil mihrap zemini ile böyle bir seccade, İstanbul işi diye Sultanahmet Camii'ne vakfedilmiştir, sonradan oradan alınıp aynı isimle envantere kaydedilerek İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne mal edilmiştir. Bunun argaç ve arışları ipekten, yeşil, kırmızı, sarı ve kahve renkler çok ince yumuşak parlak yünden, beyaz ve açık mavi renkte pamuktan yapılmıştır. Çok yıpranmış olan seccadenin, ortadan bir parçası eksik olup öylece dikilmiştir. Bunun çok iyi durumda bir eşi, Berlin İslam Sanatları Müzesi'nde bulunmaktadır ve 1610 tarihini taşır.

İstanbul seccadesi ise, Sultanahmet Camii'nin tamamlanması tarihinde (1617), mihrabın önüne konulmak üzere buraya vakfedilmiş olmalıdır. Sultan Ahmet I 'in seccadesi diye tanınan ve belki de caminin hünkar mahfiline konulmak üzere yapılmış diğer bir seccade, halen Topkapı Saray'ında hazine deposunda bulunmaktadır. Bu seccadenin fıstıki renk mihrap nişinin ortasında koyu kırmızı sivri oval bir madalyon dolgusu vardır. Köşe dolguları krem rengi bir zemin üzerine firuze kıvrık dal ve Rumilerden meydana gelmiştir. Bordür, bu tip seccadelerin klasik bordürlerine benziyor."[33]

Bunların yüzü o kadar incedir ki, ilk bakışta ipek intibaını uyandırır. Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde Kâbe motifli kahve renkli bir seccade, Osmanlı Saray

[33] O.Aslanapa, 2005, a.e., s: 247

Halılarının 18.yy ortalarına kadar devam ettiğini açıkça gösterir. Bu halının mihrap nişi üç kemer ve ikisi bordürle kesilmiş olan dört sütunla üç bölüme ayrılmıştır. Kâbe motifi ortadaki koyu yeşil bölümde kemerin içine yerleştirilmiştir. Mihrap kemerine asılı kandiller, Kâbe motifi, yıldızlar ve sütun başlıkları gibi bazı kısımlarda gümüş sırma kullanılmıştır ve bunlar aşındığından, alttan arış ve argaçlar meydana çıkmıştır.

Herhalde istenildiği zaman veya sipariş verilince İstanbul'da ve Bursa'da özel tezgâhlarda bu kalitede halı veya seccade yapılmış olması akla yakın gelmektedir. Her defasında yeni örneklerin Kahire'ye gönderilmiş olmasını kabul etmek biraz güçtür. Sonra Kahire'de bu halılar bu kadar uzun zaman yapılmış olsa idi, orada bir iz bırakması gerekirdi. Hâlbuki Osmanlı Saray Halıları geleneği Anadolu'da ve İstanbul'da günümüze kadar devam etmiştir.

Örnekleri mütemadiyen değişiklik gösteren ve zenginleşen Osmanlı Saray Halılarının geleneği, İzmir işi denilen seccadelerle, 1844'de kurulan Hereke tezgâhlarında yapılan seccadelerde günümüze kadar yaşamaya devam etmiştir."

Saray seccadeleri içinde yazı çok fazla kullanılmıştır. Ancak tarih yazıları vardır.

Seccadeler; a) Gördes,b) Kula, c) Konya,d) Lâdik, e) Kırşehir, f) Mucur,g) Milas,h) Bergama, olmak üzere 8 grupta toplanır. Bunların içinde sadece Konya ve Bergama seccadelerinde yazı kullanılmıştır.

2.4.3.1. Konya Bölgesi Seccadeleri

Konya bölgesi seccade ve halıları Karapınar, Sille, Obruk, İnlice köyü, Lâdik, Sarayönü, Ereğli ve Karaman'ı içine alır. Bu halı ve seccadeler yöre adlarıyla anılırlar. Baklava, düğüm ve sekizgen yıldızlar geometrik bölümleri birbirine bağlar. Seccadeler tek veya çift mihraplı olabilir. Tek mihraplılarda zemin ince sütuncuklarla bölümlenir. Mihrap nişleri kademeli ve kancalıdır. Kûfi süsler bordürlerde sadeleşerek devam eder. Uşak halılarından gelen "S" kıvrımları, kûfi taklidi süslemelerle dörtlü yaprak ve baklava motifi de vardır.

"Lâdik Osmanlı saray seccadeleri etkilerini, kendi bölge karakteri ile en iyi kaynaştıran bir merkezdir. Kalite olarak Gördes ve Kula'dan sonra gelir. Mihrap bir veya üç nişli olur, orta niş daha geniş ve yüksektir. Nişler ince dekoratif sütuncuklar üzerine dayanmaktadır. Bunlarda mihrabın üst ve alt tarafında ayetlik, tabanlık kalkar, yerine bazen üst, bazen altta geniş dikdörtgen boşluklara uzun saplı lale, çiçek ve ağaç motifleri yan yana sıralanır ki, Lâdik için karakteristiktir.

Tek nişli mihraplar düz üçgen biçiminde kademeli ve dıştan çengellidir. Tepede alem yarım ay şeklindedir. Bazen içten küçük karanfiller sarkar, zemini boş, bazen ortasında tarihi bulunur.

Üç nişli mihraplar sütunlu veya sütunsuz olur. Çok canlı olan renkler, mihrap zemininde kırmızı veya koyu mavi, bordürlerde sarı, mor ve nadiren yeşil olarak görülür. Bu cins seccadeler, Transilvania Kiliselerinde çok bulunduğu için o isim altında da tanınırlar."[34]

---

34 O.Aslanapa, 2005, a.e., s: 247

17. yüzyıla ait bir tane Lâdik seccade de üç nişli mihrap bulunmaktadır, bu nişler seccadenin alt kısmına doğru çok zarif sütunlarla indirilmektedir. Seccade bir ana bordürün içinde ve dışında iki ince bordürle toplam üç bordürden oluşmaktadır. Seccadenin en ilginç tarafı ise genellikle Lâdik seccadelerde bulunmayan mihrap üzerinde bir ayetlik bölümünün bulunmasıdır, bu ayetlik bölümünde kûfi yazı kullanılarak oluşturulmuş ve üç kez tekrar edilen bir kartuş motifin yer almıştır. Fakat burada kullanılan yazı okunamamaktadır muhtemelen kûfi yazı burada dekoratif olarak kullanılmıştır.(bkz. Resim 32)

2.4.3.2. Bergama Seccadeleri

17. yy'dan gelen Bergama seccadelerinde yalnız yün kullanılmıştır. Çözgüler çift bükümlü tabii beyaz kalın yün iplik, atkılar tek bükümlü, kırmızı, pek ender kahverengi yün ipliktendir. Düğümler sık değildir. Bergama seccadeleri çok defa diğer karakteristik Anadolu Seccadelerinin çeşitli unsurlarının karışmasından ve değişmesinden meydana gelir.

Seccadeler, Selçuklu üslubunu yaşatır. Bunların karakteristik mihrap nişleri diğerlerinden ayrılır. Kanca ve kıvrık dallı şeritlerle çevrilidir. Dik açılı mihrap yanlarda paralel uzanarak altta içe veya dışa sekizgen girinti yapar. Bir tarafı açık sekizgenli mihrap nişlerinin ortası baklava dolguludur. Geniş bordürlerde Selçuklu seccadelerinin çok sevilen kufi yazı süsü, uçları kanca ile biten "S" kıvrımları ve kanatlı palmetler kullanılmıştır.

3. YAZININ OKUNABİLDİĞİ HALILAR

3.1. Topkapı Sarayındaki Halı Seccadeleri

Seccadeler hem dini açıdan hem geleneksel sanatlar açısından çok önemli bir yere sahiptirler. Gerek renk, gerek desen açısından büyük zenginlik gösterirler ve ibadet dünyamızın maneviyatını yansıtırlar. 16. yüzyılda sultanlar, ibadet etmek için sanat açısından olağanüstü güzellikte seccadeler kullanmışlardır.

1514 yılında Tebriz'in 1517'de Kahire'nin Yavuz Sultan Selim tarafından alınması ile desenlerinde, renklerinde ve tekniğinde büyük bir değişim görülür. Özellikle Saray seccadeleri dediğimiz ve konumuzu meydana getiren bir grup, zarif desenlerin gelişmiş bir tekniğin ve uyumlu renklerin bir araya gelmiş en güzel örneklerini teşkil eder. Bu tip seccadelerde doğadan alınmış bin bir çiçek deseni, yaprak ve rozet desenleri seccadelerin zeminini ve bordürlerini doldurur.

"16. yüzyılda Osmanlı sanatında, sanatın bütün kollarında bir üslup birliği ortaya çıkmıştır, buda desenlerin tek merkezden dağıldığını göstermektedir. Örneğin çinilerde kullanılan motifler, duvar süslemelerinde, kaftan desenlerinde, halılarda v.b. kullanılmıştır. O dönemde saraya bağlı atölyeler saraydan gelen sipariş listesine göre çalışırlardı. O dönemde sultanların ibadeti için dokunan seccadeler ayrı bir önem taşırdı. Seçilen yünün ince ve parlak olması, sine düğümü kullanılması, desenin zarif konturları bu seccadelere inanılmaz bir güzellik katmıştır. Hançer yapraklı palmetler, rozetler, lale, sümbül, gül, karanfil ve nar motifleri bu seccadelerin en karakteristik özelliklerindendir. Genellikle İstanbul ve Bursa da dokunmuşlardır bu seccadeler 17. yüzyıl ortalarından itibaren Saray Seccadeleri eski

zarifliğini kaybetmiştir. Dokuma eski örneklere göre kabalaşmıştır ve desenler de eski önemini yitirmiştir."[35]

19. yüzyılda ise Hereke atölyeleri kurulmuş ve seccadeler artık burada dokunmaya başlamıştır. "İzmit Koyu'nda Hereke'de 1843'ten beri ip kumaş ve pamuklu fanila dokuyan tezgâhlar Sultan Abdülmecit tarafından 100 ipekli kumaş tezgâhı olarak genişletilmiş, 50 pamuklu tezgahı da Zeytinburnu'na taşınmıştır. Önce saray için sonra ticari olarak ipekli kumaşlar dokunan bu fabrika, 1878'de Sultan Abdülhamit devrinde yanmıştır. 1883'te şimdiki ortaokulun yerinde Abdülhamit tuğrası ile Halıhane yapılmış, bu 100 tezgâhlı fabrikaya ilk halı ustaları Sivas, Ladik ve Manisa'dan getirilmiştir. Birkaç yıl sonra İstanbul'da satışa çıkarılan Hereke halıları, derhal tutulmuş ve Avrupa'da ün kazanmıştır. 1895'te Kayzer Wilhelm ve eşi Victoria Hereke'yi ziyaret etmiş, burada kendilerine halılar ve ipekli kumaşlar hediye edilmiştir. 1945'te Halıhane ıslah edilerek tezgâh adedi arttırılmış, burası halıcılık okulu haline getirilmiştir. Ayrıca Hereke köylerine tezgâh koydurulup iplik dağıtarak köylüye götürü iş verilmeye başlanmıştır.

Böylece Sultan Abdülhamit tarafından himaye görerek atölye haline faaliyete geçen Hereke tezgâhları, disiplinli ve sistemli bir çalışmaya başlamıştır. Hereke seccadelerinin en zengin koleksiyonu olan Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki 35 seccade, 19. yy sonunda hem saray, hem piyasa için yapılanlardan kalmadır. Bunlar İran başta olmak üzere, Memluk, Uşak ve diğer Anadolu seccadeleri ile az çok bağlantılı ve kompozisyon bakımından kopya olmakla beraber, kendine has özellikleri vardır.

Bunlarda ham madde olarak çok ince yün iplik, ipek, altın ve gümüş sim kullanılmıştır. Argaçlar ince bükümlü pamuk ve yün iplikten, arışlar ince beyaz yün ipliktendir. Simli olanlarda sarı renkli arışlar ipektir. Yünler Gördes düğümü ile

[35] Ülkü Bilgin, XIX.yy. Saray Seccadeleri, Türkiyemiz Dergisi, Sayı:7, S:18

Hekim düğümü denilen, Sine düğümüne yakın karışık bir ilmek Hereke' lerin özelliğidir. Her sıradan sonra bükümlü tek iplik geçirmek suretiyle halıda incelik, aynı zamanda rumi ve hatayiler de kıvrık hatlar meydana gelmesi sağlanmıştır. Düğümler Anadolu bahar yününden (uzun elyaflı) yapılmaktadır. Dm'2 de ortalama 3600 düğüm (60x60) ,saray için özel yapılanlarda daha sık düğüm kullanılmıştır, 6400 kadar. İpek halılarda düğüm sayısı 90x90 – 100x100, 8100 – 10000 olarak değişir. Boya olarak alizerin (kimyevi boyalar) kullanılmıştır. İpek seccadeler, simli seccadeler yanında, bu çeşit halılar ve kabartmalı halılarda yapılmıştır. Bu teknikte bazı yün uçlarını kısa, bazılarını uzun kesmek suretiyle rölyef etkisi sağlanır.

Hereke seccadeleri çok çeşitli renk ve desenle yapıldığından, kendilerine has kompozisyonları yoktur. 16. ve 17. yüzyıl İran örneklerinin birçoklarını orijinal İran işi olduğuna inandıracak kadar büyük bir başarı ile taklit etmektedir. Bordürlerdeki Kur'an ayetleri ve kartuş düzeni, mihrap nişinin içini kaplayan kıvrık dallı Rumiler ve bulut motifleri ve İran desenleri büyük itina ile kopya edilerek aynen alınmıştır. Fakat Topkapı Sarayı'ndaki Hereke seccadelerinden çoğu bu tip olmakla beraber, bazıları Kafkas, Uşak ve Memluk kompozisyonları göstermektedir. Birkaçı çift mihrap nişlidir. Renkler, beyaz üzerine acı yeşil, mavi, portakal ve sütlü kahve renkleridir."[36]

Topkapı Sarayı'nda bulunan 35 Hereke seccadesi, desen ve kompozisyon özelliklerine göre sanat tarihçileri tarafından 8 tip halinde gruplandırılmışlardır. Bunlar Mihrap zemini madalyonlu, Madalyon Uşak kompozisyonlu, Mihrap zemini geometrik, Mihrap zemini ince kıvrık dallı, Kandili, Mihrap zemini Rumili, Bulut motifli ve Vazolu seccadelerdir.

---

[36] O.Aslanapa, a.e., S: 112

Seccadelerde, bordürlerde sülüs ve talik ayetler yazılıp, köşelere kûfi madalyonlar yerleştirildiği gibi, bunların çok az yazısı olanları da vardır. Bir bakıma Osmanlı Saray Halıları geleneğine bağlanabilir. Sarayın himayesinde kurulan atölye, bu geleneği 19. yy'da devam ettirmektedir. Gördes ve Hekim düğümünün birlikte kullanılması, arışların ipek olması, bunların teknik özellikleridir. Hekim düğümü yazılarda, çiçek dolgularında Çin bulutlarında Rumilerde kıvraklık sağladığı için, Gördes düğümüne yardımcı olarak kullanılmıştır."

Topkapı Sarayı'nda bulunan yazılı seccadeleri yazıların kullanıldıkları yerlere göre gruplayarak inceleye biliriz en gelen hatları ile bu seccadeleri üç grupta toplayabiliriz; Alınlık kısmında yazı kullanılan seccadeler, Bordürlerinde yazı kullanılan seccadeler ve Hem bordürlerinde hem de mihrap köşeliklerinde yazı kullanılan seccadeler. Bu gruplandırmaya göre şimdi bu seccadeleri tek tek inceleyelim

3.1.1. Alınlık Kısmında Yazı Kullanılan Seccadeler

Bu seccadelerde kullanılan yazılara baktığımızda 4 seccade de Şii Şahadeti, 1 seccade de Sünni Şahadeti kullanıldığını, diğer seccadelerde ise namaz kılmaya çağrı niteliği taşıyan yazılar bulunduğunu görüyoruz. Genelliklede bu seccadelerde Allah, Muhammed ve Ali yazıları da yer alır.

Alınlık kısmında yazı bulunan seccadeler 12 tanedir. Bu seccadelerin bir kısmı Geometrik kompozisyonlu, bir kısmı Mihrap kısmı bitkisel motifli ve bir kısmı madalyon kullanılan kompozisyonlar oluşturmuşlardır. Şimdi bu seccadeleri tek tek inceleyelim;

13/2024 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da ipek, yün ve klaptan kullanılmıştır. Bu seccade birbirinden farklı motiflerden oluşmuş, değişik bir kompozisyon şeması taşır. Geometrik formdaki mihrap nişi, siyah ve yeşil renkle desenlenmiş bir şeritle çerçevelenmiştir. Mihrap nişinin içinde, mavi ve siyah renkle desenlenmiş bir şerit, büyük bir kare ve karenin içindeki sekiz köşeli yıldız motifi oluşturmuştur. Nu motifin ortasında bir sekizgen ve içinde sekiz köşeli bir çiçek motifi bulunur. Sekiz köşeli motif düzenlemesi, Memluk halı geleneğini anımsatır. Kare içindeki ve dışındaki bölümlerde, sarı renk zemin üzerinde geometrik motifler yer alır. Mihrap içinin alt kısmında motifler değişir. Daha büyük ama yine geometrik anlayışla farklı bir düzenleme yerleştirilmiştir. Mihrap nişinin hemen altında, sarı renk zemin üzerinde "Ömer, Ali, Ebu Bekir, Osman" yazılıdır. Mihrap köşelerinde, kırmızı renk zemin üzerinde bulunan kufi karakterli yazılarda, dört kez Ali yazılmıştır. Bu kûfi yazıların yanında, mihrap içindeki motiflere benzer motifler görülür. Mavi renk zeminli ayetlikte sülüs yazı ile, Şii Şahadeti "Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Alide Allahın Hak Velisidir."yazmaktadır. Ayrıca Kelime – i Şahadetin sağ ve solundaki bölmelerde de siyah renk zemin üzerinde sülüs yazıyla Allah, Muhammed ve Ali yazılıdır.

Mihrap bölümü kırmızı ve sarı renkle desenlenmiş bir şeritle çerçevelenmiştir. İç bordürde zemin rengi siyahtır ve iki farklı çiçek motifi alternatif oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Ana bordürde zemin rengi kırmızıdır. Mihrap içindeki motiflere benzer şekilde, bir kompozisyon düzenlemesi yer alır. Dış bordür çok ince olup, sarı ve siyah renkte geometrik bir kompozisyon yer alır. (bkz. Resim 34)

13/2026 Envanter numaralı halı seccade de Türk düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da yün kullanılmıştır. Bu seccade geometrik mihrap nişli halı seccadelerden biridir. Halının bütününde zemin rengi lacivert olup, motif rengi de sarıdır. Mihrap nişi içinde lacivert renk zemin üzerinde, sarı renkle baklava şeklinde

dörtgenler oluşturulmuştur. Bu dikdörtgenler içinde palmet benzeri bir motif yer alır. Mihrap köşeliklerinde, kare çerçeve içinde sekiz köşeli çiçek motifi yer alır. Seccadenin alınlığında Kelime – i Tevhid yazılıdır. ‘‘Lâ ilâhe illallah Muhammed un Resûlullah" Bu ifade "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Aleyhisselâm Onun Elçisidir" anlamına gelir. İç bordür dış bordürle aynı şemada olup, iç bordürdeki motiflerin yönü ile dış bordürdeki motiflerin yönü farklıdır. Ana bordürde, halının geneline uygun biçimde geometrik bir düzenleme yer alır.(bkz. Resim 35)

13/2015 Envanter numaralı halı seccade İran düğümü ile dokunmuştur ve malzeme olarak da ipek ve yün kullanılmıştır. Bu seccade de geometrik formda mihrap nişi bulunur. Mihrap nişi içinde zemin rengi bejdir. Mihrap zemininde, geometrik formda dallar ile kareler oluşturulmuştur. Palmet, hatayi ve yaprak motifleriyle bu geometrik kompozisyon oluşturulmuştur. Mihrap nişi tepesinde yer alan yeşil renk zeminli dörtgen içinde kûfi azıyla Allah, Muhammed ve Ali yazılmıştır. Mihrap köşelerinde yer alan 2 satırlık, zemini turuncu renkli ayetliklerde Şii Şahadeti “La İlahe İllallah Muhammed ün Resulullah Aliyyu Veliyullah” anlamı ;“Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resulüdür, Ali de Allahın Hak Velisidir.”yazmaktadır. Mihrap köşeliklerinde zemin rengi yeşil olan üçgen formlar içinde “Allahu Ekber” Allah büyüktür, yazısı yer alır. Mihrap üstündeki mavi renk zeminli ayetlikte dua yazılıdır. Dua “ geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe etmek için acele edin.” Anlamını taşır. Ayetliğin sağ kenarında yer alan krem renkli dörtgen içinde, kufi yazıyla Allah, Muhammed, Ali yazılıdır. Sol kenarda aynı renkteki dörtgen içinde, yine kûfi yazıyla dört kez Ali yazılmıştır.

İç bordürle mihrap zemini arasında mavi renkli, S motifinin sıralandığı bir şerit yer alır. Sarı zeminli iç bordürde rozet çiçeği (penç) motifi, dallar ile alternatif sıra oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Ana bordürle iç bordür arasında, mavi ve yeşil renkle desenlenmiş bir şerit yer alır. Lacivert zeminli ana bordürde kırmızı konturlu, mavi renkli dallar üzerinde kırmızı konturlu, yeşil renkli hatayiler bulunur. Sarı konturlu kırmızı renkli palmet motifi, hatayilerle alternatif oluşturulacak şekilde

sıralanmıştır. Ana bordürün alt ve üst köşeleri birbirinden farklıdır. Alt köşelerde palmet motifi farklı bir şekilde yerleştirilmiştir. Üst köşelerde hatayi motifinin alt kısmı yan yana getirilerek farklı bir etkiye sahiptir. Dış bordürle ana bordür arasında yine mavi ve yeşil renkle desenlenmiş bir şerit yer alır. Dış bordür iç bordürle aynı renk ve desen şemasına sahiptir.(bkz.Resim 36)

13/2027 Envanter numaralı halı seccade İran düğümüyle dokunmuştur ve malzeme olarak pamuk, yün ve ipek kullanılmıştır. Bu seccadenin mihrap nişi, turuncu renktedir. Mihrap nişi içinde, hatayi, rozet çiçeği (penç) ve yaprakların bulunduğu, turuncu renkteki dallar, kırmızı renkteki rumi ve palmetlerle birlikte bir kompozisyon oluşturmuştur. Zemini lacivert renk olan mihrap nişi içinde, kırmızı renk zeminli küçük bir madalyonda Allahu Ekber, "Allah Büyüktür" yazılıdır. Mihrap nişi köşelikleri, yeşil rengin iki ayrı tonuyla renklendirilmiştir. Buradaki bulut motifleri dikkat çekicidir. Mavi renkli bulut motifleri, kırmızı renkli dallarla bir kompozisyon oluşturmuştur. Ayetlik bölümünde " geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe için acele edin" anlamına gelen sülüs tarzda Arapça yazı yer alır. Bu yazı, turuncu renkteki zemin üzerine yazılmıştır.

Halı seccadenin iç bordürü yoktur. Ana bordürde mihrap bölümü arasında, mavi renkli bir şerit yer alır. Ana bordürün zemin rengi kırmızıdır. Bulut, çiçekli ve yapraklı dal, rumi ve palmet desenleri bir arada kullanılarak, kompozisyon oluşturmuşlardır. Dış bordürle ana bordür arasında yine mavi renkli bir şerit yer alır. Dış bordür turuncu renk zeminli olup, çiçek ve dal motifleri alternatif oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Buradaki dal motifi kırmızı, çiçek motifi ise krem renklidir.(bkz. Resim 37)

13/2038 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da pamuk, ipek ve yün kullanılmıştır. Bu seccade de dilimli mihrap nişi kullanılmıştır. Mihrap nişi içinde, koyu yeşil zemin üstünde kırmızı renk

kullanılarak, rumi ve hatayilerden oluşan bir düzenleme yer alır. Hatayi ve rumi motiflerinin içindeki küçük alanlarda sarı renk de kullanılmıştır. Mihrap nişinin hemen altında yer alan ovalimsi madalyon içinde Allah, Muhammed ve okunamayan bir takım harfler bulunmaktadır. Mihrap nişi köşeliklerinde, bej renkli zemin üzerinde krem renkte Rumiler ve hatayilerden oluşan bir kompozisyon yer alır. Mihrap üstündeki zemin rengi kırmızı olan ayetlikte sülüs yazı ile Şii Şahadeti (Kelime – i Şahadet); "La İlahe İllallah Muhammed ün Resulullah Aliyyu Veliyullah hakken hakka" anlamı ;"Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allah'ın Resülüdür, Ali de Allahın Hak Velisidir." yer alır.

İç bordürle mihrap zemini arasında krem renkli bir şerit bulunur. İç bordürün zemin rengi bejdir. Pençle birlikte dal motifi alternatif olarak sıralanmıştır. Ana bordürle iç bordür arasında da krem renk de bir şerit yer alır. Ana bordürün zemin rengi de bejdir. Zikzak şeklinde düzenlenmiş siyah dallar üzerinde, siyah renkli bir çiçek motifi yer alır. Dallar arasına krem renkli bulutlar yerleştirilmiştir. Dış bordürle ana bordür arasında krem renkli ve kırmızı renkli iki şerit bulunur. Dış bordürün zemin rengi siyahtır. Dış bordürde iç bordürde kullanılan şemanın aynısı kullanılmıştır. Sadece renkler farklıdır. Dış bordürde motifler kırmızı renklidir ve çiçeklerin içinde sarı renk de kullanılmıştır. (bkz. Resim 38)

13/2041 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da ipek ve yün kullanılmıştır. Bu seccade de mavi renkli mihrap nişi ve nişin tepesinde aynı renkte palmet yer alır. Mihrap nişinin içinde zemin rengi olarak lacivert kullanılmıştır. Krem renkteki büyük rumi ve palmetlerle birlikte, hatayi ve penç motiflerinin yer aldığı mavi dallardan oluşan bir kompozisyon kullanılmıştır. Mihrap içinin alt kısmında, krem renkli palmetlerden niş oluşturabilecek şekilde düzenleme yapılmıştır. Palmet aralarında, mihrap zeminindeki dalların uzantısı olan dallar devam eder ve bordür bordür kenarına dayanacak biçimde hatayi motifleri yarım haliyle yer alır. Mihrap köşelerinde zemin rengi kırmızıdır ve mavi dallar üzerindeki hatayi motifleri ile siyah renkli bulut motifleri burada da bordür kenarına dayanarak yarım haldedir. Diğer örneklerden

farklı olarak, mihrap içi ve mihrap köşelerinde kullanılan motifler birbirlerinin alanlarına geçiş yapmışlardır. Ayetlik lacivert zeminlidir ve turuncu renkle bir hadis yazılmıştır. Bu yazı " Kim iki serinlik namazını (sabah, ikindi) kılarsa cennete girer" anlamını taşır. Bu hadis Buhari, Mevkitüssalah, Bab.26'da yer alır.

Halı seccade de iç bordür bulunmayıp, mihrap ve ayetlik kısmı kırmızı ve lacivert renkteki iki şeritle çerçevelenmiştir. Krem renk zeminli bordürde, hatayi ve yaprakların bulunduğu dallar, bulut motifiyle bir kompozisyon oluşturmuştur. Bu kompozisyondaki motifler lacivert renktedir. Çok küçük alanlarda kırmızı renk de kullanılmıştır. Dış bordürün olmadığı halı seccade de, lacivert renkli bir şeritle dış çerçeve oluşturulmuştur. (bkz. Resim 39)

13/2010 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak ipek ve yün kullanılmıştır. Seccadenin mihrap nişi kırmızı konturludur ve tepede bir palmetle taçlandırılmıştır. Mihrap nişinin iç kısmının zemin rengi kırmızıdır. Sarı ve siyah renklerdeki rumi ve palmet düzenlemesi, kırmızı renkli dallar üzerindeki hatayi, penç ve yaprak düzenlemesi ile bir kompozisyon oluşturulur. Üst mihrap köşeliklerinde mavi renk zemin üzerine, kırmızı renk dallara yerleştirilmiş hatayi, çiçek ve yaprak kompozisyonu yer alır. Mihrabın alt köşelerinde, mihrap içinde olduğu gibi sarı ve siyah renkte rumi ve palmetler kullanılmış, niş çizgisini oluşturulabilecek biçimde yerleştirilmiştir. Mihrabın alt köşeleri de mavi zeminlidir ve iç bordüre yaslanacak şekilde, hatayi motiflerinin yarısı görülür. Mihrap bölümü krem renkli bir şeritle çerçevelenmiştir. Eserin ayetliği diğer örneklere göre daha geniştir ve kartuş şeklindedir. Kartuşun içi bej renkte olup, köşelerde sarı renk kullanılmış ve mavi renk çizgiyle çerçevelenmiştir. Kartuşta kafiyeli farsça bir yazı bulunmaktadır. Sülüs tarzdaki bu yazı "Aydınlığa kavuşmak istiyorsanız ibadete çekilmelisiniz" içeriği taşır.

İç bordür, mihrap kısmıyla ayetlik arasını da çerçeveler. Kırmızı zemin üzerinde yeşil renk dallarda yer alan çiçekler bulunur. Ana bordürle iç bordür arasında krem renkte bir şerit yer alır. Yeşil renk zeminli ana bordürde, kırmızı renk konturlu sarı renkli dallar üzerinde hatayi ve çiçek motifleri alternatif sıralama oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Mavi ve pembe renkli bulutlar da renk alternatifiyle dallar arasında bulunur. Dış bordürle ana bordür arasında yine krem renkli bir şerit bulunur. Dış bordür iç bordürle aynı desen ve renk şemasını taşır. (bkz. Resim 40)

13/2020 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü (sine düğümü) kullanılmıştır ve malzeme olarak da yün ve ipek kullanılmıştır. Bu seccadenin mihrabında şemse şeklinde bir madalyon kullanılmıştır ve çift mihraplıdır denebilir. Halı iki bordürlüdür; iç bordür yerine krem, kırmızı ve lacivert renklerde üç şerit yer alır. Ana bordür lacivert zeminlidir, üzerinde bulut, hatayi ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon bulunur. Dar dış bordür, koyu kırmızı zemin üzerine yapılmış küçük rozet ve yapraklardan oluşan bir düzene sahiptir. Mihrap bölümündeki şemse (madalyon) içinde, merkezdeki motiften dört köşeye doğru mavi ve yeşil renkte bulut motifleri bağlanır; aralarında da sarı, kırmızı ve beyaz renklerde rozet ve stilize edilmiş çiçek motifleri yer alır. Madalyonun dışında kalan zemin krem renktedir madalyon orta kısmın tam merkezinde yer alır. Madalyonun alt ve üst kısmı yeşil ve kırmızı renkli palmetlerle bağlanmıştır. Madalyonun üst ve alt kısımlarında yarım olarak görünen üst kısımdakilerin zemin rengi mavi alttakilerin zemin rengi yeşil olan madalyonlar yer alır, bunların iç kısmı turuncu renk rumi ve kırmızı, lacivert, yeşil, sarı beyaz, renklerde çiçek motifleri ile doldurulmuştur. Mihrabın üstünde bulunan ayetlik bölümünde kırmızı zemin üzerine yeşil sülüs tarzda yazıyla " Geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe için acele edin" anlamında Arapça bir yazı bulunmaktadır. Bu yazının ilk cümlesi bir hadisten alınmıştır. (bkz. resim 41)

13/2032 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da ipek ve yün kullanılmıştır. Bu seccade çift mihraplı olup, kitap

cildi gibi tasarlanmıştır. Mihrap nişi tepesinden mihrap nişi içine doğru kandil gibi süs sarkmaktadır. Bunun altında iki ucu salbekli şemse-madalyon bulunmaktadır. Bu madalyonun içinde yer alan yan yana dizilmiş çiçek motifinden çıkan dallarla madalyonun dilimleri oluşturulmuştur. Altıgen formundaki dilimli madalyonun içinde yine altıgen formunda, içinde rumi ve palmet kompozisyonu bulunan bir küçük madalyon daha bulunur. Bu küçük madalyonun zemin rengi kırmızı, onu çerçeveleyen dilimli madalyonun zemin rengi ise laciverttir. Mihrap nişi içinde zemin rengi bejdir. Bej zemin üzerine krem renkte dallar üzerinde, yine krem renkte hatayi, penç ve yaprak düzenlemesi yer alır. Mihrap köşeliklerinde zemin rengi laciverttir. Lacivert zemin üzerine kırmızı renk konturlu, rumi ve palmet düzenlemesi bulunur. Rumi ve palmetlerin iç dolgusu, madalyonlar içindeki renklerle uyum gösterecek şekilde mavi, yeşil ve sarı renktedir. Mihrap üstündeki ayetlikte Dua yer alır. Bu Dua " güçlü Allah der ki; geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe için acele edin" anlamını taşır. Bu yazıda metnin ayet olduğu ifade edilmektedir fakat metin ayet değil hadistir. Bu yazı mavi zemin üzerine yazılmıştır.

Halı seccadenin iç bordürü bulunmayıp, ana bordürle mihrap zemini arasında kırmızı ve krem renkte iki şerit bulunmaktadır. Ana bordürde, zemin rengi bejdir. Mihrap nişi içinde olduğu gibi yine bej üzerine krem renkteki dallar üzerinde yer alan hatayi, rozet çiçeği ve bulut motifinden oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Bulut, hatayi ve yaprak motiflerindeki küçük alanlarda, lacivert ve kırmızı renkler de kullanılmıştır. Ana bordürle dış bordür arasında krem renkte bir şerit bulunur. Dış bordürde, lacivert renkli zemin üzerinde, kırmızı renkteki rozet çiçeği ile dal motifi alternatif oluşturacak şekilde sıralanmış bulunmaktadır. Kırmızı renk çiçeklerin içinde sarı renk de yer alır. (bkz. Resim 42)

13/2029 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak de ipek, yün ve pamuk kullanılmıştır. Seccadenin mihrap nişi diğer örneklerden oldukça farklı olsa da, ana zemini kitap cildi tasarımını yansıtır. Mihrap nişi içinde zemin rengi kremdir ve ortada dilimli oval bir şemse-madalyon bulunur.

Kırmızı zemin üzerinde, penç ve yaprakların bulunduğu mavi dallar, madalyonun tümünü kaplayan bulut motifiyle bir arada kullanılmıştır. Madalyonun iki ucunda birer kartuşla birleştirilmiş salbekler yer alır. Üst salbeğin içinde "Allahu Ekber" yazılıdır. Madalyonun etrafında çiçekler ve yaprakların bulunduğu dallar, rumi ve palmet motifleriyle bir arada kullanılmıştır. Alt ve üst mihrap köşeliklerinde hatayi, çiçek ve yaprak motiflerinin yer aldığı dallar, bulut motifleriyle bir arada kullanılmıştır. Üst köşeliklerdeki bulut motifleri mavi, alttaki bulut motifleri yeşil renklidir. Mihrabın üstündeki ayetlikte Şii Şahadeti, Kelime – i Şahadet ; "Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Ali de Allahın Hak Velisidir." Yazmaktadır.

Mihrabın bölümü turuncu renkte şeritle çerçevelenmiştir. Ana bordürle mihrap bölümü arasında, kırmızı ve krem renkte desenlenmiş bir şerit daha yer alır. Bu şerit de turuncu renkteki bir şeritle çerçevelenmiştir. Ana bordür zemininde kırmızı renk kullanılmıştır. Krem dallar üzerinde hatayi, çiçek ve yaprak motifleriyle birlikte, bulut ve rumi motiflerinden bir kompozisyon oluşturulmuştur. Dış bordürle ana bordür arasında yine turuncu renkli bir şerit bulunur. Dış bordür zemini krem renkli olup, S kıvrımındaki çiçekli dallar, S kıvrımında düzenlenmiş rumi motifiyle bir kompozisyon oluşturmuştur. (bkz. Resim 43)

13/2023 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmış ve malzeme olarak da yün ve ipek kullanılmıştır. Seccadenin tüm zemini siyah renktedir. Mihrap nişi kırmızı konturla belirlenmiştir. Dilimli mihrap nişi tepesinde küçük bir palmet bulunur. Mihrap nişi tepesinden mihrap içine doğru bir kandil sarkar. Sarı konturlu bu kandilin üstünde mavi konturlu, kırmızı renk zeminli yuvarlak küçük madalyon içinde kandile doğru sarkan bir hatayi bulunur. Kandilin içinde rumi ve palmet düzenlemesi yer alır. Kandilin altında seccadenin alt kısmında dilimli oval bir madalyon bulunur. Yeşil renk konturlu bu madalyonun zemin rengi kırmızıdır. İçinde büyük bir hatayi ve yeşil dallar üzerinde penç ve yaprak motifleri bulunur. Kandil ve madalyon motifinin çevresinde hatayi, çiçek ve yaprakların

bulunduğu yeşil dallarla, kırmızı ve mavi renkteki bulutlarla oluşturulmuş bir kompozisyon yer alır. Üst mihrap köşelerinde, yeşil renk dallar üzerinde hatayi, çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan bir düzenleme yer alır. Sağ ve sol mihrap köşeliğinde, sarı renk konturlu, kırmızı renk zeminli ve içinde yazı bulunan yuvarlak madalyonlar görülür. Bu yazıların dua olduğu tahmin edilmektedir. Alt mihrap köşeliklerinde yer alan motifler, üst köşeliklerin aksine bordür kenarına dayandırılarak kompozisyon oluşturmuşlardır. Kırmızı renkteki rumi ve palmetlere, yeşil renk dallar üzerindeki çiçek kompozisyonu eşlik eder. Mihrap üstündeki ayetlikte, bazı yerleri okunamayan bir dua bulunmaktadır. Kırmızı renk zemin üzerindeki bu yazıda Allah'a Muhammed'i ve soyunu kutsaması için dua edilmektedir.

İç bordürle mihrap zemini arasında sarı renkli bir şerit yer alır. İç bordürde dal motifiyle birlikte kullanılan çiçek motifi alternatif oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Ana bordürle iç bordür arasında sarı renkte bir şerit bulunur. Ana bordürde, yeşil renk dallar üzerinde yer alan hatayi motifleri, rumi ve palmet motifleriyle alternatif oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Dış bordürle ana bordür arasında tekrar sarı renkli şerit yer alır. Dış bordürde rumi ve palmet motiflerinden oluşan bir düzenleme yer alır. Dır bordürün sol üst köşesinde, "amel-i Mahmud el-Kirmani" yazısı görülür. (bkz. Resim 44)

13/2014 Envanter numaralı halı seccadenin argaç ve arışları yündür. Bu geometrik kompozisyonlu ve madalyonlu seccadenin tamamının zemin rengi bejdir. Mihrap zemininde bulunan yeşil konturlu madalyonun içinde mavi ve yeşil iri rumiler bulunmaktadır. Tabanlıkta içinde bordo ve mavi palmet motifi taşıyan adeta vazoyu andıran bir motif bulunuyor. Madalyonun üst kısmında siyah yazıyla bir ayet bulunmaktadır. Mihrap üstünde bulunan ayetlikte "Kim namaz kılarsa meleklerde namaz kılmak için iner o namaz kılınan yere." Anlamını taşıyan bir yazı bulunmaktadır. Köşe dolgularında siyah rumi motifleri bej zemine kontrast teşkil ediyor. İç ve dış bordürler birbirine çok benzemektedir. Bordo konturlu küçük, dar

kartuşlar içte örgü dışta yıldız motifi ile ayrılmaktadır. Bu kartuşların içlerinde yanı yazı yer almaktadır. Bu yazı "Mübarek olsun, Saadetli olsun, Devletlu olsun" anlamındadır. Ana bordür siyah konturlu kartuş dizisinden ibarettir. İçleri örgü motifleri ile süslenmiştir. Kartuşların aralarında mavi dalları mavi yapraklarla bordo ve yeşil mineler sarmaktadır. (bkz. Resim 45)

3.1.2. Bordürlerinde Yazı Kullanılan Seccadeler

Resim 46'te bulunan mihrap nişi kıvrık dallarla süslü seccade 1.64x1.07 metre boyutlu ve simlidir. Mihrap bölümün de zemin lacivert renktedir ve kıvrık dallı rumiler simlidir ve kırmızı konturludur. İnce yeşil dallarla kırmızı mineler ve iri turuncu çiçekler bütün zemini doldurmaktadır. Köşe dolgularında koyu bej zemin üzerine krem rengi bulutlar ve yeşil benekli rozetler kullanılmışlardır. Geniş bordür krem rengi zemin üzerine bej olarak küçük çiçeklerle süslü olup bordo rengi büyük kartuşlar, koyu yeşil çiçekler ve sim bulutlarla canlandırılmış, üst kartuşlara siyah konturlu simle sülüs tarzda Ayet el-kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi o'nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O yer alır. Seccadenin iç bordürü de bordo zeminlidir ve bu bordüründe üst kısımlarında Ta'lik yazı ile Ahzap Suresi 56. ayet "Allah ve melekleri peygambere salât ederler. Ey iman edenler! Siz de Ona salât ve selam edin."yer alır.(bkz. Resim 46)

13/2028 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da yün, ipek ve kılaptan kullanılmıştır. Seccadenin mihrap nişi kemeri, kılaptanlı dokumayla belirginleştirilmiştir. Mihrap nişi içinin zemin rengi kırmızıdır. Bu zeminin üzerinde, kılaptanla dokunmuş rumi ve palmetlerden oluşan

bir desen düzenlemesi bulunmaktadır. Bu düzenlemeyle birlikte, açık kırmızı renkteki dallar üzerine yerleştirilmiş hatayi, çiçek ve dal motifleriyle bir kompozisyon oluşturulmuştur. Mihrap köşeliklerinin zemin rengi bejdir. Bu zemin üzerinde yer alan motiflerin tümü krem rengindedir. Krem rengi dallar üzerine hatayi, çiçek, yaprak motifleri ve bu dallar arasına bulut motifleri yerleştirilerek bir kompozisyon oluşturulmuştur.(bkz. Resim 47)

Halı seccadenin lacivert zeminli iç bordüründe Ta'lik yazı ile Ahzap Suresi 56. ayet "Allah ve melekleri peygambere salât ederler. Ey iman edenler! Siz de Ona salât ve selam edin."yer alır. Yazıyla birlikte, çiçekli dalların olduğu bir desen düzenlemesi kullanılmıştır. Ana bordürdeki yeşil zeminli yazı kartuşlarında sülüs tarzda Ayet el-kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O' nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir.Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."'yer alır. Her iki bordürdeki yazılar, mihrap kemerinin alt ucuna denk gelecek seviyeye kadar yazılmış olup, geri kalan kısımları diğer desenlerle bezenmiştir. Ana bordürün geri kalan kartuşlarında, kılaptanla dokunmuş bulut motifleriyle birlikte, çiçekli dalların bulunduğu desen düzenlemesi yer alır. Ana bordürdeki kartuşlar, krem renkteki zemin üzerinde bulunmaktadır. Kartuşların çevresinde, bej renkli çiçekli dallar bulunur. Dış bordürün zemin rengi kırmızıdır ve üzerinde çiçekli dallardan oluşan bir düzenleme yer alır.

Resim 48'te bulunan seccadenin mihrap kısmı çok farklı bir kompozisyon içerir. Mihrap içi baklava dilimlerine ayrılmıştır ve her baklava dilimi farklı renkli ve üst kısımları dilimlidir (çizim 74). Bu baklava dilimlerinin içleri hatati, penç ve yapraklarla doldurulmuştur. Seccadenin mihrabının içinde bulunan sülüs karakterli kartuş içinde "Allahu Ekber Kebiran" yani "Allah çok büyüktür" yazmaktadır.

Mihrap bordüründe ise İhlâs suresi “De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.” yazmaktadır. Mihrap köşeliklerinde pembe zemin üzerinde rumi ve çiçeklerden oluşan bir kompozisyon yer alır. İç bordüründe ise yeşil zemin üzerine sarı renkte sülüs yazı ile Nur Suresi 35. Ayet “Allah Teâlâ göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde çırağ bulunan bir hücre gibidir. O çırağ billur bir kandil içindedir. Bu billur kandil sanki parıl parıl parıldayan bir yıldızdır. Ne güneşin tulu ve ne gurup ettiği yerde bitmeyen mübarek bir ateşten, zeytin ağacından yakılır. Yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen ışık verecek gibidir. Nur üzerine nurdur. Allah Teâlâ nuruna dilediğini hidayet eder. Ve insanlara misaller iradeyler. Allahü azimüşşan her şeye âlimdir.” yazmaktadır. Ana bordüründe bulunan yazı kartuşlarında bordo zemin üzerine sülüs yazıyla yazılmış Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’ nundur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır. Dış bordüründe ise sülüs karakterli Enam Suresi 83-84 ayetler; “(İşte İbrahim aleyhisselam’ın) bu (istidlalleri) bizim hüccet ve burhanımızdır ki, İbrahim’e kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir.” “biz İbrahim’e (oğul) İshak ile (İshak’ın oğlu)Yakub’u hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuh’un zürriyetinden Davud’a, Süleyman’a, Eyyub’a, Yusuf’a, Musa’ya, Harun’a da hidayet ve nübüvvet verdik. İşte biz Muhsinleri böyle mükâfatlandırırız.” yer almaktadır. İç, dış ve ana bordürde bulunan yazılar seccadenin yarısına kadar gelmektedir. İç ve dış bordürlerde, bordürün devamı çiçeklerle süslenmiştir. Ana bordürde ise seccadenin alt kısımlarında bordo zeminli büyük kartuşlar ve siyah zeminli küçük kartuşlar sıralanmıştır. Küçük kartuşlar büyük kartuşların zıt yönünde uzanmaktadır. Bu kartuşların iç kısımları da bulutlar, rumiler ve çiçeklerle dolgulanmıştır.

13/2035 Envanter numaralı halı seccade 1.66x1.15 boyutlarındadır. Gördes düğümü kullanılarak dokunan halının cm karede 10x10 sayıda düğümü vardır. Argaçlar yün, arışlar ipektir. Seccadenin zemin rengi bordodur. Ortadaki madalyonun alt kısmında büyük bir stilize motif bulunmaktadır. Madalyonun sağ ve solunda simden iki şakayık görülüyor. Zemini dolduran motifler madalyondan çıkmış gibidirler ve siyah konturludurlar. Altta yine sağ ve solda olmak üzere iki büyük, tatlı sarı renkli, simli şakayıklar vardır. Onlardan ayrılan dallarda da iki hatayi ile sonuçlanmıştır. Altta tam ortada yine iri simli bir şakayık yapılmıştır. Ayrıca bütün zemin küçük koyu yeşil ve beyaz rozetlerle doldurulmuştur.

Madalyonun zemini yatay olarak bölünmüş, bir kısmı siyah olup koyu yeşil renkli dallarla, bir kısmı da pembe olup yeşil rozet çiçekleri ile süslenmiştir. Alınlıkta lacivert zeminli yatay bir kartuş içinde bordo konturlu simli sülüs yazıyla "Allahu Ekber " yazmaktadır. Mihrap nişi geniş bir sim kemer ile çevrili, üzerinde siyah yazı ile İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yazmaktadır." Ya Rab! Beni de, zürriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün müminleri mağfiret et." Köşe dolguları bej, turuncu, beyaz, mavi, bordo renklerle balık pullarını andırır şekilde bölünmüştür. Üzerleri kıvrık dallarla, penç ve hatayi çiçekleri lacivert ve pembe bulut motifleri ile doldurulmuştur.

İç bordürün alt kısmı lacivert zemin üzerinde bordo konturlu rumi-palmet dekorludur. Dış bordür bordo zeminde mavi penç ve narçiçekleri alternatif olarak dizilmiştir. Üstteki ayet beyaz, seccade sarı ibrişim saçaklarla son bulmuştur. İç ve dış bordürlerinde Bakara süresi 286. ayet " Allahu Teâlâ kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muaheze etme. Ey Rabbimiz! Bize bizden önceki(ümmet)lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevla'mız sensin bizim. Kâfirlere karşı bize

yardım buyur, muzaffer kıl!" yer alıyor. Ana bordürde sağ ve soldaki beyaz zeminli bordo kufi yazılı kareler esas bordürü ikiye ayırıyor. Altta yeşil zemini bordo Rumilerle, simli hatayilerle süslenmiştir. Üzerindeki simden bulut motifleri kompozisyona hareket veriyor. Ana bordürün yeşili üstede devam ediyor. Bordo konturlu simli ana bordüründe bulunan sülüs yazılı Ayet el-kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O' nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır. (bkz. Resim49)

Resim 50' deki seccadenin orta kısmında bir madalyon bulunmaktadır. Madalyonun sağında ve solunda çiçekli ağaçlar yer almaktadır. Bu ağaçların üst kısımlarında da iki tane nar ağacı bulunmaktadır. Seccadenin mihrabında "Allahu Ekber Kebiran" yani "Allah çok büyüktür" yazılıdır. Mihrabını belirten bordürde İhlâs suresi "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir.,O, doğurmamış ve doğmamıştır, Onun hiçbir dengi yoktur." Yazmaktadır. Mihrap köşeliklerinde çiçekli bir kompozisyon yer almaktadır. İç bordürde ise Nur Suresi 35. ayet "Allah Teâlâ göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde çırağ bulunan bir hücre gibidir. O çırağ billur bir kandil içindedir. Bu billur kandil sanki parıl parıl parıldayan bir yıldızdır. Ne güneşin tulu ve ne gurubettiği yerde bitmeyen mübarek bir ateşten, zeytin ağacından yakılır. Yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen ışık verecek gibidir. Nur üzerine nurdur. Allah Teâlâ nuruna dilediğini hidayet eder. Ve insanlara misaller iradeyler. Allahü azimüşşan her şeye âlimdir." Yer alır. Ana bordürde üst köşelerde çiçek şeklinde kartuşlarda kufi yazılı tasarımlar yer alıyor, iki yanda ve üstte bulunan kartuşlarda ise Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü,

gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır. Dış bordüründe ise En'am Suresi 83 ve 84. ayetler "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim hüccet ve burhanımızdır ki, İbrahime kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir." "biz İbrahime (oğul) İshak ile (İshakın oğlu)Yakub'u hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuhun züriyetinden Davud'a, Süleyman'a, Eyyub'a, Yusufa, Musa'ya, Harun'a da hidayet ve nübüvvet verdik.İşte biz Muhsinleri böyle mükafatlandırırız." Yer alır. İç, dış ve ana bordürde bulunan yazılar seccadenin yarısına kadar gelmektedir. İç ve dış bordürlerde, bordürlerin alt kısımları çiçeklerle doldurulmuştur. Ana bordürde ise daha küçük kartuşlar vardır ve bu kartuşların içleri de Rumilerle dolgulanmıştır. (bkz. Resim 50)

Resim 51'deki halı seccade 19.yy İstanbul ve Hereke de çözgüsü ve atkısı sarı yün kullanılarak dokunmuş ve metalik ipliklerle bezeme yapılmış, 167x115 cm ebadında bir seccade örneğidir.

Halının bordürlerinde yazı süslemeli paftalar görülmektedir. İç bordürde 4 defa tekrar edilmiş Muhammed'in ve yine 4 defa tekrar edilmiş Ali'nin isimleri bulunmaktadır. Dış bordüründe Bakara suresi 255. ve 256. ayet yer alır. Ayetel Kürsi "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O' na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür." 256. ayet : "Dinde ikrah yoktur. Rüşd, dalaletten (iman küfürden)cidden ayrılmıştır. Kim Tagutu (şeytanı, sihirbazları, kâhinleri, putları, insanları tuğyana sevk edenleri) tanımaz, Allah Teâlâ'ya iman ederse, kopmak ihtimali olmayan en sağlam bir kulpa tutunmuş olur. Allahü

azimüşşan semi' ve âlimdir." İçteki yazıtta ise günahsız 14 imama övgüler içeriyor. Kufi yazılı madalyonlarda dilimli olarak kullanılmıştır. Ana bordür mavi zeminli olup yazılı paftalar lacivert renk üzerinde kırmızıdır. Alt kısımda kullanılan desenli paftalar ise lacivert zemin üzerine kıvrık dallı ve çiçekli renk üzerine kırmızıdır. Alt kısımda kullanılan desenli paftalar ise lacivert zemin üzerine kıvrık dallı ve çiçekli desenlerden oluşmuştur. Dış bordür krem üzerinde kahverengi siluet halinde hatayi desenlerinden oluşmuştur. İç bordür koyu sarı üzerinde mavi, kırmızı renklerde kıvrık dallı desenler ve lacivert yazı süslemelidir.

Zemin kırmızı olup üzerini simetrik kullanılmış büyük bir bahar ağacı yerleştirilmiştir. Mihrap kısmını büyük bir vazo oluşturmaktadır. Vazonun etrafında bulut motifleri görülür. Zeminin tam ortasında görülen küçük siyah kare ise muhtemelen Kabe'yi temsil etmektedir. Mihrapta ise dilimli, kemerli bir mihrap nişi görülmektedir. Mihrap kısmı ise mavi renk zemin üzerine kırmızı Rumilerden ve yine kırmızı kıvrık dallardan oluşmaktadır.

Resim 52'daki halı seccadenin mihrabının içi kırmızı renktedir ve orta kısmında bir madalyon bulunmaktadır. Madalyonun alt kısmı farklı bir tarzda oluşturulmuştur. Mihrap nişinde yeşil zeminli bir kartuş içersinde "Allahu Ekber Kebiran" yani "Allah çok büyüktür" yazılıdır. Mihrabını belirten bordürde ise İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır ." Ya Rab! Beni de, zürriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et." Mihrap köşeliklerinde de rumi, hatayi ve pençlerden oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır, burada da zemin rengi açık kırmızıdır.

İç bordüründe yeşil zemin üzerine beyaz yazı ile İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alıyor. "Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et."

Ana bordürde de koyu renk zemin üzerinde beyaz yazılı kartuşlar yer almaktadır. Bu kartuşlarda sülüs yazıyla Ayet el -Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır. Ana bordürün alt kısımlarında ise zemin rengi açık olup kartuşlar yoktur, bunun yerine zemin çiçek ve yapraklardan oluşan bir kompozisyonla doldurulmuştur. Dış bordürde bulunan yazılar ise okunamamaktadır. Yine bu seccade de kullanılan tüm yazılar seccadenin üst kısımlarında ve seccadenin yarısına kadar gelmektedir.

13/2158 Envanter numaralı halı seccadenin mihrap nişi kemeri (bordürü) krem renkte olup, sülüs yazıyla İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır ." Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et." yazmaktadır. Seccadenin mihrabında ise "Allahu Ekber" yani Allah büyüktür yazmaktadır. Mihrap nişi içi bej renk zeminli olup, motiflerin tümü krem renklidir. Mihrap nişi tepesinden bir vazo sarkmaktadır. Hatayi, penç ve yaprakların bulunduğu dallar arasına bulut motifleri de serpiştirilmiştir. Mihrap köşeliklerinde yine bej renk zemin üzerine, krem renkle rumi ve palmetlerin de bulunduğu, Hatayi, çiçek ve yaprak motiflerinin olduğu dallarla kompozisyon oluşturulmuştur.

Mihrap bölümü, bej renk zemin üzerine krem renkli, S motifinin bulunduğu bir şeritle çerçevelenmiştir. Ana bordürde iki farklı desen düzenlemesi görülür. Bordürün tümünde dilimli uzun kartuşlarla, dilimli yuvarlak kartuşlar alternatif

oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Yuvarlak kartuşlar içinde, rumi ve çiçekli dalların olduğu bir kompozisyon görülür. Alt kenardaki uzun kartuşlar içinde yine rumi ve dalların iç içe olduğu kompozisyon bulunur. Ancak sağ, sol ve üst kenardaki uzun kartuşlar içinde, farsça yazılar yer almaktadır. Bu yazılar tam olarak deşifre edilmemiştir. Ancak, Allah ile ilgili yazılar olduğu belirlenmiştir. Ana bordürün zemin rengi kremdir ve motifler, kontur kalınlığında bej renkle düzenlenmiştir. Kartuşlar içinde bulunan yazılar siyah renktedirler. Yuvarlak ve uzun kartuşlar arasında kalan boşluklara bulut motifleri yerleştirilmiştir. Ana bordürde olduğu gibi dış bordürde de, yazılar bulunmaktadır. Ancak bu yazılarda tam olarak deşifre edilmemiştir. Krem zemin üzerindeki siyah renkli bu yazıların altından, yapraklı dallar geçmektedir. Ancak yine alt kenarda yazılar sona erdirilmiş ve çiçek ve yaprakların bulunduğu dallarla bir kompozisyon oluşturulmuştur.(bkz. Resim 53)

13/2044 Envanter numaralı halı seccade de İran düğümü kullanılmış ve malzeme olarak da yün ve pamuk kullanılmıştır. Bu seccadenin mihrap nişi siyah konturludur. Krem renk zeminli mihrap nişi içinde, ortadaki daha büyük olan kandil yerini tutan üç vazo motifi yer alır. Bej renkteki vazolar içinde, çiçekli dallar ve bulut motifleri yer alır. Hatayi, penç ve yaprakların bulunduğu dallarla birlikte, rumi motifleri vazoları çevreler. Motifler bej renkte olup, küçük alanlarda siyah renk de kullanılmıştır. Mihrap nişinin altında, ortadaki vazonun ucuna gelecek şekilde, siyah renkli Allah yazısı bulunur. Mihrap köşeliklerinde hatayi, çiçek ve yaprakların bulunduğu dallarla birlikte, bulut motiflerinden oluşan bir kompozisyon yer alır. Bej renkli zemin üzerinde yer alan motifler krem renklidir. Çok küçük alanlarda siyah renk de kullanılmıştır. Sağ mihrap köşeliğinde Muhammed, sol mihrap köşeliğindeki Ali yazısı siyah renktedirler. İç bordürde, halının ortalarına kadar Ayet el- Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer almaktadır.

Halının ortasına kadar yer alan yazıdan sonra, çiçekli dallarla birlikte, rumi motifinin bulunduğu bir düzenleme yerleştirilmiştir. Zemin rengi krem olup, yazılarda siyah, motiflerde bej ve siyah renk kullanılmıştır. Ana bordürde, dilimli, yuvarlak ve uzun kartuşlar kullanılmış ve alternatif oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Bu kartuşların zemin rengi bejdir. Sağ ve sol üst köşede yer alan yuvarlak madalyonlar içindeki kufi yazılar, " Şan Allah'ındır, övgü Allah'ındır ve başka Allah yoktur, Allah birdir ve Allah en büyüktür." Anlamı taşır. Üst kenardaki uzun kartuş içinde Şii Şahadeti "Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Ali de Allahın Hak Velisidir." Yazmaktadır. Sağ ve sol kartuşlarda da Ahzap Suresi 56. ayet "Allah ve melekleri peygambere salat ederler. Ey iman edenler! Siz de Ona salât ve selam edin."yer alır. Diğer yuvarlak madalyonlar içinde, palmet ve çiçekli dalların oluşturduğu bir düzenleme yer alır. Uzun kartuşlar içinde, bulut ve çiçekli dalların olduğu bir düzenleme bulunmaktadır. Dış bordürde, yine halının ortasına kadar yazı görülür. Bu yazıda, 14 Şii İmam için hayırdua bulunmaktadır. Geri kalan kısımda, hatayi, çiçek ve yaprak motiflerinin bulunduğu dallardan bir düzenleme oluşturulmuştur. (bkz. Resim 54)

Resim 55 ve 56 te yer alan halı seccadeler 19.yy hereke seccadesi olarak geçmektedir. Resim 53'ün ana bordüründeki kartuşlarda, resim 54'ünde mihrap bordürü ve iç bordüründe yazı kullanılmıştır. Fakat bu yazılar tam olarak deşifre edilememiştir. Bu seccadelerde pamuk, ipek ve metal iplik kullanılmıştır.

13/1890 Envanter numaralı halı da İran düğümü kullanılmış ve malzeme olarak da ipek, yün ve kılaptan kullanılmıştır. Halının ortasında, sekizgen şekilde dilimli bir madalyon yer alır. Krem zeminli bu madalyon içinde kırmızı konturlu, kılaptanla dokunmuş rumi ve palmet desen düzenlemesi görülür. Bu düzenlemenin çevresi, beyaz renkte çiçekli dallarla sarılmıştır. Halının köşelerinde çeyrek madalyonlar bulunmaktadır. Kırmızı zeminli bu madalyonlar içinde, kılaptanla dokunmuş rumi ve palmet desenleri ile birlikte siyah renkteki çiçekli yaprak desen

düzenlemesi yer alır. Madalyonların çevresi, siyah zemin üzerine kırmızı çiçekli dallar ve kılaptanla dokunmuş bulut motifleriyle düzenlenmiştir.

İç bordürde zemin rengi siyahtır ve kırmızı renkteki çiçekli dallarla birlikte kılaptanla dokunmuş rumiler bir kompozisyon oluşturulmaktadır. Ana bordürün zemin rengi kremdir. Dilimli yuvarlak ve uzun kartuşlar alternatif oluşturacak şekilde sıralanmıştır. Uzun kartuşların zemin rengi beyaz olup, içinde siyah renkte farsça yazılar bulunmaktadır. Yazıların çevresi krem renkteki çiçekli dallarla sarılmıştır. Yazıların Divan-ı Hafız'dan olduğu belirlenmiştir. Yuvarlak kartuşların zemin rengi yeşildir. Rumi ve palmetlerle birlikte çiçekli dal motiflerinden oluşmuş bir süsleme yer alır. Kartuşların çevresi, beyaz renkteki çiçekli dallarla sarılmıştır. Siyah zeminli iç bordürde, çiçekli dalların olduğu bir desen düzenlemesi yer alır. (bkz. Resim 57)

3.1.3. Hem Bordürde Hem Mihrap Köşelerinde Yazı Kullanılan Seccadeler

13/2163 Envanter numaralı halı seccadenin 1.66x1.22 cm.'dir. Halının argaçları yün, arışları ipektir. Koyu bej olan mihrap zemini baştanbaşa krem rengi kıvrık dal ve lotus motifleriyle doldurulmuştur. Bunların üzerine gayet iri ve belirli dairemsi şekilde sağa ve sola kıvrılan kırmızı dallarla, sonlarındaki içleri simli rumiler dolaşmaktadır. Zeminin alt kısmında, tabanlıktaysa kırmızı, mavi konturlu bir madalyon bulunmaktadır. Aynı madalyonun yarıları da halının sağ ve sol kenarlarına yerleştirilmiştir. Böylece değişik ve güzel bir zemin örneği verilmiştir. Alınlık simden yapılmış bir kartuştur burada bulunan yazılar siyah renktedir.

İç bordürde siyah ile yazılmış bir ayet mevcuttur. Krem renk üzerinde kahverengi dal ve çiçekler vardır. Ana bordür koyu yeşil zeminde incecik, siyah kıvrık dallar arasında iri kırmızı rumiler bulunmaktadır. Ana bordürün üst kısmında

üç kartuşta da simden sülüs tarzda Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür." yazmaktadır. Mihrap bordüründe ve mihrap köşeliklerinde de Esma-ül Hünsadan seçmeler yer almaktadır. Dış bordürde ise Ta'lik tarzda Bakara süresi 286. ayet yer alıyor "Allahu Teâlâ kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muaheze etme. Ey Rabbimiz! Bize bizden önceki (ümmet)lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevla'mız sensin bizim. Kafirlere karşı bize yardım buyur, muzaffer kıl!" (bkz.Resim 58)

13/2042 Envanter numaralı Gördes düğümlü halı seccade 1.70x1.08 boyutundadır. Seccadenin argaçları yün, arışları ipektir. Seccadenin mihrap zemini bordo renktedir ve petrol yeşili kıvrım dallar ile küçük yapraklar doldurmaktadır zemini. Üstte sim konturlu ve sim yazılı lacivert kartuştan bir alınlık bulunmaktadır. Bu kartuşta "Allahu Ekber Kebiran" Allah çok büyüktür yazmaktadır. Bu kartuşun tam altında uç kısımları yukarı bakan bir sim bulut motifi, içinde turuncu bir motif vardır. Mihrap zemininin ortasına rastlayan iri bir şakayık (beyaz) çevresinde dört iri bulut motifi (sim) bulunmaktadır. Lotuslar mavi ve turuncu renktedirler. Mihrap kemeri simden olup ayet ve konturları siyahtır tam üst kısmında da bir palmet motifi vardır. Köşe dolguları açık mavi, lacivert, turuncu, beyaz bölümlere ayrılmış; siyah, beyaz, kırmızı yazılarla da dekorlanmıştır. Mihrap bordürü ve köşeliklerinde Esma-ül Hüsnadan seçmeler yer alır. "El Baki, El Varis, El Nafim, El Nuru, Elmniu, El Muksıt, El Muğni, El Gaffur, El Rauf, El Muntekim, El Mukaddemu, El Muahhiru, El Muksimu, El Kadir, El Kayyum, El Vahid, El Mecid, El Muhyi, El Muhsi, El Hammid, bunlardan bazılarıdır. Ana bordür krem renk zeminlidir ve bordo konturlu

rumi ve dallar kufilerle ikiye ayrılan bordürün alt kısmını doldurmaktadır. Hatayiler ve küçük çiçekler mavi renkli veya simlidirler. Sim daireler içine alınmış karelerdeki kufiler bordo üzerine siyah ile yazılmıştır. Ana bordürde sülüs tarzda Ayet el-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır. İç bordürün zemini yeşil renktedir, zeminde bulunan rumilerin aralarında bir sağa, bir sola dönük mavi ve beyaz çiçekler vardır. Dış bordürde bordo zemin üzerindeki çiçekler bir mavi, bir sim olarak alternatif şekilde sıralanmıştır. İç bordüründe ve dış bordüründe Bakara suresi 286. ayet yer alıyor." Allahu Teâlâ kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muahaze etme. Ey Rabbimiz! Bize bizden önceki (ümmet) lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevlamız sensin bizim. Kafirlere karşı bize yardım buyur, muzaffer kıl!" (bkz. Resim59)

13/2021 Envanter numaralı halı seccade 168x1.05 boyutlarındadır. Bu seccade de Gördes düğümü kullanılmıştır. Argaçları yün, arışları ipektir. Simli çiçeklerin süslediği mihrap zemini bordodur. Mihrapta bulunan madalyonu koyu renk zeminden dilimli sim bir kontur ayırıyor. Bu iri madalyonu bordo konturlu sim rumiler ve sim kıvrım dallar doldurmaktadır.

Madalyonun üstünde gayet iri sim konturlu yine yeşil zeminli bir palmet vardır. Pembe kıvrım dallarla bezenmiş bir siyahlı simli hatayi motifi tam ortada yer almaktadır. Madalyonun alt kısmında tabanlığa rastlayan yerde mavi bir palmet vardır. Üstte alınlıkta bej zemin üzerinde bordo konturlu simden bir yazı

görülmektedir. Burada "Allahu Ekber" yazmaktadır. Geniş, sim olan mihrap kemerinde siyah bir yazı mevcuttur. Mihrap kemerinde Ta'lik tarzda yazılmış olan İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır "Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et." yer alır. Mihrap köşe dolguları; mavi, turuncu, yeşil, kırmızı, bej ve pembe olmak üzere parçalara ayrılmış; üzerlerinde siyah, beyaz, kırmızı ile yazılar bulunmaktadır. Bu yazılar Esma –ül Hüsna'dan seçilmiş Allahın güzel isimleridir.

İç bordür beyaz zeminlidir. Üste ta'lik tarzda siyah ile Kur'an ayeti yer alırken, alt tarafta sim ve mavi mineler ile bir yeşil, bir pembe lotuslar yer almaktadır.

Ana bordürde simli bulut motiflerinin süslediği lacivert zeminde beyaz kıvrık dallar dolanmakta ve aralarında yeşilli pembeli çiçekler görülmektedir. Üst kısımdaki bordo konturlu sim ayeti bu motifli kısımla birleştirilen kûfi yazılarda beyaz üzerine bordo renktedirler. Ana bordüründe sülüs tarzda Ayet el-kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Dış bordür mihrap zemini gibi, bordo renktedir. Bu bordürde bulunan kıvrık dallar ve çiçekler de pembe olup iri minelerde simdir. Üstte beyaz ile bir ayet bulunmaktadır.(bkz. Resim 60)

13/2031 Envanter numaralı halı seccade de Gördes düğümü kullanılmıştır ve malzeme olarak da yün kullanılmıştır. Bu seccadenin mihrap nişi kemeri krem renktedir. Bu kemer içindeki siyah renkli yazıda İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır .” Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle.” “Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü’minleri mağfiret et.” Mihrap nişinin içi kırmızı zeminlidir. Nişin altında, yeşil renk zeminli kartuş içinde “Allahu Ekber” yazılıdır. Mihrabın ortasında bir vazo bulunmaktadır. Rumi ve palmet motifleriyle birlikte, hatayi, penç ve yaprakların bulunduğu dallarla kalabalık bir düzenleme oluşturulmuştur. Mihrap köşeliklerinde, Esma’ül Hüsna’dan seçmeler bulunur. “Ya Gaffur, Ya Müheymin, Ya Rahim, El-Batın” bunlardan birkaçıdır.

İç bordürde, mihrap kemerinin alt kenar hizasına denk gelecek şekilde, krem renkte yazı bulunmaktadır. Bu yazılar Allah ile ilgili (münacat) yazılardır. İç bordürün geri kalan bölümünde, yeşil renk zemin üzerine çiçekli dalların olduğu bir düzenleme yerleştirilmiştir. Ana bordürde, ortaya kadar dilimli, uzun ve yuvarlak kartuşlar bulunmaktadır. Uzun kartuşlar içinde Ayet El -Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer almaktadır. Kûfi yazılı kare kartuşlar içinde Kur’an ayetleri yer alır. Ana bordürün geri kalan bölümünde, büyük rumi ve palmet motifinden bir düzenleme yer almaktadır. Bu düzenleme lacivert renk zeminli olup, içinde çiçekli dallar bulunmaktadır. Zemin rengi kırmızı olan ana bordürde, bu düzenlemeyi çevreleyen pembe renkte çiçekli dallar yer alır. Dış bordürde, iç bordürdeki gibi Allah ile ilgili yazılar bulunur. Dış bordürün geri kalan bölümünde, krem renkli zemin üzerine, geometrik formda motifler yerleştirilmiştir. Dış bordürdeki yazı farsçadır. (bkz. Resim 61)

Resim 62'da bulunan 19.yüzyıl hereke seccadesinin mihrap içinde ortada bir vazo yer almaktadır. Mihrap nişinde bulunan bir kartuşta da "Allahu Ekber" Allah büyüktür yazmaktadır. Mihrap içi ise çiçek ve bulut motifleriyle doldurulmuştur. Mihrap kemerinde ise açık bir zemine koyu bir renkte İbrahim suresi 40. ve 41. ayetler yer alır "Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü' minleri mağfiret et." Ayrıca mihrap köşeliklerinde Esma-ül Hünsadan seçmeler yer alır; "Ya Rahim, Ya Müheymin, Ya Gaffur, El Batın" bunlardan bazılarıdır. Mihrap köşelikleri farklı renklerde balık pulu gibi bölümlere ayrılmıştır. Seccade de iç bordür, dış bordür ve ana bordür olmak üzere üç bordür vardır. İç ve dış bordürlerde seccadenin yarısına kadar yazılar bulunmaktadır, bordürlerin alt kısımlarında ise bitkisel motifler yer almaktadır. Ana bordürde ise üst kısımlarda üç yazılı kartuş yer almaktadır. Bu kartuşlarda seccadenin yarısına kadar gelmektedir. Bu kartuşlarda Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer almaktadır. Ana bordürün alt kısmında büyük rumi ve palmetlerden oluşan bir kompozisyon yer alır.

13/2040 Envanter numaralı halı seccade 19.yy da hereke de dokunmuş eski stil 160x116 cm ebadında bir seccade örneğidir. Bu seccade çözgü ve atkı sarı yünden sine düğümü kullanılarak dokunmuştur.

Seccade üç bordürden oluşmaktadır. Ana bordürde kırmızı zemin üzerine yeşil madalyon ve krem rengi Rumilerden oluşan bir kompozisyon görülür. Bu seccade de köşe kûfi yazı dolgulu madalyonlar görülmektedir. Ana bordürün üst

kısmında Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer almaktadır. Fakat yazı belirgin olmasına rağmen, "al samasal val'l – ard" kısmında kesiliyor ve ayetin geri kalan kısmı özenle panonun dışında devam etmektedir. Dış bordür yazıları lacivert zemin üzerine En'am Suresi 83 ve 84. ayetler "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim huccet ve bürhanımızdır ki, İbrahim'e kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir." "biz İbrahim'e (oğul) İshak ile (İshak'ın oğlu)Yakub'u hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuh'un züriyetinden Davud'a, Süleyman'a, Eyyub'a, Yusuf'a, Musa'ya, Harun'a da hidayet ve nübüvvet verdik." İç bordür XXIV, 35 suresini taşıyor.

Mihrap kemeri ise beyaz zemin üzerine kırmızı oldukça yoğun yazı süslemelerinden oluşmaktadır. Burada ise sure XVII, 78, IV, 103 ve LXVIII, 51-2' leri biraz daha kabaca dokunmuştur. Mihrabı oluşturan köşelerde ise yine Allah'ın güzel isimlerinden bazıları farklı bölünmeler ve renklerle yer almıştır. Alınlığın tepesinde kırmızı zemin üzerine krem ile " Allahu Ekber kebiran" Allah çok büyüktür, yazmaktadır. Ana bordürde kullanılan kare kufi madalyonlar iki tarafta da aynı şekilde kullanılmış seccadenin bütün desenlerinde uygulanan simetri tekniği bunlarda uygulanmamış hiç biri ters çevrilmemiştir.

Mihrap zemini lacivert olup üzerinde selvi, bahar ağacı ve kıvrık dallarla oluşmuş bir kompozisyon bulunmaktadır. Mihrabın ortasında kırmızı zemin üzerine beyaz Rumilerle oluşturulmuş bir vazo ve bu vazodan çıkan hatayi ve yapraklarla oluşmuş bir buket görülmektedir. Mihrap nişinde ise kıvrık dallar devam ederek

bulut formları ile kaynaşmaktadır. Vazonun alt kısmında kullanılan madalyon tarzındaki ters çevrilmiş lotus'un içinde goncalar ve tek hatayi görülür.

Ana bordürde kartuşların dışında kalan kısımda çok belirgin olmayan desenler görülmektedir. Ana bordürde alt kısımda kullanılan büyük rumi desenli alanların içleri ise penç ve hatayi tarzı çiçeklerle doldurulmuştur. (bkz. Resim 63)

Resim 64: 19.yy 'da İstanbul veya Hereke de dokunmuş 163x114 cm ebadın da bir seccade. Seccade de üç bordür bulunmaktadır, bu bordürlerde Kuran'dan ayetler yer almaktadır. Dış bordür yeşil zemin üzerine lacivert renkte yazılıdır. Bu yazıda Ta'lik tarzda Bakara süresi 286. ayet yer alıyor." Allahu Teâlâ kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muaheze etme. Ey Rabbimiz! Bize bizden önceki (ümmet) lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevla'mız sensin bizim. Kâfirlere karşı bize yardım buyur, muzaffer kıl!". Ana bordürdeki kırmızı zemin üzerine açık yeşil renkte Ta'lik tarzda yazılı paftalarda ise Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer almaktadır. İçteki yeşil renkli, zemin üzerine pembe renkte yazılı alan ise 12 günahsızın (12 sahabe'nin) övgüleri ile doldurulmuştur. Mihrap kemerinde ise sarı zemin üzerine lacivert renkle ince yazılı süslemede XVII,78,IV,133 ve LXVIII, 51-2 sureleri bulunmaktadır.

Kare kûfi kartuşlarda ana bordürde kullanılmıştır. Bu kartuşlar okunacağı yönde simetri kullanılmadan dokunmuştur. Üstteki kûfi kartuşlarda hadisler yer almaktadır. Alttaki kûfi panolarda ise başka bir dua yer almaktadır, ”Sübhan Allah velhamdülillah vela ilahe illallah vellahu ekber.” Mihrabın köşe bölümünde ise Allahın 99 güzel isminden bazıları farklı renk ve bölünmelerle yer alır. bunlardan bazıları ; “El Mecid, El Muhsi, El Halik, El Múmín, El Kuddüs, El Melik, El Muhdi, El Muhyi,El Mümiyt, El Ehad, El Vahid”. Mihrap nişinin tepesinde petrol yeşili zemin üzerine krem rengi ile Ali,Allah ve Muhammed yazılı bir kartuş yer almaktadır. Mihrap nişinin inde kırmızı zemin üzerinde üstteki kartuşun etrafında kıvrık dallar üzerinde kullanılmış bulut motifleri görülmektedir.

Alt zemini oluşturan bölümde simetrik olarak kullanılmış nar ve bahar ağaçları görülmektedir. Bu desenler pek de esnek olmayan bir tarz göstermektedir. Halının bordürlerinde lacivert zemin üzerinde yeşil ve kırmızı renkten oluşan sarılma Rumilerle birlikte krem rengi bulutların kullanımıyla oluşturulmuş bir kompozisyon sergilemektedir. Zeminde siluet halinde tek renk kıvrık dallar devam etmektedir. Nar ağaçlarının çevrelediği alanın içinde ise lacivert zemin üzerinde beyaz bahar çiçeklerinden oluşmuş bir kandil ve bu kandilin üzerinde de ters bir lotus deseni görülmektedir. İçteki sarı bant mihrap nişinin başladığı alan da kısa bir kaydırma ile yazılı bölümden ayrılmıştır.

Resim 65: 19. yy’da Hereke ve İstanbul’da çözgü ve atkısı soluk sarı yün kullanılarak dokunmuş 165x108 ebadındaki halı seccade. Bu seccade yazı kullanılan iki seccadeye sahiptir. Dıştaki bordür dalgalı ve okunamaz haldedir. Dıştaki bordür kırmızı zemin üzerine, mavi yazı süslemesi ve siluet halinde yazı içinde gezen kıvrık dallardan oluşuyor. İçteki ana bordürde ise bölünme yapılmamış ve her alanda uzun kartuşlar yer almıştır. Seccadenin üst kısmında kalan kartuşlarda Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve

arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer almaktadır. Bu kartuşlar da lacivert zemin üzerinde krem rengi yazılar kullanılmıştır. Aynı zemin üzerinde yeşil helezonik hareketli dallar görülmektedir. Üstteki kare kufi madalyonlar başka bir seccadeden alıntıdır, fakat çok daha sıkışık kullanılmıştır. Mihrap yazıtları LIX,23-4 suresi, Mihrap dolgusunda ise Allah'ın 99 isminin zeminde renk farklılıklarıyla kullanımından oluşmuştur.

Seccadenin zemininde nar ağaçları kullanılmış. Zemin koyu kırmızı üzerine siluet halinde pembe hatayi, penç ve kıvrık dallarla bezenmiştir. Ortada yeşil zeminli ve çiçeklerle bezenmiş bir vazo görülmektedir. Mihrap nişinde ise kırmızı üzerine mavi hatayi tarzında çiçekler bir simetri oluşturacak şekilde yer almaktadır. Mihrabın tepesinde bulunan yazılı kartuştan çıkan simetrik bahar çiçekleriyle mihrap sonlandırılmaktadır.

Resim 66: 19. yy'da İstanbul ya da hereke de dokunmuş bir seccade örneği. Ebadları 160x112 cm. çözgü'de gülkurusu yün, atkı da ise soluk yeşil yün kullanılmıştır. Seccade üç yazılı bordürden oluşmaktadır. Yazılar seccadenin mihrap kemerinin bitimine kadar sürmektedir. İç bordürde sülüs tarzda Nur Suresi 35. ayet "Allah Teâlâ göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde çırağ bulunan bir hücre gibidir. O çırağ billur bir kandil içindedir. Bu billur kandil sanki parıl parıl parıldayan bir yıldızdır. Ne güneşin tulu ve ne gurubettiği yerde bitmeyen mübarek bir ateşten, zeytin ağacından yakılır. Yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen ışık verecek gibidir. Nur üzerine nurdur. Allah Teâlâ nuruna dilediğini hidayet eder. Ve insanlara misaller iradeyler. Allahü azimüşşan her şeye âlimdir." yer alır. Ana bordürde ise yine sülüs tarzda Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini)

bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer almaktadır. Dış bordürde de sülüs tarzda En'am Suresi 83 ve 84. ayetler "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim hüccet ve burhanımızdır ki, İbrahime kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir." "biz İbrahim'e (oğul) İshak ile (İshak'ın oğlu)Yakup'u hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuh'un züriyetinden Davud'a, Süleyman'a, Eyyub'a, Yusuf'a, Musa'ya, Harun'a da hidayet ve nübüvvet verdik. İşte biz Muhsinleri böyle mükafatlandırırız." yer alır. Mihrabın üst kısmında kartuş içinde "Allahu Ekber Kebiran" Allah çok büyüktür yazmaktadır. Mihrap köşeliklerinde bulunan farklı renkteki küçük bölmelerde ise Allahın 99 güzel isminden seçmeler yer almaktadır. Mihrap kemerinde ise İsra suresi 78. ayet "Güneşin zevalinden gecenin karanlığına kadar namazı dosdoğru kıl. Sabah namazını da eda et. Zira sabah namazı meşhududur." yer almaktadır.

Seccadenin zeminini simetrik olarak yerleştirilmiş selvi ve bahar ağaçları süslemektedir. Rumilerle bezenmiş bir vazo ve bu vazodan çıkan yaprak ve çiçeklerle oluşturulmuş taç formunda bir buket orta kısmı oluşturmaktadır. Zeminde süreklilik idare eden penç, yaprak ve gül yapraklarından oluşan alt kısmı ince işlemeleri hatırlatmaktadır.

Seccadenin mihrap zemininde ise desenler daha serbest kullanılmış ve aralara sade bulut motifleri katılmıştır. Ana bordür krem üzerine zemin renginde kullanılan kırmızılarla hazırlanmış sarılma rumiler ve siyah bulut motiflerinden oluşmuştur. Ana bordürün zeminini ise tek renk siluet halinde ince çiçek desenleri doldurmuştur. Ana bordürde kullanılan kare kufi madalyonlar simetrik olarak kullanılmıştır. Doğru olan solda bulunandır. Üstteki madalyonda Kuran'ın XXI. 87. suresinin sonunu, alttaki ise XI,88 suresinin sonunu taşır, burada ayetin son kelimesi eksiktir.

3.2. Feshane Halıları

Hereke halıları yanında Feshane halıları da son devir Türk halı sanatında ikinci bir gruptur. "II. Sultan Mahmut zamanında Kumkapı yakınında Kadırga semtinde Dokuma imalathanesi olarak 1830 yılına kadar çalışan atölye 1833-39 yıllarında genişletilerek Eyüp civarında Defterdar'a nakledilmiştir. Aslında Sultan Mahmut zamanında başa giyilen Fes imalatı için yapıldığından bu ismi almıştır. Fabrika 1876 'da askeri teşkilata 1923'de Sanayi ve Maddin Bankasına 1939'da Sümerbank'a bağlanmıştır. Burada 1914'e kadar devam ettiği bilinen halı imalatının Hereke ile aynı veya yakın tarihlerde 19. yüzyılın son çeyreğinde başladığı tahmin edilmektedir. Bundan önceki tarihlerde de gerek Hereke gerek Feshane de müessese adı verilmeden saray için halı dokunduğu kabul edilmektedir.

Sağ üst kenarında Feshane adı ve tarihi yazılı halılar tanınmış olmakla beraber bunların isimsiz ve tarihsiz olanları da vardır. Eskileri çok az sayıda kalmış olan Feshane halılarından gelme desenli, atkı ve çözgüleri pamuk iplikten olanlar yanında Avrupa desenleriyle çok kaba taban halılarına da rastlanır. Rokoko ve Ampir motiflerle çok kaliteli Feshane halıları diğer bir grup olup süslemeler arasında tavus ve sülün figürlerine de dağınık olarak yer verilmiştir."[37]

"19 ve 20. yüzyıl başlarında İstanbul'da dev halı atölyeleri olarak Feshane, Hereke, çok verimli Darülaceza ve gene Hereke'ye bağlı olarak çalıştığı söylenen Tuzla atölyeleri vardır. Feshane tarihçesi II. Sultan Mahmut devrine kadar gider. İlk olarak bir dokuma imalathanesi olarak kurulmuştur. İlk yerinin "Darüssınaa" (atölye)

[37] O.Aslanapa, a.e., S:200

adı altında Kumkapı civarında Kadırga semtinde olduğu ve 1830 yılına kadar basma atölyesi şeklinde çalıştığı yazılır. Bu imalathane 1833-39 yılları arasında genişletilmiş ve Eyüp civarında defterdara nakledilmiştir.

Esas gayesi o tarihe kadar dışarıdan ithal edilen ve II. Mahmut devrinde baş giysisi olarak kabul edilen fes imalatı idi. Bu sebeple Tunus'tan dokuma ustaları getirilmiştir. İlk binası Defterdar koyundaki üç katlı Hatice Sultan sarayıdır. Fes imalatı için kullanılan bu atölye veya fabrika sonraları aba ve daha sonra halı, hatta kilim imalatına başlamıştır. Fabrika 1876 yılında askeri teşkilatta "Bab-ı askeriye" ye, 1923'den sonra Sanayi ve Maadin Bankası'na ve 1939'da Sümerbank'a bağlanmıştır. Feshane'nin halı imalatının 1914 tarihinde de devam ettiği bilinmektedir. Bir iddiaya göre Feshane de ilk halı imalatı 1843 tarihinden sonra başlamıştır. Ancak 19. asrın ilk ve ikinci yarısının başlarındaki imalatı hakkında kesin bir örnek tarafımızdan tespit edilmiş değildir. Tarihsiz ve "Feshane" adı yazılmadan yapılan örnekleri bir müessesede dokunduğu düşünülebilir.

Genellikle Feshane halılarında sağ üst kenarda eski yazı ile Feshane kelimesi ve dokuma tarihi vardır. Bazı Feshaneler de tarih yoktur. Ancak halıcılık piyasasında Feshane yazılı olmayan, merserize, ipek atkı ve çözgüsü pamuk, ilmesi yün veya tamamı yün bazı halılara da Feshane halısı denilmektedir. Bizce bunun biraz şüphe ile karşılanması gerekir. Hereke fabrikası halı dokumalarına 19.asrın son dörtte birinde ve bir tespite göre 1891 de başlandığına göre Feshane halıcılığının tarihi daha eski olması gerekir. Ancak Hereke ve Feshane de daha evvelki tarihlerde saray için halı dokunduğu ve bunlara müessese adı yazılmadığı düşünülmektedir. Hereke halılarının eski ürünlerine çok rastlandığı halde, Feshane halıları çok daha enderdir. Fakat bunlar arasında çok orijinal, İran desenli pamuk atkı ve çözgülü olanlarına rastlandığı gibi, çok kaba dokunmuş Avrupa kompozisyonlarından kaynaklanan taban halılarına da rastlanmaktadır. Aşırı kaba dokulu olan bu halılar pamuk atkılıdır.

Bu arada başka tür Feshane halıları da vardır ki bunların kompozisyonu 8.asırdan itibaren Osmanlı İmparatorluğunda yaygınlaşan Avrupa desenleridir. Bunlarda Avrupa'nın Barok, Rokoko ve hatta Ampir etkileri olmakla beraber Şarkın renk ve desen anlayışı, orijinal buluşlar kendini göstermektedir. Aynı durum o devrin tezhip, süsleme sanatında da vardır.

Bu tür Feshane halıları bazen üstün kaliteli yün atkı ve çözgü, yün ilme ile yapılmıştır. Bazen de pamuk atkı, çözgü ve yün ilme ile yapılmıştır. Bu tür örnekler vardır. Bunlarda hakim durumda olmayan asimetrik şekilde, tavus ve sülün kuşları dağınık olarak verilmiştir ve Avrupa süsleme şekillerinden esinlenilmiştir."[38]

Kumkapı halısı olarak bulduğun 20. yüzyıla ait olan bir seccade de Topkapı sarayındaki seccadelere çok benzemektedir. Üç bordür kullanılan halıda sadece ana bordür, mihrap kemeri ve mihrap içinde bir kartuşta yazı kullanılmıştır. Ana bordürde Ta'lik tarzda Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer almaktadır. İç kısımda kullanılan yazılarsa farsçadır. Mihrap içi bulut ve çiçek motifleriyle doldurulmuştur. Malzeme olarak ipek ve metal iplik kullanılan seccade, 183x122 cm boyutlarındadır.(bkz. Resim 68)

Bu halılarla beraber yazı artık çok az kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılan yazılarında tarih ve dokunduğu yeri belirtmek gibi bir amacı vardır.

---

[38] Haydar Arseven, "Feshane Halıları" Türkiyemiz Dergisi, Sayı:47, S:19

3.3. Yakın Dönem Yazılı Halılar

Feshane halılarından sonra Sümerbank halılarında da çok az yazı kullanılmıştır. Bu halılarda sadece halının yapıldığı yer ve yapıldığı tarih yer almaktadır.

Günümüzde ise yaptığım piyasa araştırması sonucunda bazı yazılı halılara ulaştım, bu yazılı halılar genellikle bazı belirli firmalar tarafından yapılmaktadır. Bu halıların bir kısmı özgün tasarımlardan oluşmaktadır, bir kısmı ise Topkapı Sarayı müzesinde bulunan hereke halılarından esinlenerek yapılmışlardır. Bir kısım halılar ise sadece halı dizininden oluşmuştur. Ne yazık ki bu halıların bir kısmında kullanılan halılar ters olarak dokunmuş veya halıda bulunan yazılar karışık olarak okunamaz hale getirilmiştir. Bu halılara gereken önem ve değer verilmemektedir, bir tasarım objesi olarak yazı doğru kullanılmamış ve gereken gelişimi sağlayamamıştır. Şimdi bu halıları inceleyelim.

Yrd. Doç. Latif Taraşlı' dan almış olduğum iki ipek halı tasarımında da yazı kullanılmıştır. İlk halıda orta kısım da nesih yazıyla Fatiha suresi yer almaktadır. Baş kısımda da Fatiha suresi olduğu belirtilmiştir. İkinci halının ise orta kısımda Divani yazı ile Fetih suresi 29. ayet yer alır, ana bordürdeki kartuşlarda ise "Olgunluğuyla yüceliğe ulaştı, Cemaliyle karanlığı aydınlattı, Bütün hasletleri güzeldir, Ona ve ailesine salât ve selam gönderin" dörtlüğü yer alır.

Ashab-ı Kehf Gemisini konu alına diğer halıda, Yedi Uyuyanlar anlatılmıştır. Bu halıda geminin gövdesinde yedi uyanların isimleri, "Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştatayuş" yer alırken yelkenlerde Fetih suresinin ilk ayeti "Sana açık, kesin bir başarı verdik" ve 'ya

malikel mülk " Ey mülkün sahibi" yazılıdır. Yelkenlide dalgalanan küçük bayraklarda ise genellikle Kelme-i Tevhid, Maşallah ya da "Ya Allah" yazmaktadır. (bkz. Resim 73) Diğer halıların birinde Min-el Aşk yazmaktadır ve minyatür içersinde bu yazı yer almaktadır (bkz. Resim 74). On Emiri ve Davut'un Yıldızını konu alan ipek halıda da on emirim simgeleri dikey olarak verilmiştir (bkz. Resim 75). Diğer bir minyatürlü ipek halı da ise Nesih tarzda halının üst kısımda" Cebrail Resulullah Hazretine geldi, Dedi; Ya Habibi, Ya Muhammet! Allah Teâlâ sana selam kılır ve senin kadrini, izzetini, kurgunu yer ehline ve gök ehline bildirdi, dedi. Ondan sonra Resul Aleyhüsellem dedi; Ya Ehiy Cebrail! Allah Teâlâ benim kadrimi, menzilimi, kurgumu bu mahlûkata…" yazısı yer almaktadır(bkz. Resim 76).

Topkapı sarayındaki hereke halılarının benzeri olan diğer bir ipek halının mihrap kemerinde " Faslında hekim alır gülabın, Aslında diken çeker azabın, Açılsa bir özge yar iledir, Gül goncalarında har iledir." yazmaktadır. Aynı halının ana bordüründe bulunan kartuşlarda ise " Cihanda bir nefes sıhhat gibi, Devlet gibi olmaya devlet, Halk içinde muteber bir nesne yok, Cihanda bir nefes sıhhat gibi, Devlet gibi olmaya devlet, Halk içinde muteber bir nesne yok." yazmaktadır(bkz. Resim 78). Kompozisyon olarak aynı olan diğer bir grup ipek seccade de ise sadece mihrap kemerinde ve mihrap içinde bulunan kartuşta yazı kullanılmıştır. (bkz. Resim 80, 81, 82, 83, 84).

Bazı halı seccadelerde ise halını en üst kısmında ayrılan uzun bir kartuş içine Ta'lik Yazıyla "Eğer yeryüzünde cennet halısı varsa işte bu olur." yazmaktadır.(bkz. Resim 91, 92)

Diğer bir halı grubunda ise halının ortasında çeşitli yazı tarzlarında yazılmış yazılar ve etrafında çerçeve şeklinde oluşturulmuş bordürler görünmektedir. Bu halılardan bir örnek olan ipek halının orta kısmında divanı tarzda Esma-ül Hüsna yer almaktadır. Alt ve üst kısımlarda ise sülüs yazı kullanılmıştır. En alt kısımda Enbiya

suresi 107. ayet “Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”yer alır. Bu halının daha büyük bir kopyası da yer almaktadır. (bkz. Resim 93, 94)bir başka örnekte ise halının üst kısmında bulunan tuğra sülüs karakterlidir, Orta ve bordürde kullanılan yazılar kûfi tarzdadır. Orta kısımda Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. Hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahlûklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.(bkz. Resim 97).

4.SONUÇ

Halı sanatı başlangıcından beri sıkı sıkıya Türklerle bağlı olarak gelişmiştir. İlk düğümlü halıların, üçüncü yüzyıldan evvel, Orta Asya'da Türkler tarafından yapılmaya başlandığı artık kabul edilmiş bir gerçektir.

Anadolu Selçukluları zamanından ve 13.yy ortalarından kalan halılarla Selçuklu halı sanatı hakkında fikir ediniyoruz. Bunlardan Konya'da bulunan 8 halıdan oluşan koleksiyon halen İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Çok yıpranmış halde zamanımıza kadar gelebilen bu halılar daha sonraki halı sanatının asıl temeli olmuştur. Selçuklu halılarının en karakteristik özelliği iri kûfi yazılardan meydana gelen geniş bordürlerdir. Bunlar uçları üçgenlerle son bulan dik harflerden ibarettir. Sonları çeşitli değişmelere uğrayan kûfi yazılı bordür Anadolu halılarında Alman, Flaman, İtalyan ressamların tablolarında görülen 17.yy kadar yaşamaya devam etmiştir. Selçuklu halıları kendinden sonraki dönemlerdeki halıları da etkilemişlerdir. 14.yy başlarından itibaren üsluplaşmış hayvan figürlü halılarda Selçuklu halıların dan etkilenmişlerdir. Hayvan figürlü halıların bir kısmında da bordürlerde kûfi yazılar görünmektedir. 15. yy da gittikçe azalarak yerlerini geometrik motifli halılara bırakmıştır hayvan figürlü halılar. 15.yy ortasından 16.yy'a kadar zemini koyu renklerle geometrik sahalara ayrılmış ve bordürlerinde kûfi yazıyı hatırlatan motiflerle yeni bir halı grubu ortaya çıkar. 1451'den itibaren İtalyan ressamlarının tablolarında sık sık resmedilen fakat sonradan Holbein'in tablolarında çok görüldüğü için Holbein halıları adıyla anılan bu halılardan az orijinal örnek kalmıştır. Bu halılar 4 ayrı tipte gruplanır. İlk iki tip Holbein halılarında çok defa kufi bordürler görülür ve bunlar zamanla örgü haline gelirler. Sonraları bunların yerine bordürde görülen kıvrık dallar, çiçekler, rumiler ve bulut motifleri Uşak halılarını hatırlatır. III: ve IV. Tip Holbein halıları da Bergama halılarına geçişi hazırlamıştır.

Selçuklu halılarından sonra Türk halılarının ikinci parlak devri 16.yy da Uşak ve çevresinde yapılan halılar oluşturur. Bu tip halılarda yazıya rastlanmaz. 17.yy da Uşak halılarının parlak devri devam eder. 18.yy da bir gerileme başlar.

Sonraki devirlerde Bergama halıları kûfi bordürlerden başka Selçuklu halılarından diğer birçok motifleri de devam ettirmişlerdir. Anadolu halılarının klasik şekilleri yanında 16.yy'ın ikinci yarısında teknik ve dekor bakımından tamamen farklı bir grup halı görülür. Bunlara Osmanlı Saray Halıları adı verilir. 19.yy'da da Herke de dokunan Saray Seccadeleri ortaya çıkmıştır. En çok yazıya bu halılarda yer verilmiştir. Bu halılarda kullanılan yazılar okunabilmektedir. Özellikle Kûfi, Ta'lik ve Sülüs tarzda yazılar kullanılmıştır bu seccadelerde. Ve genellikle Kuranı Kerimden ayetler yer almaktadır. Seccadelerde alınlık kısmında, mihrap içinde ve mihrap kemerinde ve halının bordürlerinde yazılar kullanılmıştır. Alınlıkta yazı kullanılan seccadelerde genellikle Kelime-i Şahadet veya namazla ilgili hadisler yer alırken, bordüründe yazı kullanılan seccadelerde genellikle ana bordürde Ayet el-kürsi kullanılmakta bunun dışında iç bordürlerde Ahzap suresi 56. ayet, Nur suresi 35. ayet yer almakta dış bordürde Enam suresi 83.84. ayetler, yer almaktadır. Mihrap kemerinde ise İbrahim suresi 40.41. ayetler ve İhlâs suresi yer almaktadır. Bunların dışında da bu seccadelerde Bakara suresi 286. ayet, İsra suresi 78. ayet de kullanılmaktadır. Hem bordürlerinde hem mihrap köşeliklerinde yazı kullanılan seccadelerde de aynı sure ve yazılar kullanılırken bu seccadelerde diğerlerinden farklı olarak mihrap köşeliklerinde Esma- ül Hüsna'dan (Allahın 99 güzel isminden) seçmeler yer almaktadır. Bu seccadelerim mihrabında ise genellikle Allah çok büyüktür veya Allah, Muhammed, Ali yazmaktadır.

En son dönemde de Feshane ve Sümerbank halılarında yazı kullanılmıştır. Bu yazılar ise tarih ve dokunan yer ismi yazılı halılardır.

Günümüzde yazı kullanılan halıların ise bir kısmı özgün tasarımlardan oluşurken bir kısmı Topkapı sarayı müzesindeki hereke seccadelerinden esinlenerek yapılmış halılardır. Özgün tasarımlarda minyatürle hatların bir arada yer aldığı dokumalarda mevcuttur. Bu seccadelerde Esma-ül Hüsna, Fatiha suresi, Fetih suresi 29. ayet, Nas suresi, Enbiya suresi 107. ayet, Bakara suresi 255. ayet, Yusuf suresi 64. ayet, Yasin suresi, gibi Kuranı Kerim'in bazı sureleri ve ayetleri yer almıştır. Fakat ne yazık ki günümüzde üretilen yazılı halılar Topkapı sarayında bulunan yazılı seccadelerin zenginliğine ve güzelliğine sahip değildirler.

5. RESİMLER VE ÇİZİMLER

Resim 1: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı

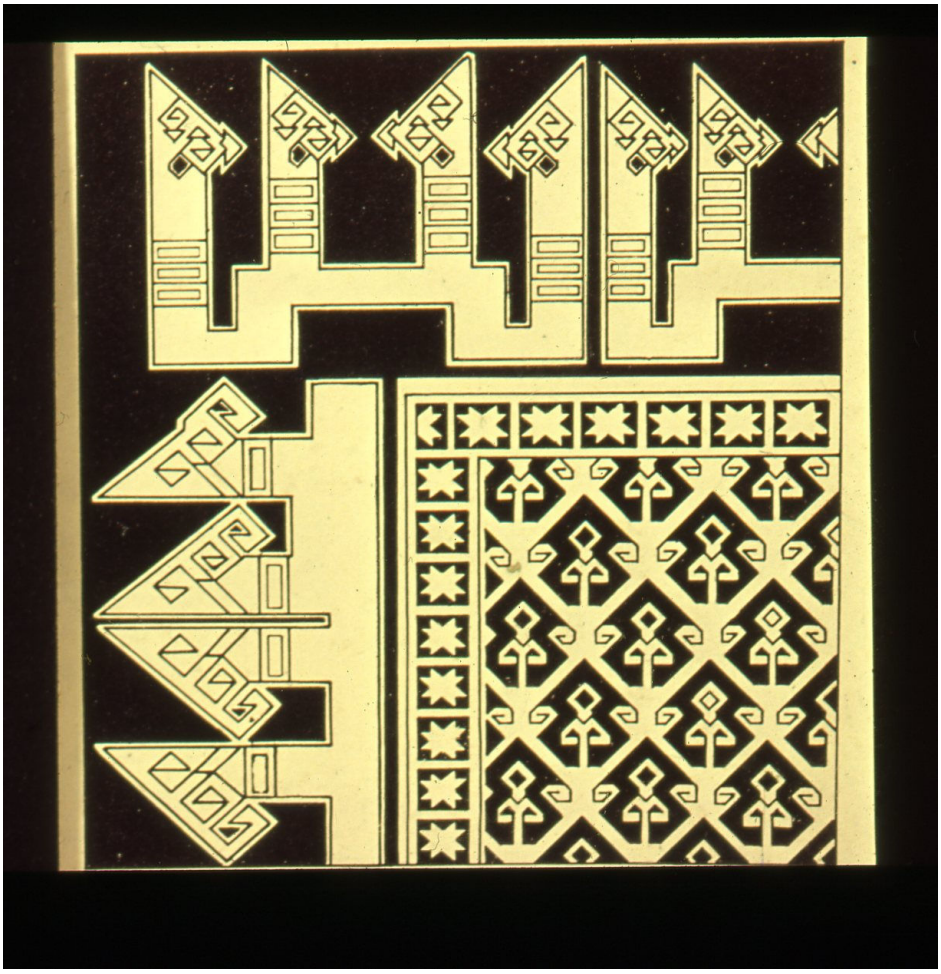

Çizim 1: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı

Resim 2: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı

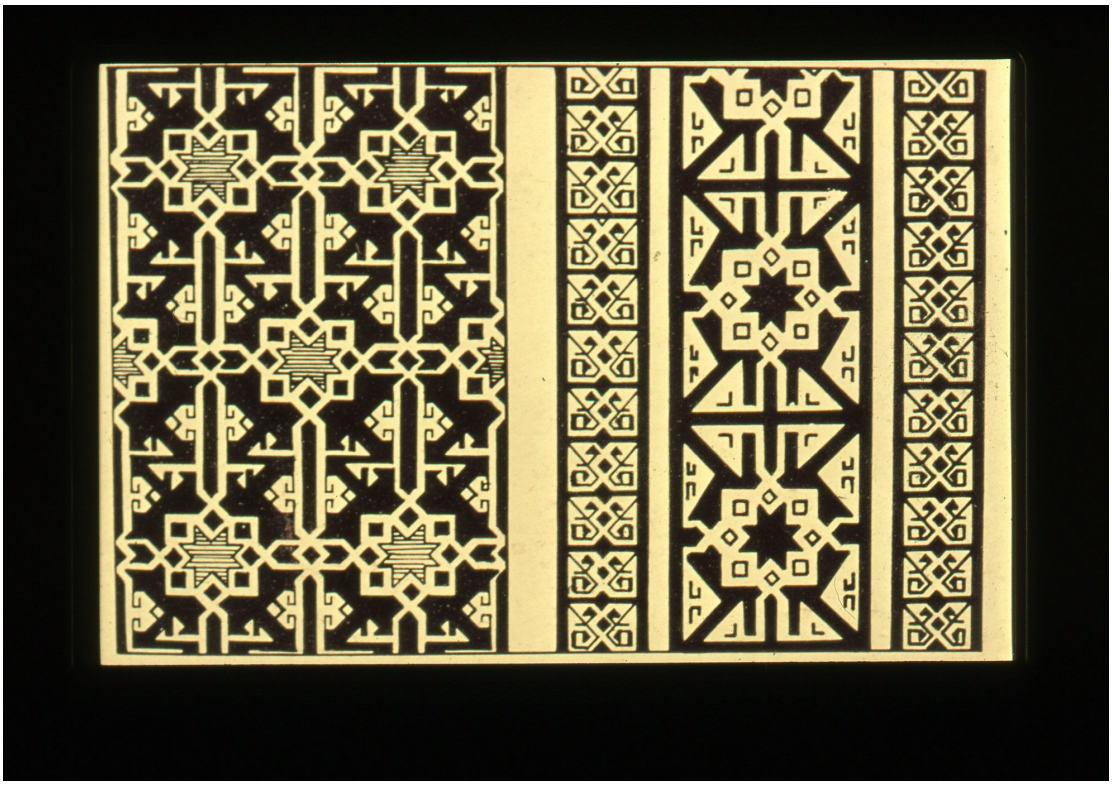

Çizim 2: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı

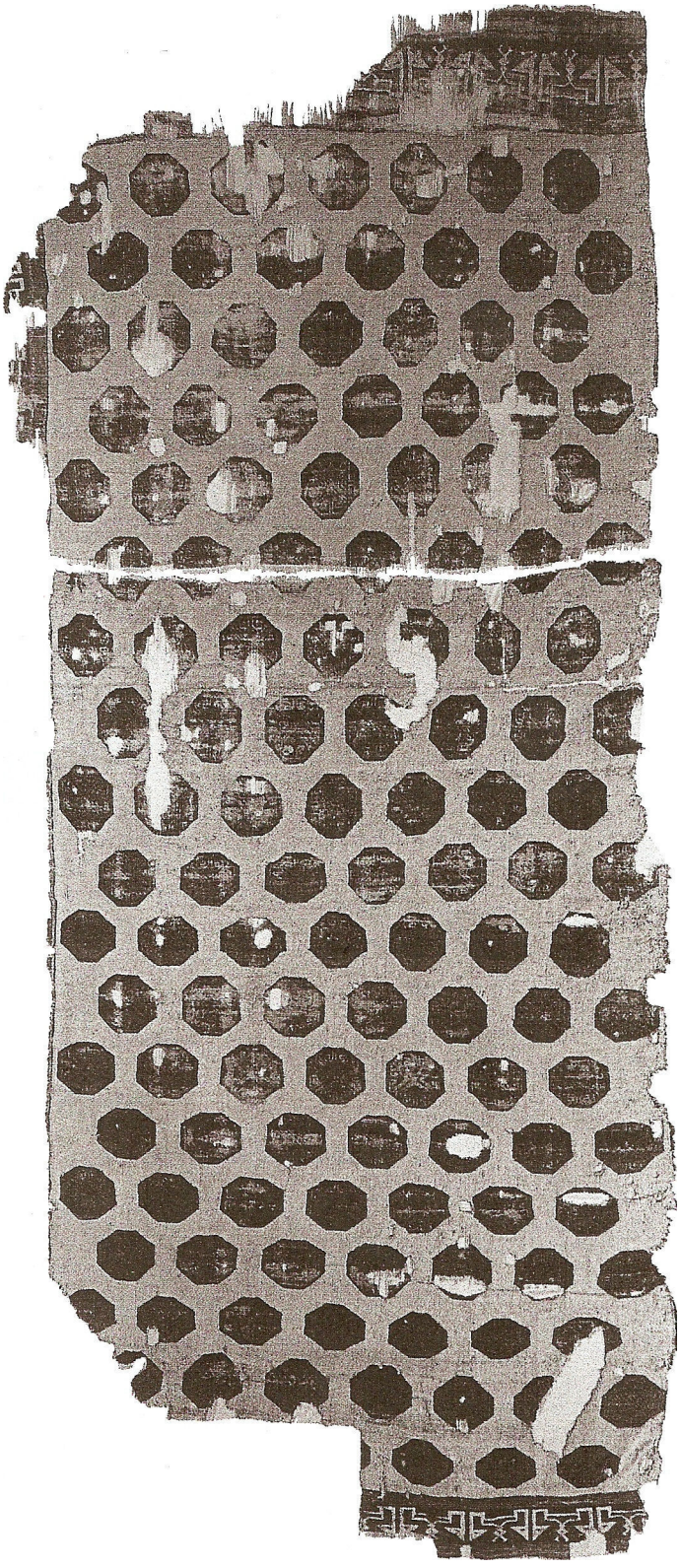

Resim 3: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı

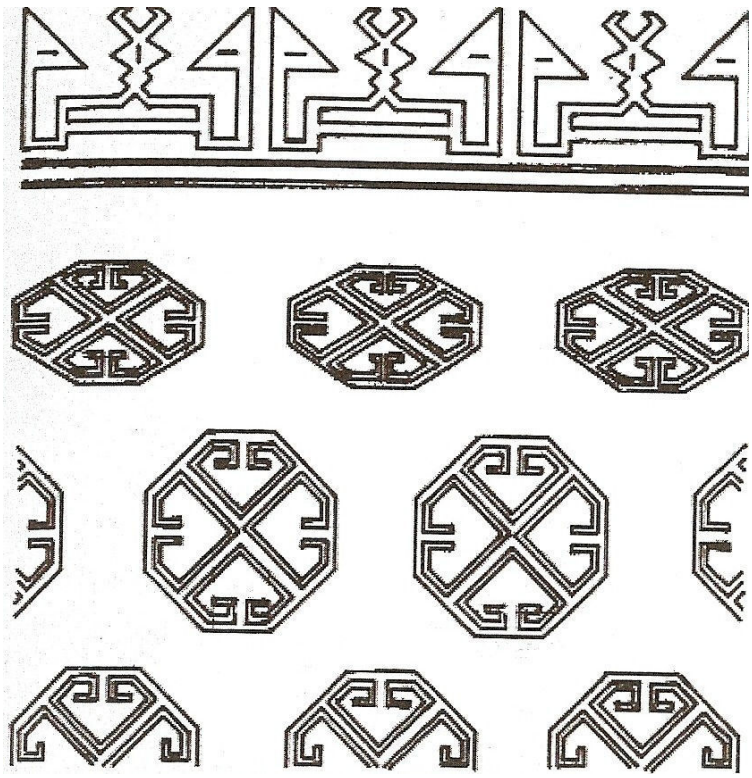

Çizim 3: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı

Resim 4: 13.yüzyıl Konya halısı

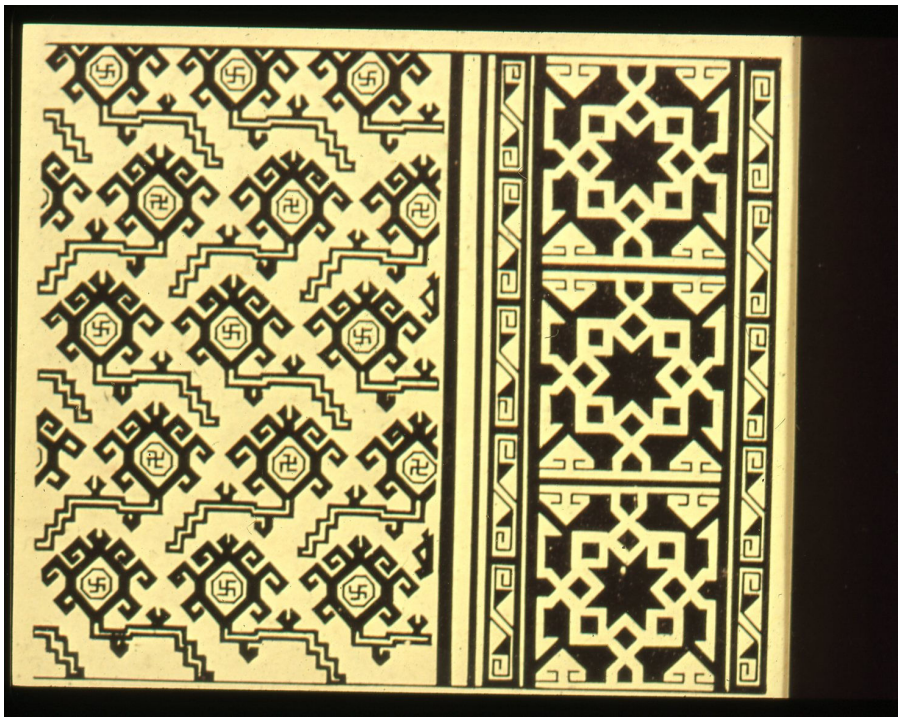

Çizim 4: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı

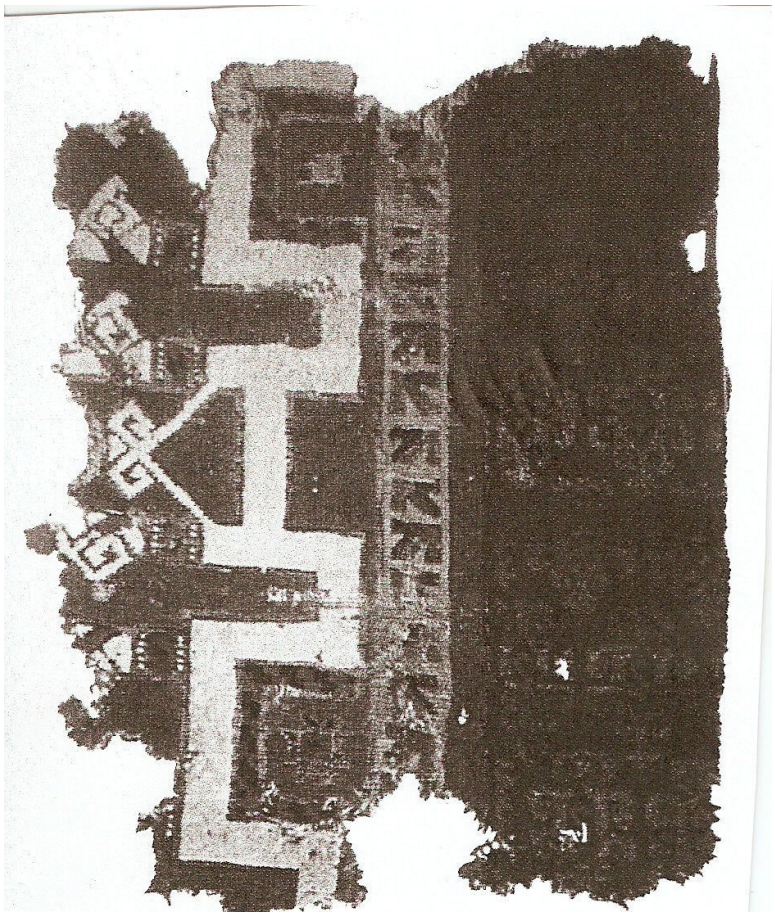

Resim 5: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı

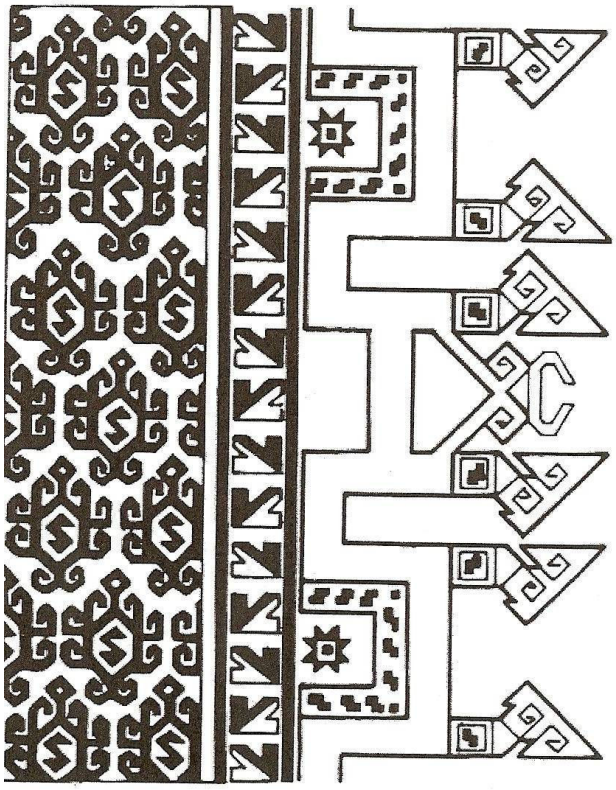

Çizim 5: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı

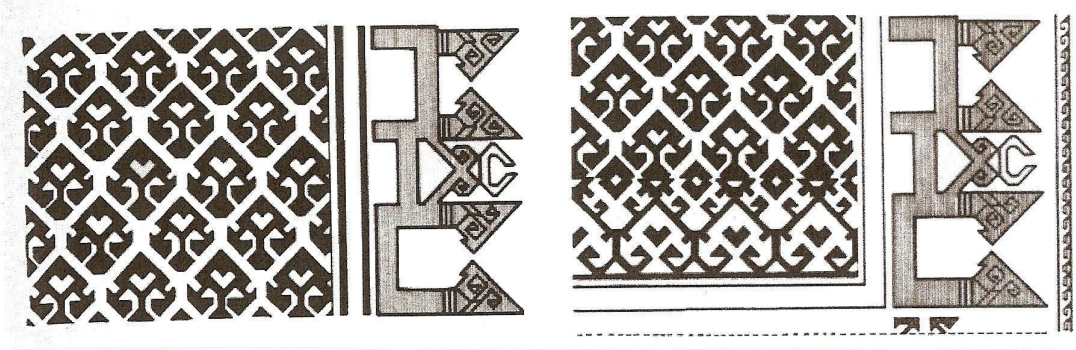

Çizim 6: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halılarının detayı

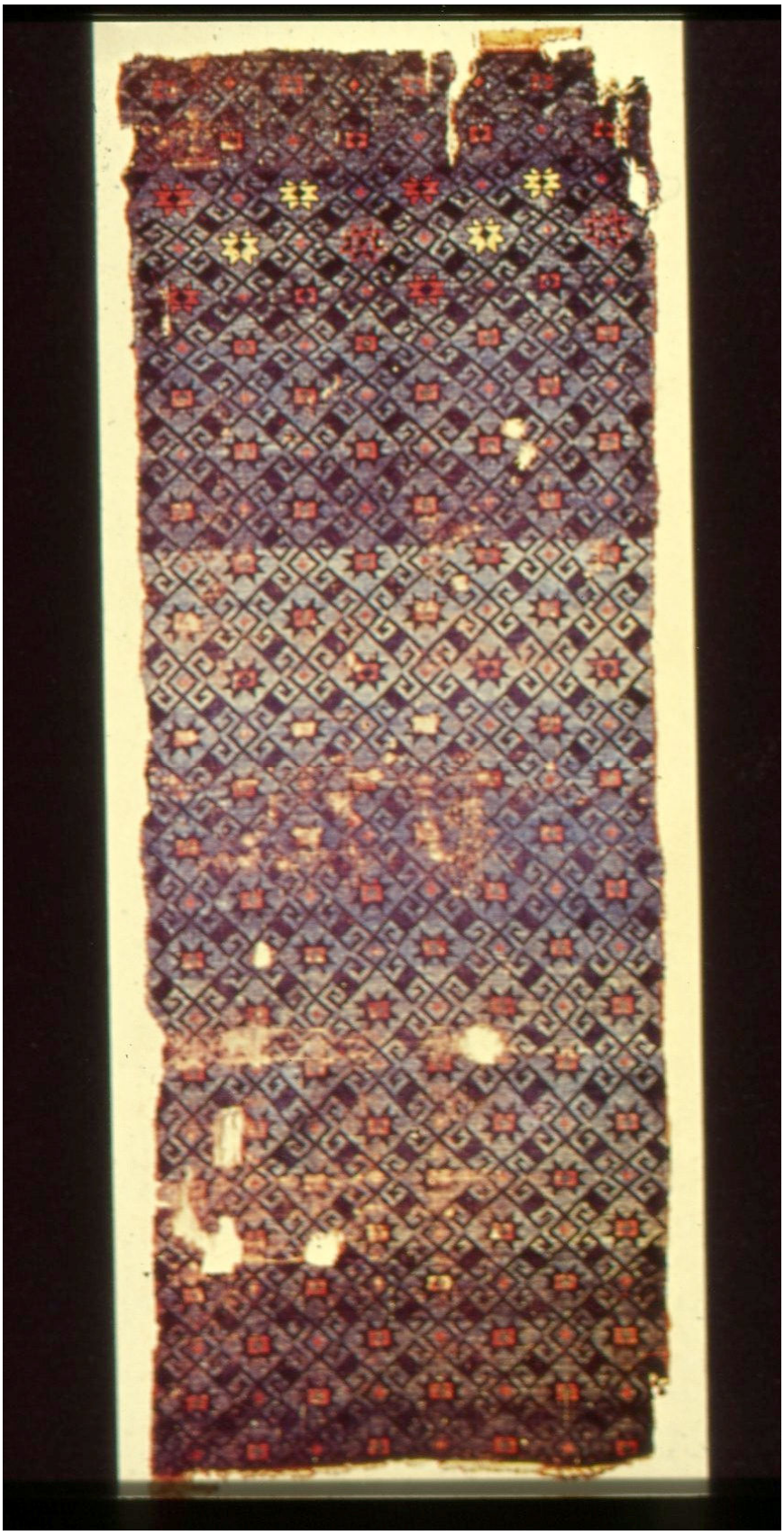

Resim 6: 13.yüzyıl Beyşehir Selçuklu halısı
(1.70 x 2.54 m) , Konya Mevlana Müzesi, Evn.687

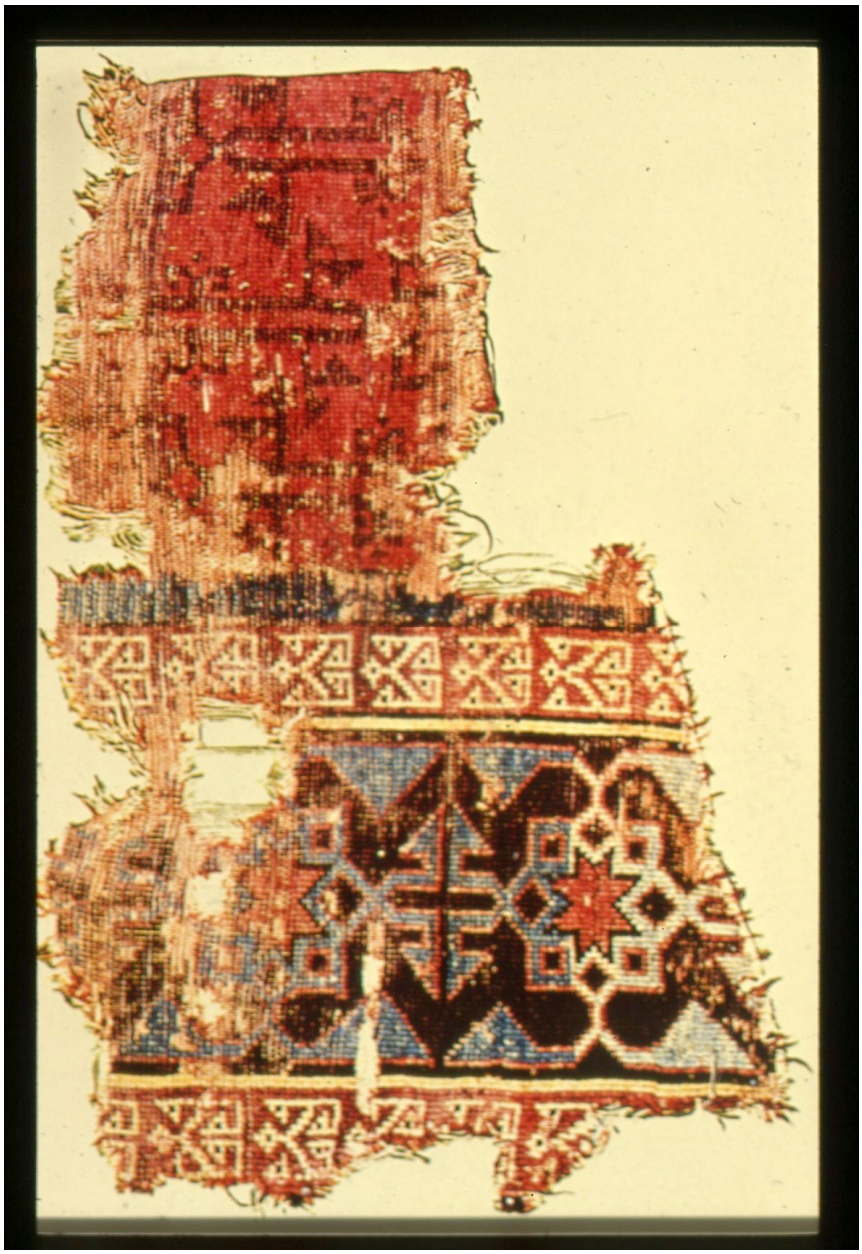

Resim 7: 13. yüzyıl Beyşehir Selçuklu halısı, (1.16x0.49 m.)
Konya Mevlana Müzesi, Evn. 687

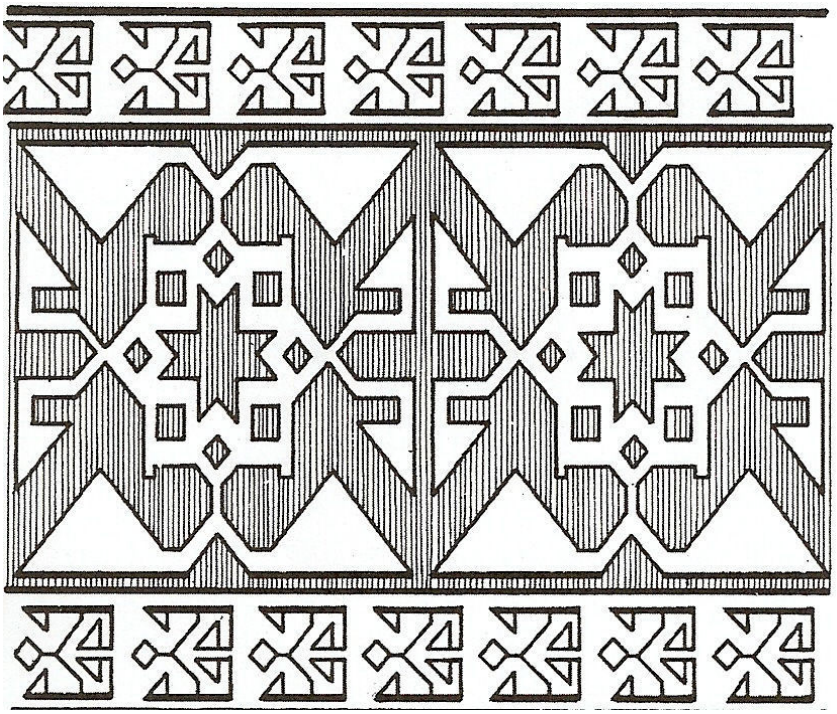

Çizim 7: 13. yüzyıl Beyşehir Selçuklu halısının detayı

Resim 8: 13. yüzyılın sonu Beyşehir Selçuklu halısı
Keir koleksiyonu, Londra

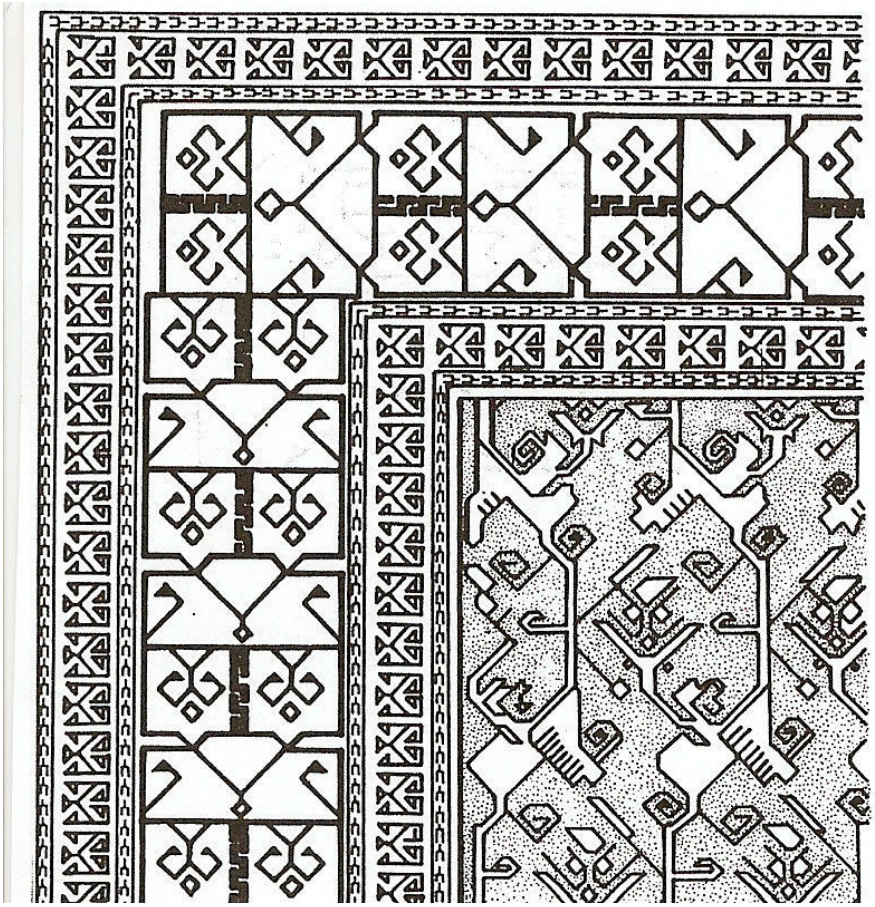

Çizim 8: 13. yüzyılın sonu Beyşehir Selçuklu halısının detayı

Resim 9 : Fustat ’tan kûfi bordürlü halı parçası,
13.yy. sonu- 14yy başı (0.40x0.14 m), Stockholm,
National Museum, Env. 43/1936

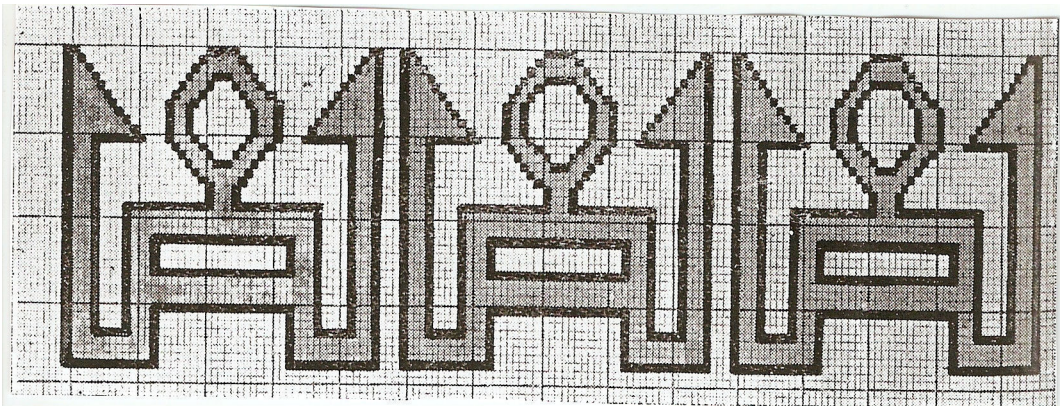

Çizim 9 : Carl Johan Lamm: The Marby Rug, no:6,
Erken 14 yüzyıl, Notional Musze, Stockholm,

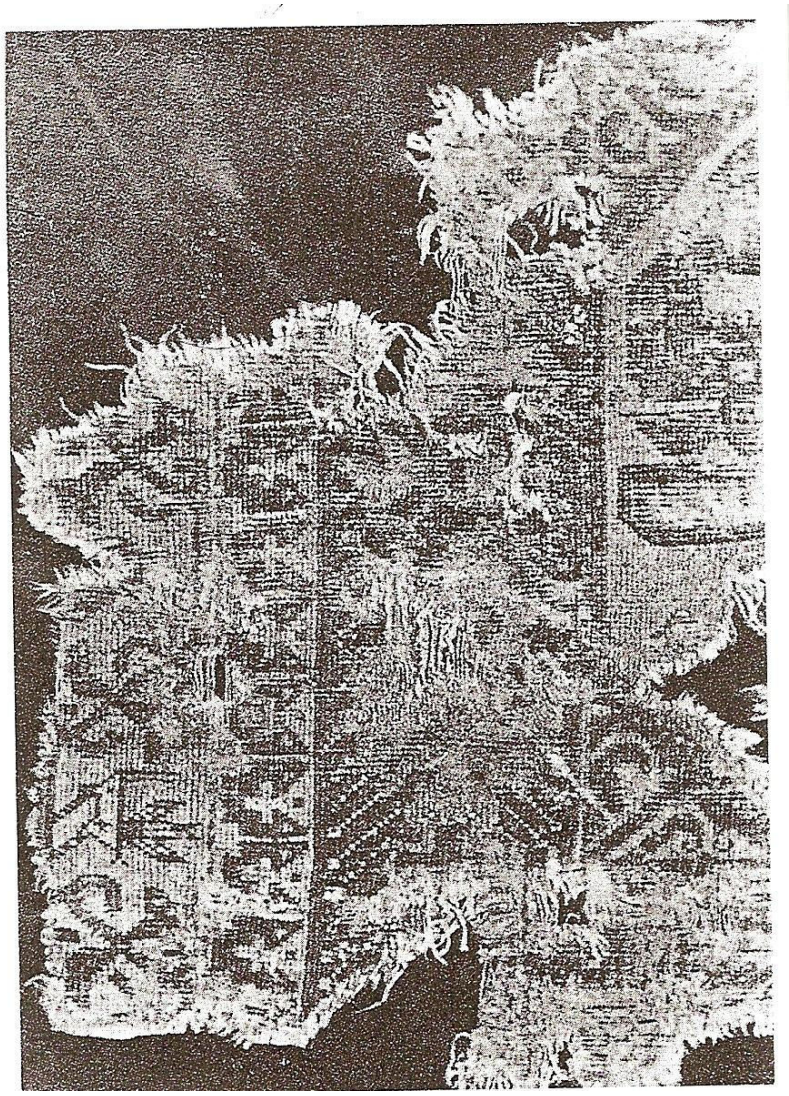

Resim 10: Kûfi Bordürlü Ming Halısı, Kahire Antika Pazarında

Resim 11: “Meryemin Evlenmesi” tablosundan detay, kûfi yazıyı andıran bordür

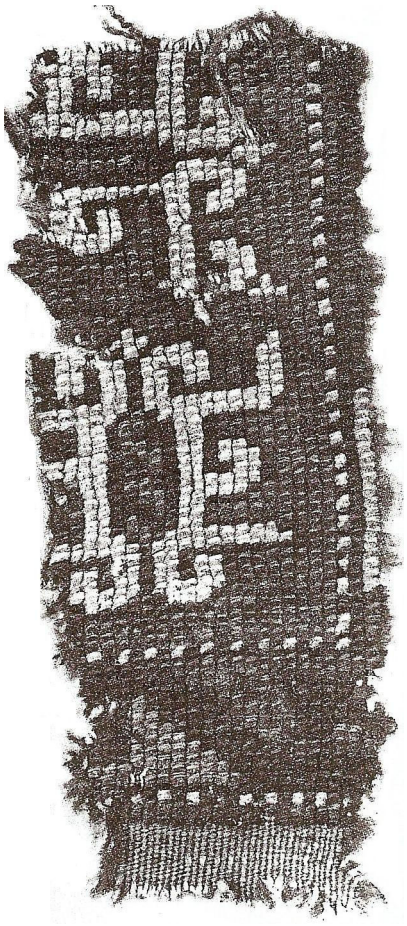

Resim 12: Fustat'tan parça halı 13. yüzyıl, New York Metropolitan Museum Of Art
Kûfiden Gelişen Örgülü Kancalı Bordür Deseni

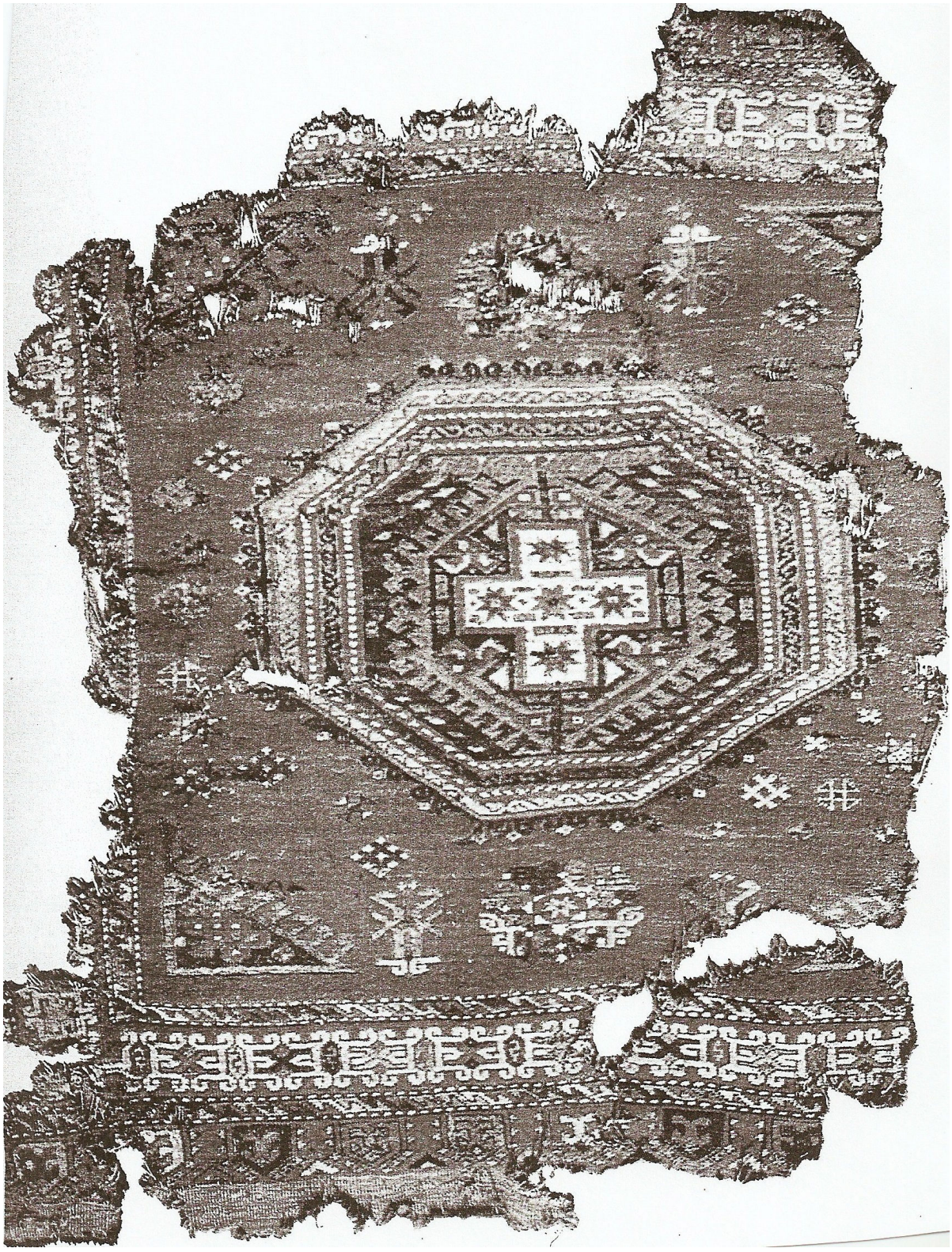

Resim 13:Konya Aladdin Camii'den gelen 15. yy. sonu hayvan desenli halı,
TİEM, EVN.566, Kûfiden Gelişen Örgülü Kancalı Bordür Deseni

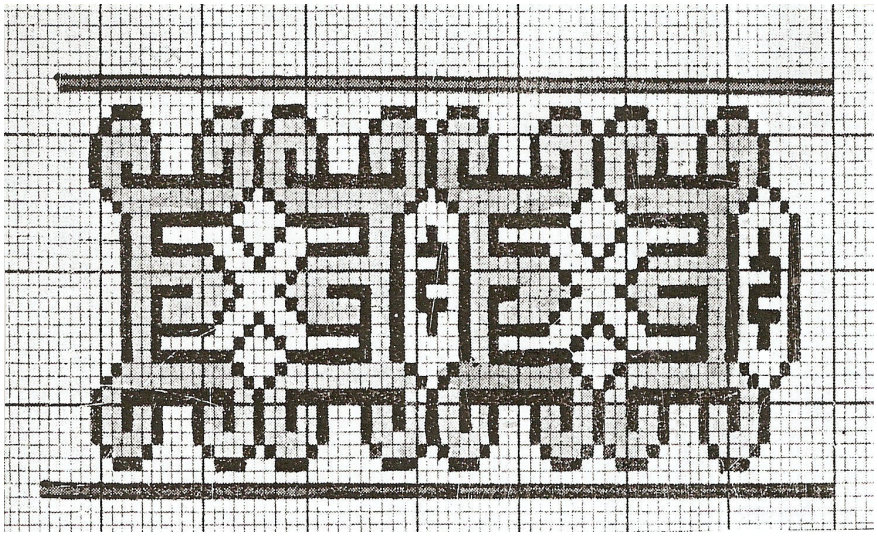

Çizim 10: Konya Aladdin Camii' den gelen 15. yy. sonu hayvan desenli halı, TİEM, EVN.566,Kûfiden Gelişen Örgülü Kancalı Bordür Deseni

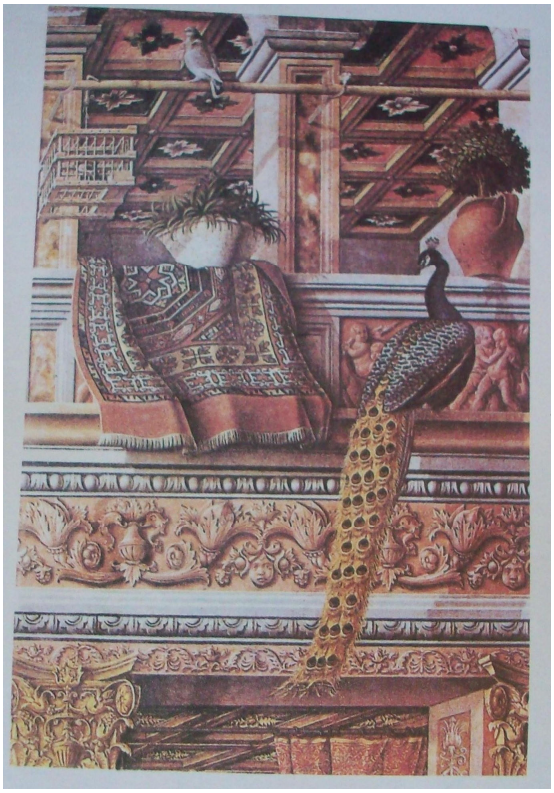

Resim 14: Carlo Crivelli , "Tepşir" tablosundan detay, 1482-1486, Londra, National Gallery.

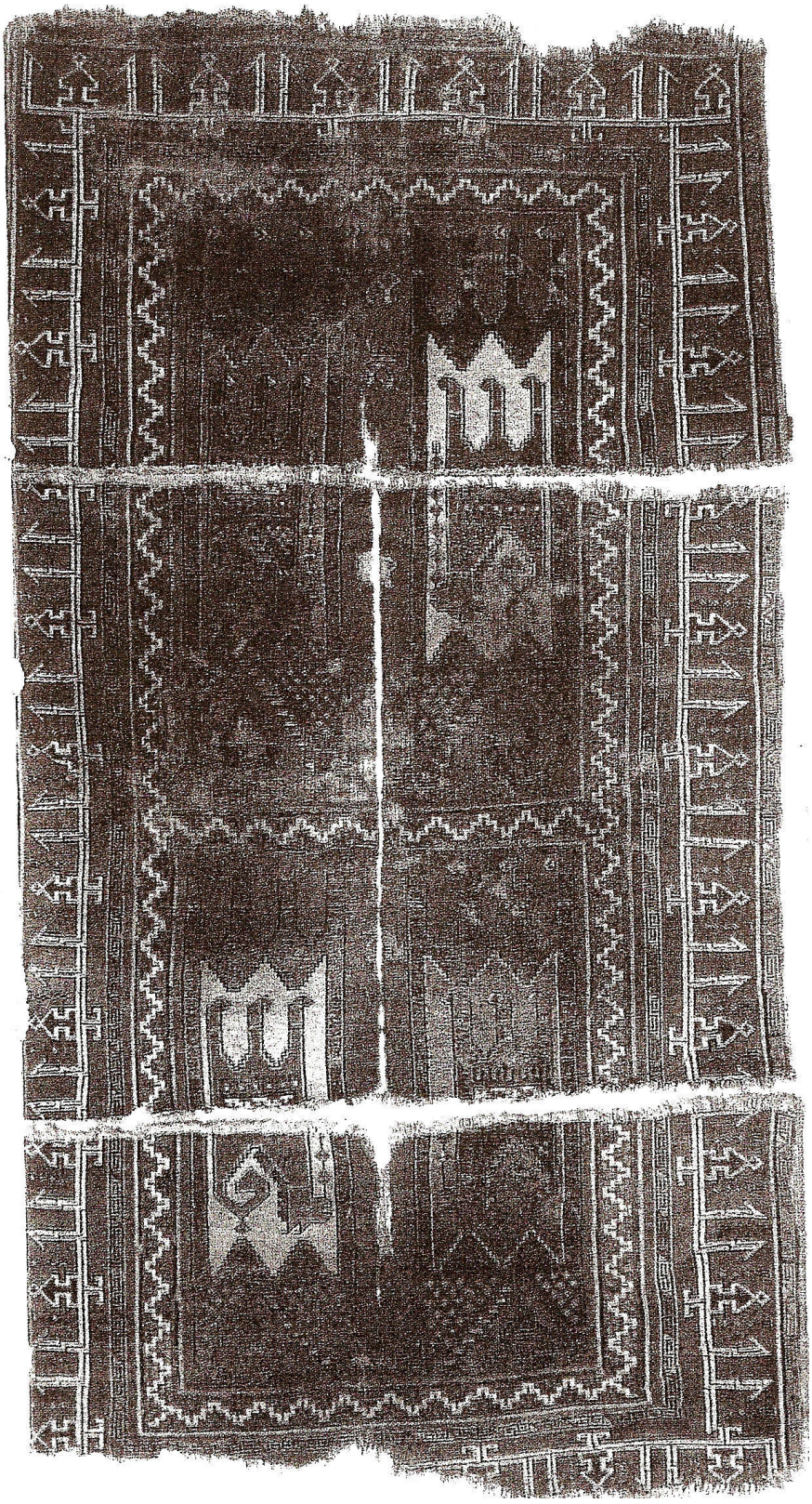

Resim 15: Kûfi bordürlü Eskenazi eski hayvan halısı,
12-14. yy. Karbon testi 119x130cm. Orient Stars Koleksiyonu,

Resim 16: Kûfi bordürlü eski hayvan halısı, Anadolu 12-14yy.
310x173 cm, Kirchheim Koleksiyonu

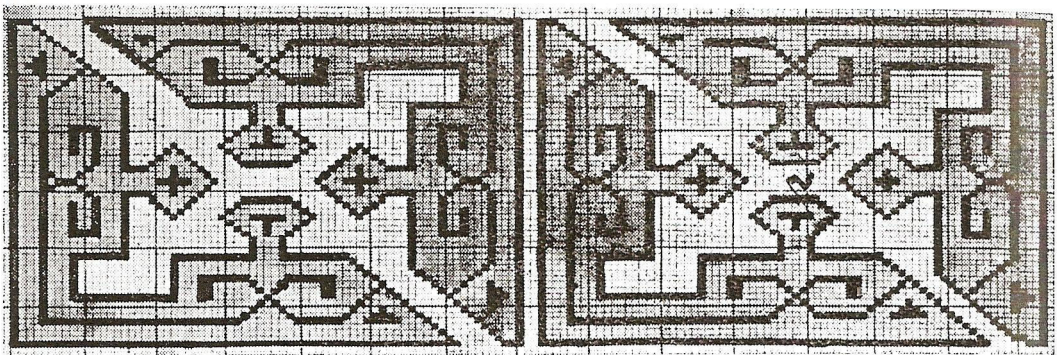

Çizim 11: Fustat 4 ‘de bulunan Selçuklu halısı,15.yy, Carl Johan Lamm
The Marby Rug, National Museum, Stockholm

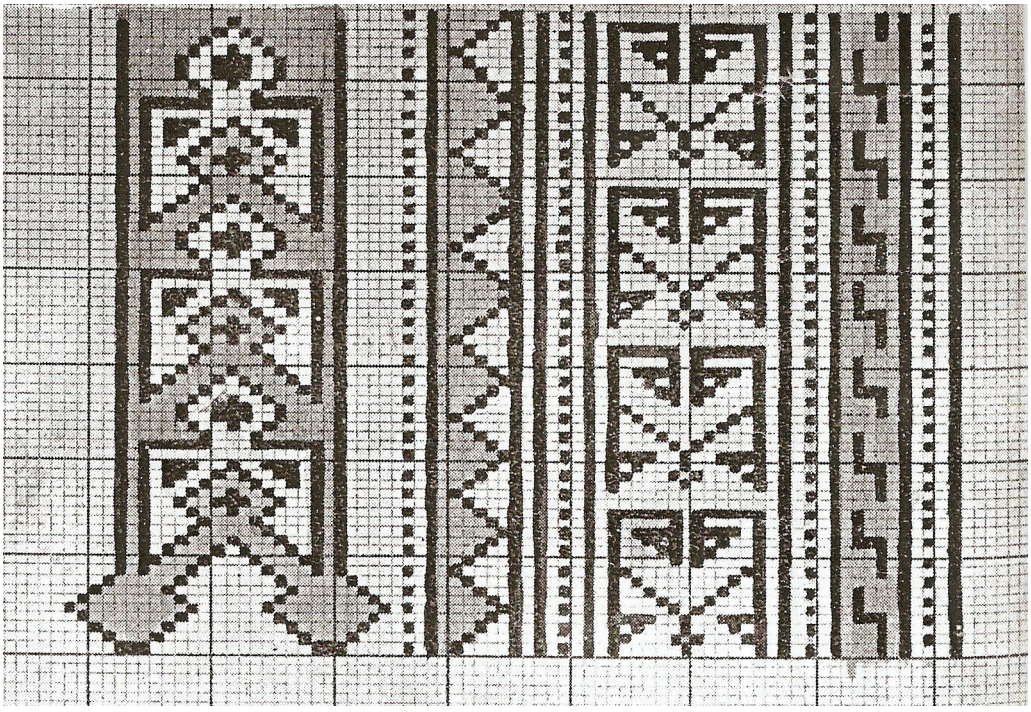

Çizim 12: 14 yüzyıl halısı (Şehbaba Yusuf Camii)
Türk İslam Eserleri Müzesi Evn. No:299

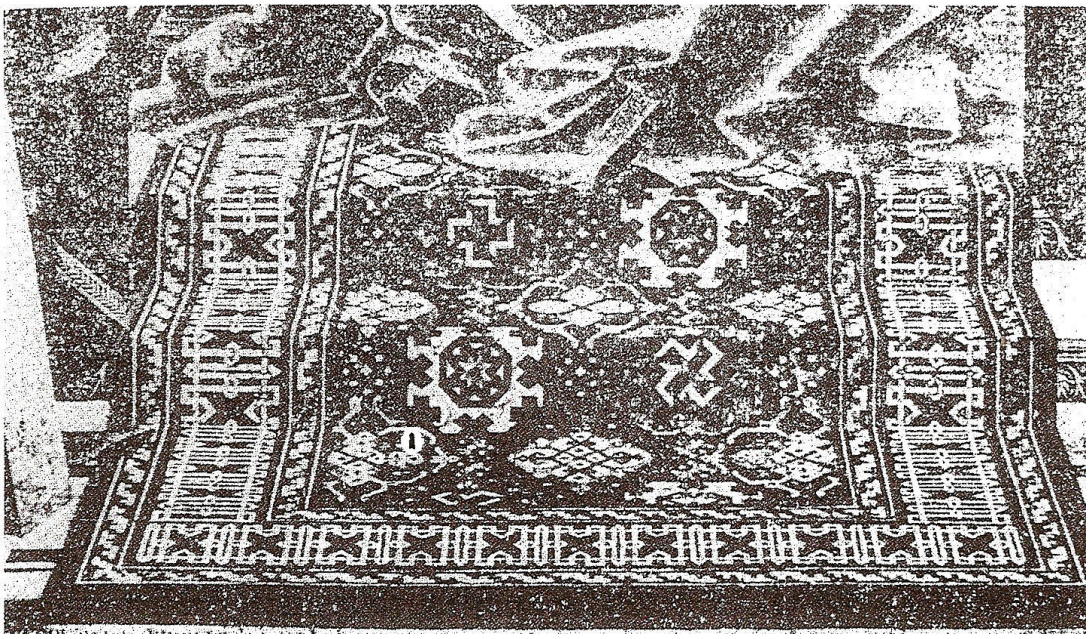

Resim 17: Rafaellino del Gabro'nun "Meryem ve çocuk İsa" tablosundan detay.
Kûfi yazıdan esinlenilmiş bordürlü I.Holbein tipi halı tasviri, 15 yy. sonu,
Berlin ,Staatliche Museen'de son harpte yandı.

Resim 18: I.Holbein tipi halı, 16. yüzyıl başları, TİEM

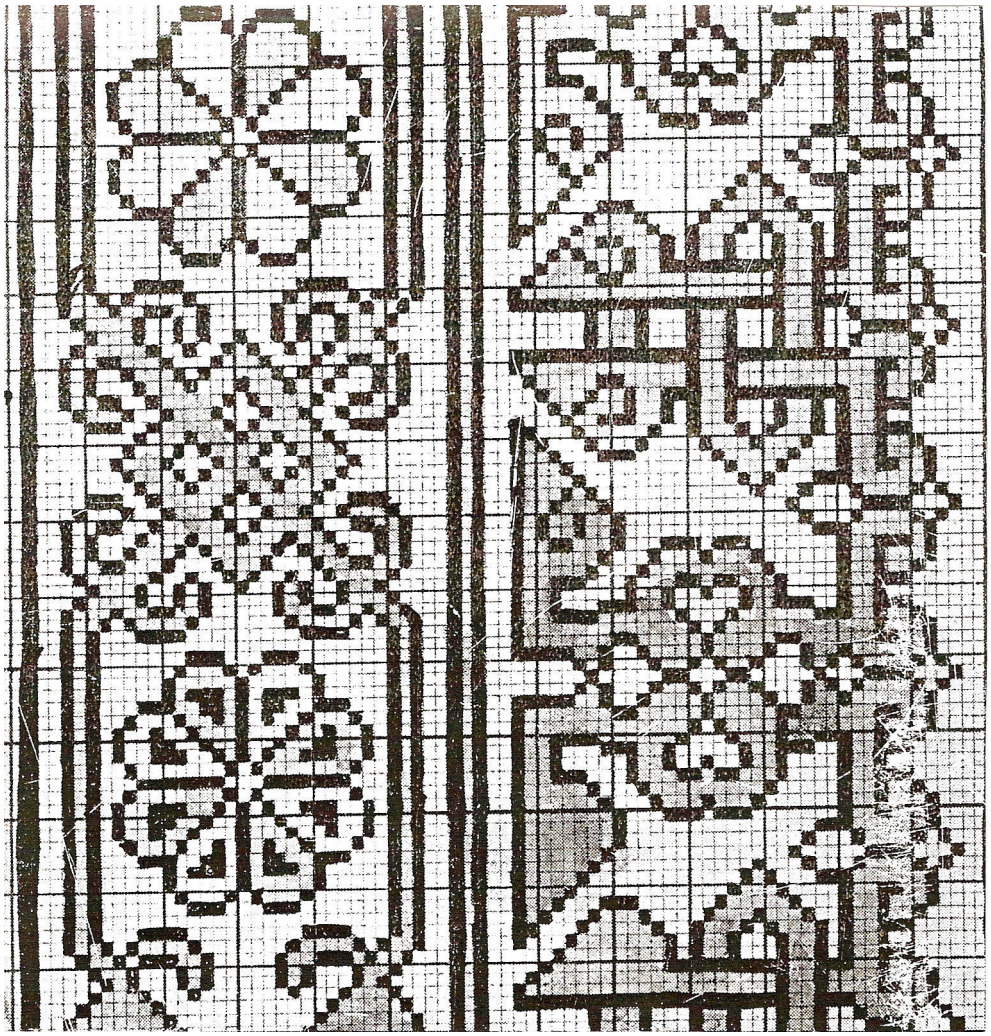

Çizim 13: 15 yüzyıl I. Holbein tipi halı,TİEM Evn. No:303

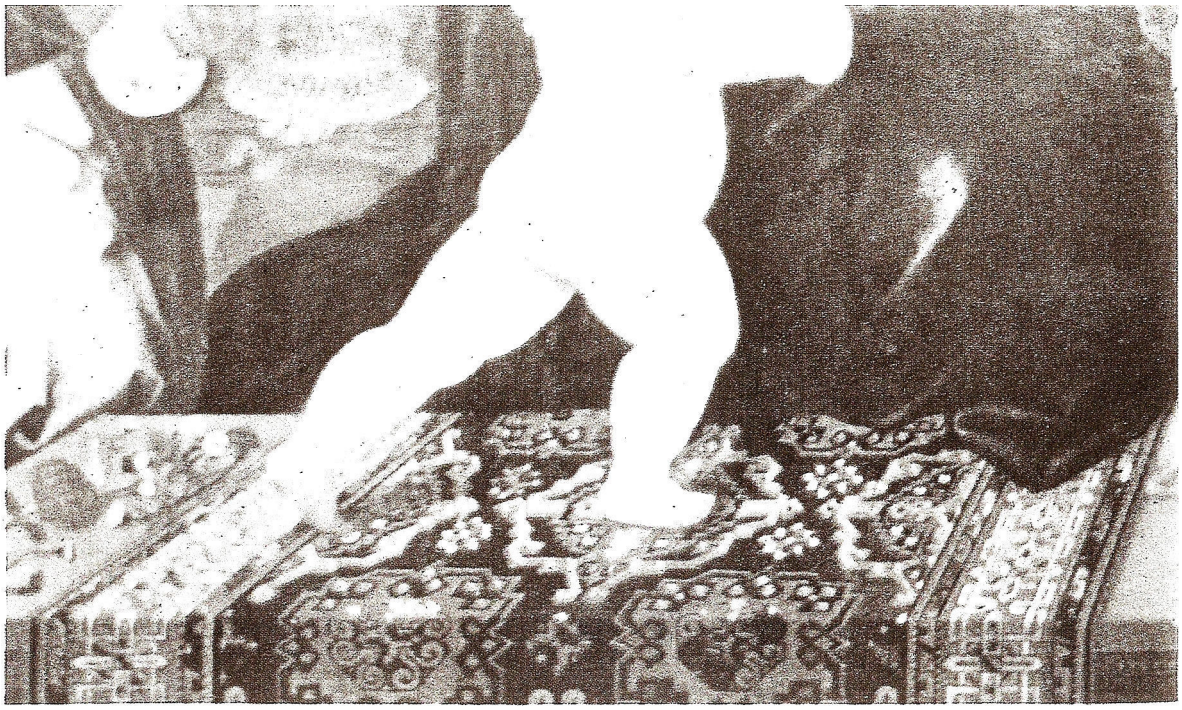

Resim 19: I. Holbein halı tipine ait bir tasvir,
Bordürün de kûfi yazıyı anımsatan motifler kullanılmış,
B.Van Orley'in "Kutsal Aile" tablosundan detay, Madrid, Prado Müzesi.

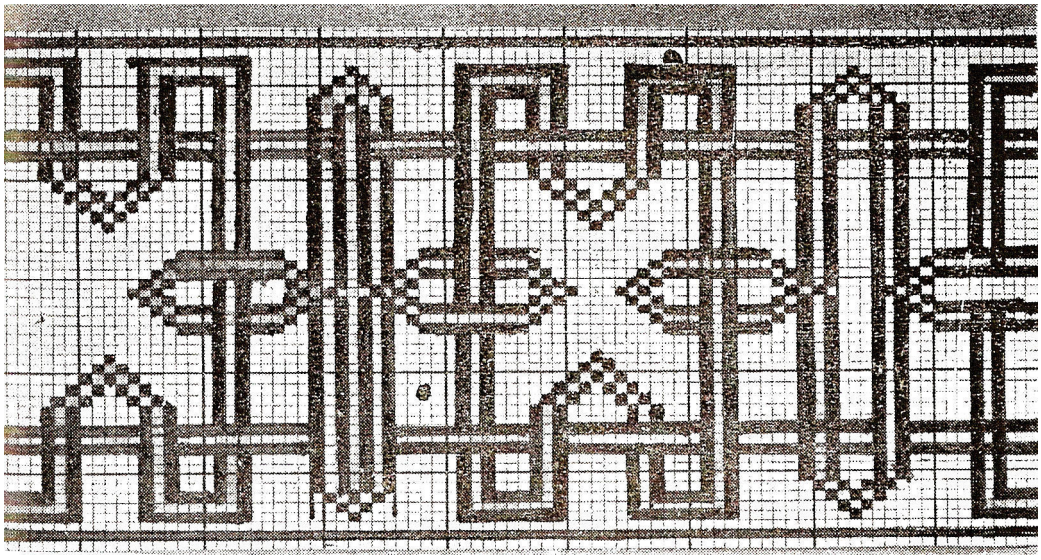

Çizim 14: Carlo Crivelli tablosundan 15.yüzyıl Anadolu halısı, Kurt Erdmann

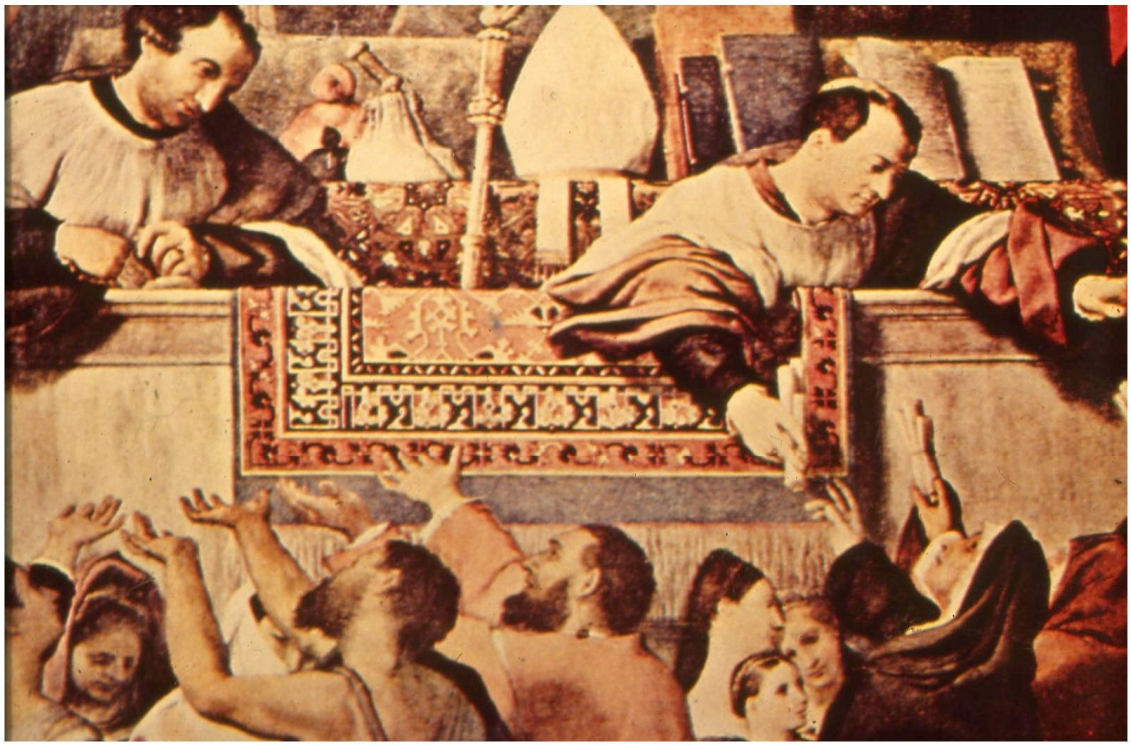

Resim 20: II. Tip Holbein halısı, L.Lotto, Venedik S.Giovanni Paolo Kilisesi'nde atlar resminden detay, Kûfi yazılı bordür.

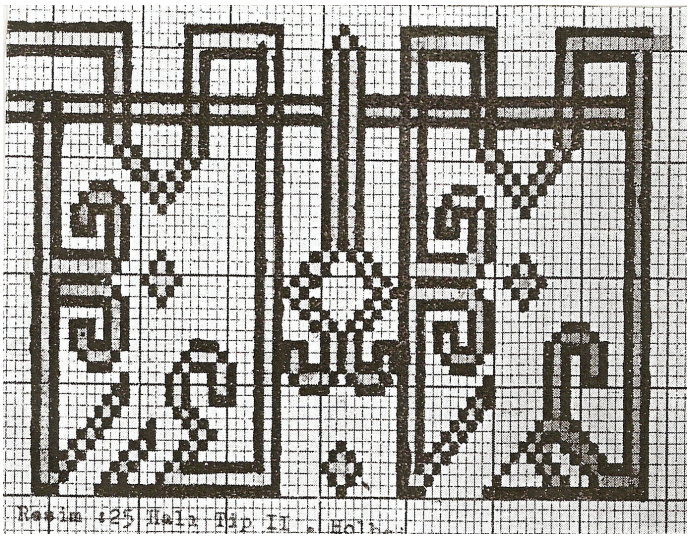

Çizim 15: 15.yüzyıl II. Tip Holbein halısı kûfi bordürü, Kurt Erdmann

Resim 21: Kûfi bordürlü III. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl 4.30x2 m ,
Berlin Museum Für İslamiscche Kunst.

Resim 22: Ghirlandaio ,"Tahtta Meryem ve çocuk İsa" resminde
kûfi bordürlü III. Holbein tipi halı tasviri, Floransa, Uffizi Gallery

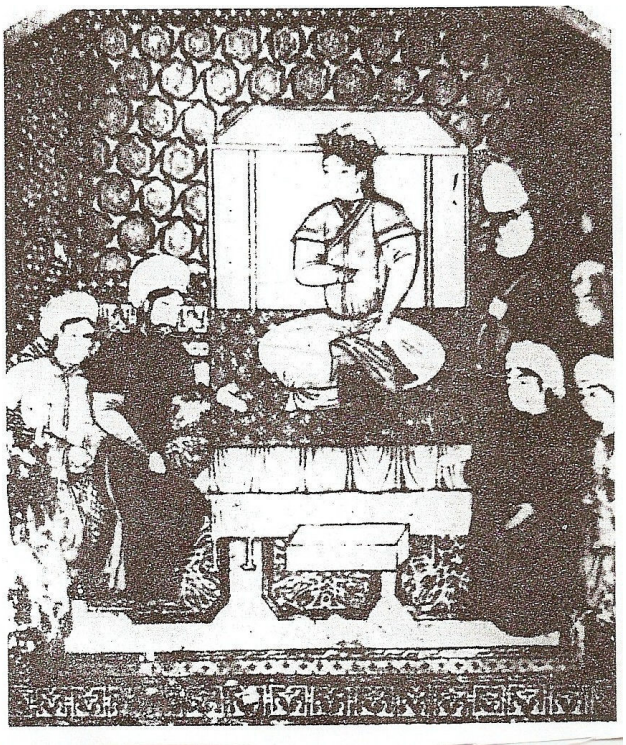

Resim 23: Kûfi bordürlü III. Holbein tipi halı tasviri, Kelile Dinme minyatürü,
Kahire, Millet Kütüphanesi

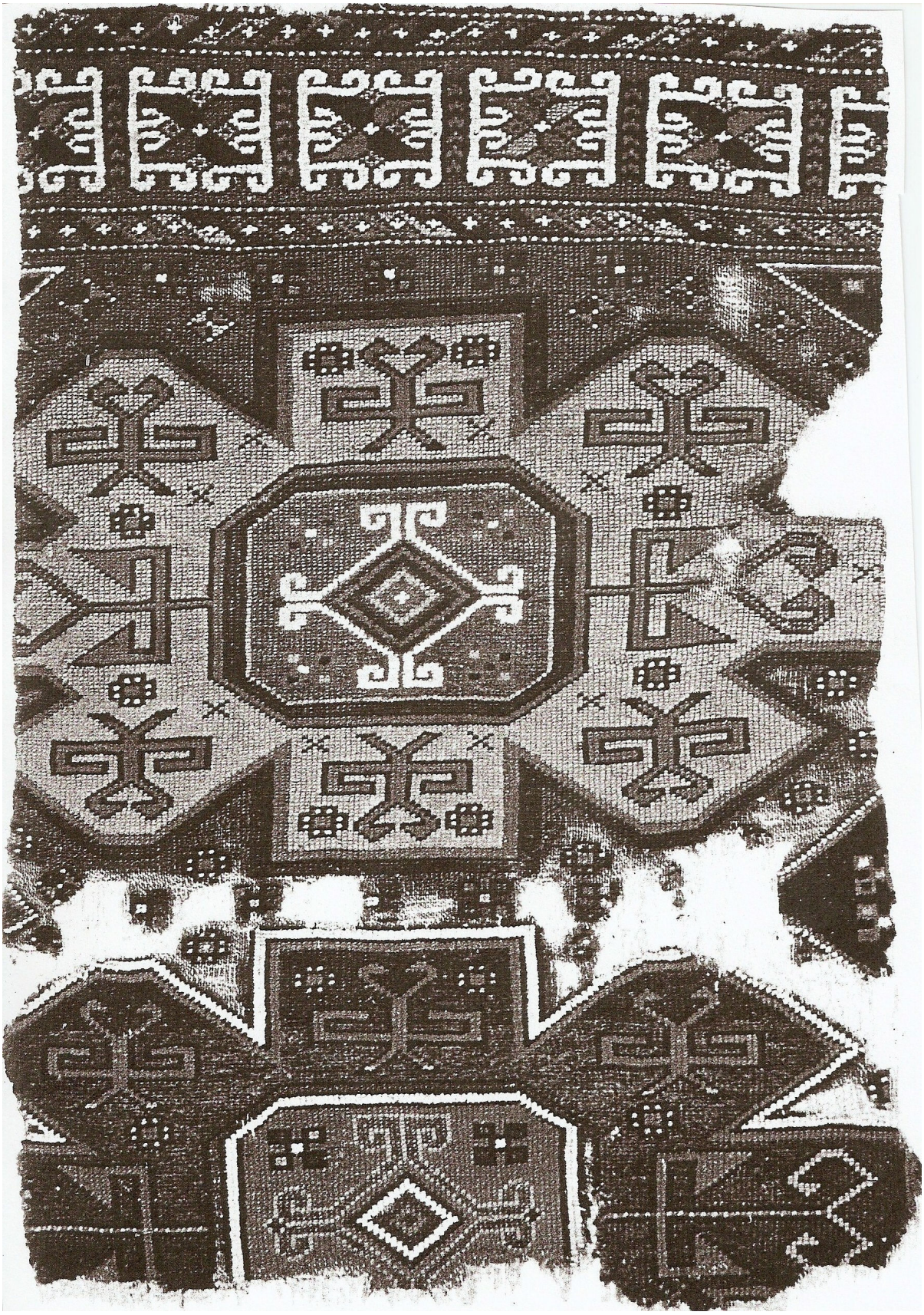

Resim 24: III. Holbein tipi, Bergama halısı 16 yy. sonu,
Kûfi yazıdan esinlenerek yapılmış bordür motifi, TİEM, İstanbul

Resim 25: IV. Holbein tipi halı 16. yüzyılın ilk yarısı,
Kûfi yazıdan esinlenilmiş bordür, TİEM,istanbul

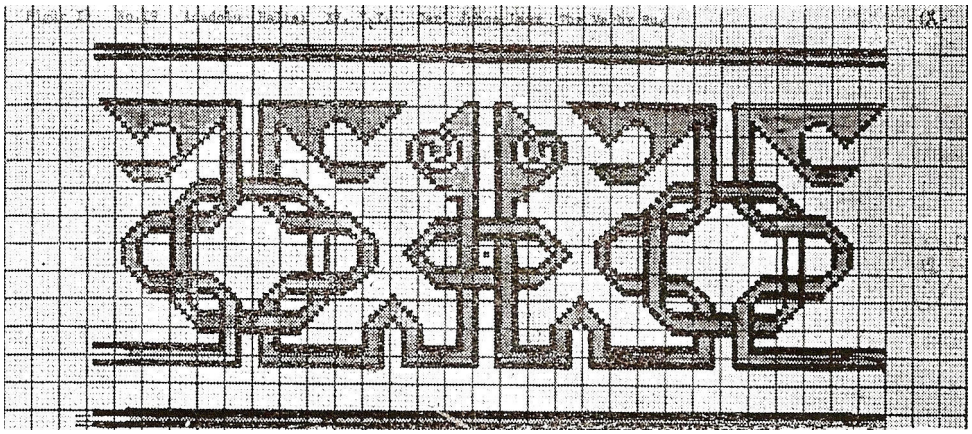

Çizim 16: 15.yüzyıl Anadolu halısı kûfi bordürü, Carl Johan Lamm,The Marby Rug

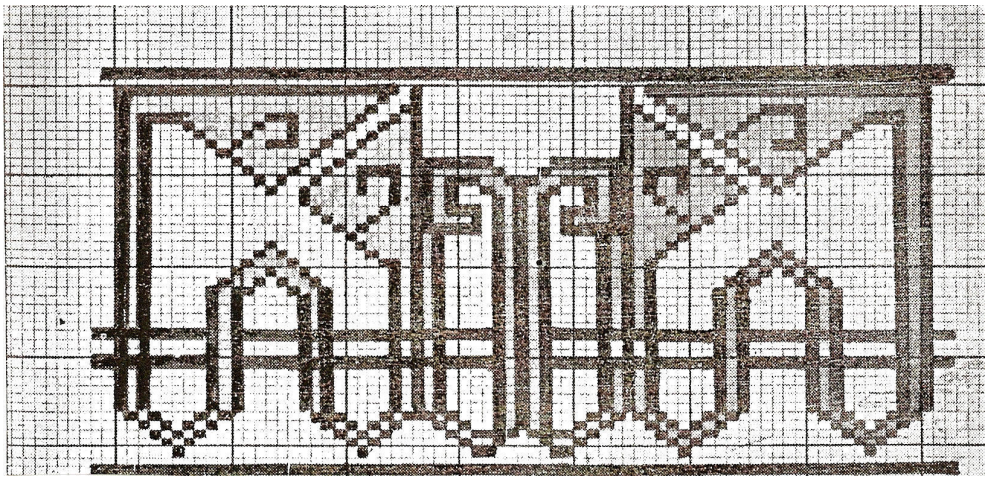

Çizim 17: 16.yüzyıl Anadolu halısından kûfi bordürü,
Kurt Erdmann "15.Asır Türk Halıları"

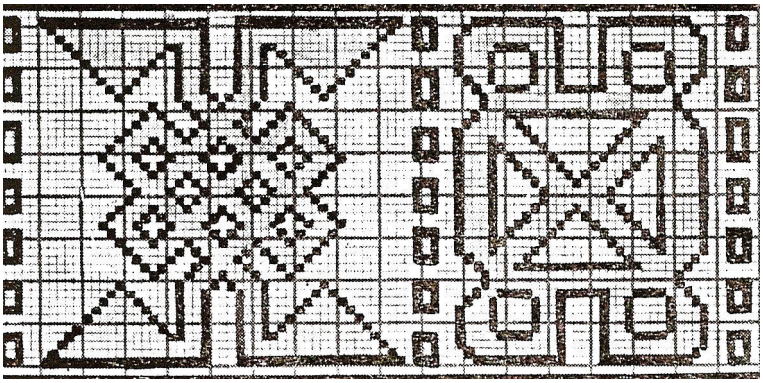

Çizim 18: 16 yüzyıl Bergama halısı, kûfi bordür detayı, TİEM,İstanbul

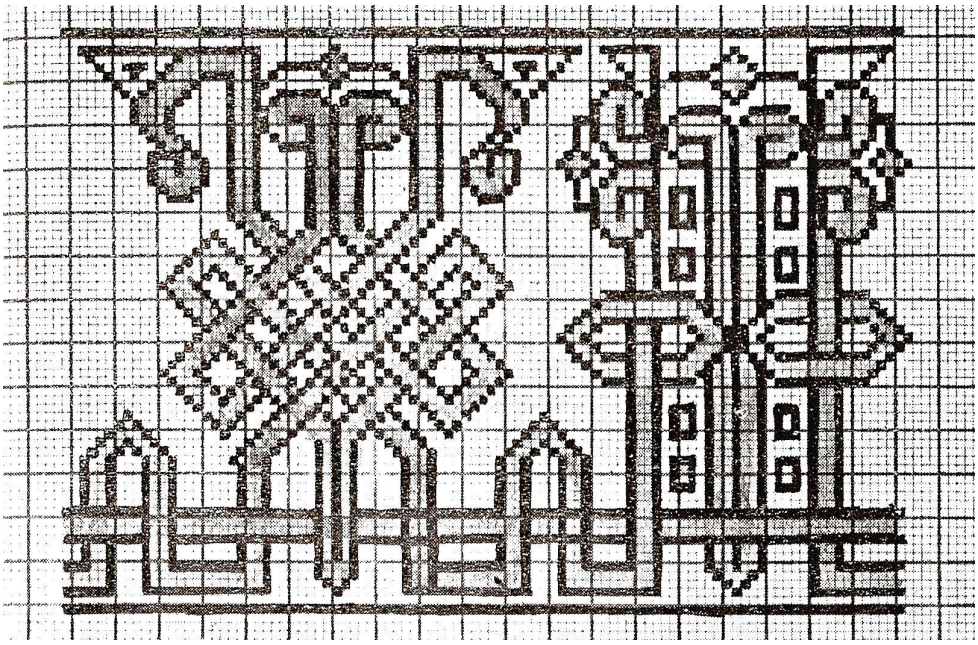

Çizim 19: 16. yüzyıl Anadolu halısı kûfi bordür detayı,
Kurt Erdmann "15.Asır Türk Halıları"

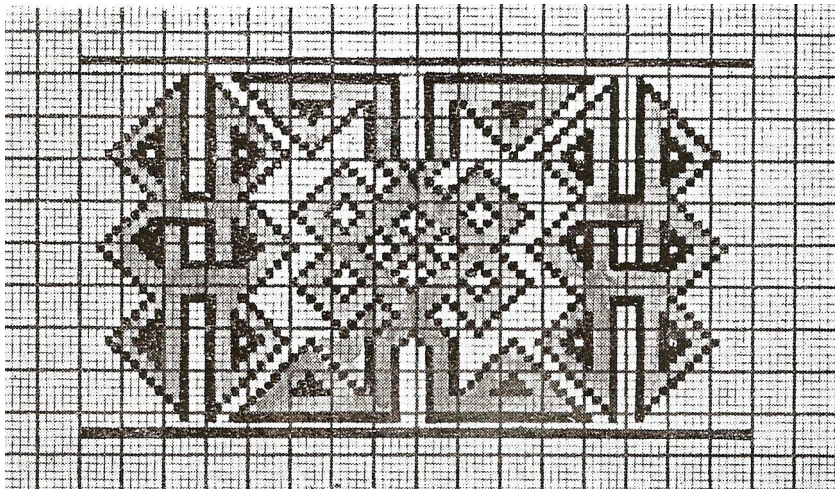

Çizim 20:17.yüzyıl Bergama halısı kûfi bordür detayı,TİEM, Env. No:468

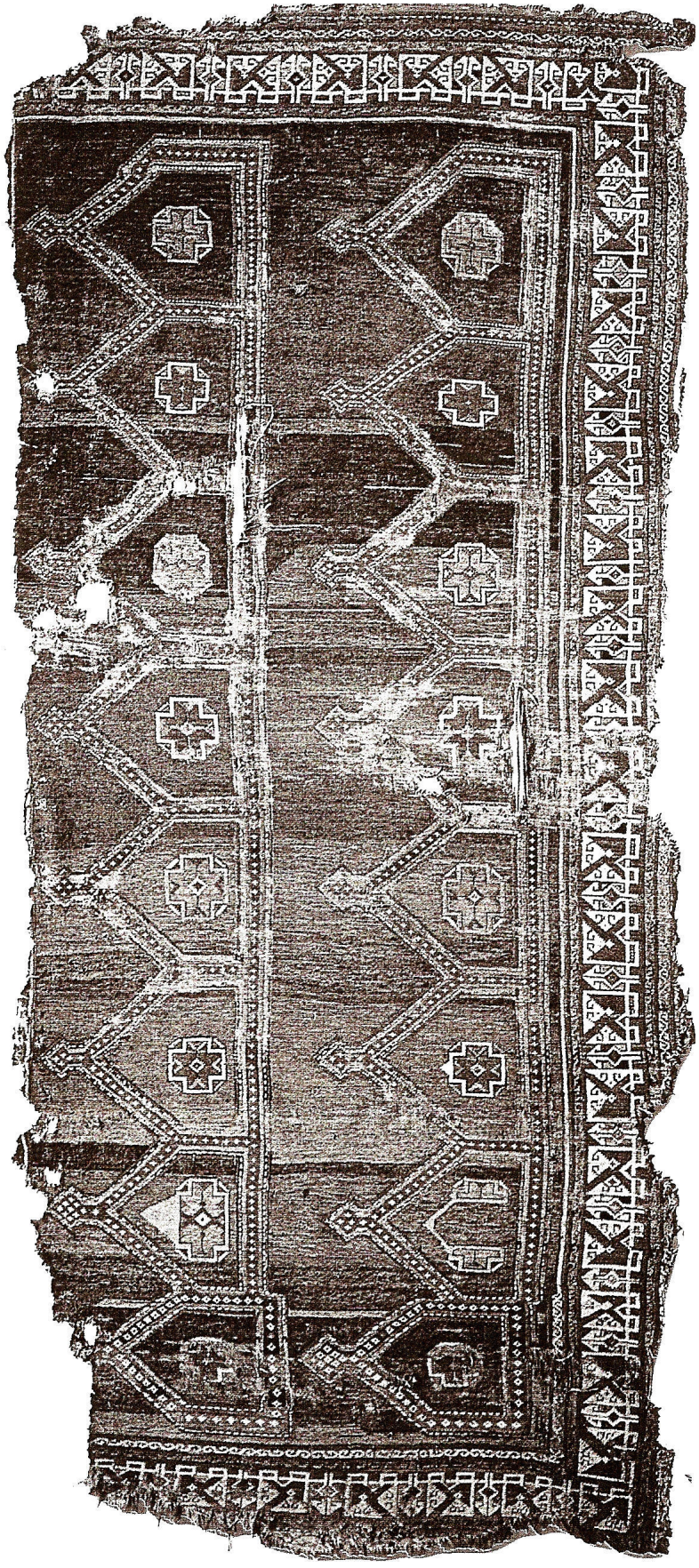

Resim 26: İki sıralı saf seccade 15.yüzyıl, kûfi bordür kullanılmış, TİEM, İstanbul

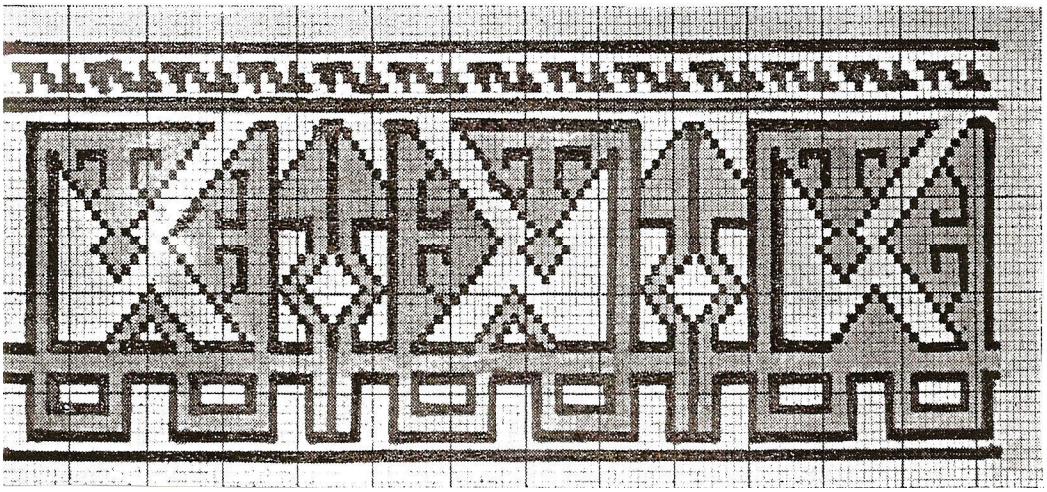

Çizim 21: Saf seccade kûfi bordür detayı, TİEM (Şehbaha Yusuf Camiinden)

Resim 27: Beş mihraplı saf seccade, 15.yy, İstanbul, TIEM.

Resim 28: Kûfi bordürlü Marpuçlu seccade, 15.yy, İstanbul, TIEM

Resim 29: 15.yüzyıl Bellini seccade, kûfi yazılı bordür kullanılmış,
Berlin, Museum Für İslamiche Kunst

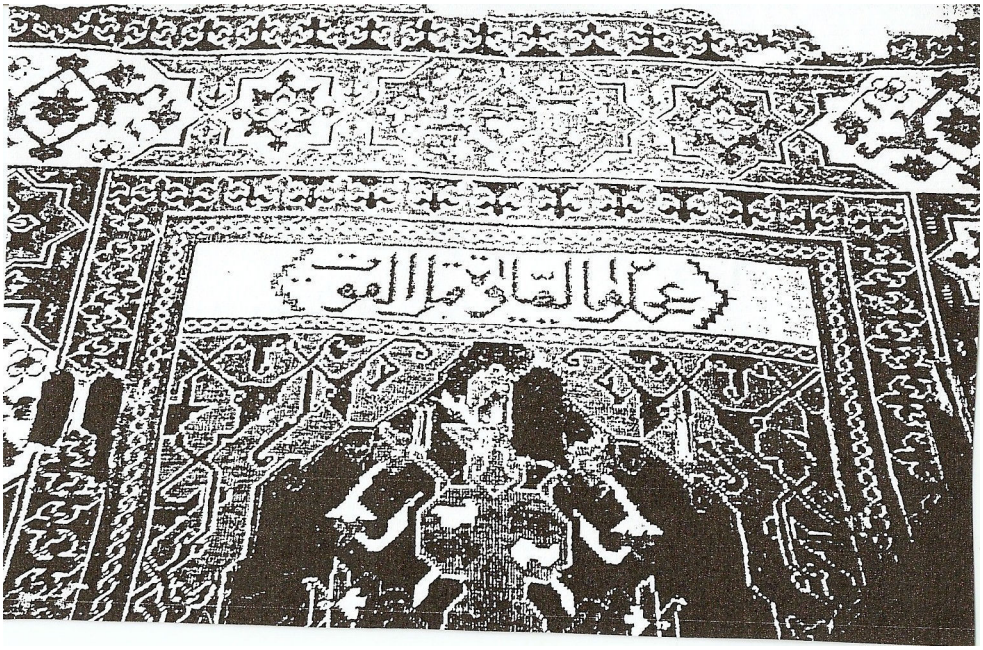

Resim 30: Transilvanya halı seccadesi, Batı Anadolu 17.yy

Çizim 22: 17.yy Taransilvanya halının alınlık kısmında bulunan sülüs tarzda yazılmış Hadis-i Şerif "Ölmeden önce namaz için acele edin" yazılıdır.

Resim 31: 17. yy Transilvanya seccade halı, kaynakta ters olarak yer alıyor.

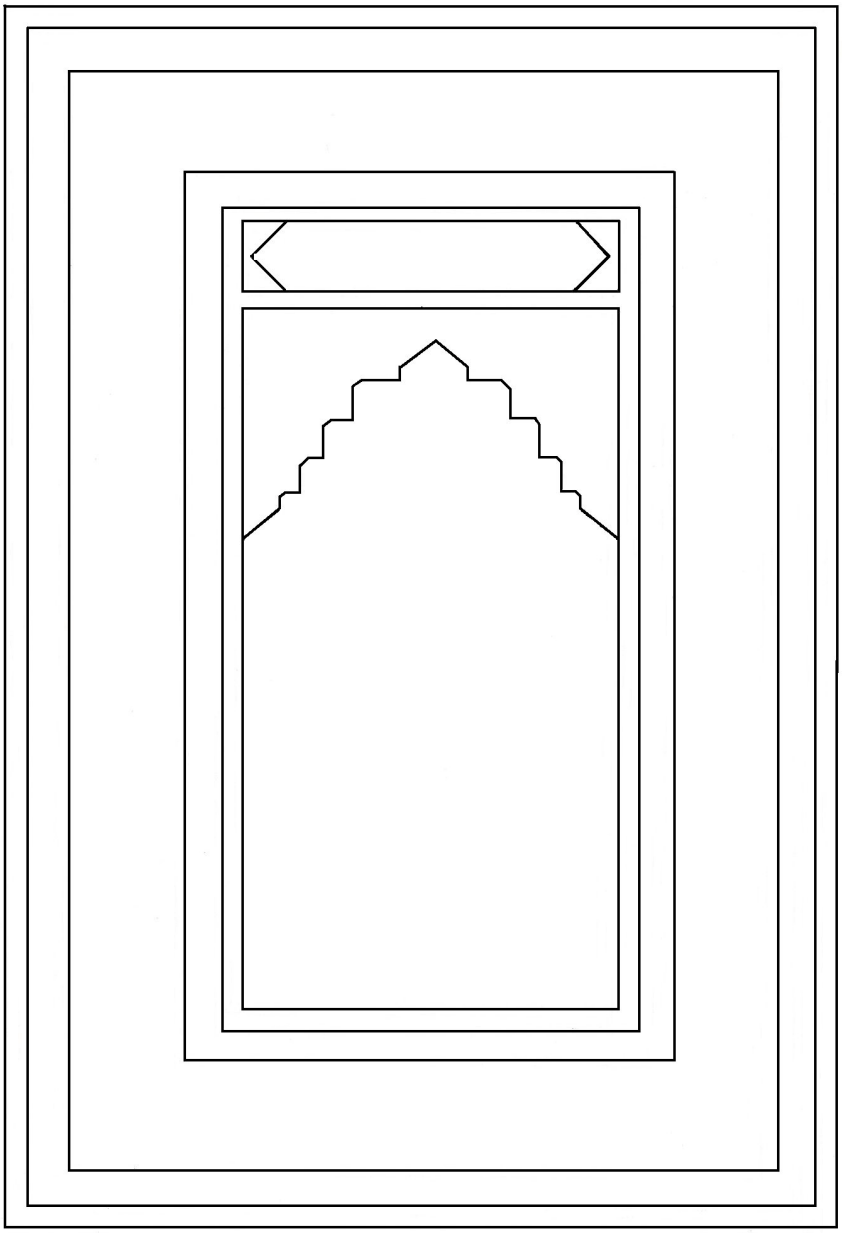

Çizim 23: 17. yy Transilvanya seccade halının şeması

Çizim 23a: 17.yy Taransilvanya halının alınlık kısmında bulunan sülüs tarzda ters olarak yazılmış Hadis-i Şerif "Ölmeden önce namaz için acele edin" yazılıdır

Resim 32: 17.yüzyıl Ladik seccade,
Mihrabın üst kısmında alınlıkta kûfi kaynaklı motifler vardır.

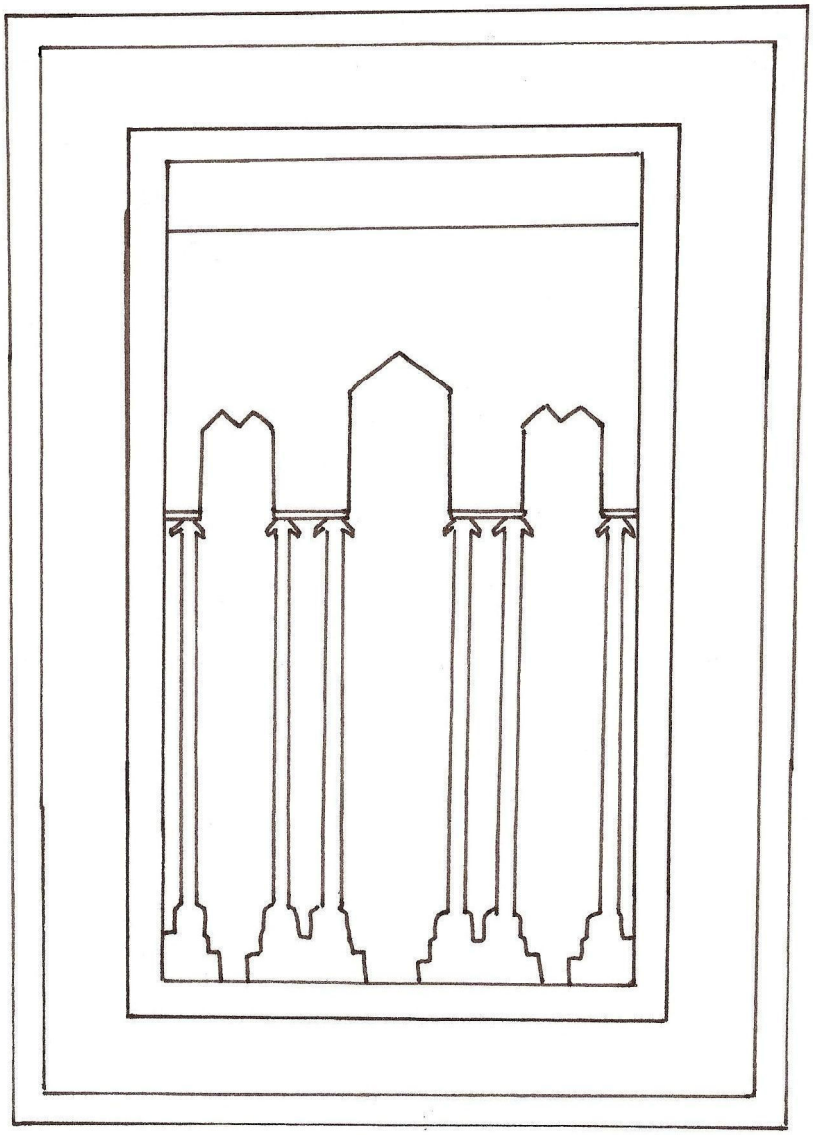

Çizim 24: 17 yy. Ladik seccadenin şeması

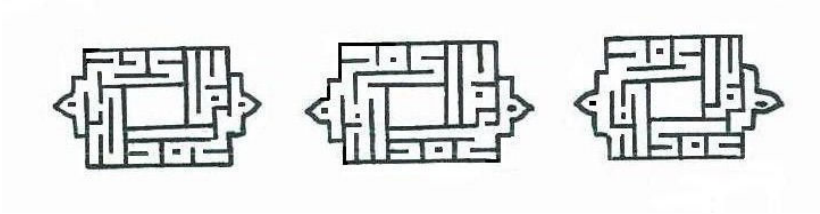

Çizim 24a: 17.yy Ladik seccade kûfi alınlık deseni

Resim 33: Halı seccade, Konya Mevlana Müzesi

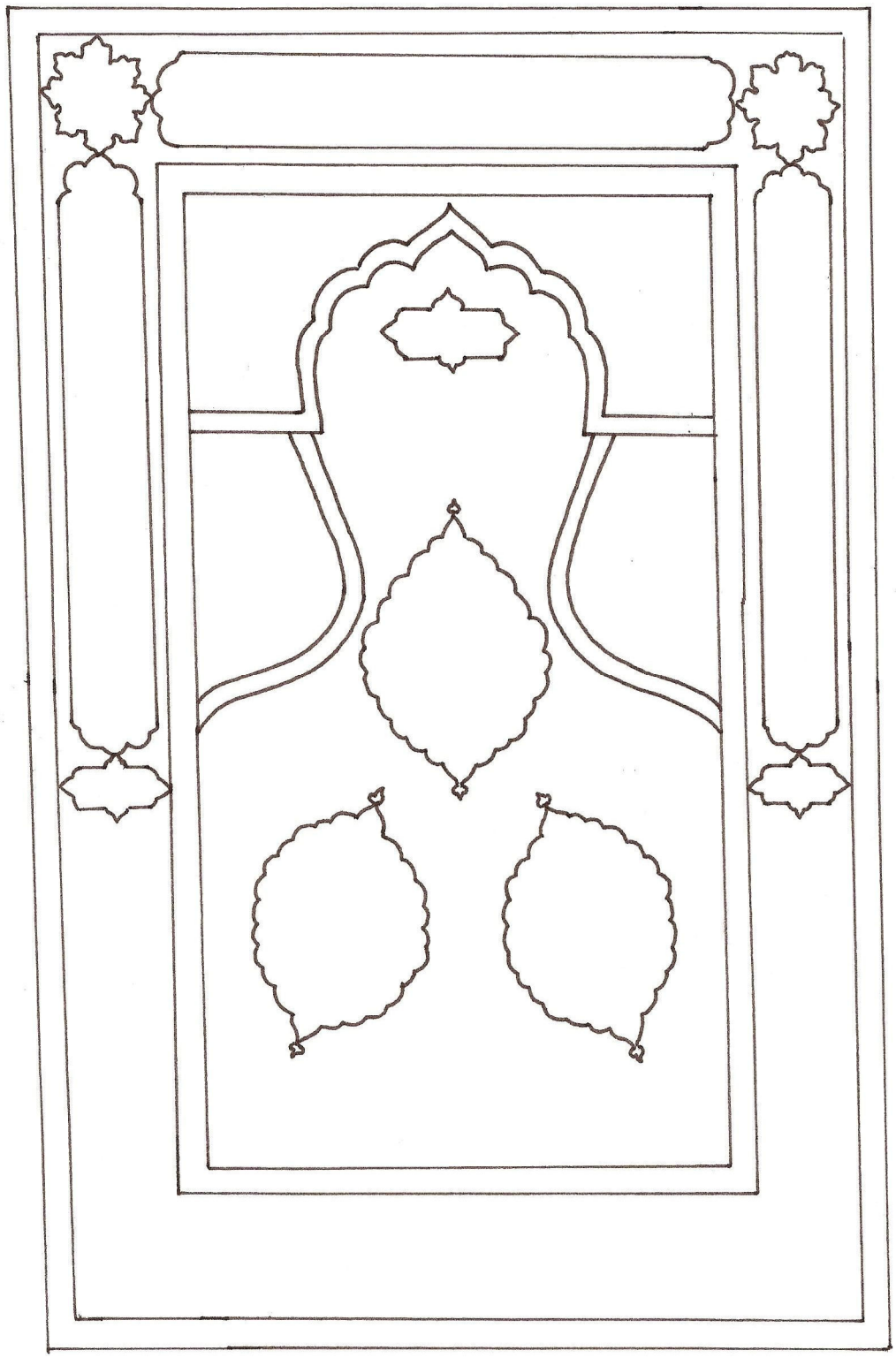

Çizim 25: halı seccade şeması, Konya Mevlana Müzesi

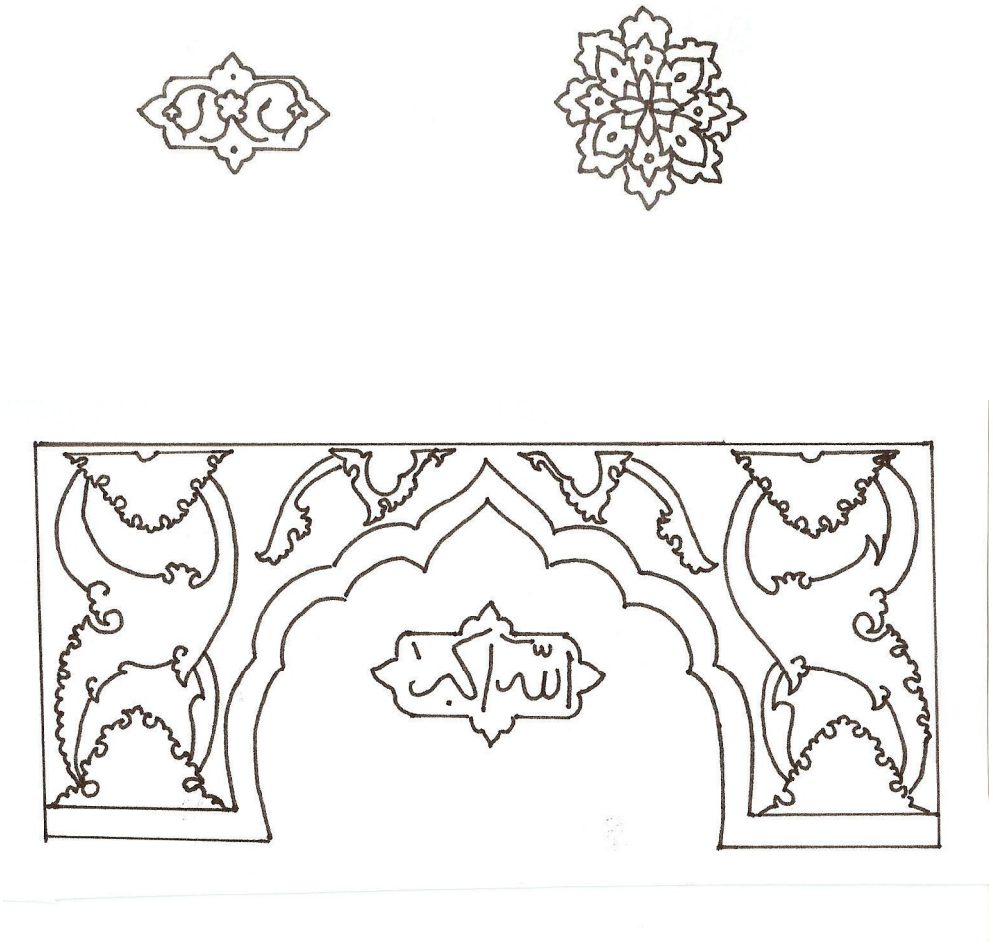

Çizim 25a: Halı seccade çizimi, Mihrap kısmında
“Allahu Ekber “ yazılıdır, Konya Mevlana Müzesi

Çizim 25b: Halı seccade, orta bordürde bulunan sülüs tarz ile yazılmış
İsra Suresi78. ayet, Konya Mevlana Müzesi

Resim 34: 13/2024 Envanter numaralı halı seccade, Topkapı Sarayı Müzesi

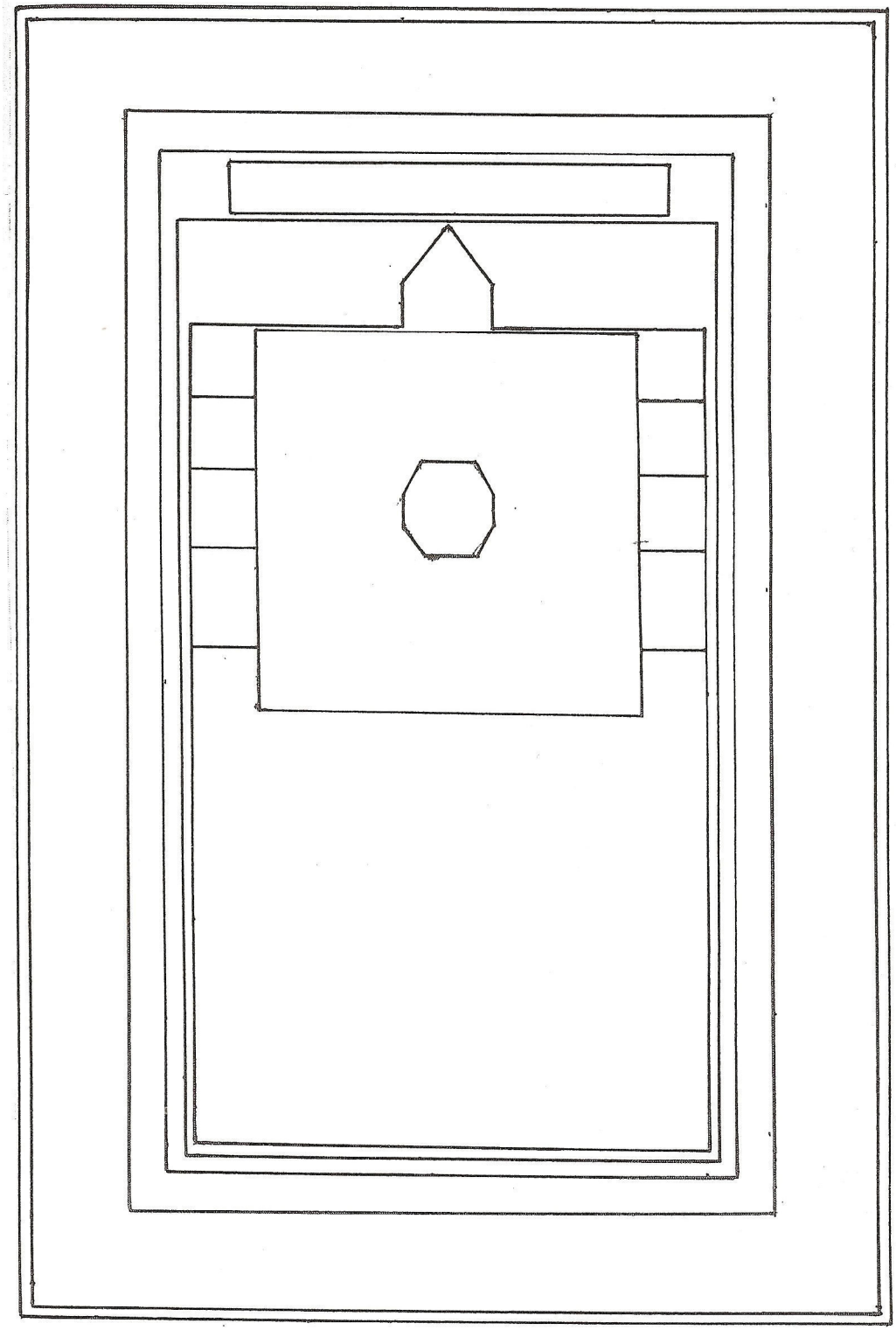

Çizim 26: 13/2024 Envanter numaralı halı seccadenin şeması

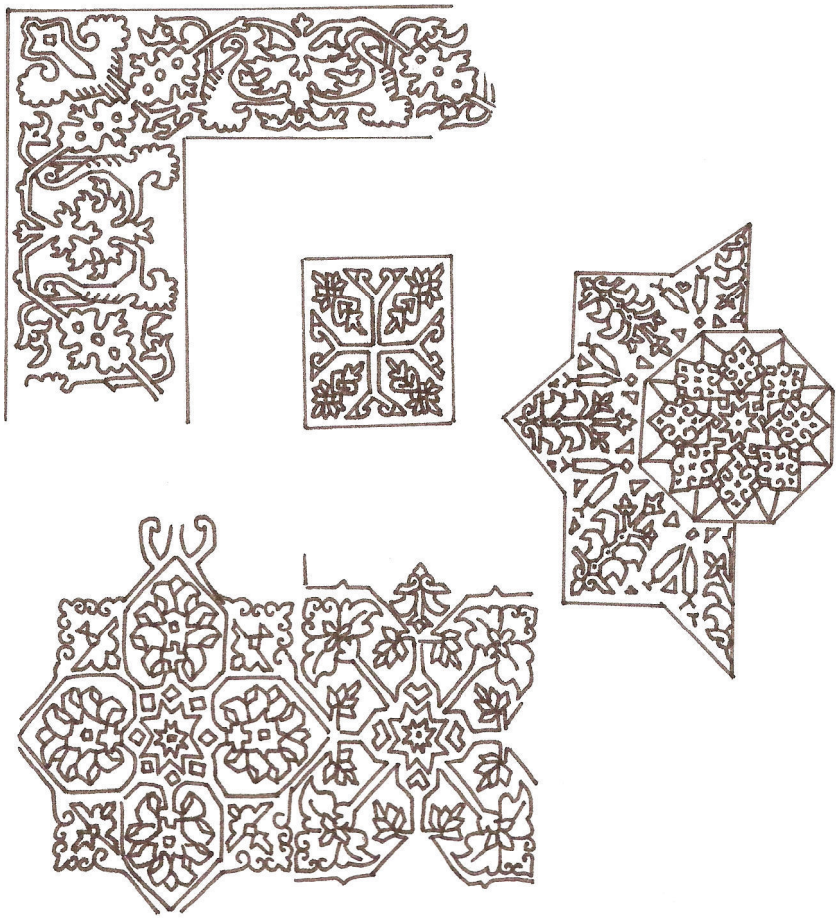

Çizim 26a: 13/2024 Envanter numaralı halı seccadeden detay

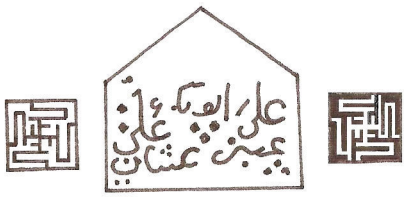

Çizim 26b:13 /2024 Envanter numaralı halı seccadeden detay,
Mihrap nişinin üzerinde sülüs yazı ile; Ömer, Ali, Ebu Bekir, Osman yazılıdır.
Mihrabın kenarlarında ise kûfi yazı ile dört kez Ali yazılıdır.

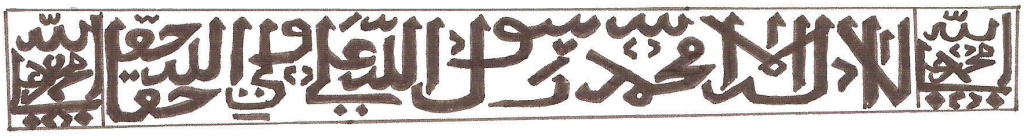

Çizim 26c:13/2024 Envanter numaralı seccadenin alınlığında bulunan sülüs yazıda Kelime – i Şahadet yazılıdır ; “Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Ali’de Allahın Hak Velisidir.” Ayrıca Kelime – i Şahadetin sağ ve solundaki bölmelerde de sülüs yazıyla Allah, Muhammed ve Ali yazılıdır.

Resim 35: 13/2026 Envanter numaralı halı seccade, Topkapı Sarayı Müzesi

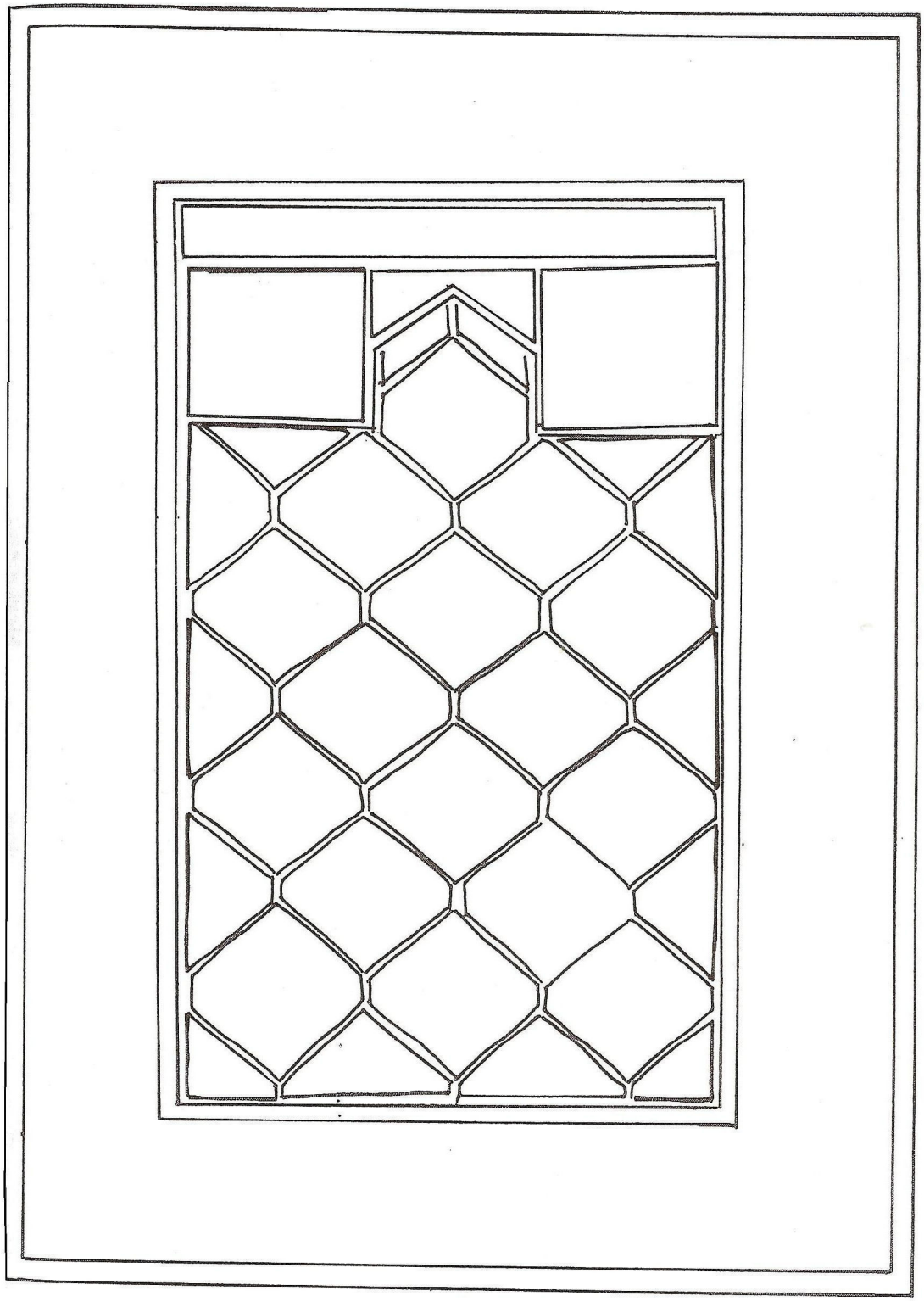

Çizim 27:13/2026 Envanter numaralı halı seccadenin şeması

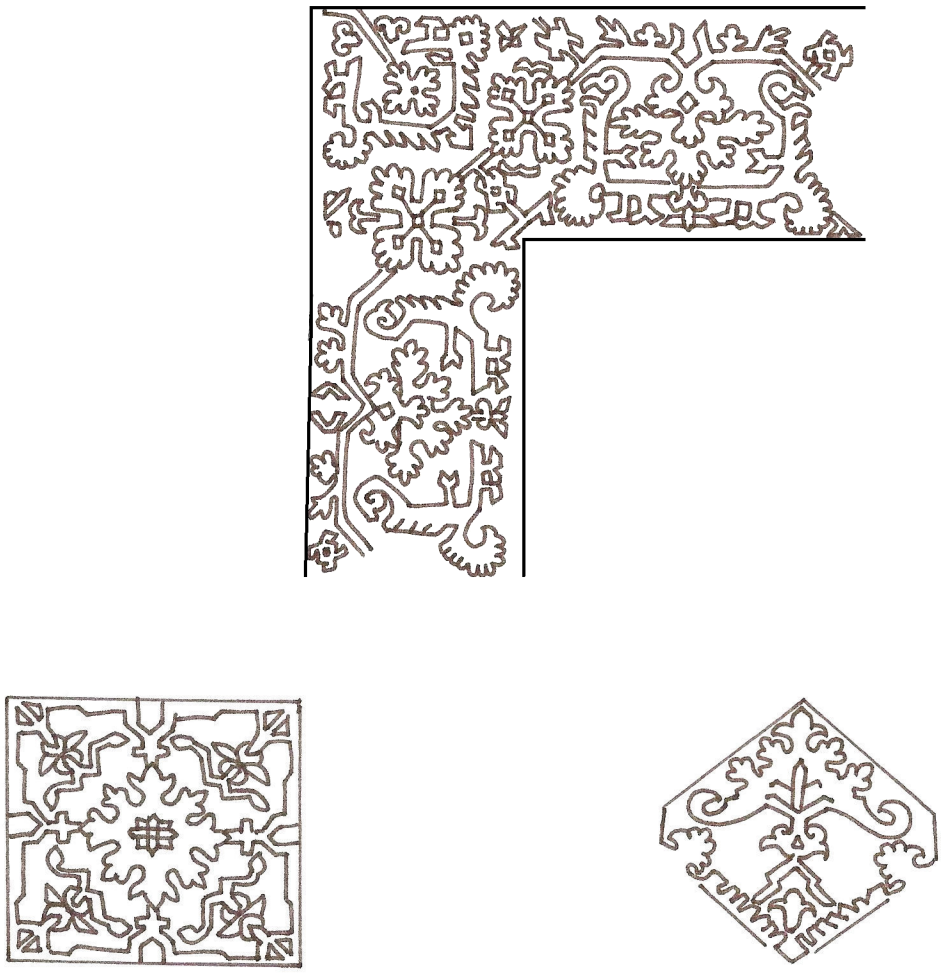

Çizim 27a: 13/2026 Envanter numaralı seccadeden detay

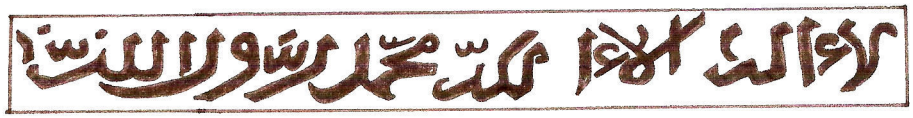

Çizim 27b: 13/2026 Envanter numaralı seccadenin alınlığında
Kelime – i Tevhid yazılıdır. "Lâ ilâhe illallah Muhammedun Resûlullah"
Bu ifade "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Aleyhisselâm
Onun Elçisidir" anlamına gelir.

Resim 36: 13/2015 Envanter numaralı halı seccade, Topkapı Sarayı Müzesi

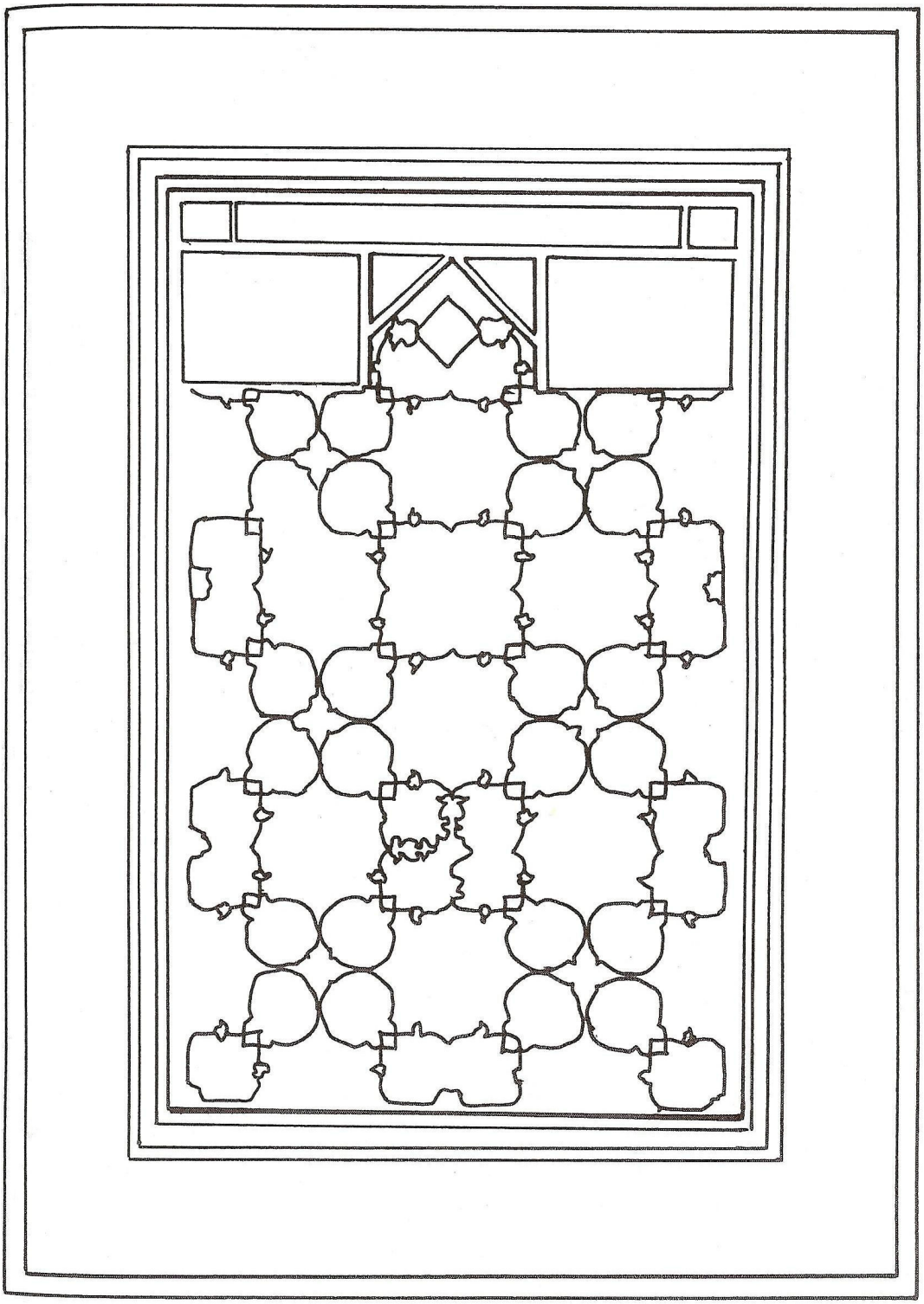

Çizim 28: 13/2015 Envanter numaralı halı seccadenin şeması

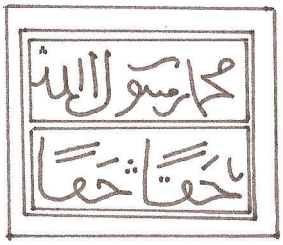

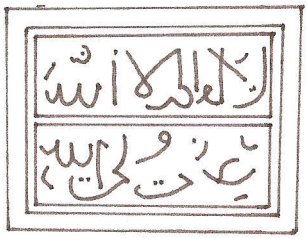

Çizim 28a: 13/2025 Envanter numaralı seccadenin mihrabının iki yanında bulunan bölümlerde Şii Şahadeti yazılıdır ; “La İlahe İllallah Muhammedün Resulullah Aliyyu Veliyullah” anlamı ;“Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Alide Allahın Hak Velisidir.”

Çizim 28b: 13/2015 Envanter numaralı seccadenin alınlık bölümünün sağında kûfi yazı ile Allah, Muhammed ve Ali yazılıdır, solunda da kûfi yazı ile dört kez Ali yazılıdır, Alınlık bölümünde bulunan ayetlikte de “Geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe etmek için acele edin” anlamını taşıyan bir dua yer almaktadır.

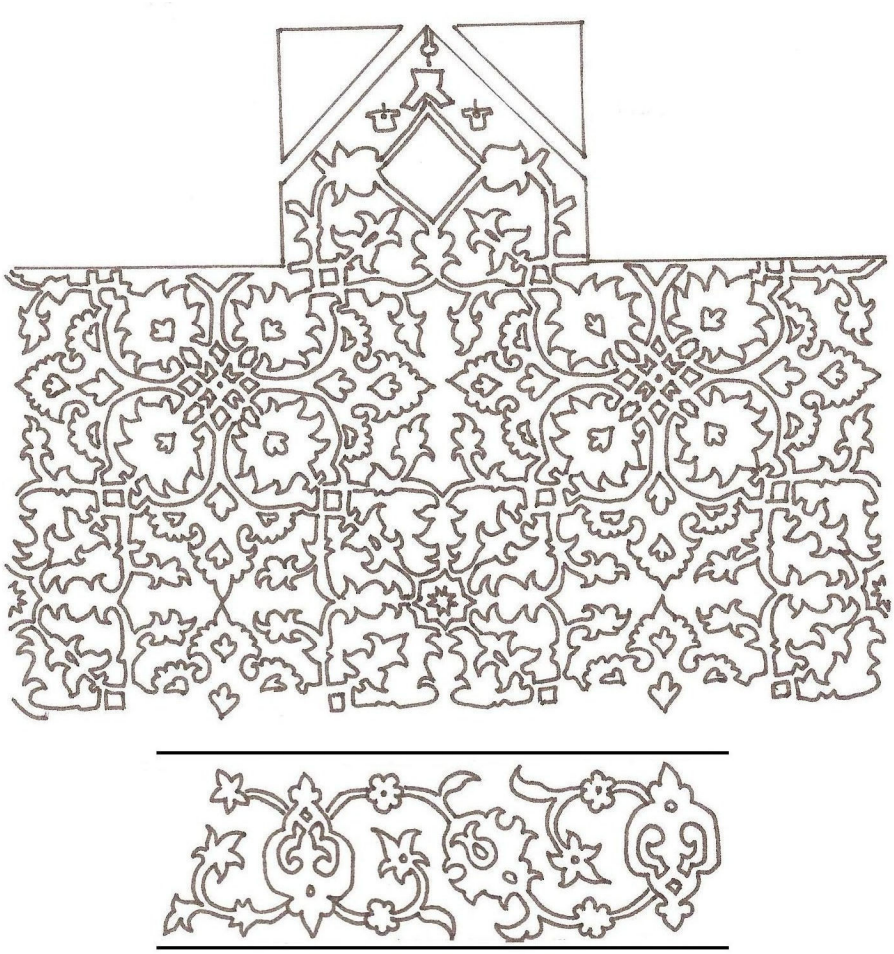

Çizim 28c: 13/2015 Envanter numaralı seccadenin mihrap ve bordür detayı,
Mihrabın köşelerinde üçgen içinde “Allahu Ekber” yazılıdır.

Resim 37: 13/2027 Envanter numaralı halı seccade

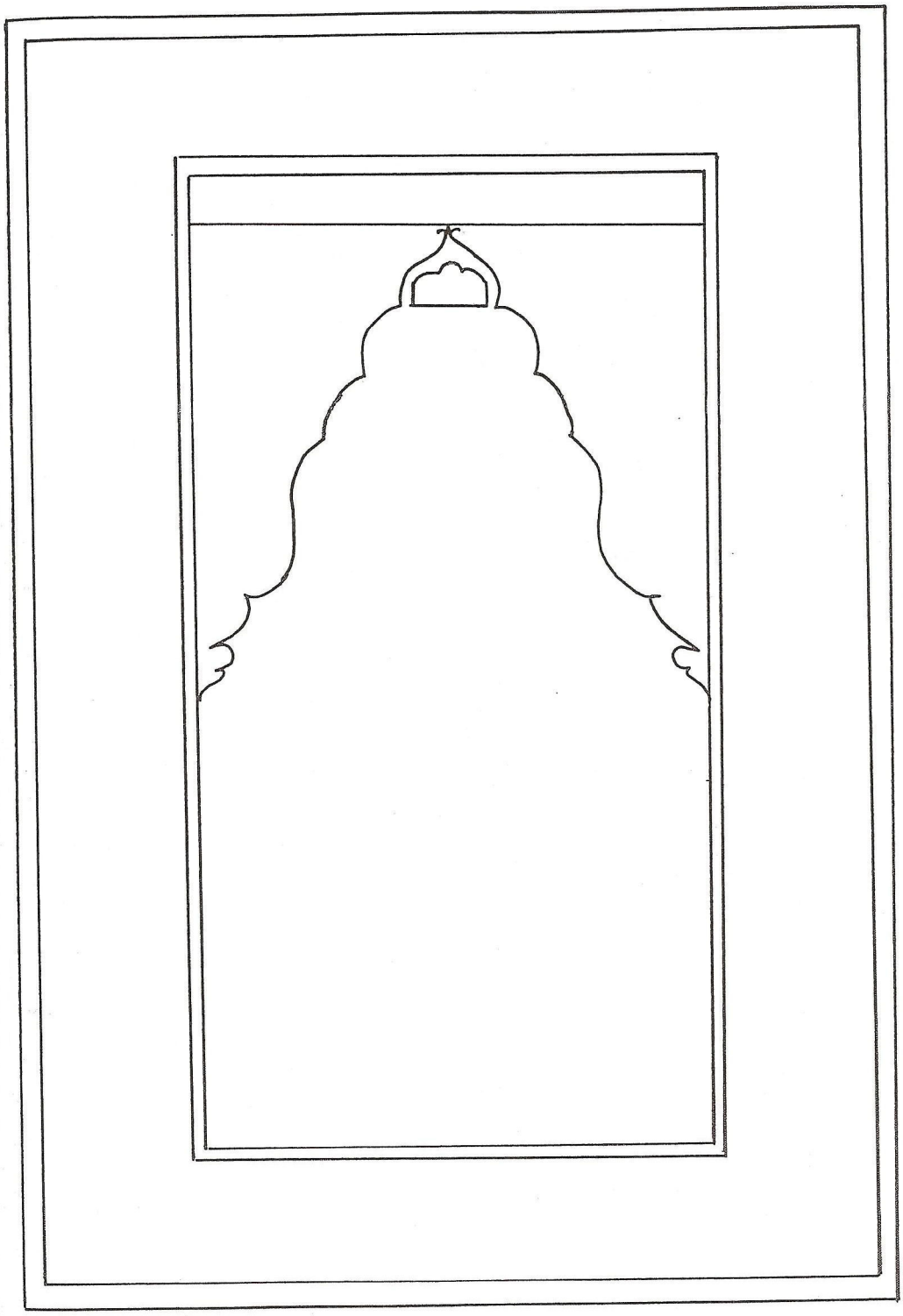

Çizim 29: 13/2027 Envanter numaralı halı seccade şeması

Çizim 29a: 13/2027 Envanter numaralı seccadenin mihrap üstünde bulunan ayetlikte "Geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe için acele edin." Anlamına gelen sülüs yazı bulunmaktadır, Ayrıca seccadenin mihrabından da "Allahu Ekber" yazısı yer almaktadır.

Resim 38: 13/2038 Envanter numaralı halı seccade

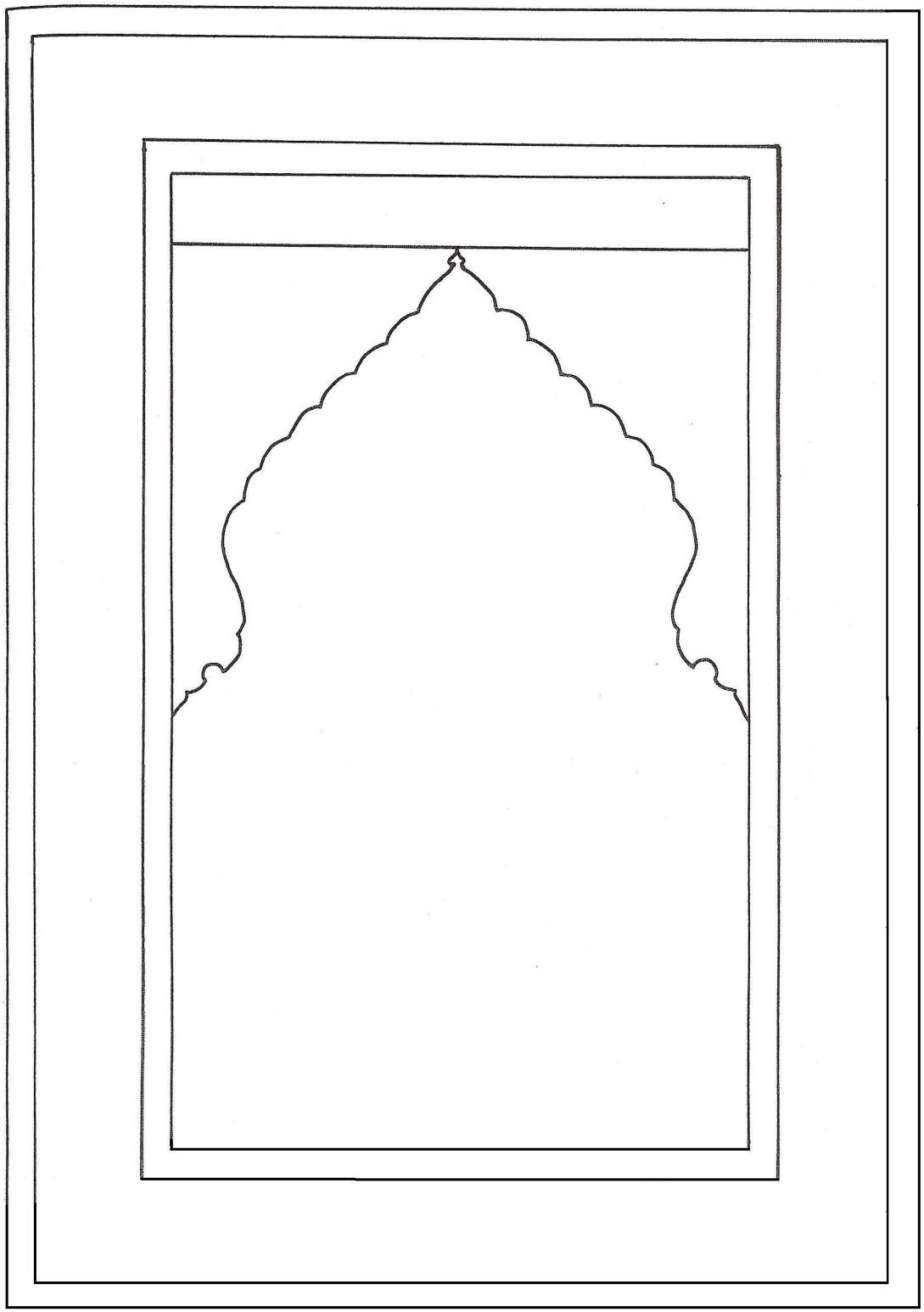

Çizim 30: 13/2038 Envanter numaralı halı seccadenin şeması

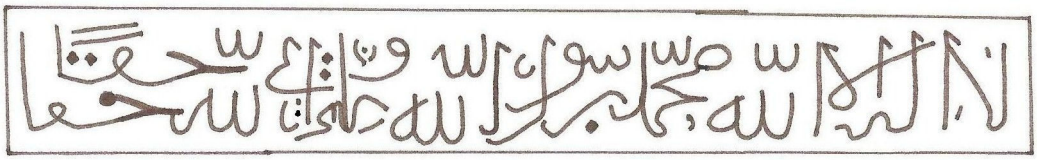

Çizim 30a: 13/2038 Envanter numaralı seccadenin mihrabının üstünde bulunan sülüs Kelime – i Şahadet (Şii Şahadeti) yazılıdır ; “La İlahe İllallah Muhammedün Resulullah Aliyyu Veliyullah hakken hakka” anlamı ;“Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Alide Allahın Hak Velisidir.”

Çizim 30b: 13/2038 Envanter numaralı seccadenin mihrabında bulunan madalyonda “Allah, Muhammed” yazmaktadır.

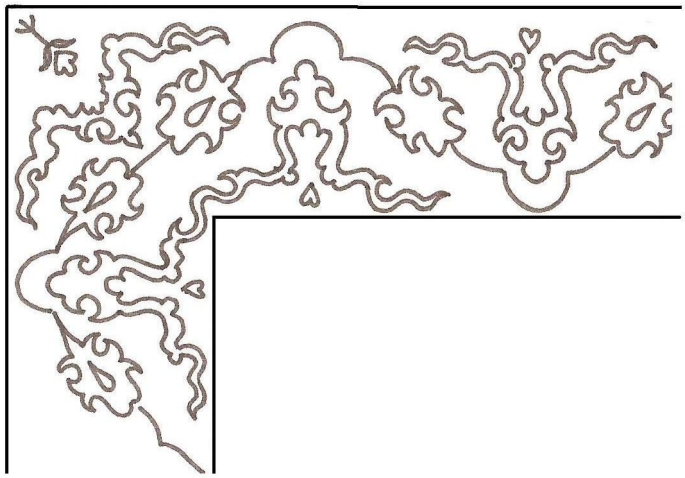

Çizim 30c:13/2038 Envanter numaralı seccadenin bordür detayı

Çizim 30d:13/2038 Envanter numaralı seccadenin bordür detayı

Resim 39: 13/2041 Envanter numaralı halı seccade

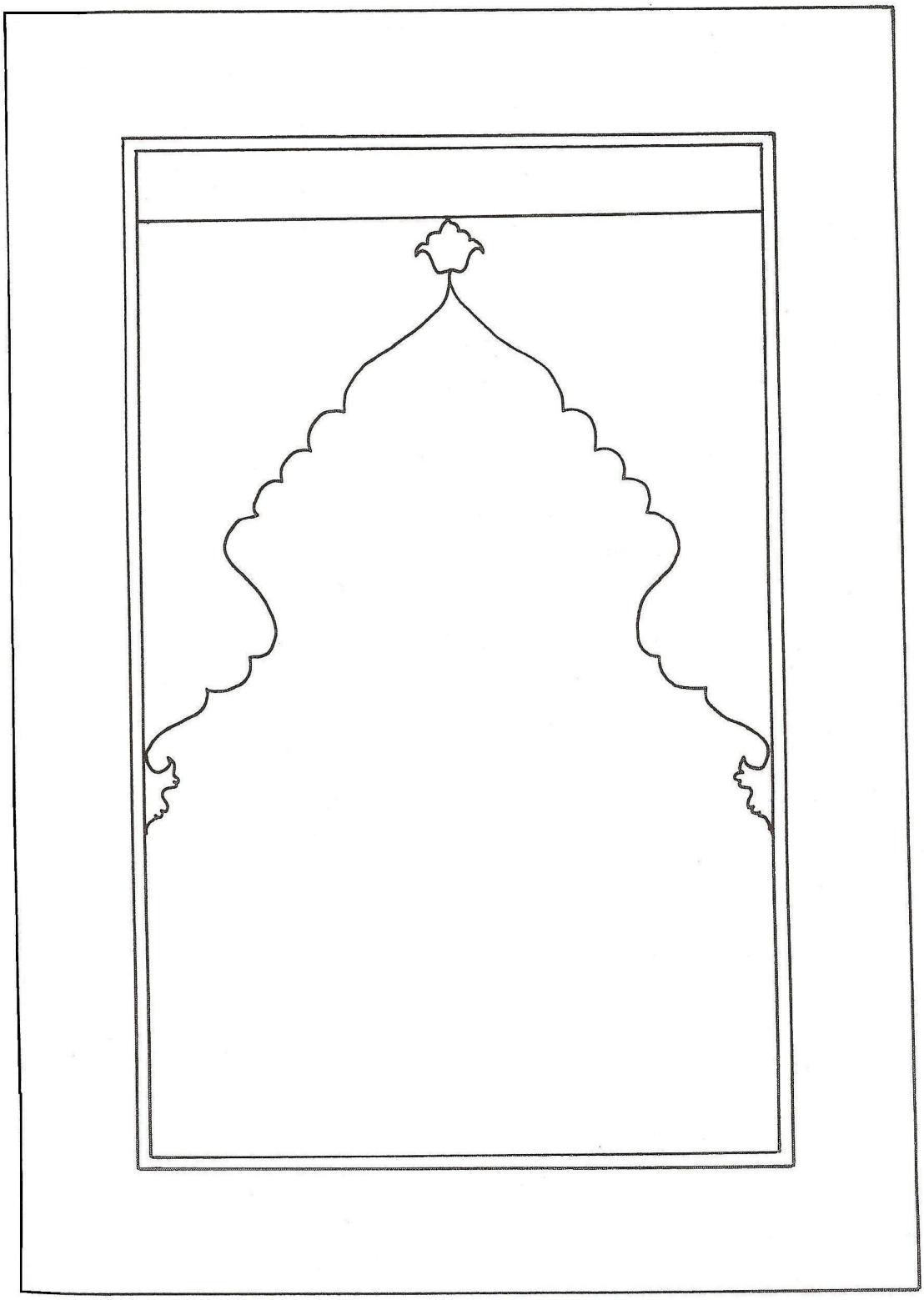

Çizim 31:13/2041 Envanter numaralı seccadenin şeması

Çizim 31a: 13/2041 Envanter numaralı seccadenin çizimi

Çizim 31b: /2041 Envanter numaralı seccadenin bordür deseni

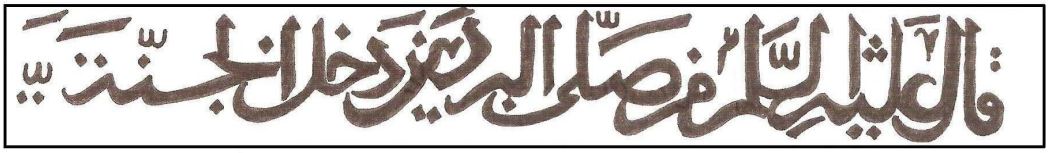

Çizim 31c:13/2041 Envanter numaralı seccadenin kitabesinde bulunan sülüs tarz hadis; "Kim iki serinlik namazını (sabah, ikindi) kılarsa cennete girer." Anlamındadır.

Resim 40: 13/2010 Envanter numaralı halı seccade

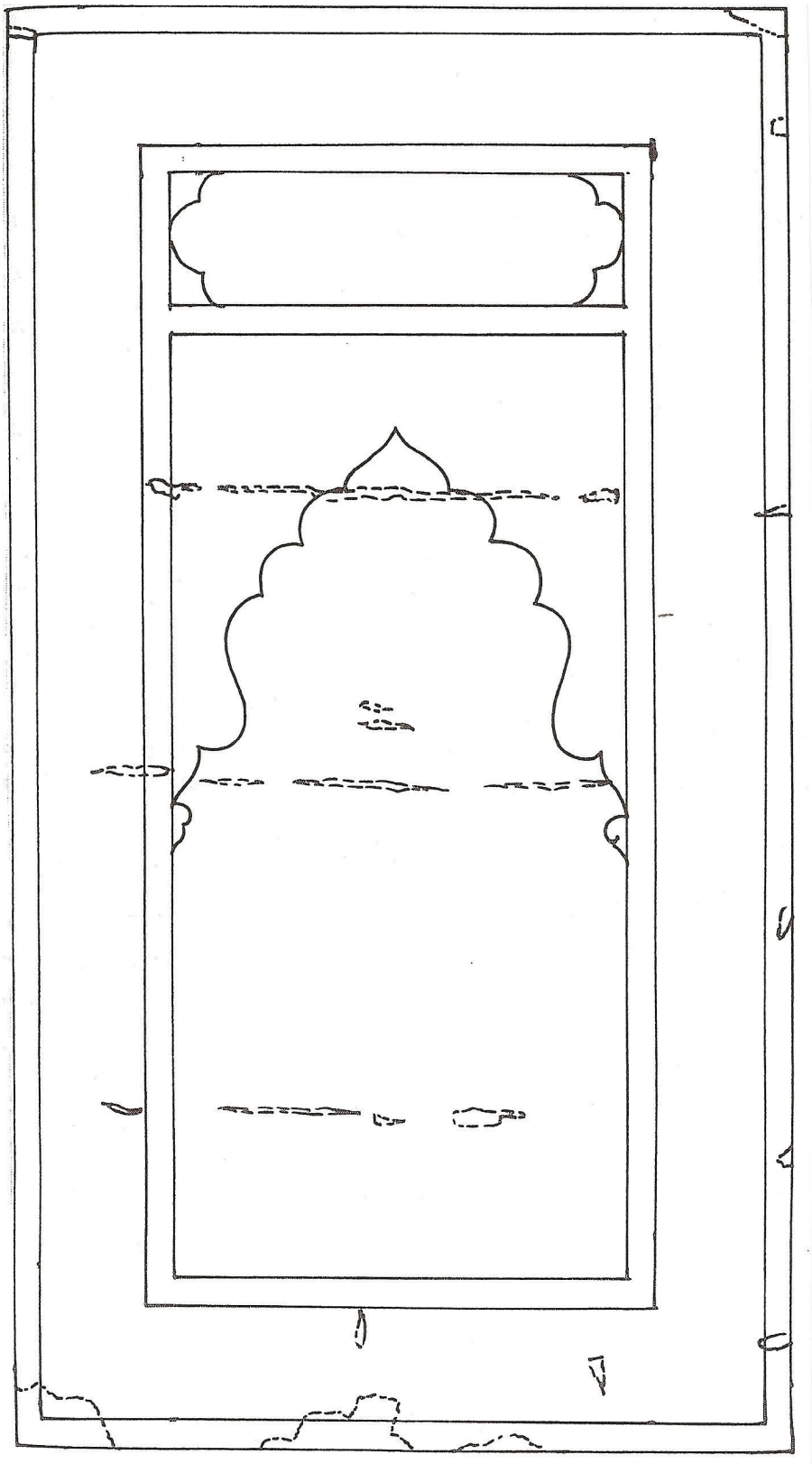

Çizim 32:13/2010 Envanter numaralı seccadenin şeması

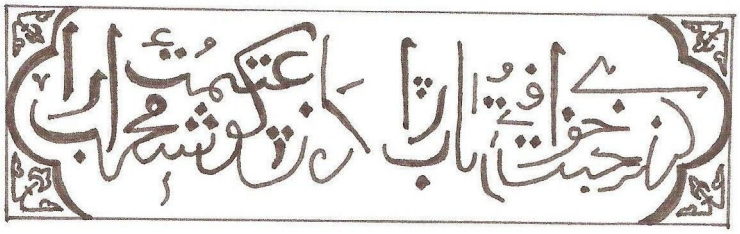

Çizim 32a: 13/2010 Envanter numaralı seccadenin ayetlik bölümünde bulunan sülüs tarzda Farsça yazılmış kafiyeli yazı; “Aydınlığa kavuşmak istiyorsanız, ibadete çekilmelisiniz” içeriğini taşır.

Resim 41:13/2020 Envanter numaralı halı seccade

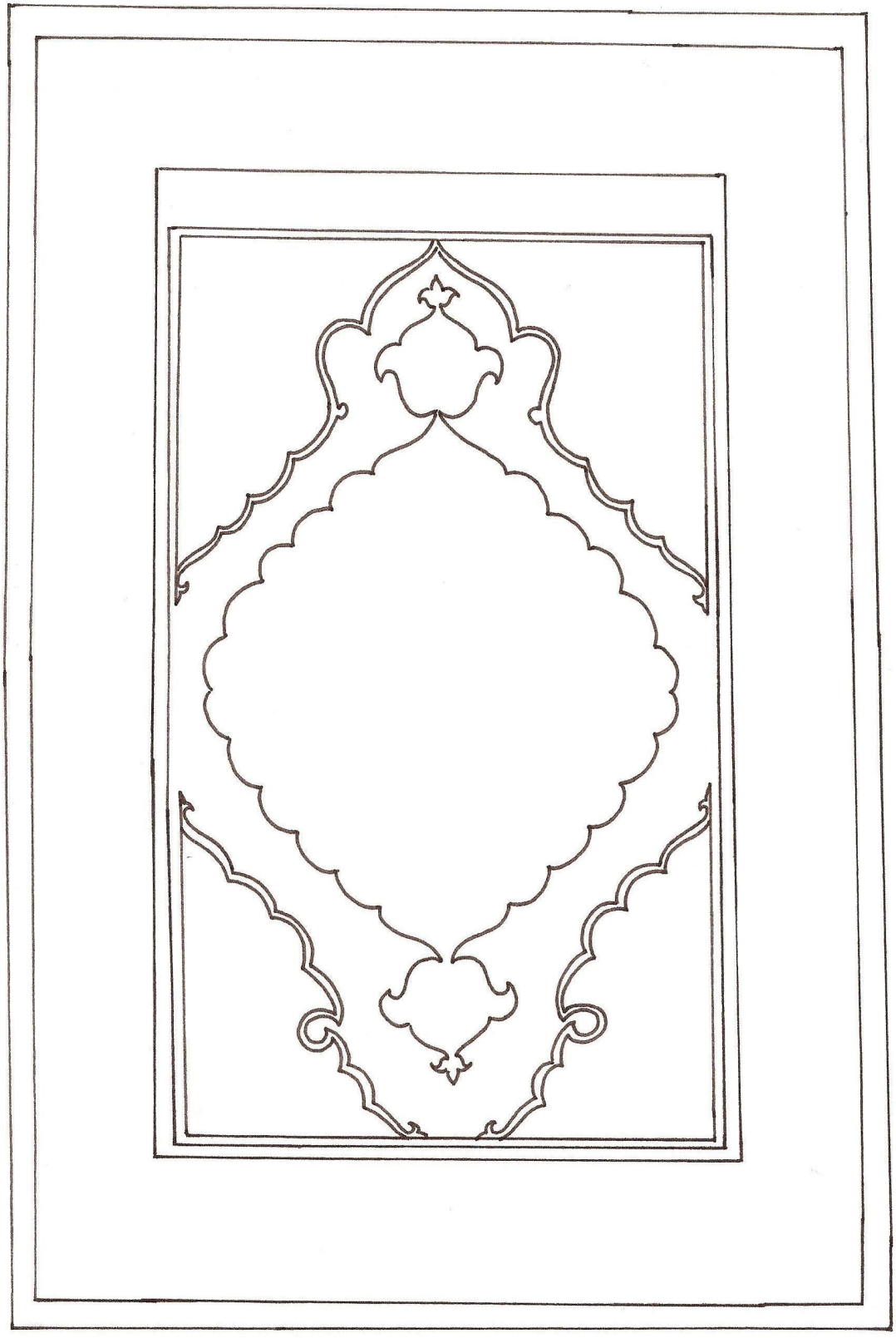

Çizim 33:13/2020 Envanter numaralı seccadenin şeması

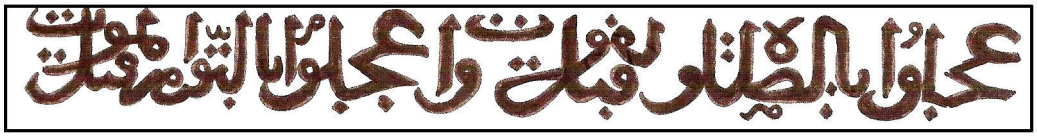

Çizim 33a: 13/2020 Envanter numaralı seccadenin sülüs yazılı ayetlik bölümünde "Geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe için acele edin." yazmaktadır.

Resim 42: 13/2032 Envanter numaralı halı seccade

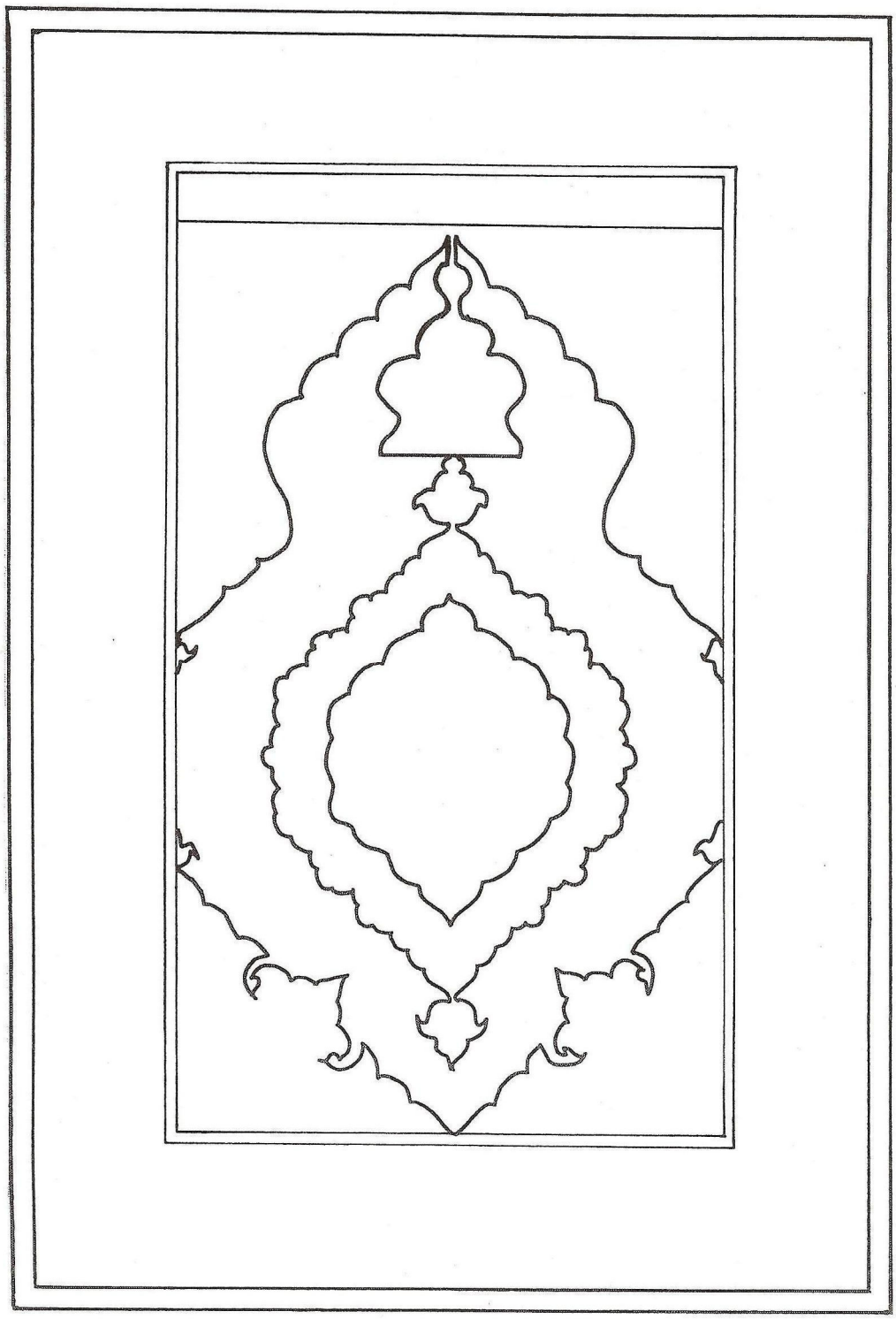

Çizim 34: 13/2032 Envanter numaralı seccadenin şeması

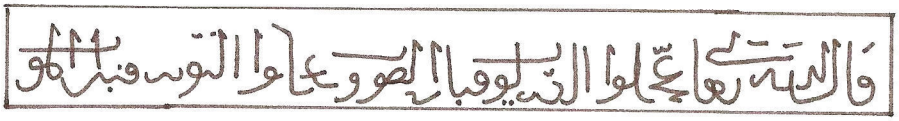

Çizim 34a: 13/2032 Envanter numaralı seccadenin Mihrap üstünde bulunan sülüs yazı, yazıda metnin ayet olduğu belirtiliyor fakat yazı hadistir: “Güçlü Allah der ki; geç olmadan ibadet için acele edin ve ölmeden önce tövbe için acele edin”

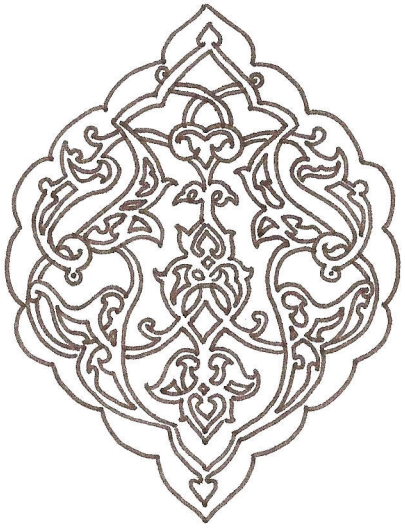

Çizim 34b:13/2032 Envanter numaralı seccadenin madalyon detayı

Resim 43: 13/2029 Envanter numaralı halı seccade

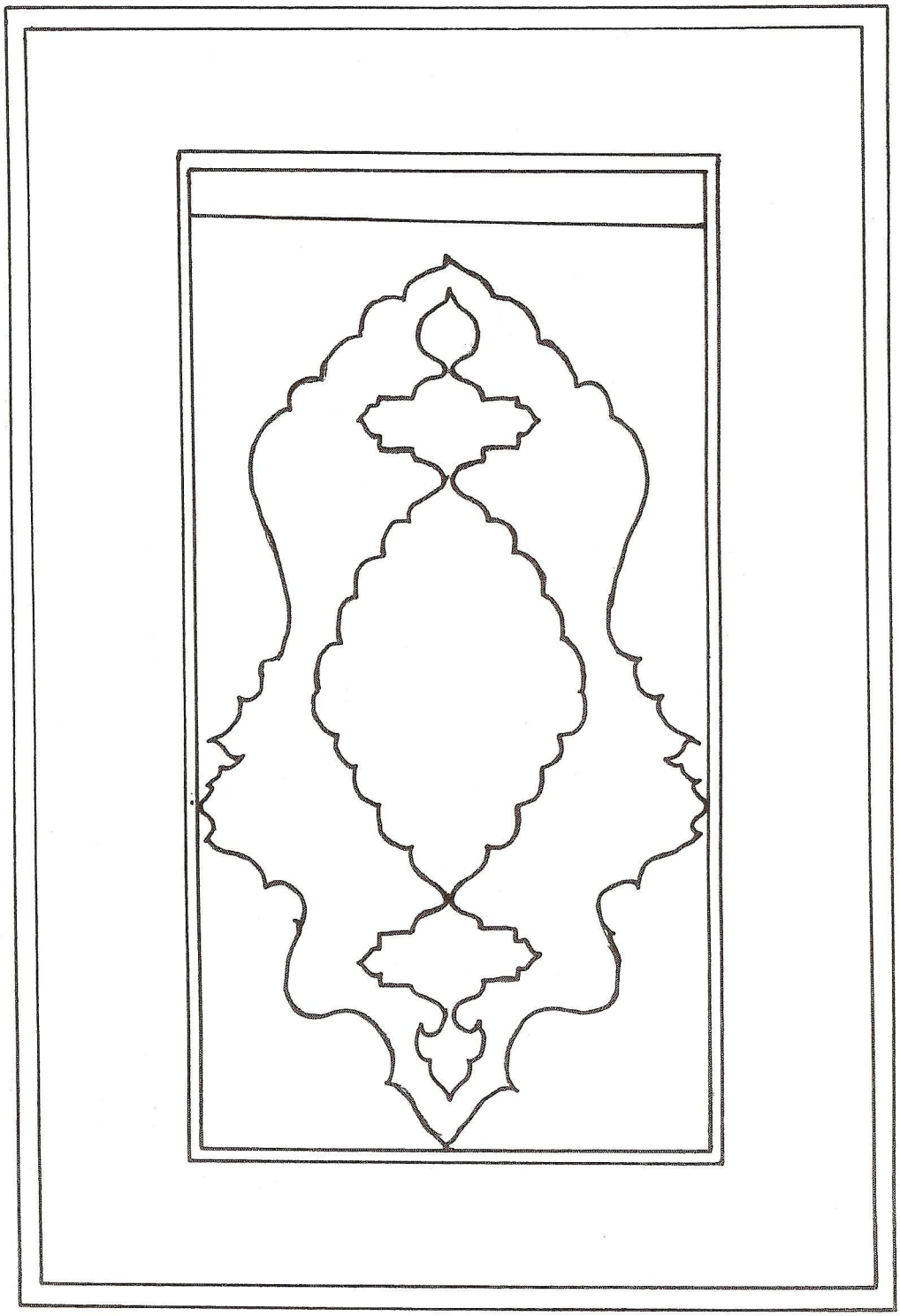

Çizim 35:13/2029 Envanter numaralı seccadenin şeması

Çizim 35a:13/2029 Envanter numaralı seccadenin mihrabının üstünde bulunan ayetlikte Şii Şahadeti yer alır Kelime – i Şahadet yazılıdır ; “Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Alide Allahın Hak Velisidir.” Ayrıca mihrabın içinde bulunan madalyonun her iki uçunda da “Allahu Ekber” yazmaktadır.

Resim 44: 13/2023 Envanter numaralı halı seccade

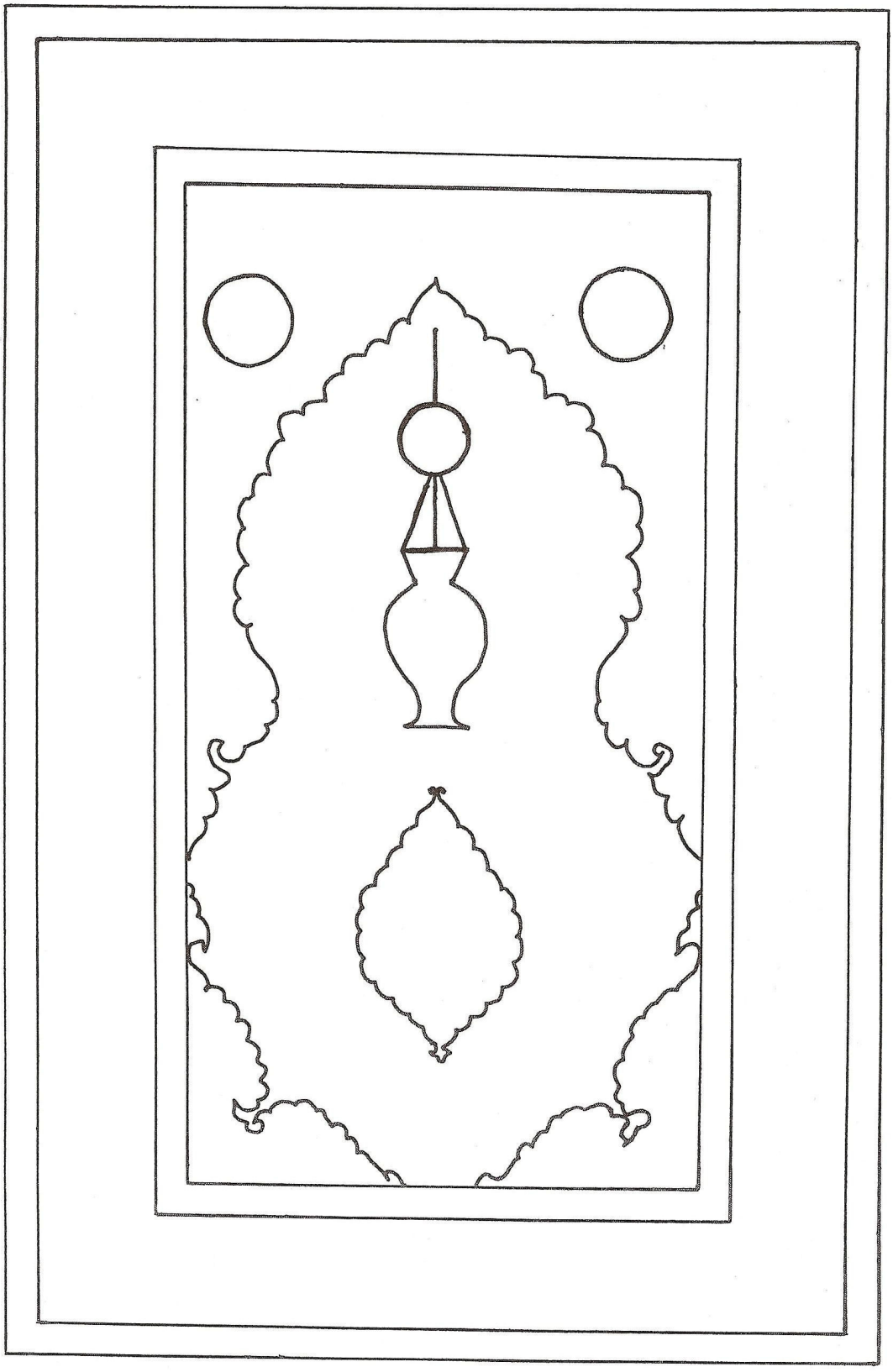

Çizim 36: 13/2023 Envanter numaralı seccadenin şeması

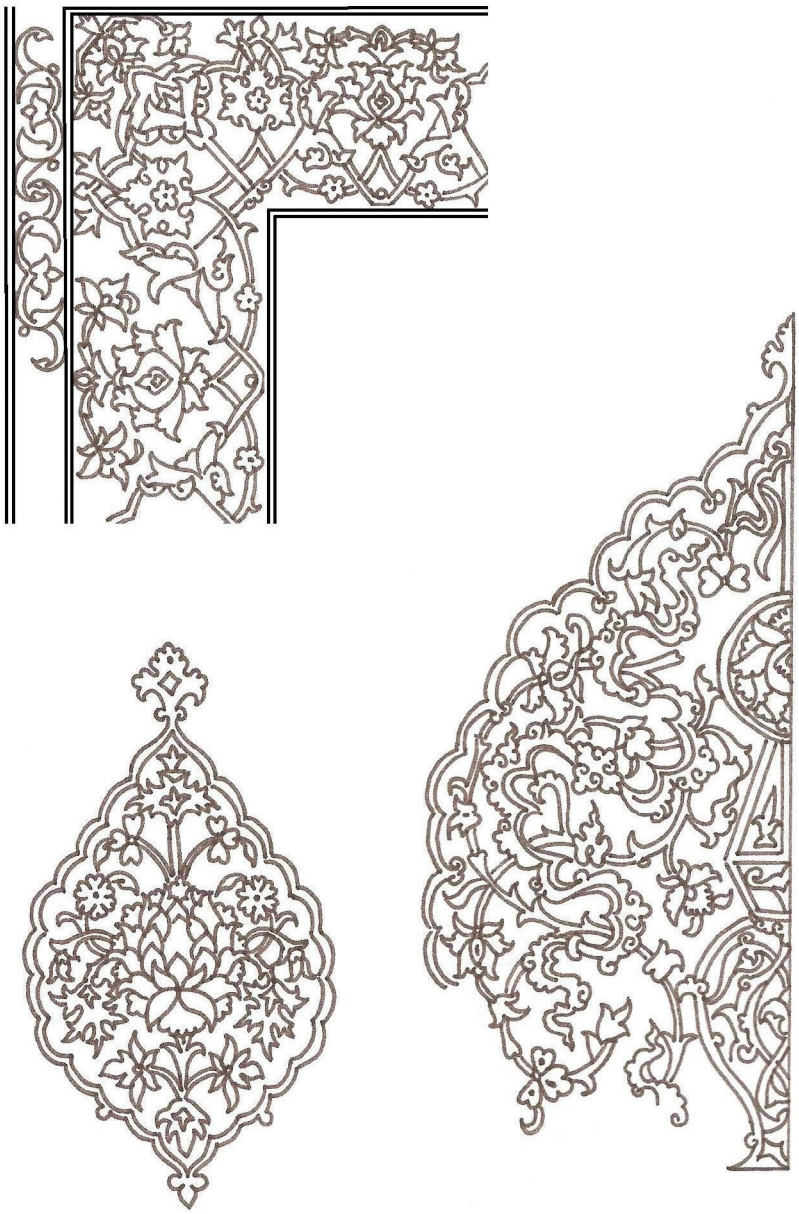

Çizim 36a: 13/2023 Envanter numaralı seccadeden detay.

Çizim 36b: 13/2023 Envanter numaralı seccadenin mihrap üzerinde bulunan tam olarak okunamayan dua.

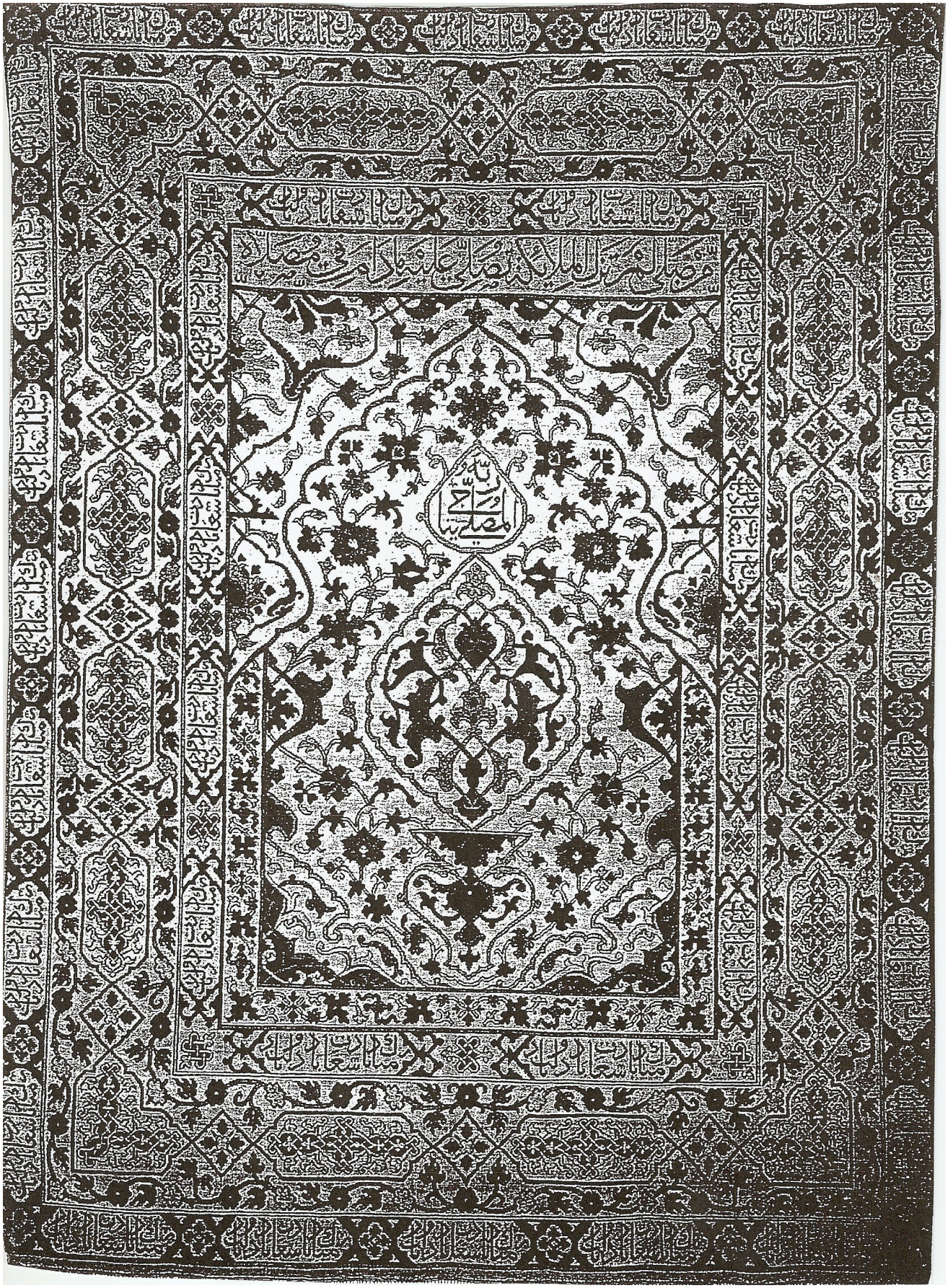

Resim 45: 13/2014 Envanter numaralı halı seccade

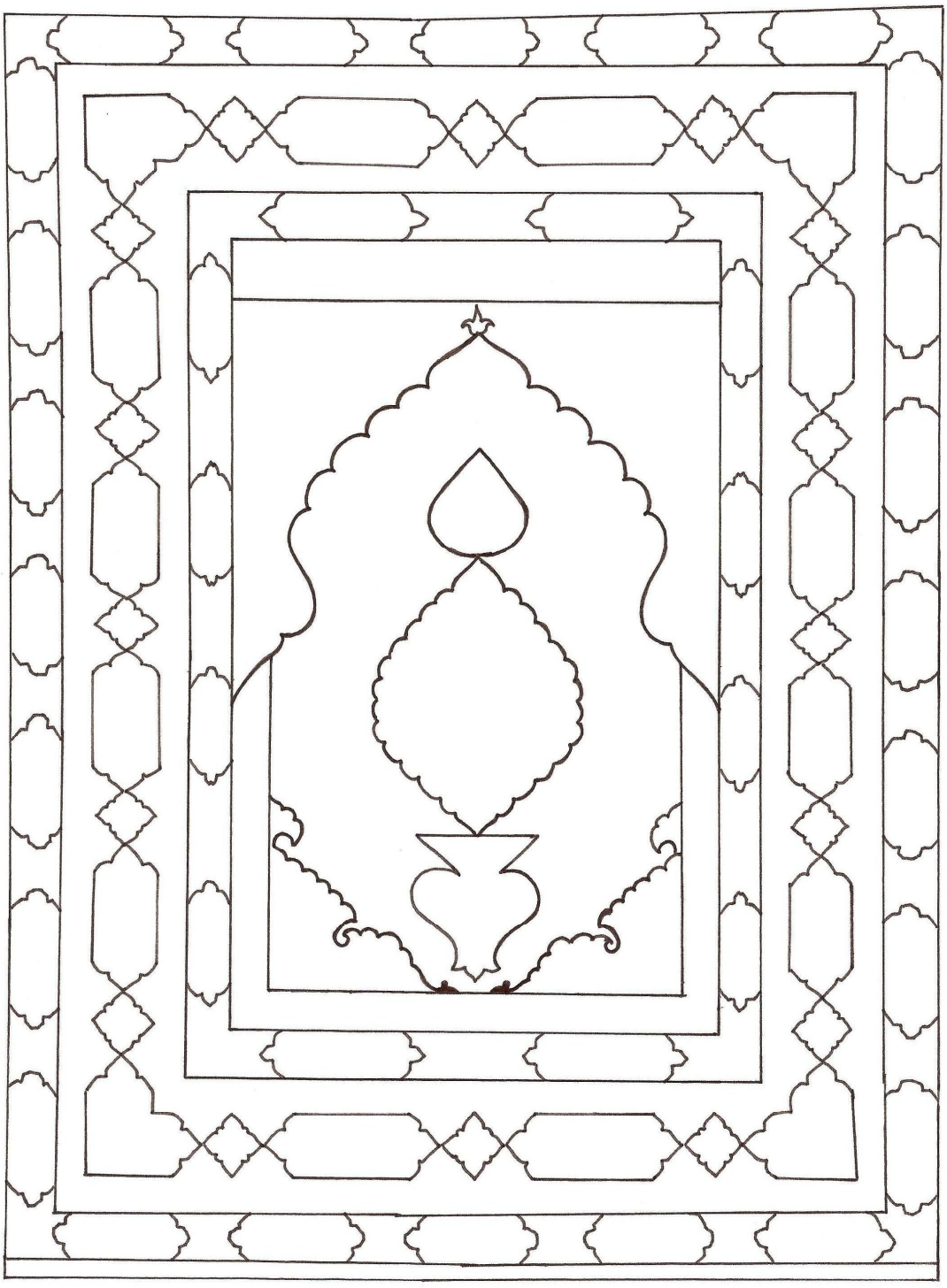

Çizim 37:13/2014 Envanter numaralı seccadenin şeması

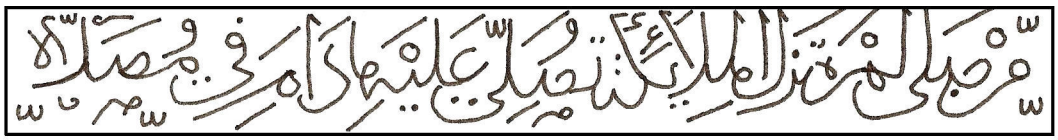

Çizim 37a: 13/2014 Envanter numaralı seccadenin mihrap üstünde bulunan yazı; "Kim namaz kılarsa meleklerde namaz kılmak için iner o namaz kılınan yere." Anlamını taşır.

Çizim 37b: 13/2014 Envanter numaralı seccadenin bordüründe tekrar eden bölüm. Burada bulunan yazı"Mübarek olsun, Saadetli olsun, Devletlü olsun" anlamını taşır.

Resim 46: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

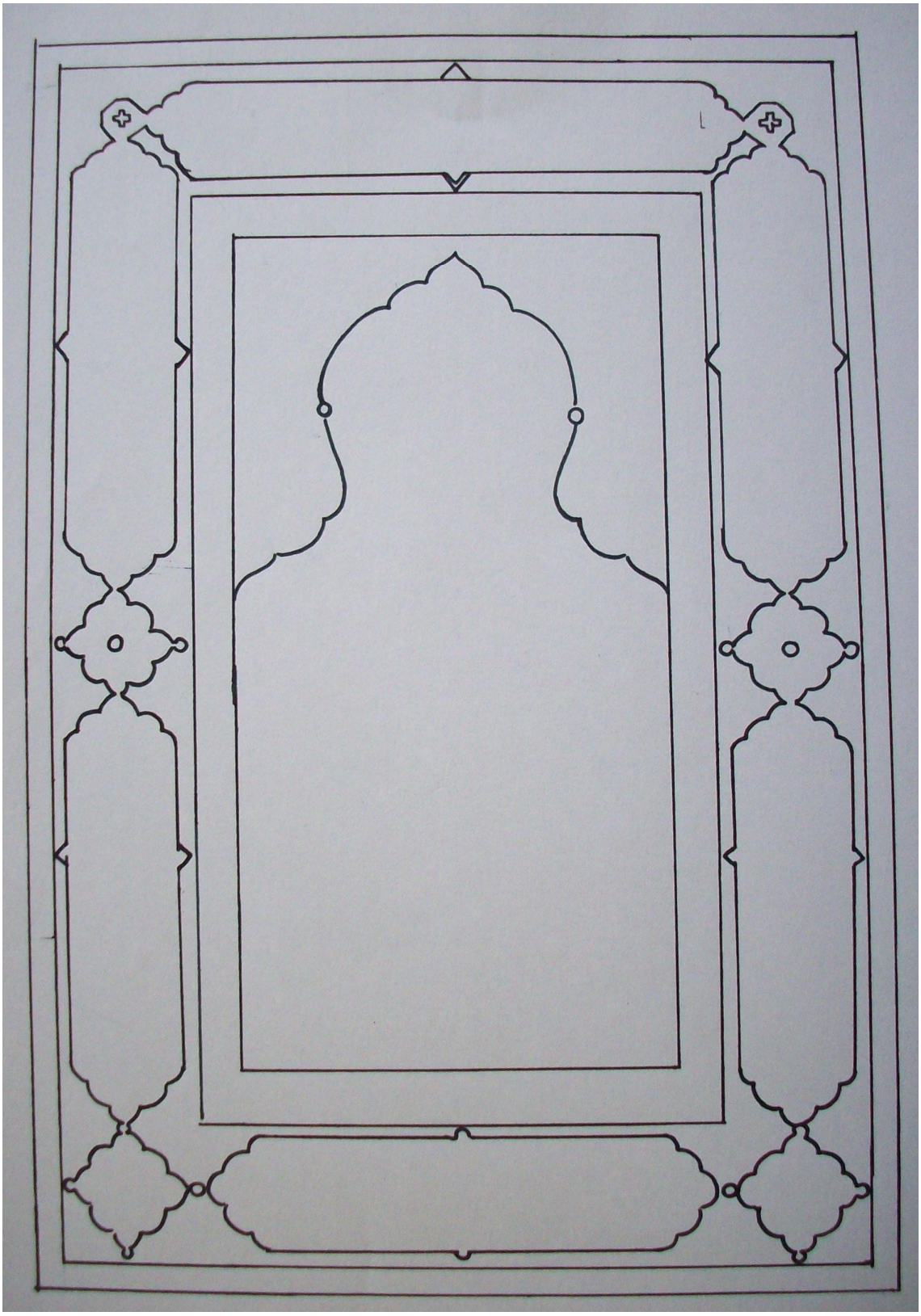

Çizim 38: 19.yy Hereke ipek seccadenin şeması, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

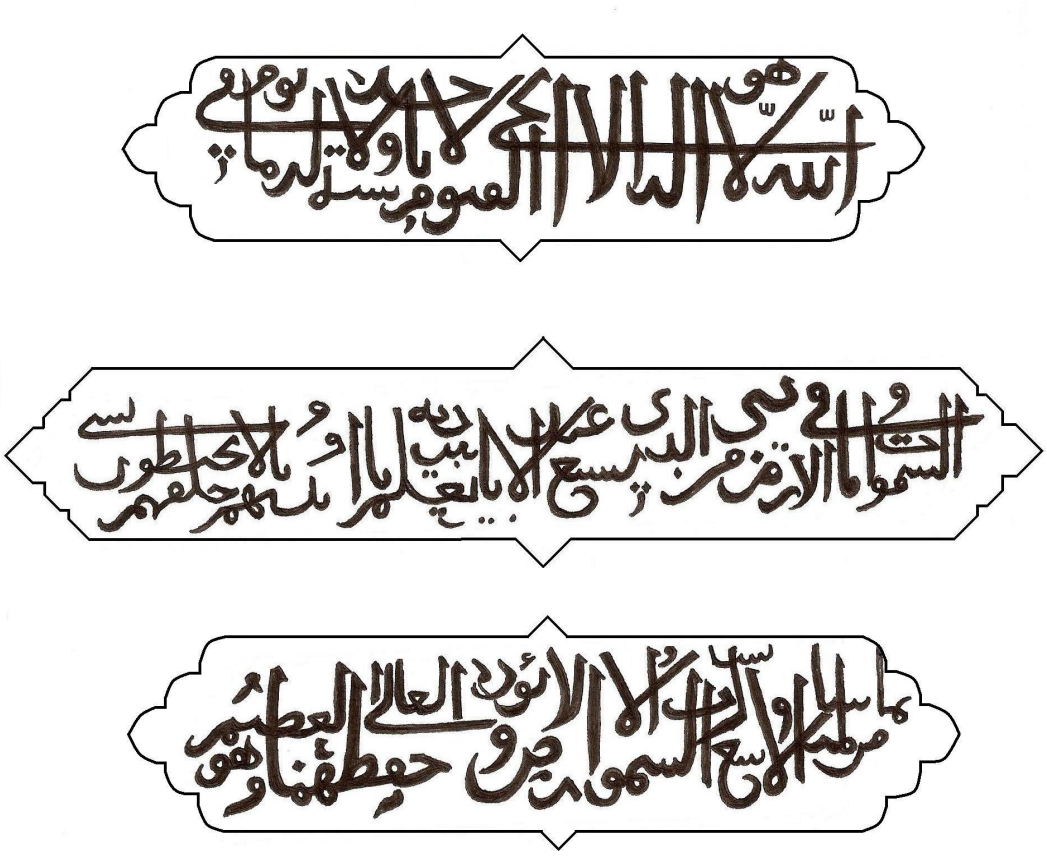

Çizim 38a: 19.yy Hereke ipek seccadenin sülüs hatla yazılmış dış bordürü,
bu bordürde Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur.
hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi
O'nundur, O'nun mülküdür.İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir?
Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir.
Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz.
Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'yer alır.

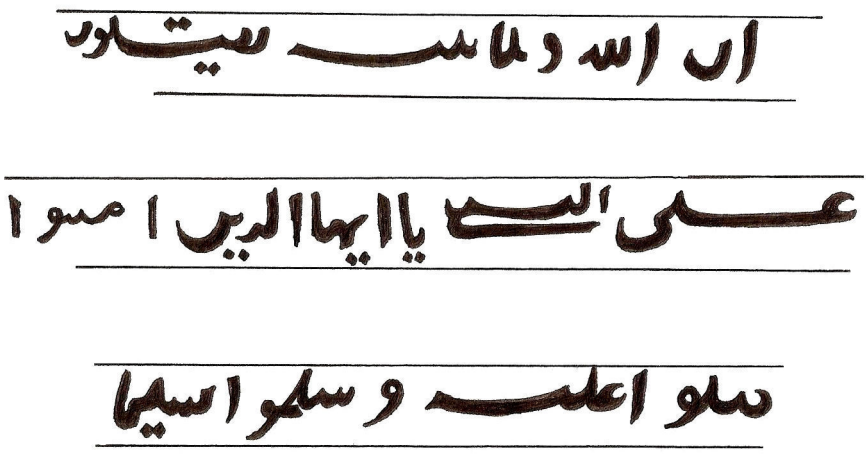

Çizim 38b: 19.yy Hereke ipek seccadenin talik hatla yazılmış iç bordürü, bu bordürde Ahzap Suresi 56. ayet "Allah ve melekleri peygambere salat ederler. Ey iman edenler! Siz de Ona salat ve selam edin."yer alır. Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

Resim 47: 13/2028 Envanter Numaralı halı seccade

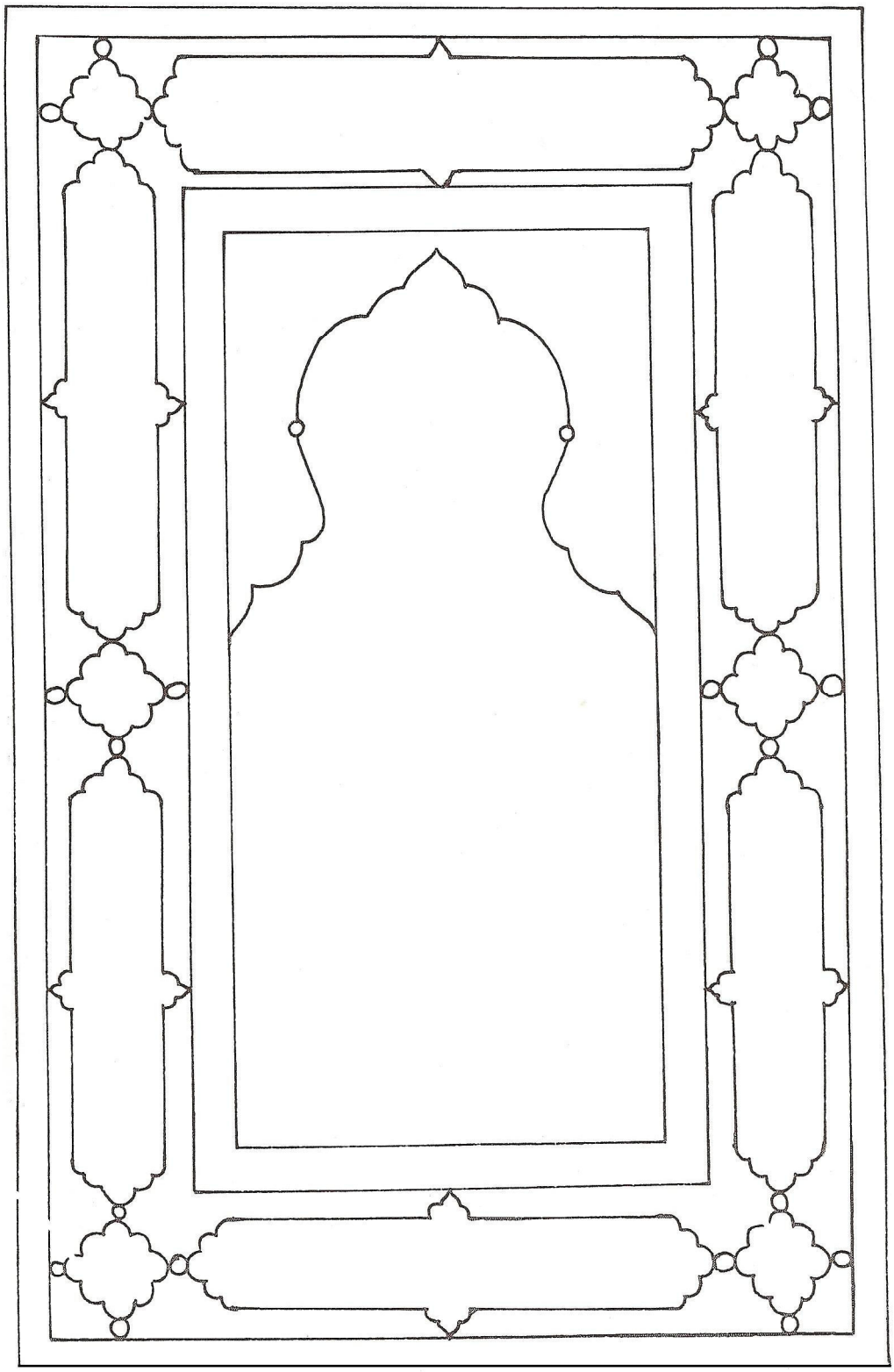

Çizim 39: 13/2028 Envanter numaralı halı seccadenin şeması

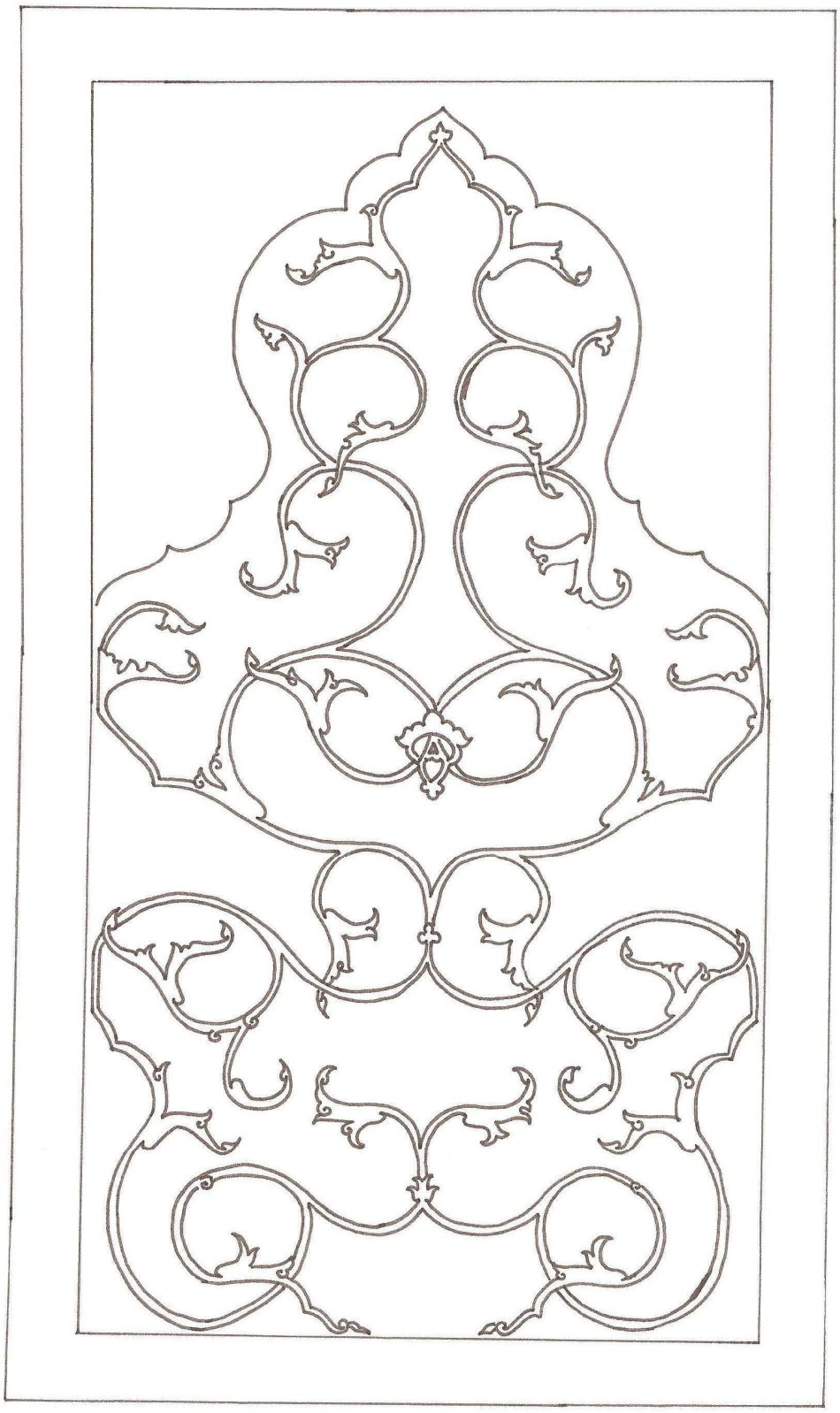

Çizim 39a: 13/2028 Envanter Numaralı seccadenin şeması

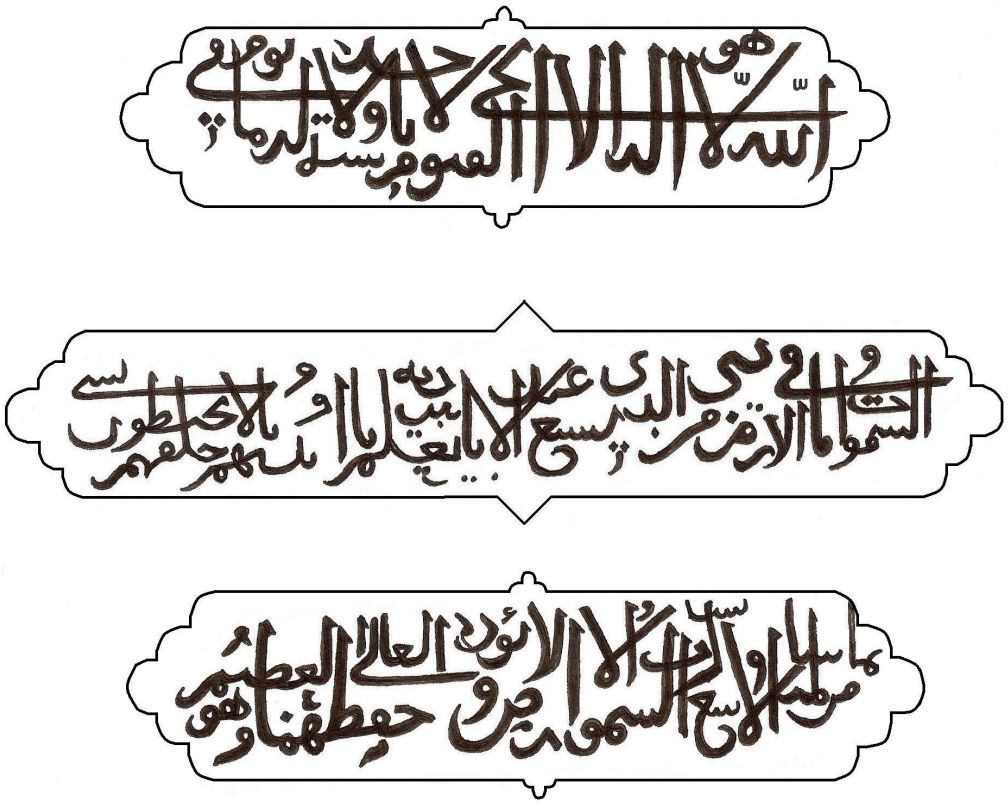

Çizim 39b: 19.yy Hereke ipek seccadenin sülüs hatla yazılmış dış bordürü, bu bordürde Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur.hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur.Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nundur, O’nun mülküdür.İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir?Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir.Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”’yer alır.

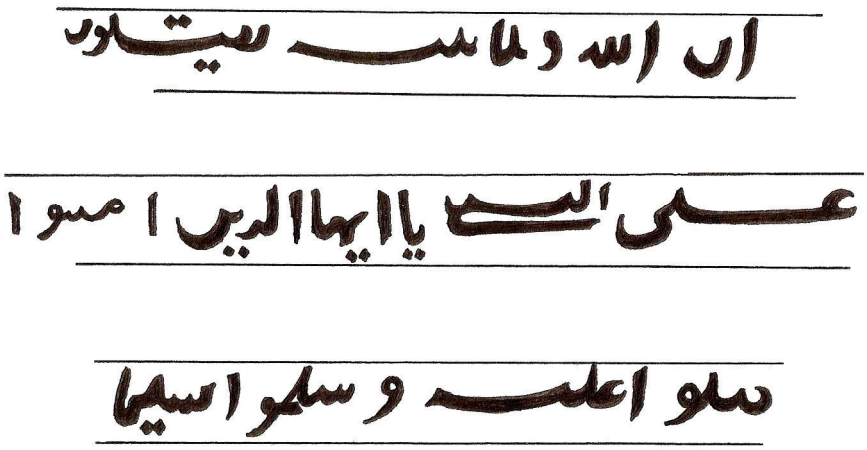

Çizim 39c: 19.yy Hereke ipek seccadenin talik hatla yazılmış iç bordürü, bu bordürde Ahzap Suresi 56. ayet "Allah ve melekleri peygambere salat ederler. Ey iman edenler! Siz de Ona salat ve selam edin."yer alır. Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

Resim 48: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı müzesi, İstanbul

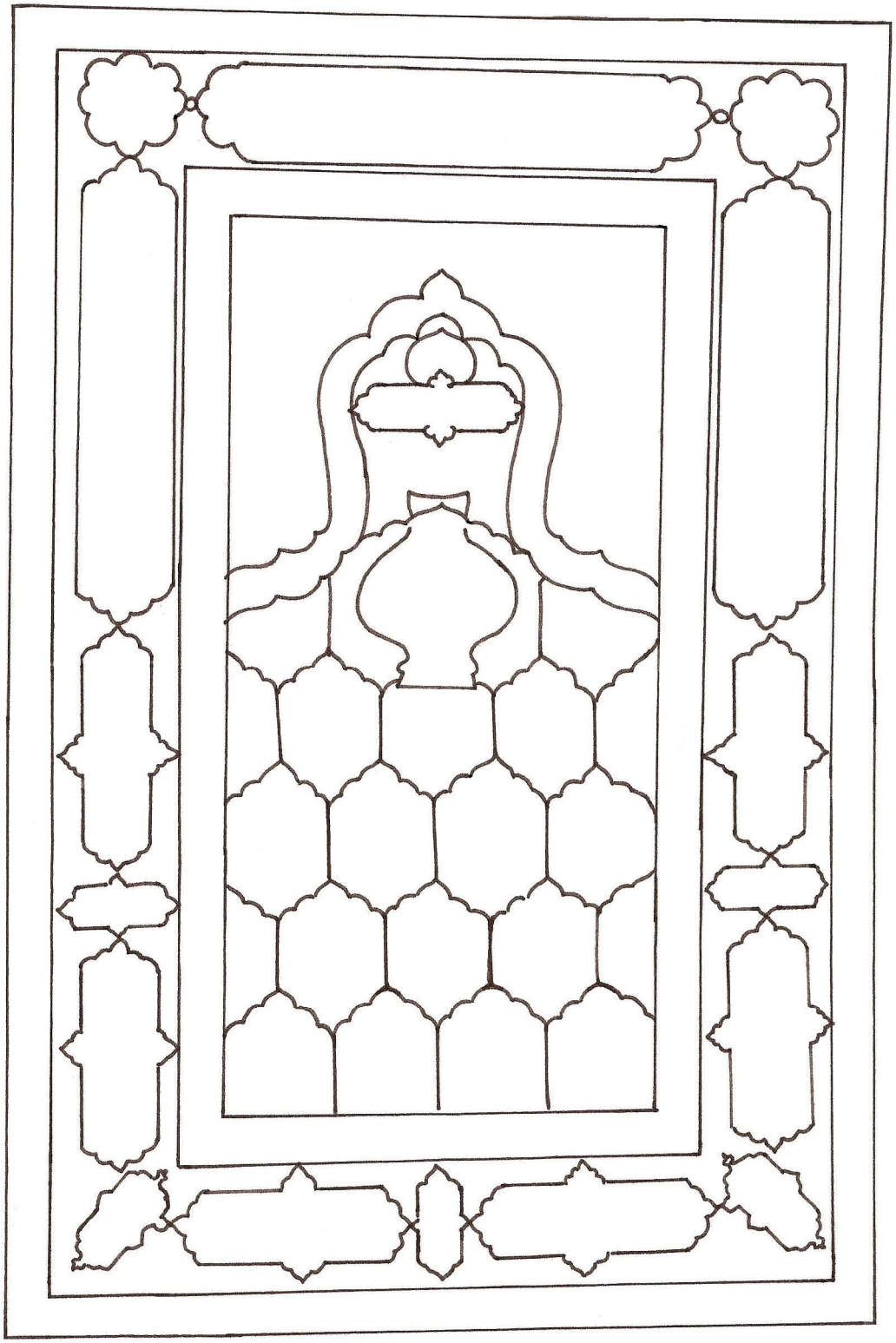

Çizim 40: 19.yy Hereke ipek seccadenin şeması, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

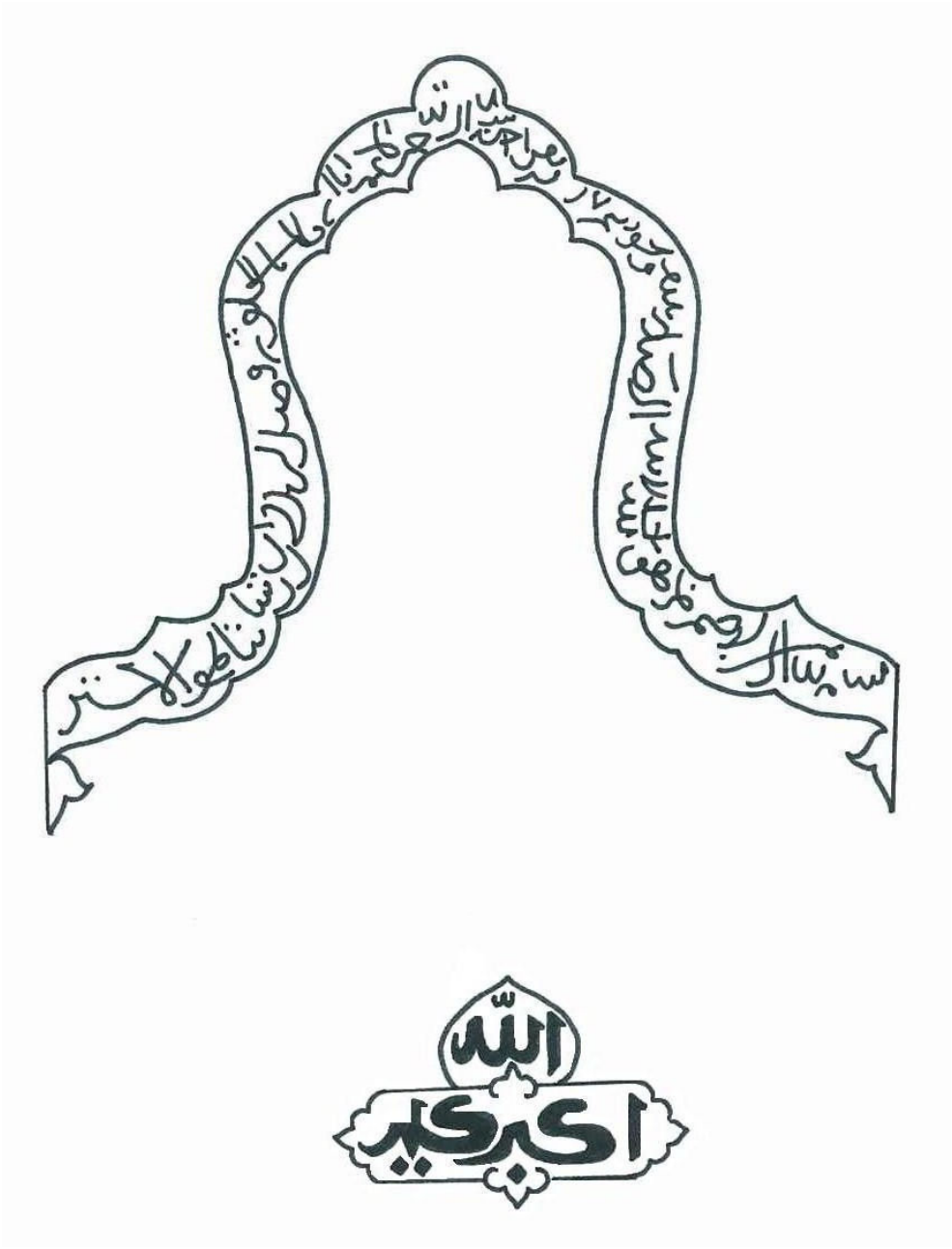

Çizim 40a: 19.yy Hereke ipek seccadenin mihrabının içinde bulunan sülüs karakterli kartuş içinde "Allahu Ekber Kebiran" yani "Allah çok büyüktür" yazmaktadır.
Mihrap bordüründe ise İhlas suresi "De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir.,
O, doğurmamış ve doğmamıştır., Onun hiçbir dengi yoktur." yazmaktadır.

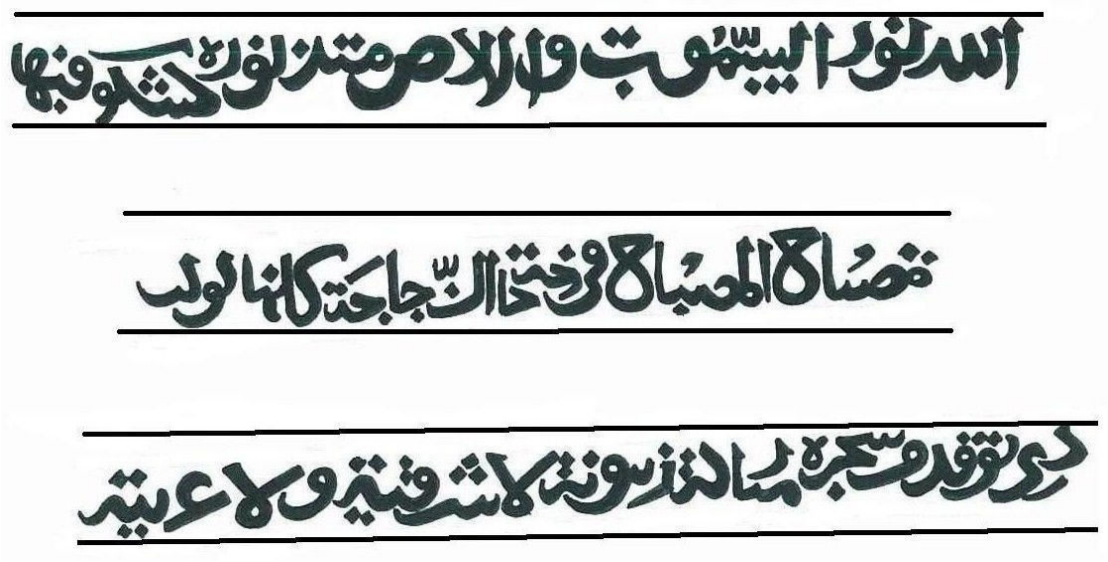

Çizim 40b: 19 yy. Hereke seccadenin iç bordüründe sülüs yazı ile Nur Suresi 35. Ayet "Allah Teala göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde çırağ bulunan bir hücre gibidir. O çırağ billur bir kandil içindedir.Bu billur kandil sanki parıl parıl parıldayan bir yıldızdır. Ne güneşin tulu ve ne gurubettiği yerde bitmeyen mübarek bir ateşten, zeytin ağacından yakılır. Yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen ışık verecek gibidir. Nur üzerine nurdur. Allah Teala nuruna dilediğini hidayet eder. Ve insanlara misaller iradeyler. Allahü azimüşşan her şeye alim dir."

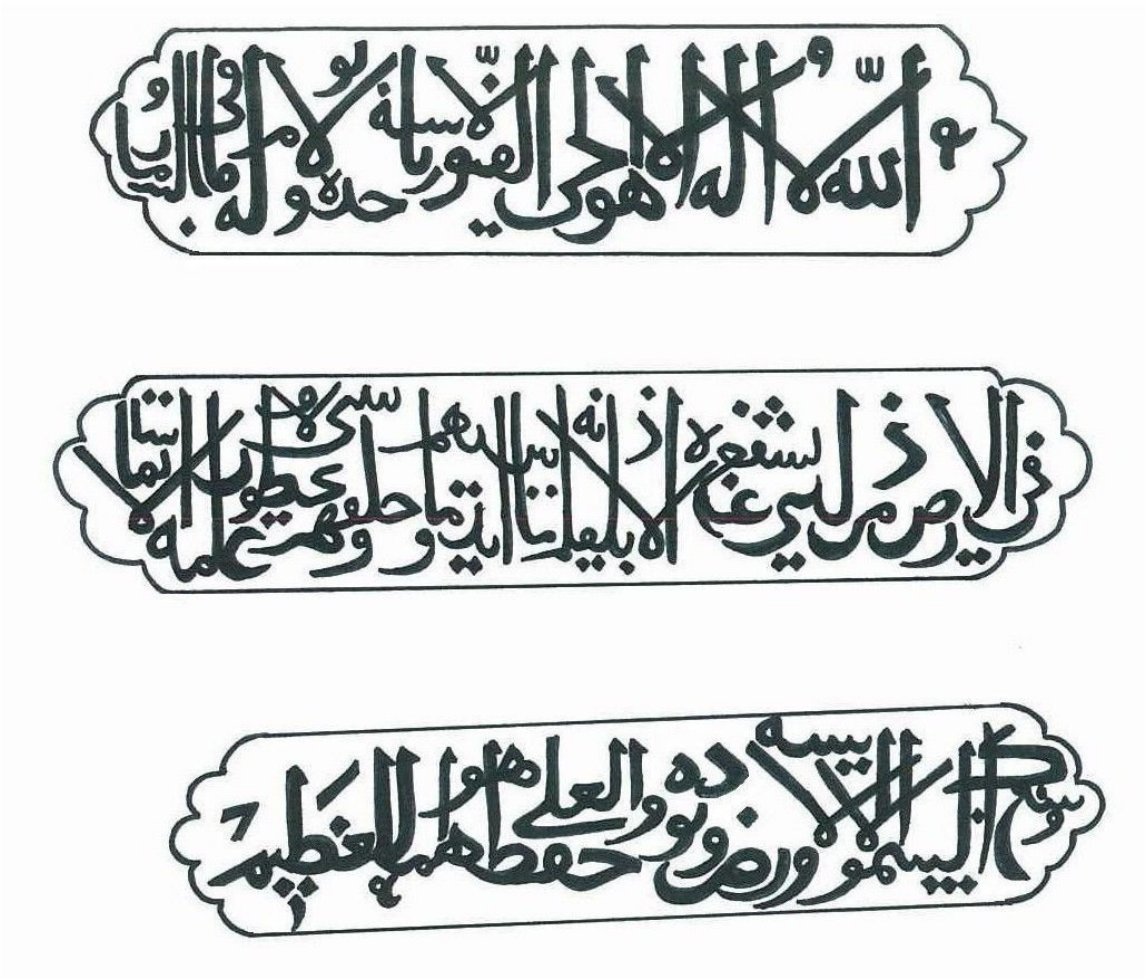

Çizim 40c:19.yy Hereke seccadesinin ana bordüründe sülüs yazıyla yazılmış Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’ nundur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

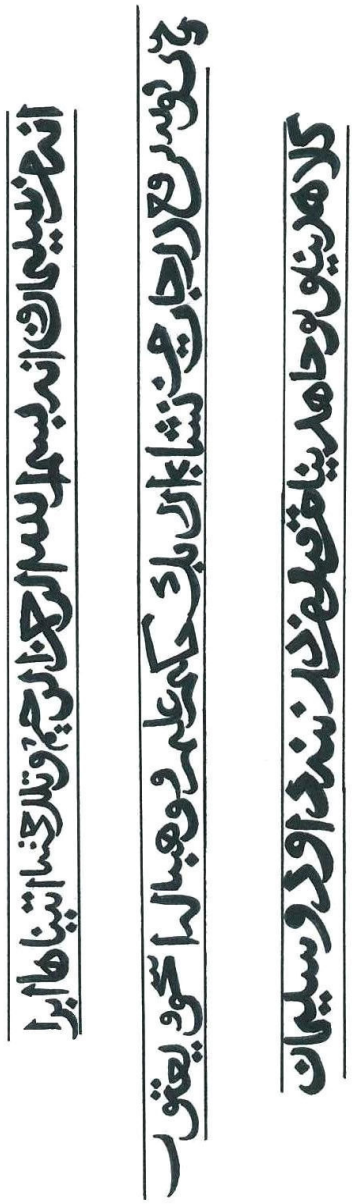

Çizim 40d: 19.yy Hereke seccadenin dış bordüründe bulunan sülüs karakterli Enam Suresi 83- 84 ayetler; "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim huccet ve bürhanımızdır ki, İbrahime kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir."“biz İbrahime (oğul) İshak ile (İshakın oğlu)Yakubu hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuhun züriyetinden Davuda, Süleymana,Eyyuba, Yusufa, Musaya, Haruna da hidayet ve nübüvvet verdik. İşte biz Muhsinleri böyle mükafatlandırırız."yer alır.

Resim 49: 19. yüzyıl Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

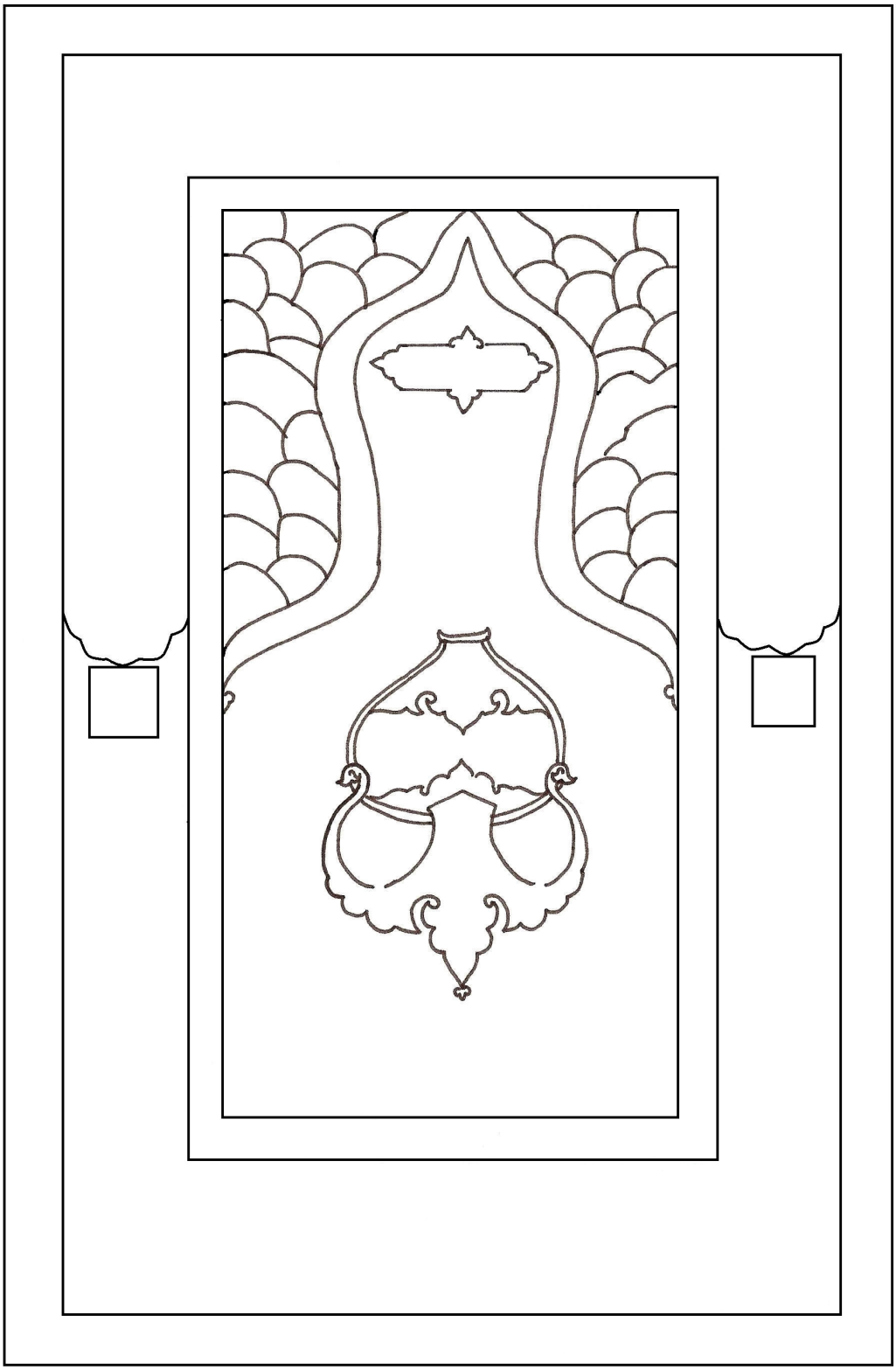

Çizim 41: 19.yy Hereke seccadenin şeması

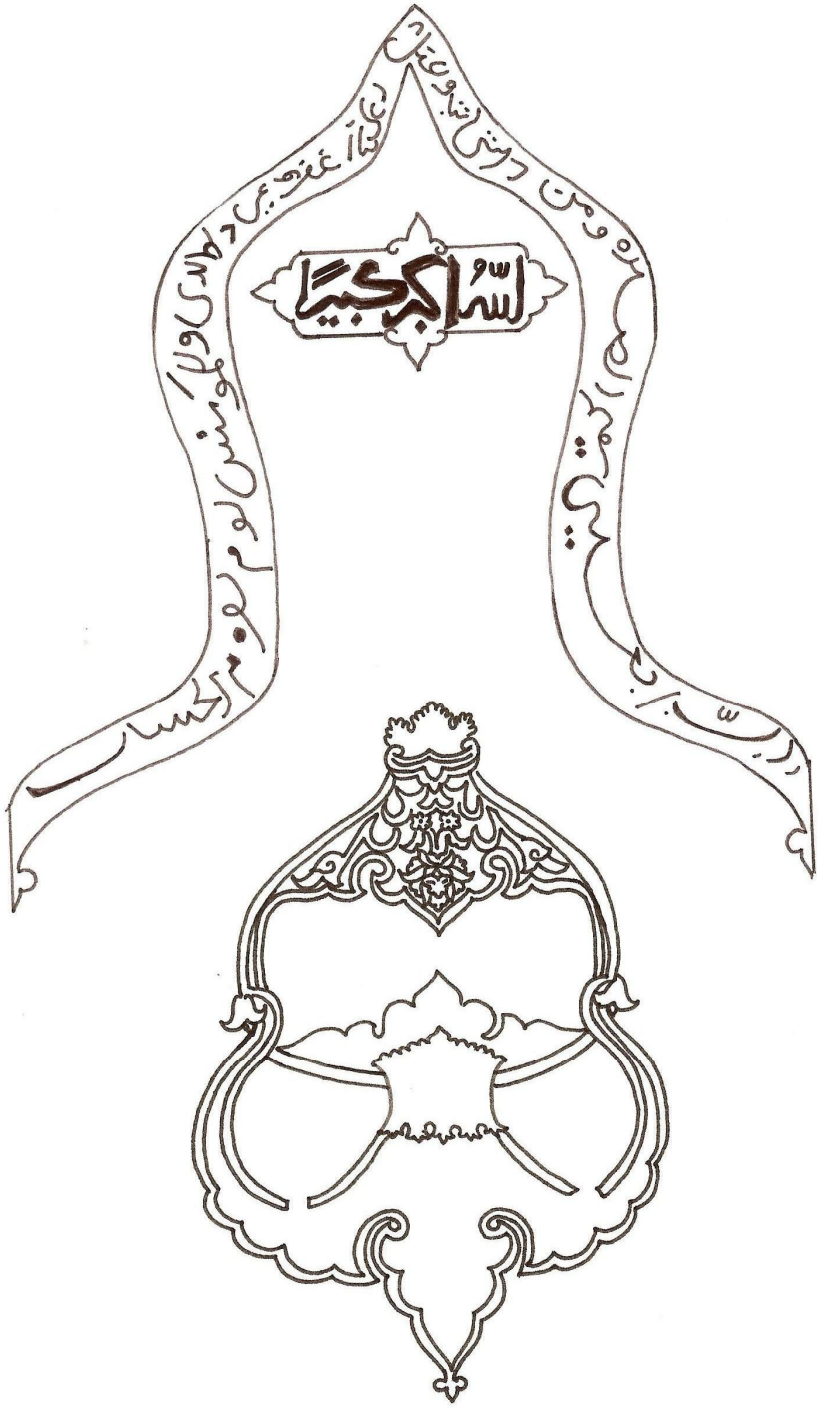

Çizim 41a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabında bulunan kartuş içersinde sülüs yazıyla "Allahu Ekber " yazmakta, Mihrabını belirten bordürde ise İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır ." Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle."
"Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et."

Çizim 41b:19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan sülüs yazılı Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’ nundur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

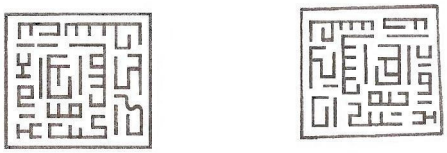

Çizim 41c:19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan Kûfi yazılı kartuşlar.

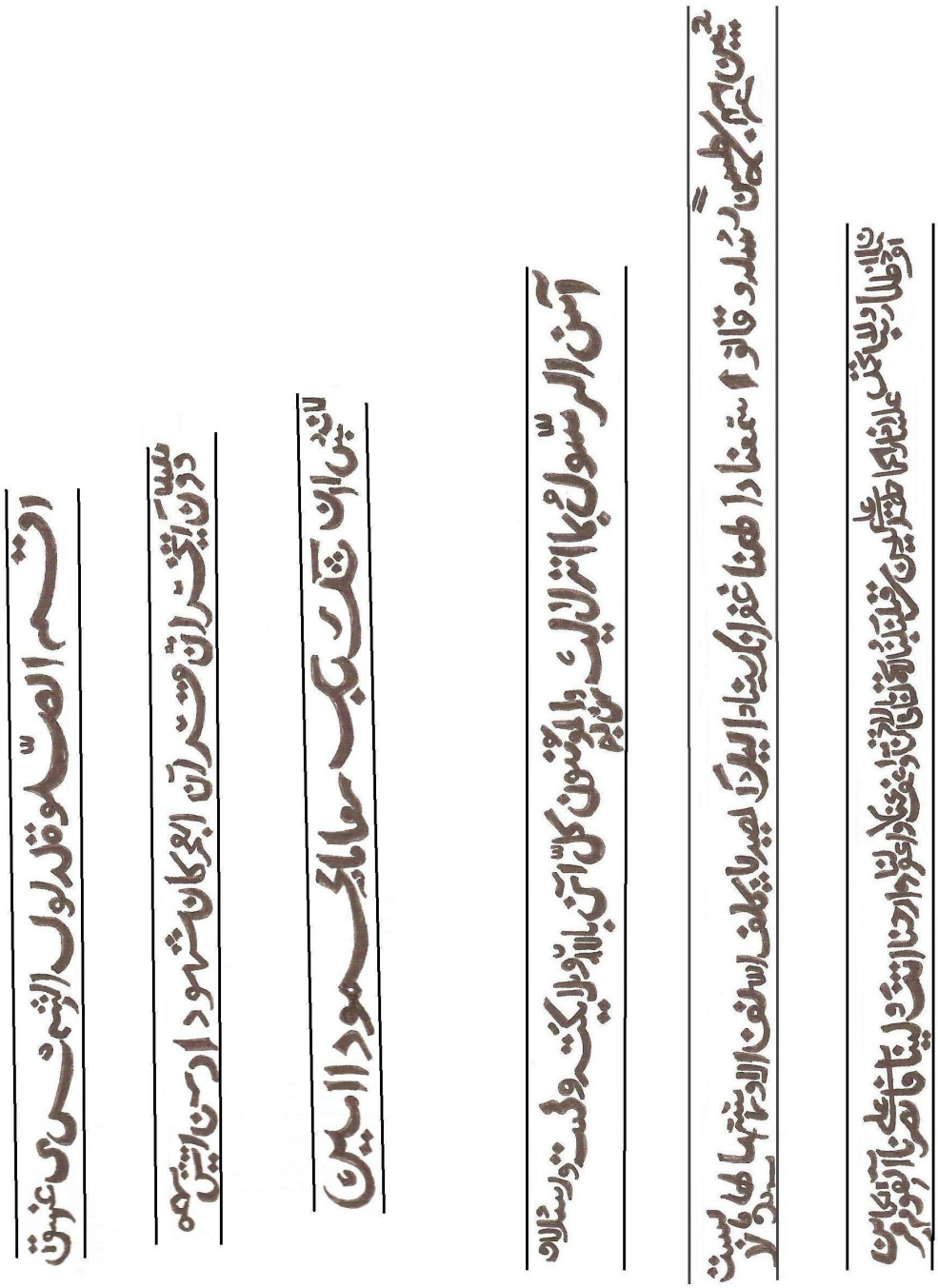

Çizim 41d: Hereke seccadenin iç ve dış bordürlerinde Bakara süresi 286. ayet yer alıyor.” Allahu Teala kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muahaze etme. Ey Rabbimiz ! Bize bizden önceki (ümmet) lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevlamız sensin bizim. Kafirlere karşı bize yardım buyur, muzaffer kıl!”

Resim 50: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi

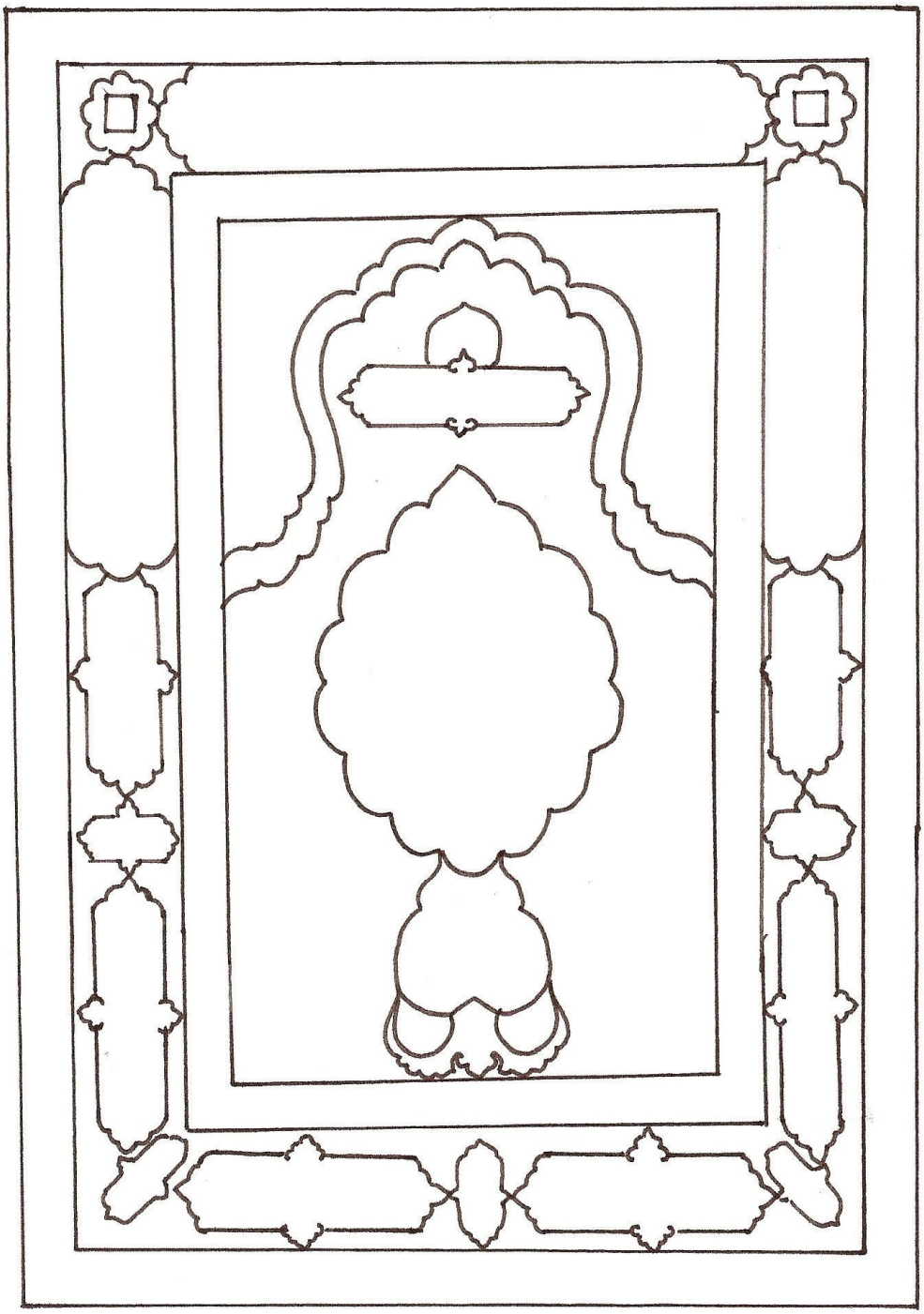

Çizim 42: 19.yy Hereke ipek seccadenin şeması, Topkapı Sarayı Müzesi

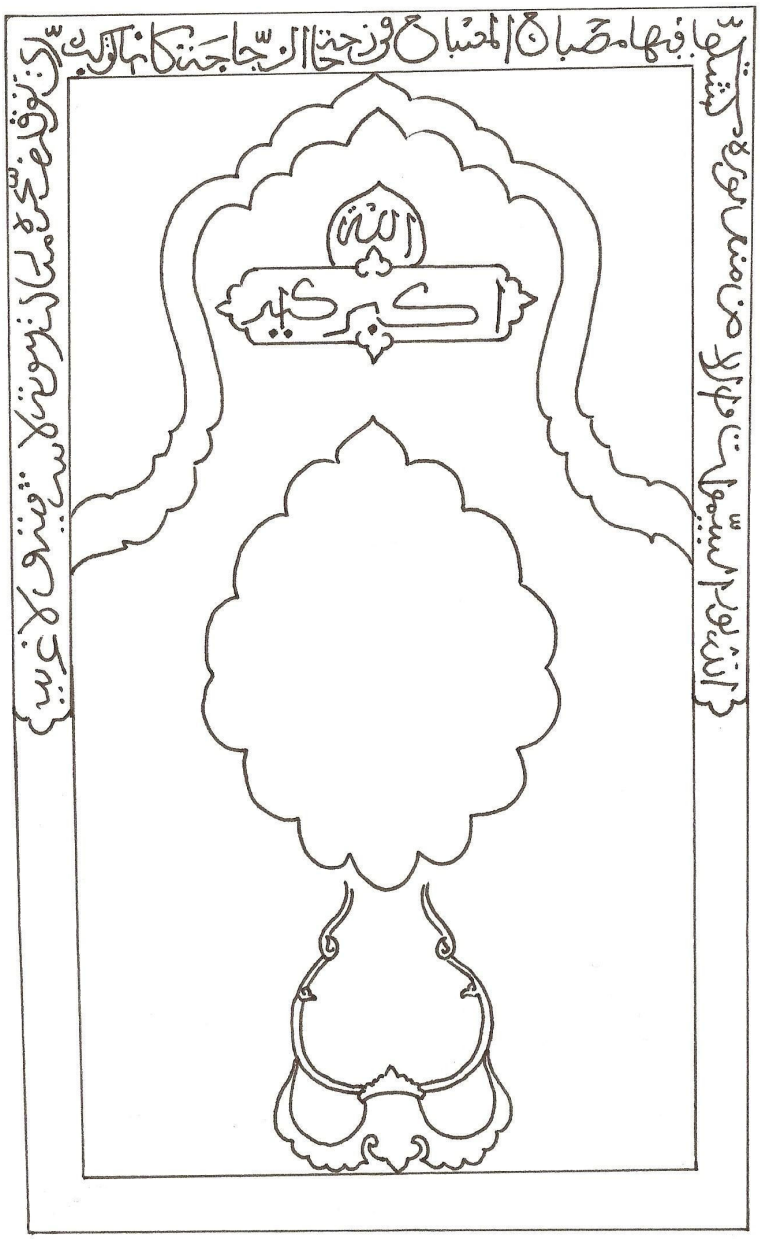

Çizim 42a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabında “Allahu Ekber Kebiran” yani “Allah çok büyüktür” yazılıdır. Mihrabını belirten bordürde İhlas suresi “De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir.,O, doğurmamış ve doğmamıştır, Onun hiçbir dengi yoktur.” Yazmaktadır. İç bordürde ise Nur Suresi 35. ayet “Allah Teala göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde çırağ bulunan bir hücre gibidir.O çırağ billur bir kandil içindedir.Bu billur kandil sanki parıl parıl parıldayan bir yıldızdır.Ne güneşin tulu ve ne gurubettiği yerde bitmeyen mübarek bir ateşten, zeytin ağacından yakılır. Yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen ışık verecek gibidir.Nur üzerine nurdur. Allah Teala nuruna dilediğini hidayet eder. Ve insanlara misaller iradeyler. Allahü azimüşşan her şeye alimdir.” Yer alır.

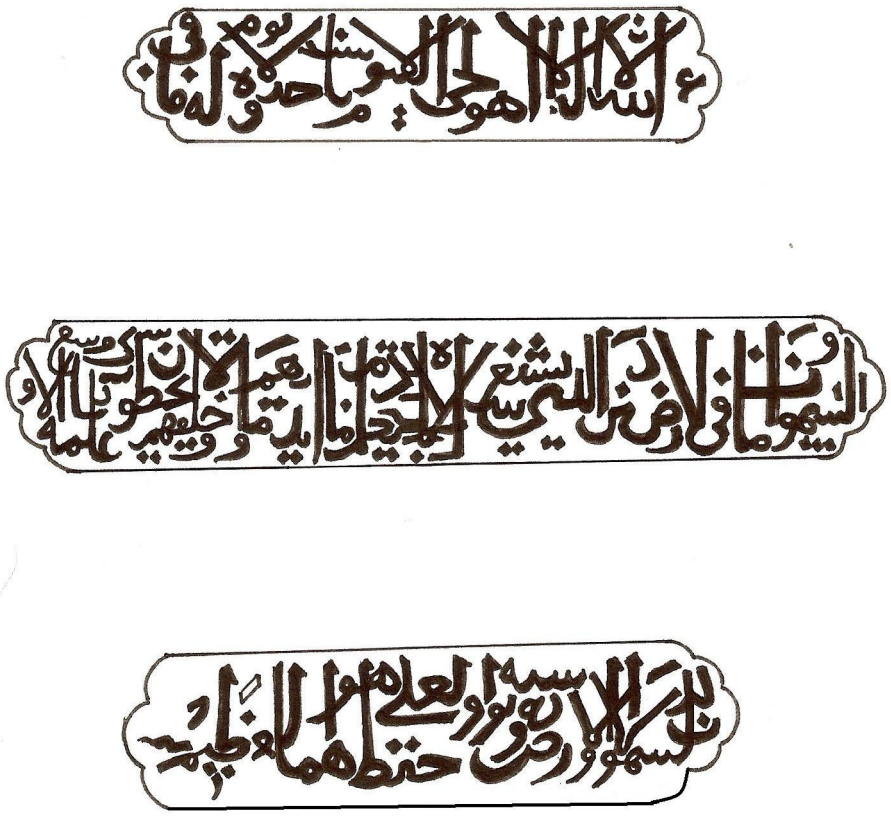

Çizim 42b:19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet)
"Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O' nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez.
O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Çizim 42c: 19.yy Hereke seccadenin Dış bordüründe En'am Suresi 83 ve 84. ayetler "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim huccet ve bürhanımızdır ki, İbrahime kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir." "biz İbrahime (oğul) İshak ile (İshakın oğlu)Yakubu hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuhun züriyetinden Davuda, Süleymana,Eyyuba, Yusufa, Musaya, Haruna da hidayet ve nübüvvet verdik.İşte biz Muhsinleri böyle mükafatlandırırız." Yer alır.

Resim 51: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi

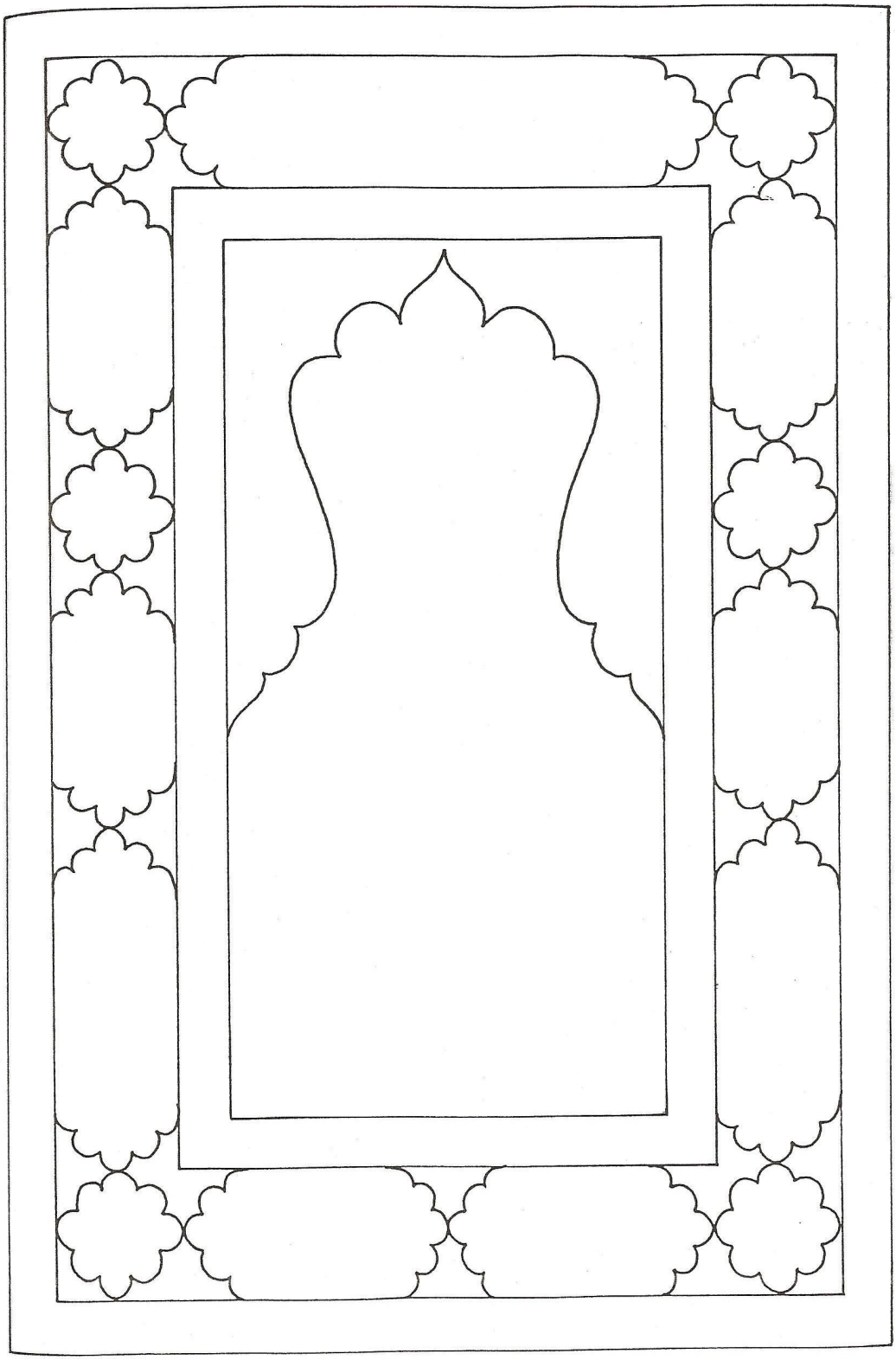

Çizim 43: 19.yy Hereke seccadenin şeması

Çizim 43a: 19. yy Hereke seccadenin iç bordürü burada 4 defa tekrar edilmiş Muhammed'in ve yine 4 defa tekrar edilmiş Ali'nin isimleri bulunmaktadır.

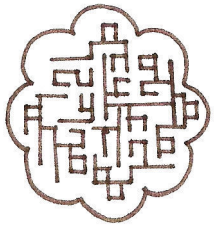

Çizim 43b: 19. yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan kûfi yazılı kartuş

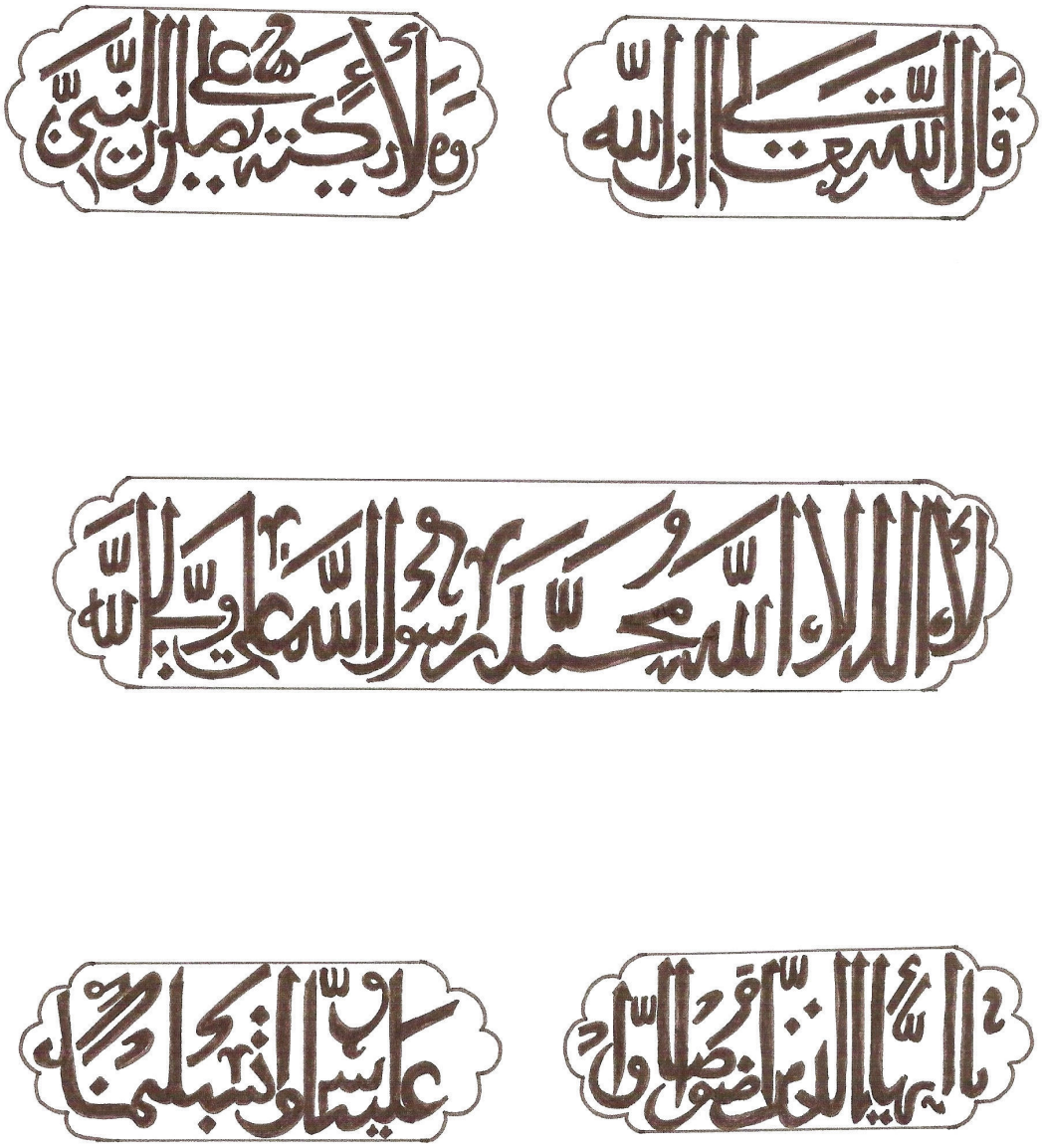

Çizim 43c: 19. yy Hereke seccadenin iç bordürü bu bordür günahsız 14 imama övgüler içeriyor.

Çizim 43d: 19. yy Hereke seccadenin dış bordüründe bakara suresi 255. ve 256. ayet yer alır. Ayetel Kürsi "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O' nundur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir?Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir.Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O' na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür." 256. ayet : "Dinde ikrah yoktur. Rüşd, dalaletten (iman küfürden)cidden ayrılmıştır.Kim Tagutu (şeytanı, sihirbazları,kahinleri,putları, insanları tuğyana sevkedenleri) tanımaz, Allah tealaya iman ederse, kopmak ihtimali olmayan en sağlam bir kulpa tutunmuş olur. Allahü azimüşşan semi' ve alimdir."

Resim 52: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul

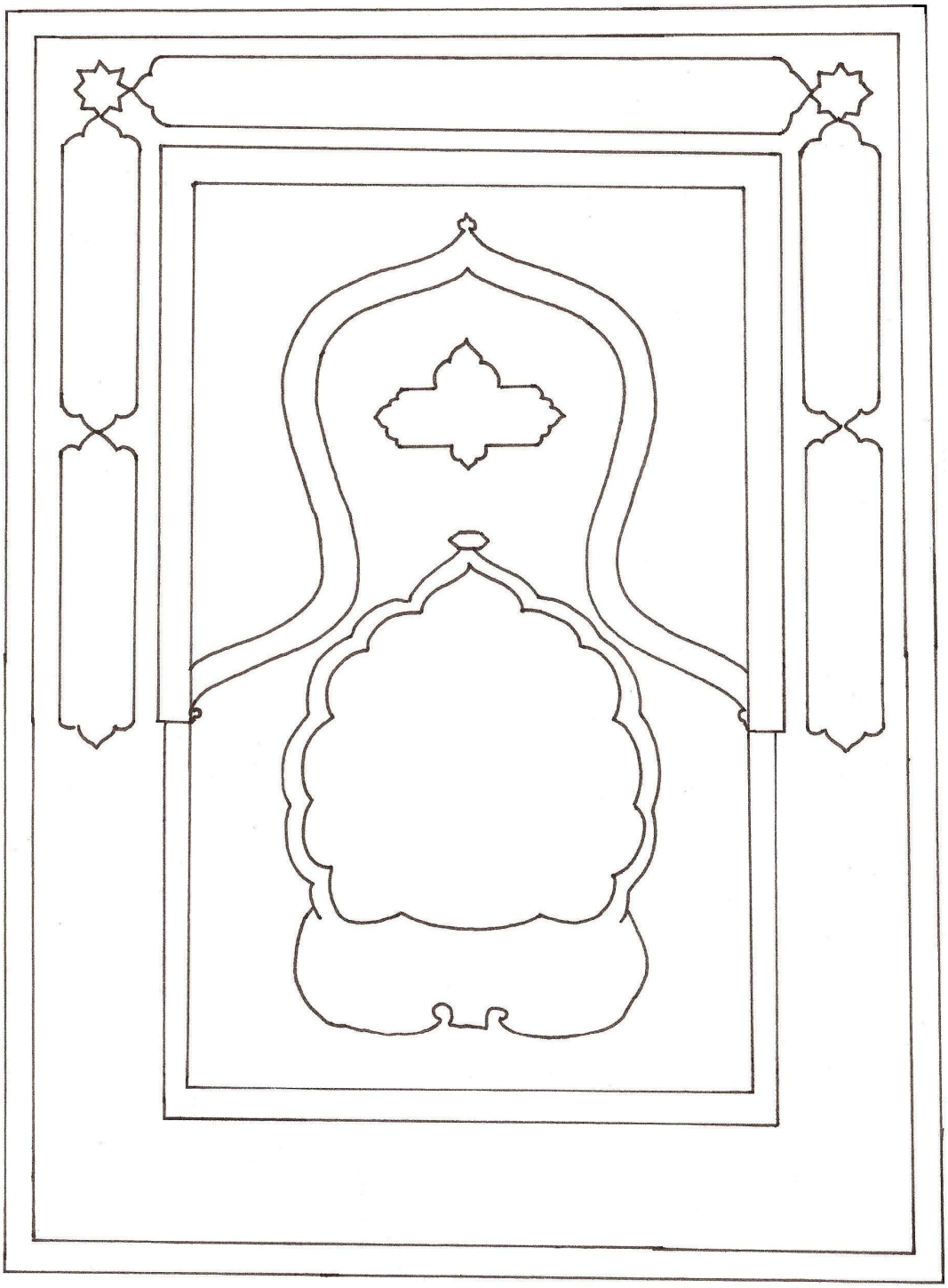

Çizim 44: 19.yy Hereke seccadenin şeması

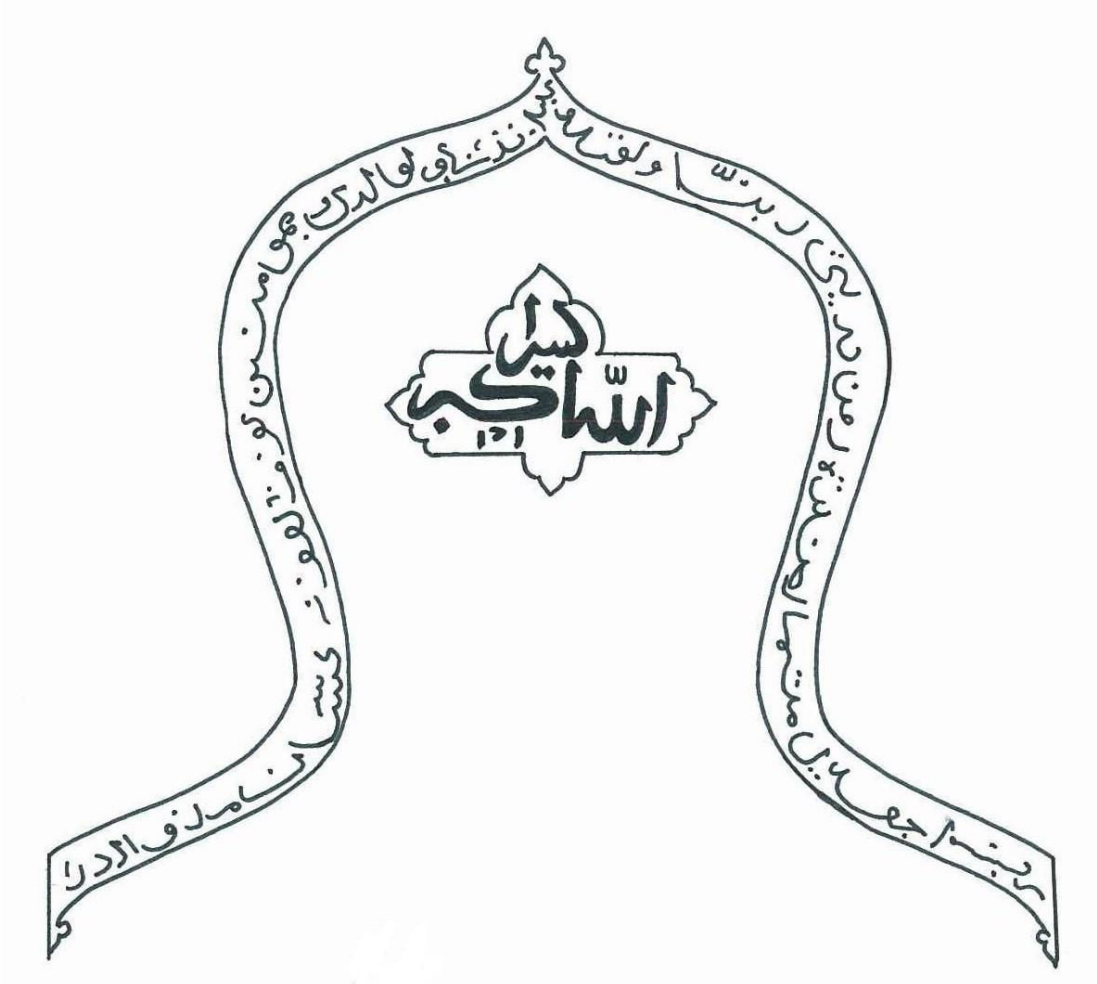

Çizim 44a: 19.yy hereke seccadenin mihrabında "Allahu Ekber Kabiran" yani "Allah çok büyüktür" yazılıdır. Mihrabını belirten bordürde ise İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır ." Ya Rab! Beni de , züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et."

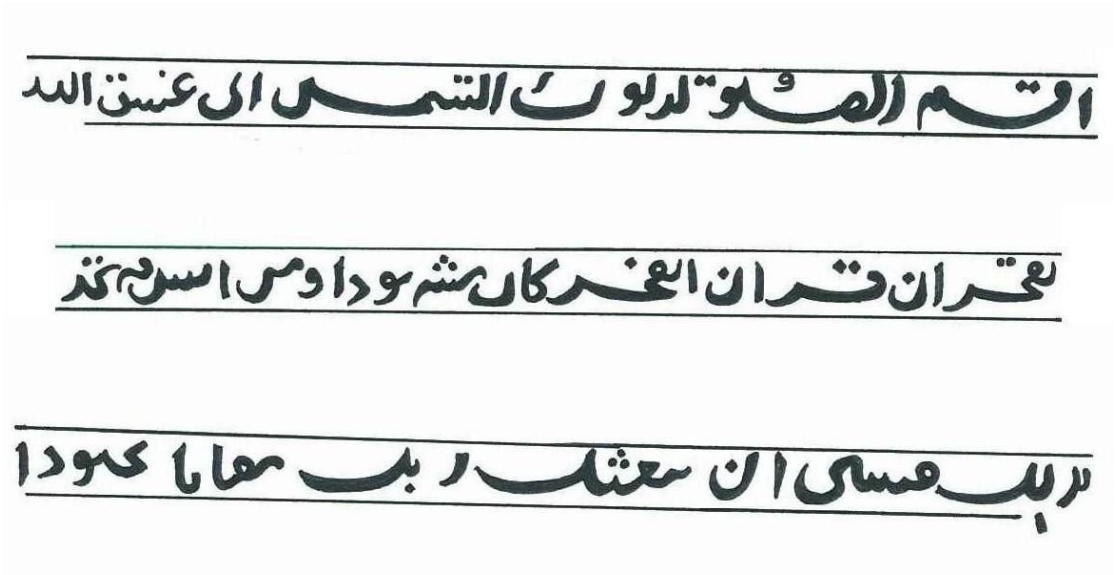

Çizim 44b:19.yy Hereke seccadenin İç bordüründe bulunan İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır .” Ya Rab! Beni de , züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle.” “Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü’minleri mağfiret et.”

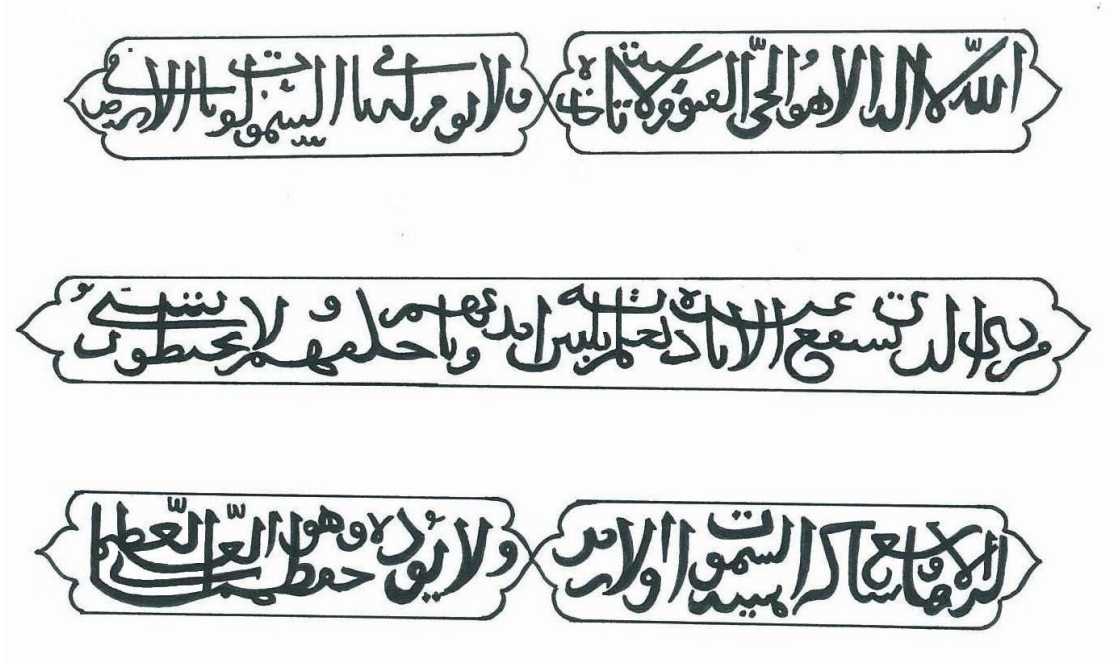

Çizim 44c:19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe sülüs yazıyla Ayet el -Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Resim 53: 13/2158 Envanter numaralı halı seccade

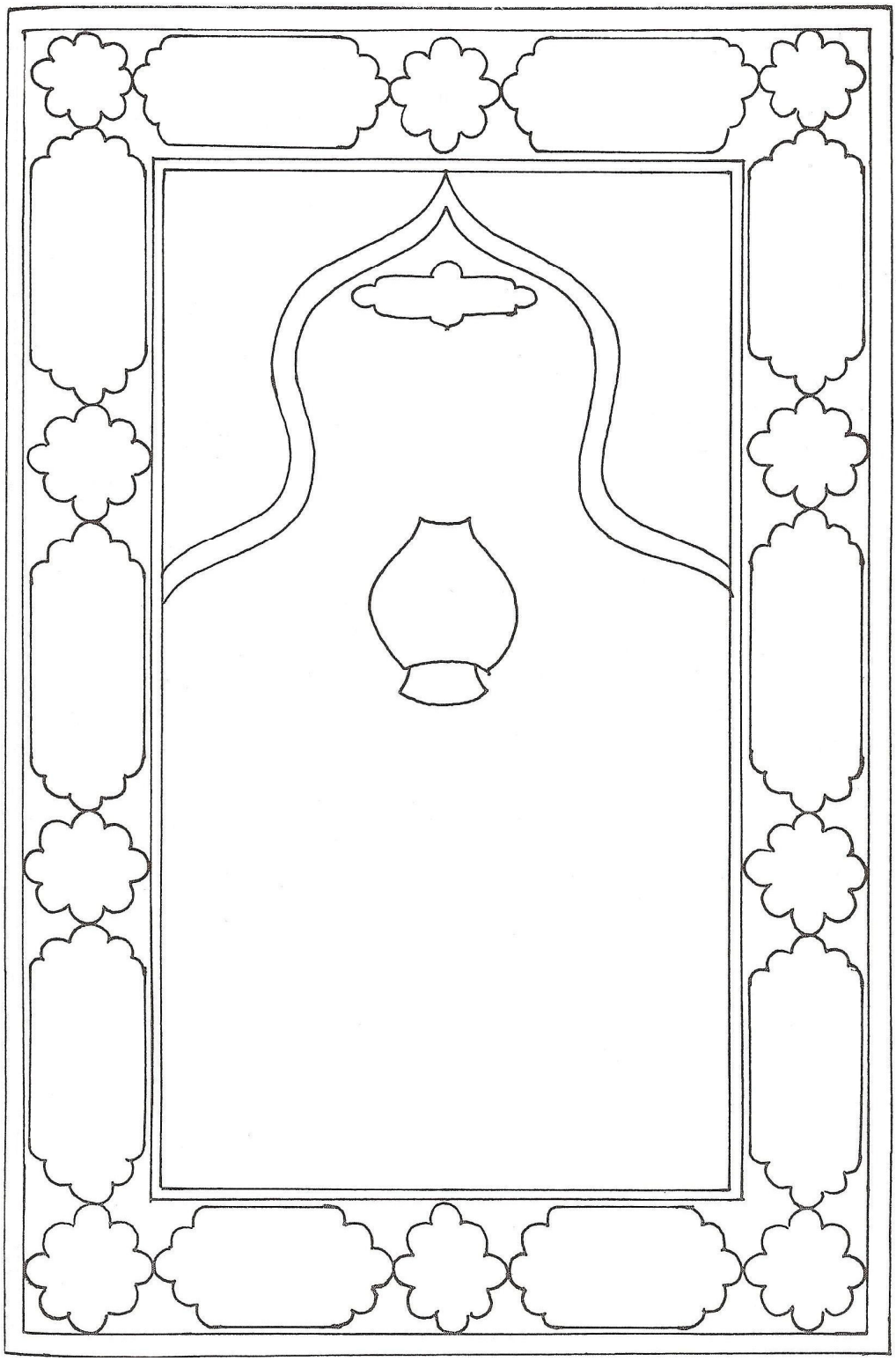

Çizim 45: 13/2158 Envanter numaralı halı seccadenin şeması

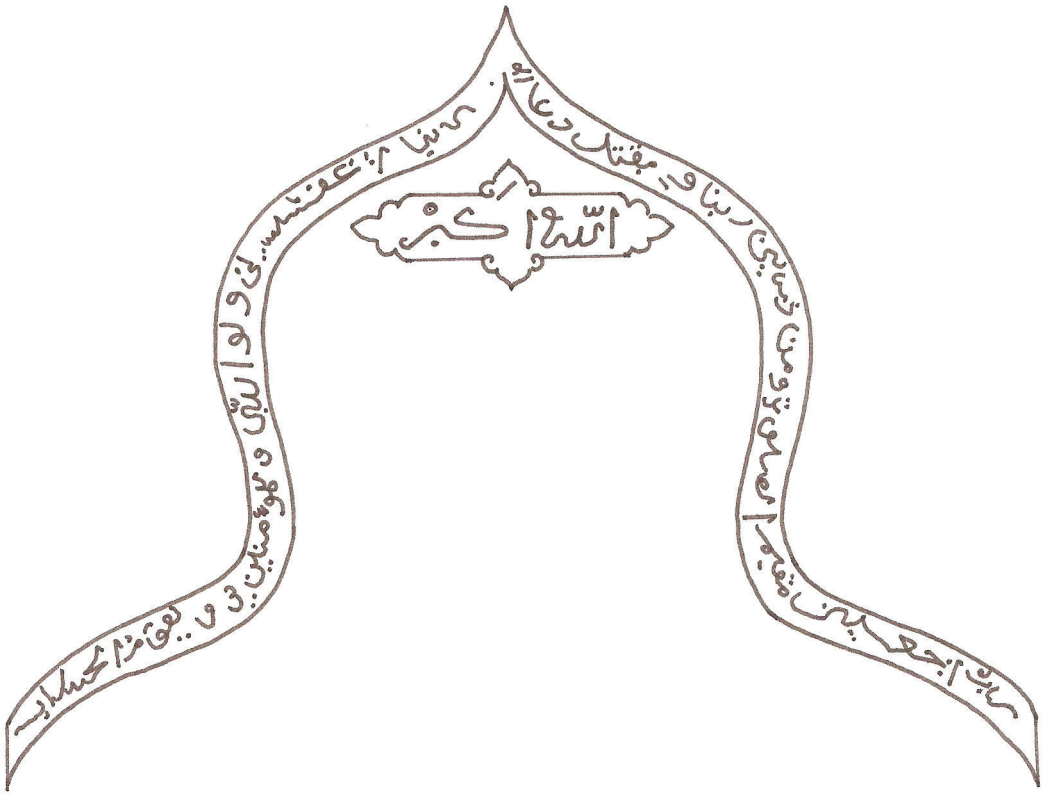

Çizim 45a: 13/2158 Envanter numaralı seccadenin mihrabında “Allahu Ekber” yani Allah büyüktür yazmaktadır. Mihrap bordüründe ise sülüs yazıyla İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır .” Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle.” “Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü’ minleri mağfiret et.”

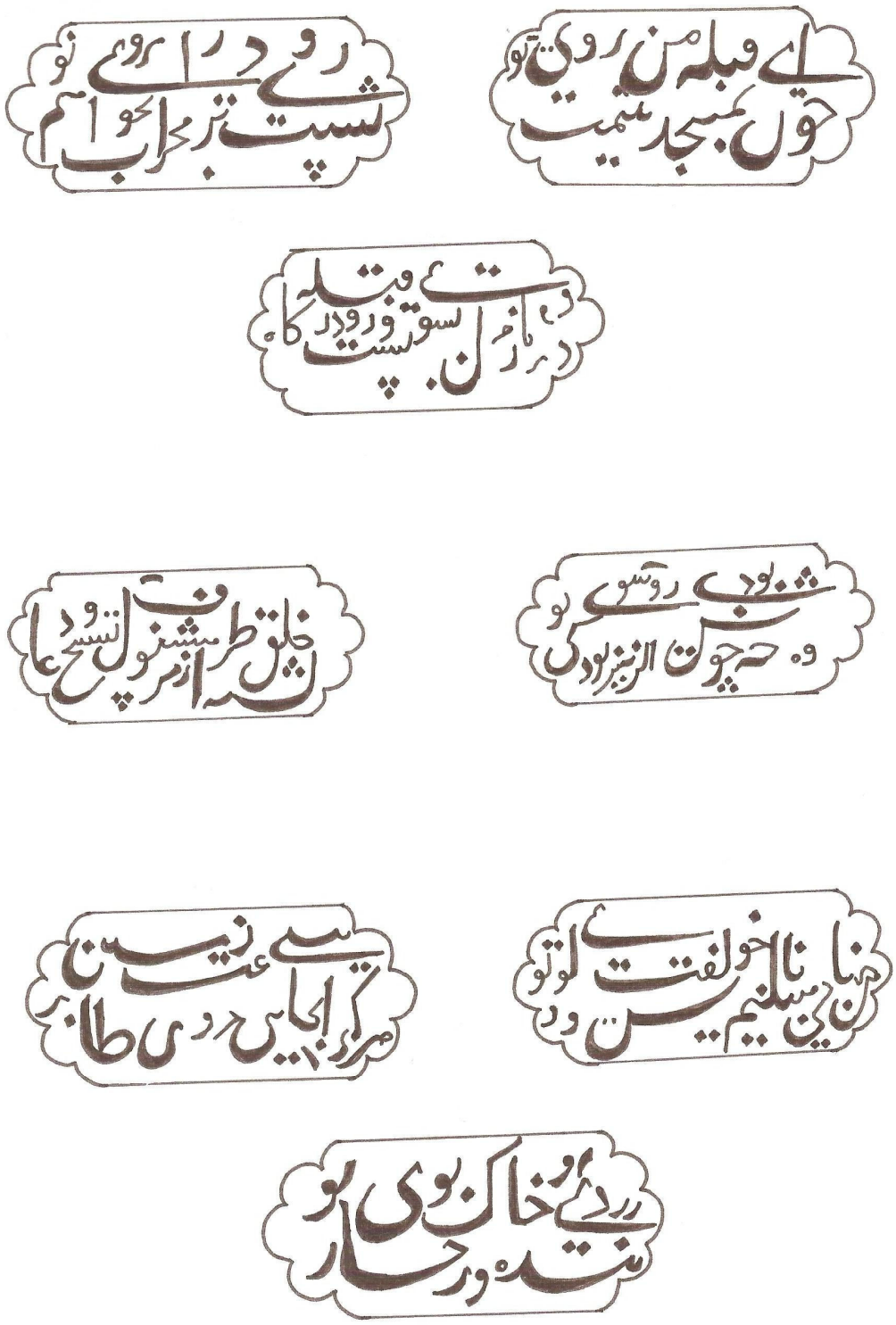

Çizim 45b: 13/2158 Envanter numaralı seccadenin
ana bordüründe bulunan Farsça yazı.

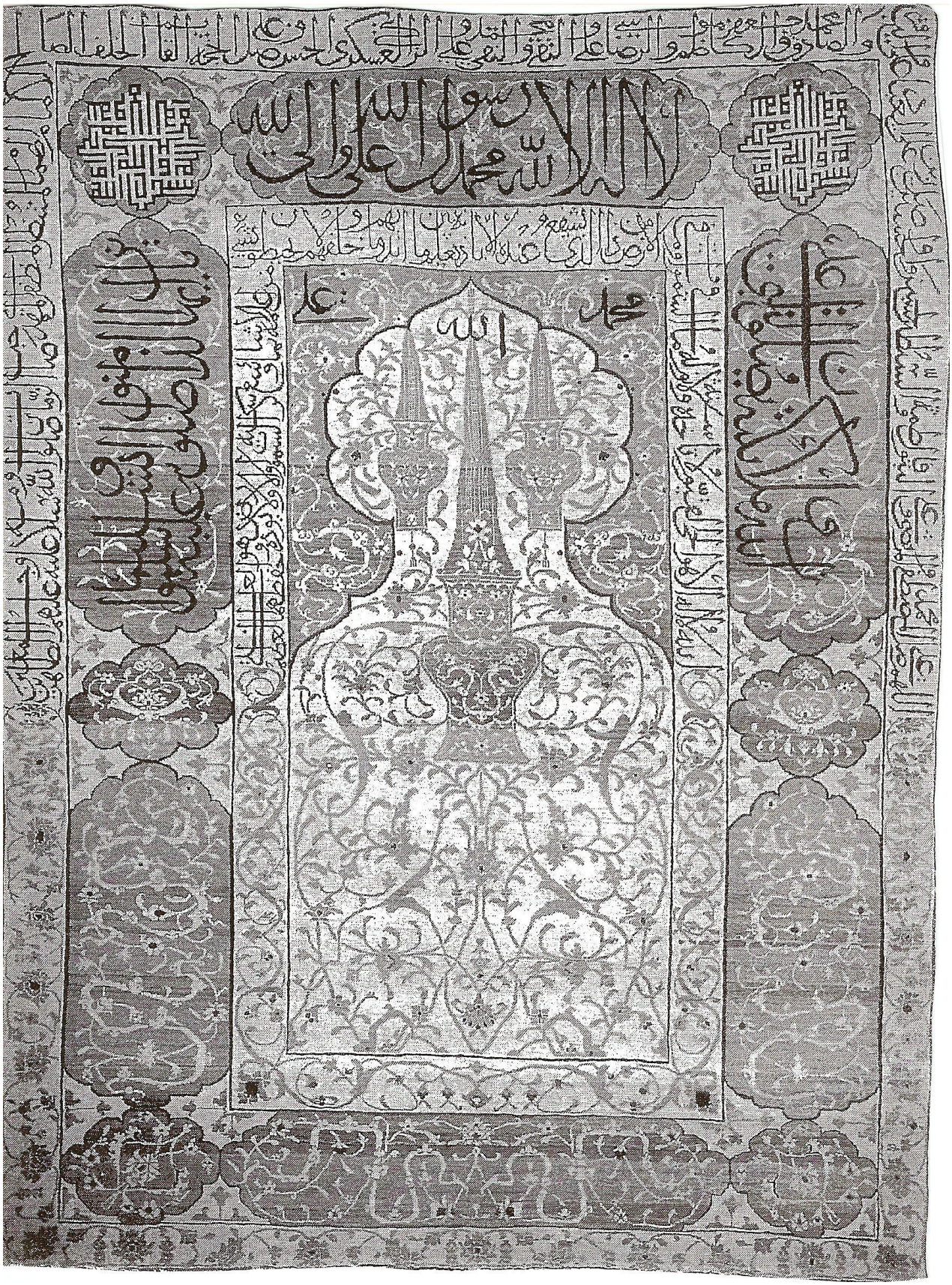

Resim 54: 13/2044 Envanter numaralı halı seccade

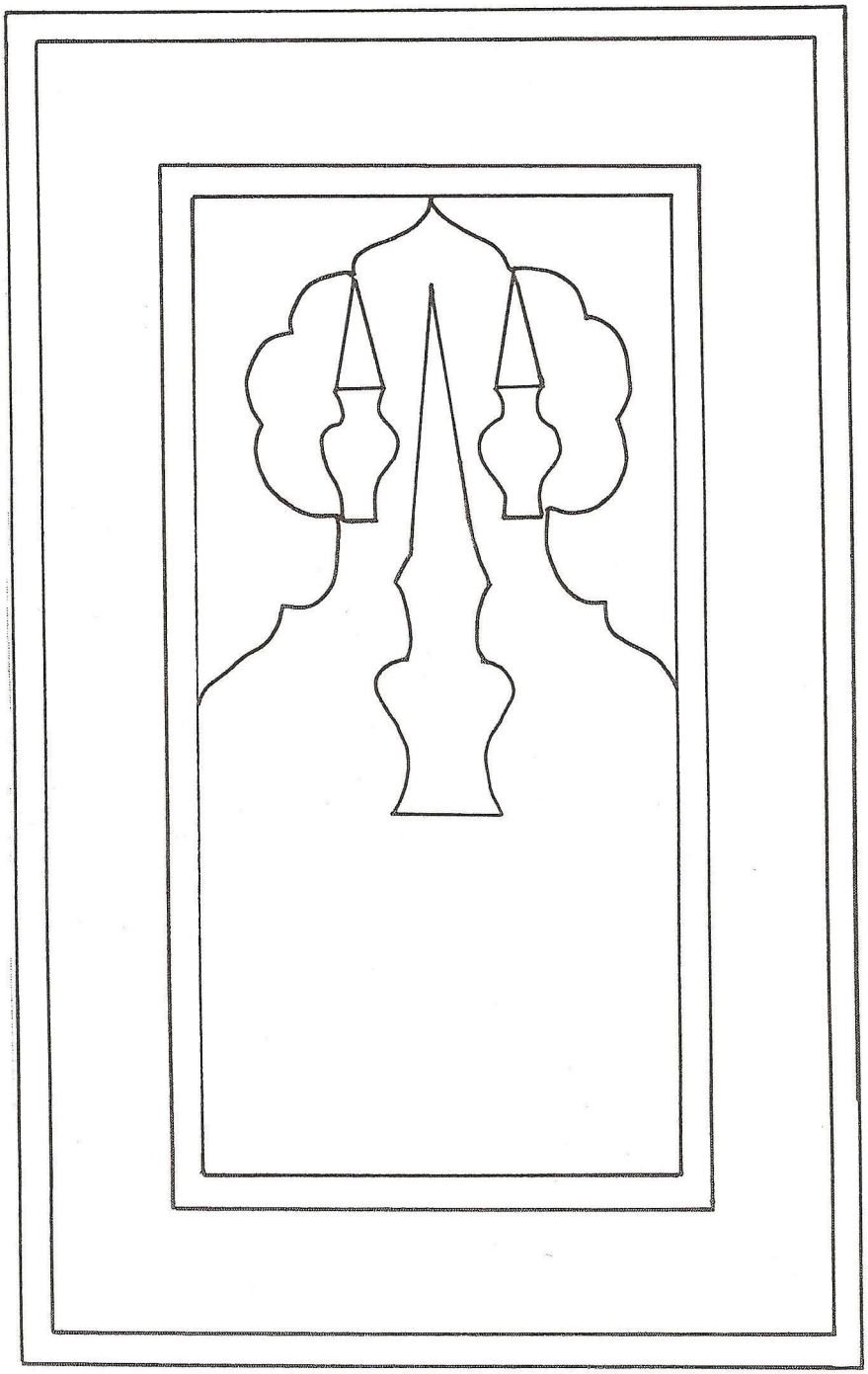

Çizim 46: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin şeması

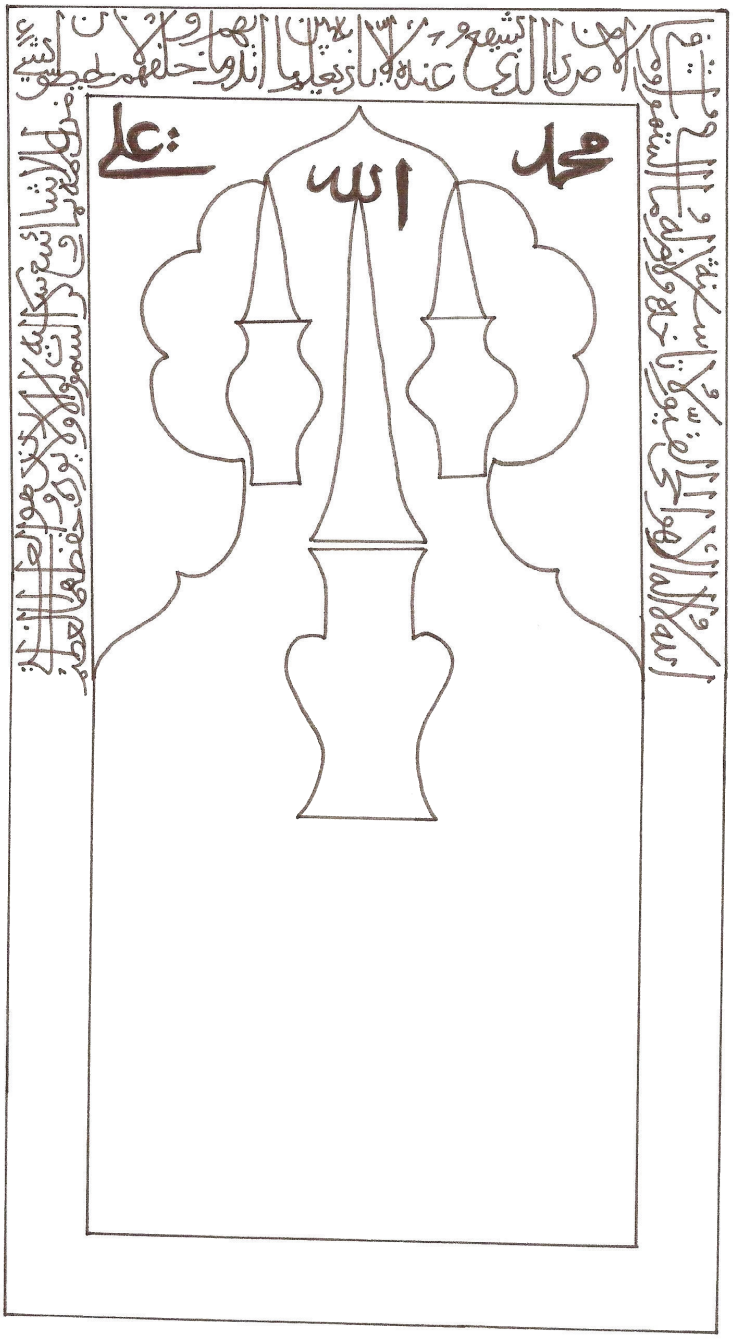

Çizim 46a:13/2044 Envanter numaralı seccadenin mihrabında Allah yazmakta sağ mihrap köşeliğinde Muhammed, sol mihrap köşeliğinde Ali yazmaktadır.
İç bordürde Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

Çizim 46b: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü, ortada bulunan kartuş içinde Şii Şahadeti yer alır ; "Allahtan Başka İlah Yoktur, Muhammed Allahın Resülüdür, Alide Allahın Hak Velisidir." Üst ve alt kartuşlarda da Ahzap Suresi 56. ayet "Allah ve melekleri peygambere salat ederler. Ey iman edenler! Siz de Ona salat ve selam edin."yer alır.

Çizim 46c: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin dış bordürü; Bu bordürde 14 Şii İmama hayır dualar yazmaktadır.

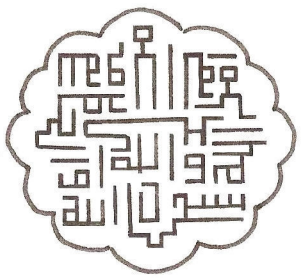

Çizim 46d: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe bulunan kûfi yazılı kartuş; “Şan Allahındır,övgü Allahındır, Başka Allah yoktur, Allah birdir ve Allah en büyüktür” anlamı taşımaktadır.

Resim 55: 19. yüzyılın ikinci yarısı Hereke ipek seccade

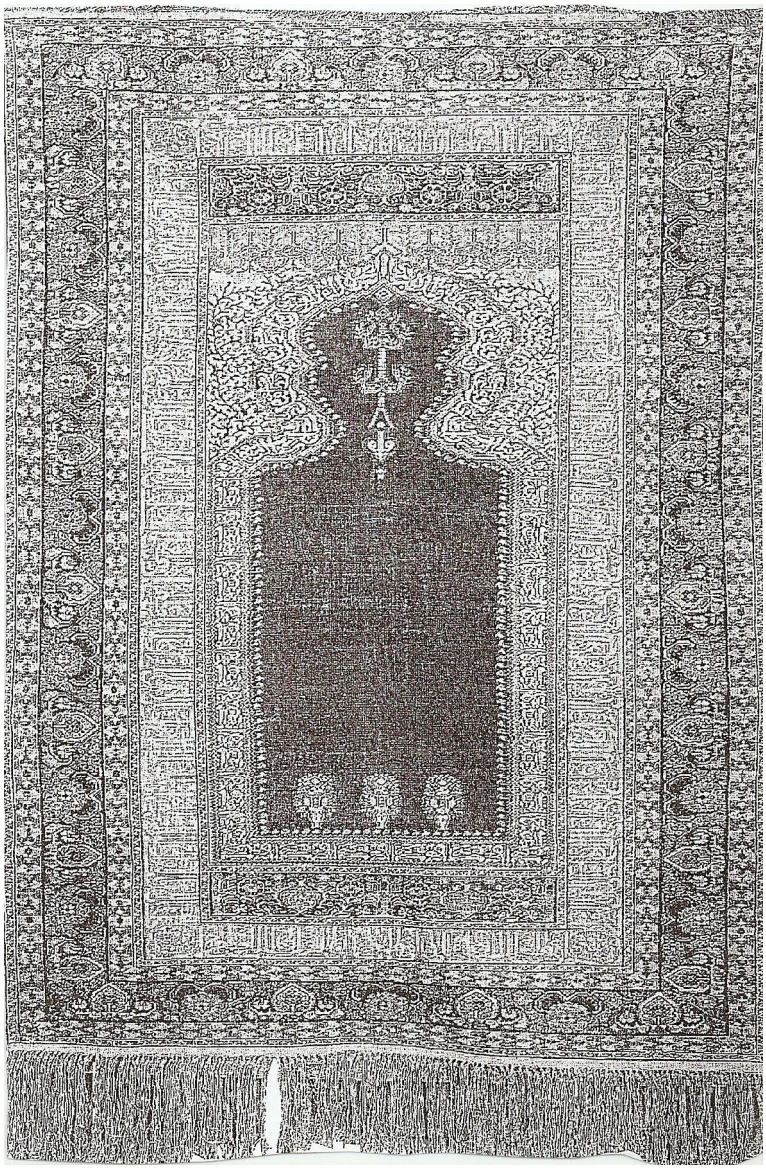

Resim 56: 19. yüzyılın ikinci yarısı Hereke ipek seccade

Resim 57: 13/1890 Envanter numaralı halı

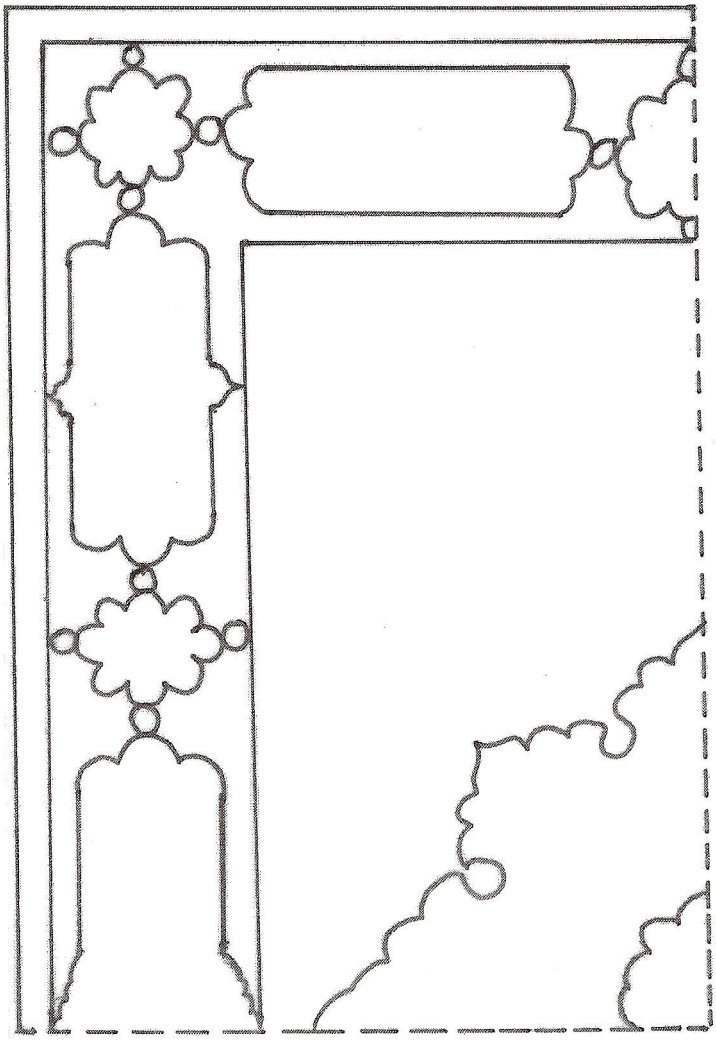

Çizim 47: 13/1890 Envanter numaralı halının şeması
bu halının bordüründe Farsça yazı kullanılmıştır.

Resim 58: 13/2163 Envanter numaralı Hereke seccadesi, Topkapı Sarayı Müzesi

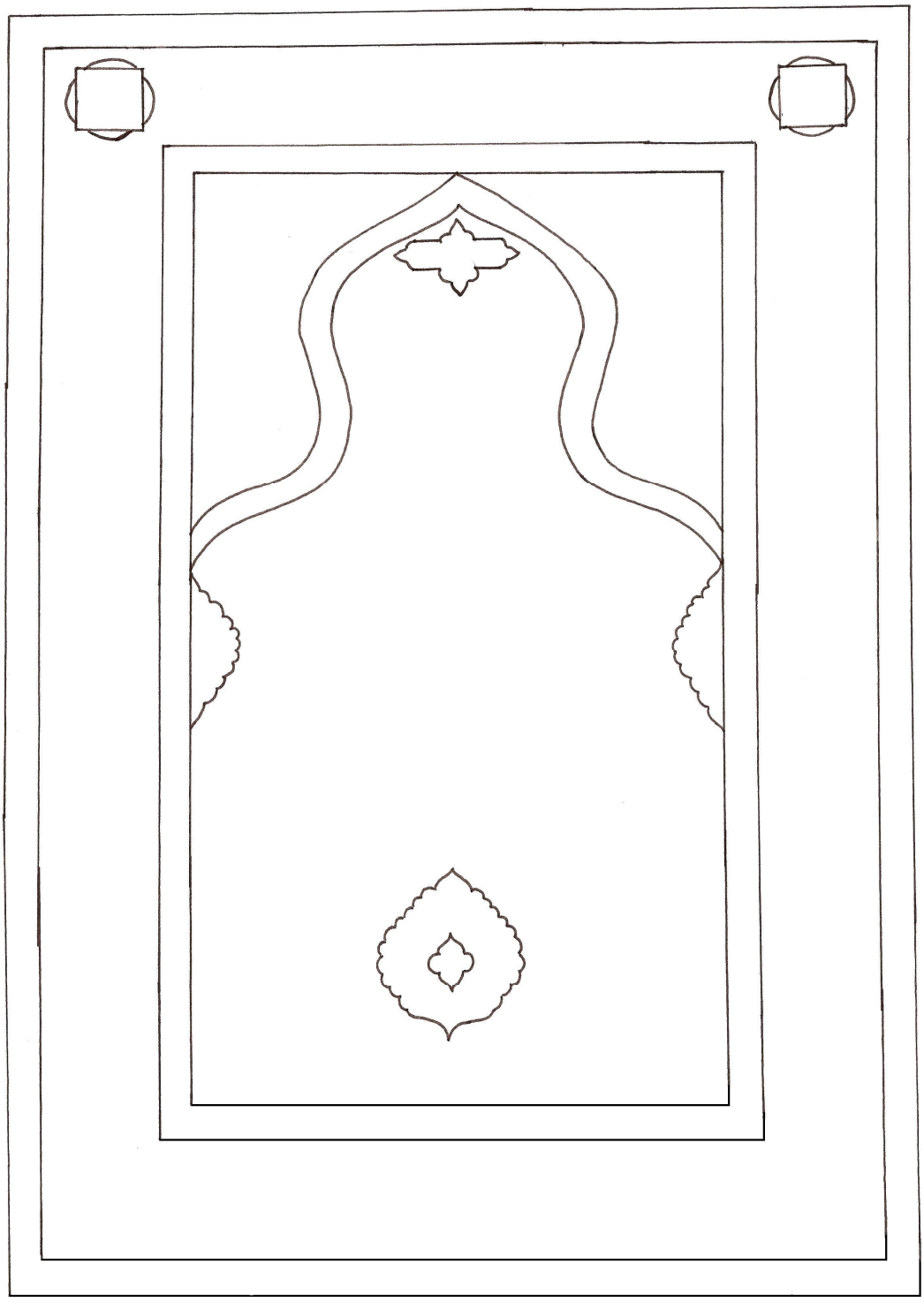

Çizim 48: 13/2163 Envanter numaralı seccadenin şeması

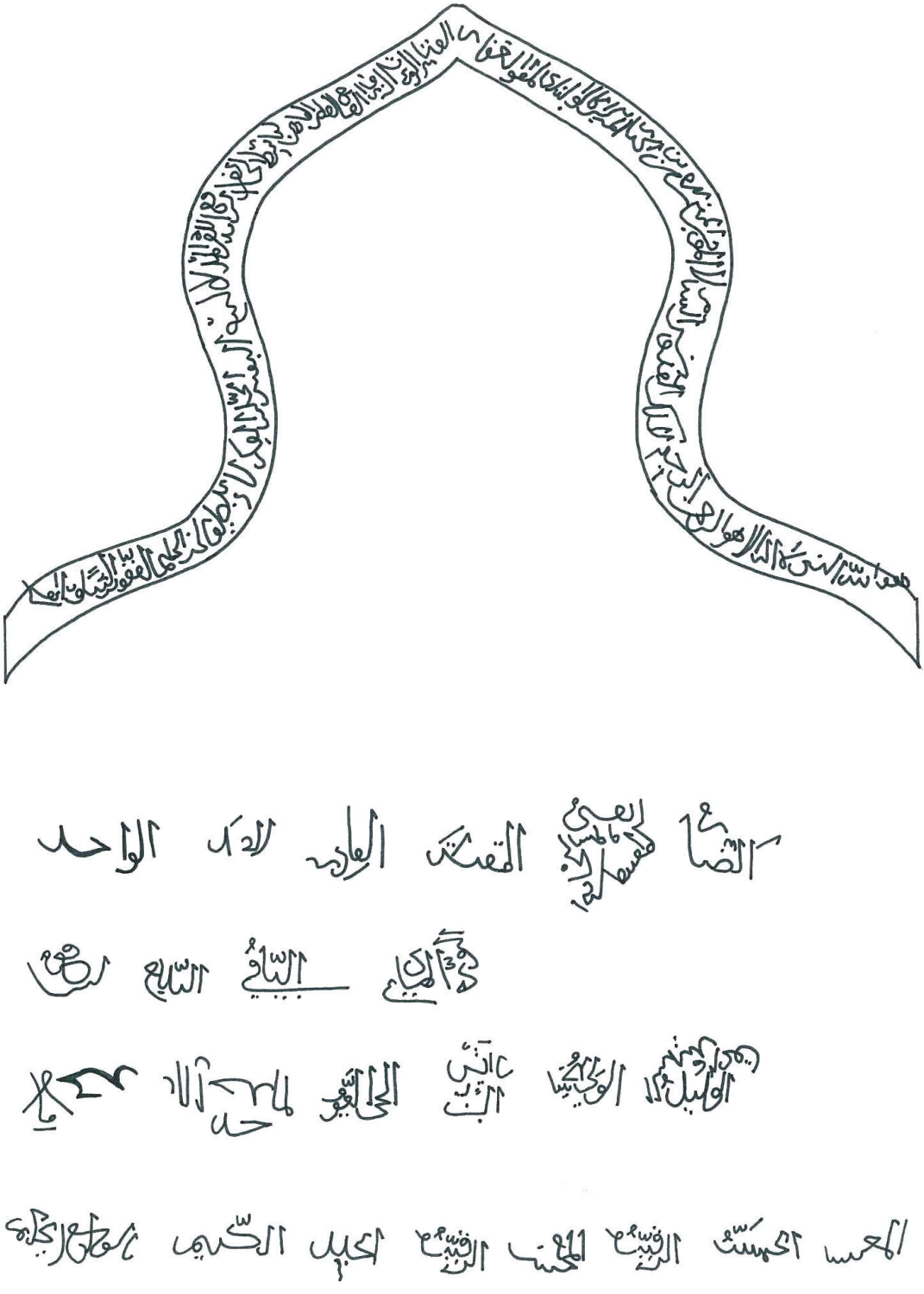

Çizim 48a: 13/2163 Envanter numaralı seccadenin mihrap bordüründe ve mihrap köşeliklerime "Esma-ül Hüsna Allahın 99 İsminden seçmeler bulunur.

Çizim 48b: 13/2163 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

Resim 59: 13/2042 Envanter numaralı Hereke halı seccade

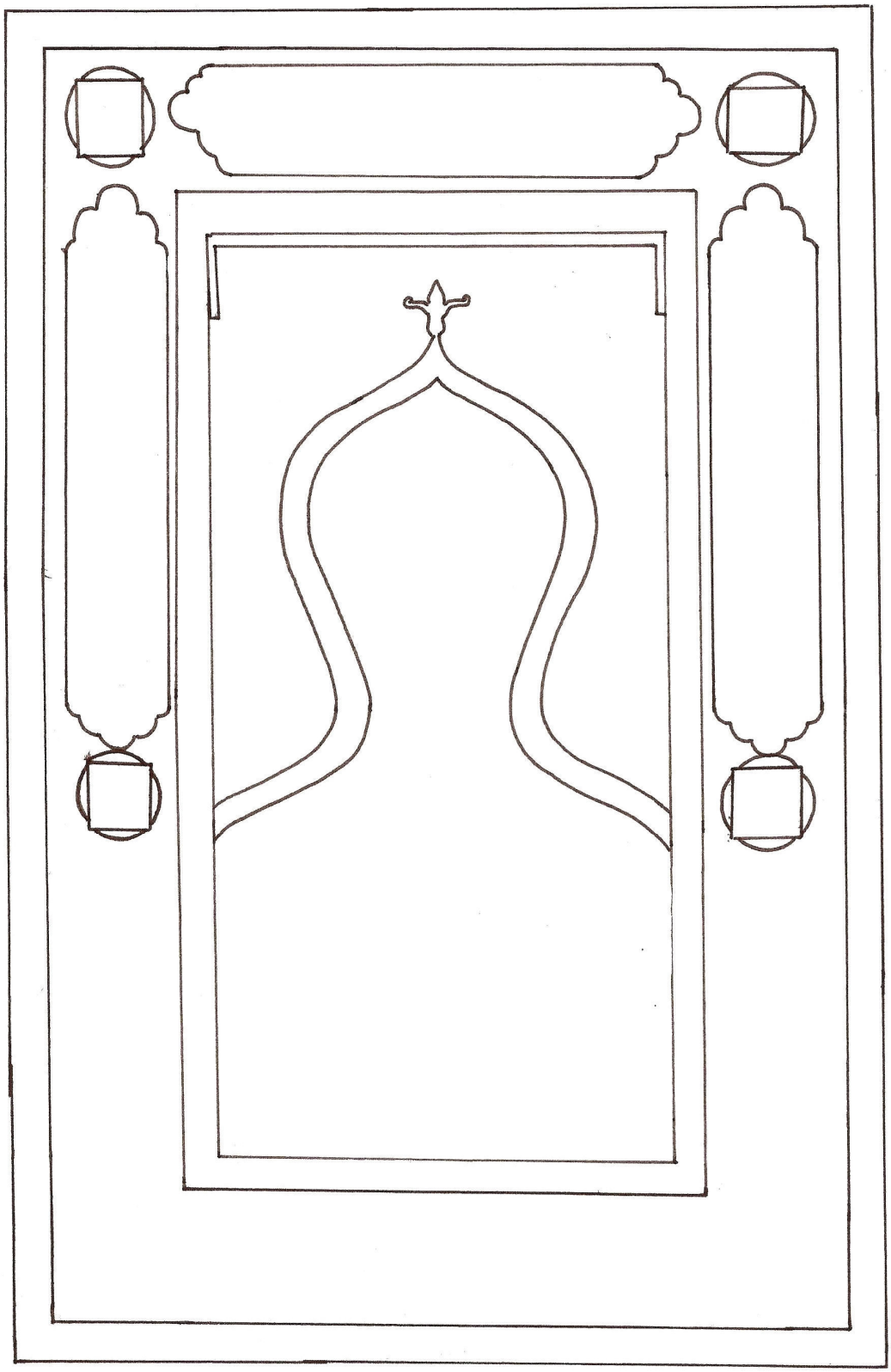

Çizim 49: 13/2042 Envanter numaralı Hereke seccadenin şeması

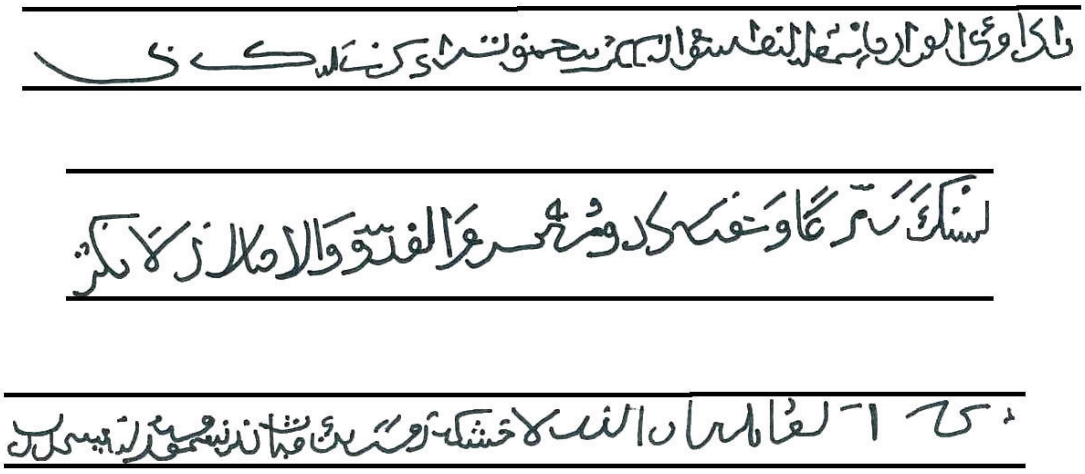

Çizim 49a: 13/2042 Envanter numaralı seccade nin iç bordüründe ve dış bordürün de Bakara suresi 286. ayet yer alıyor.” Allahu Teala kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muahaze etme. Ey Rabbimiz ! Bize bizden önceki (ümmet) lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevlamız sensin bizim. Kafirlere karşı bize yardım buyur, muzaffer kıl!”

Çizim 49b: 13/2042 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.Ayrıca bu seccadenin mihrap köşeliklerinde Esma-ül Hünsadan seçme Allahın isimler yer alır.

Resim 60: 13/2021 Envanter numaralı Hereke seccadesi, Topkapı Sarayı Müzesi

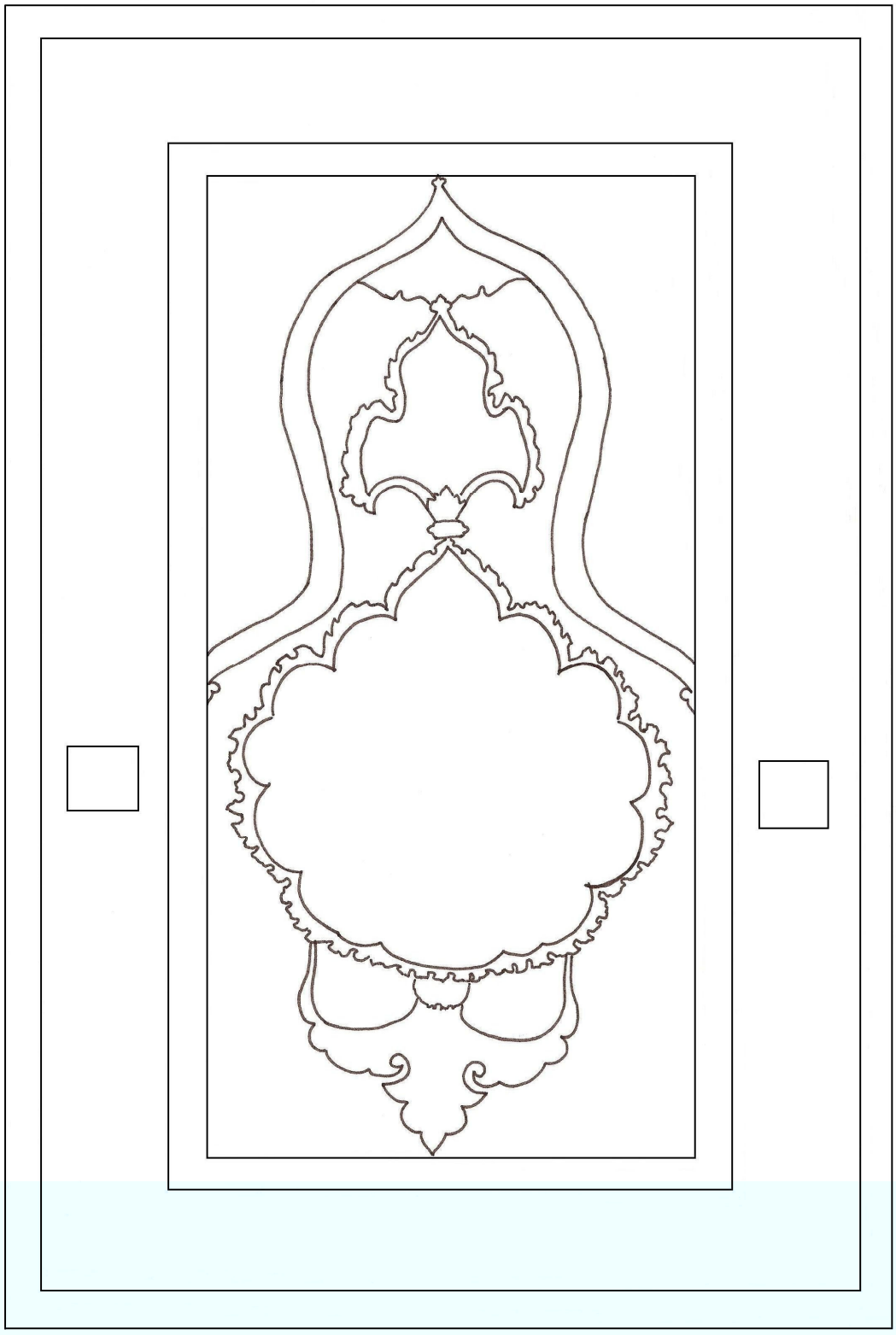

Çizim 50:13/2021 Envanter numaralı seccadenin şeması

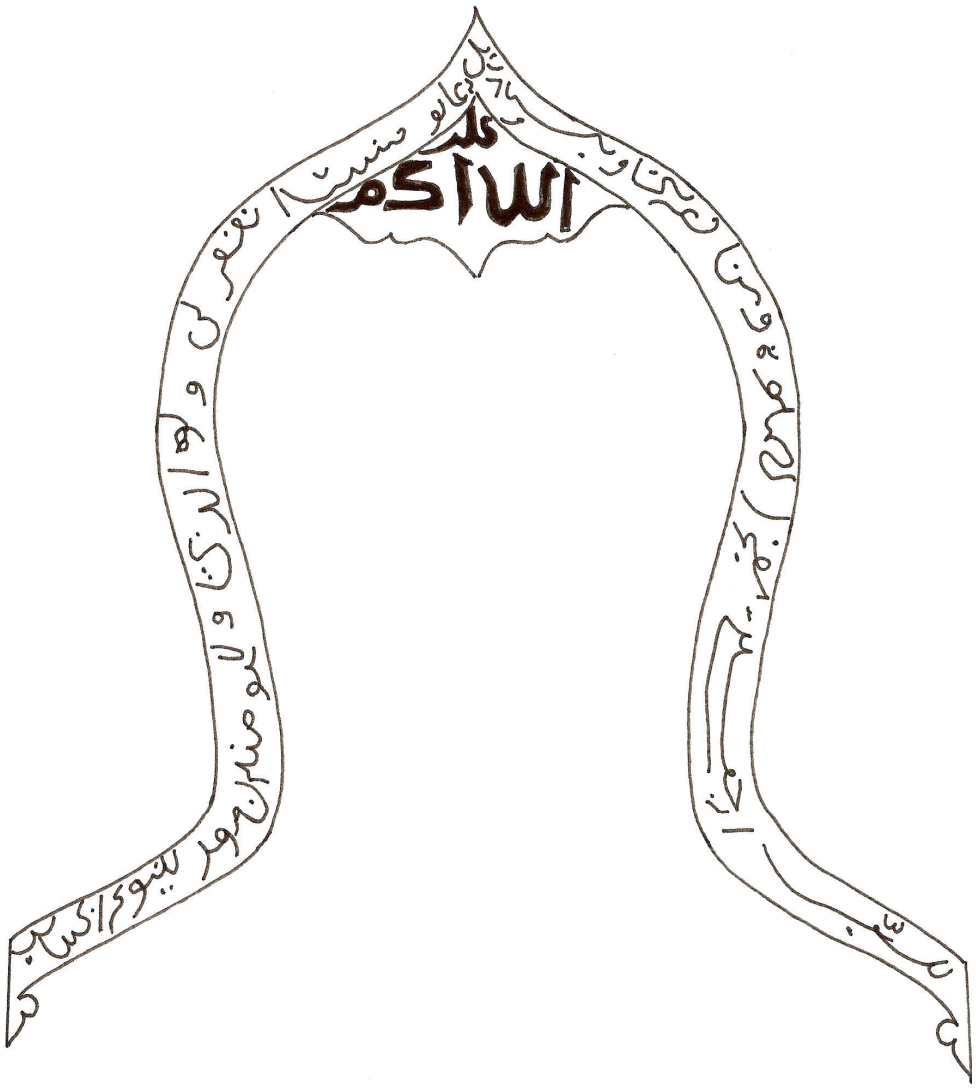

Çizim 50a: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin mihrabında Allahu Ekber yazmaktadır. Mihrap bordüründe de Ta' lik yazıyla İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır ." Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret et." Ayrıca mihrap köşelerinde Esma –ül Hüsna yer alır.

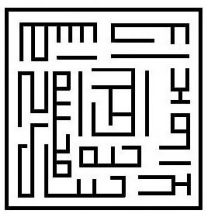

Çizim 50b: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe kullanılan kûfi yazılı kartuş

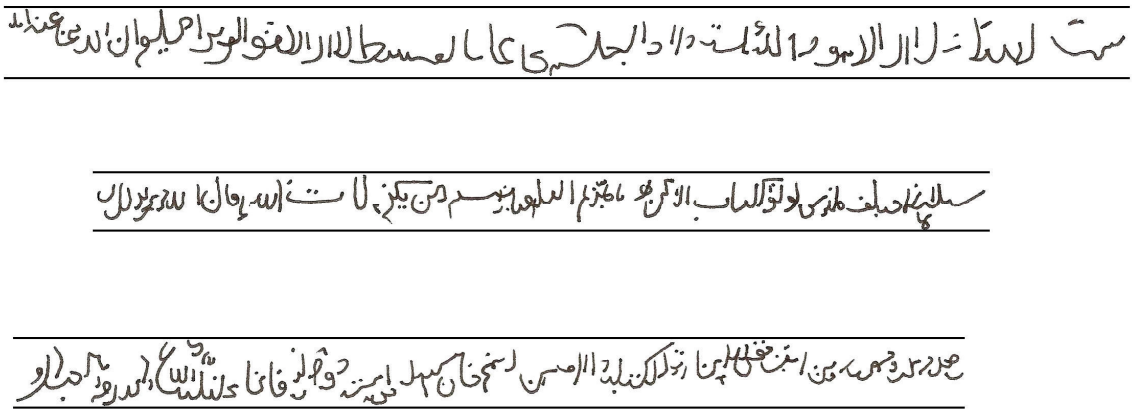

Çizim 50c: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin iç bordürü

Çizim 50d: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

Resim 61: 13/2031 Envanter numaralı halı seccade

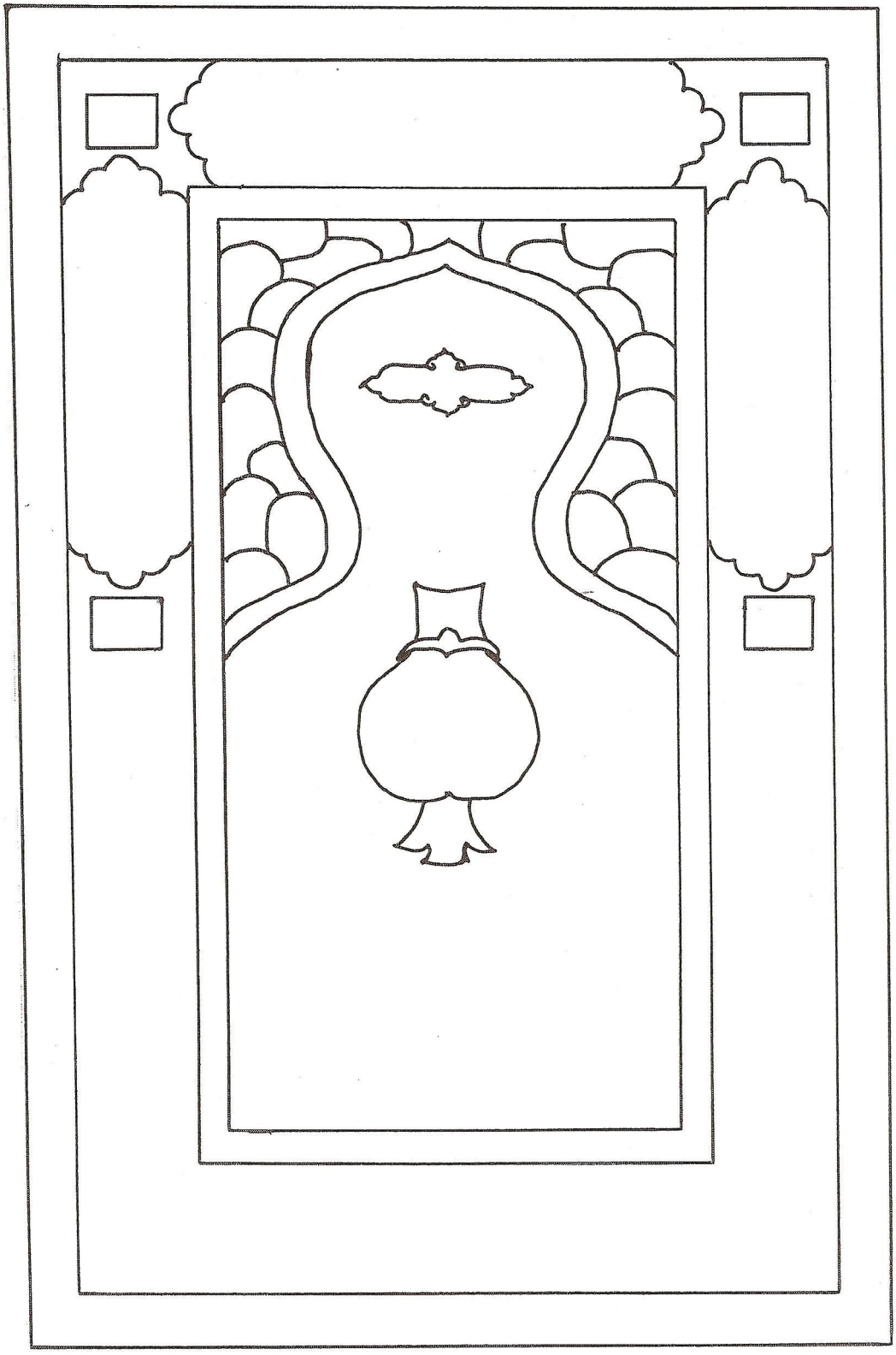

Çizim 51: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin şeması

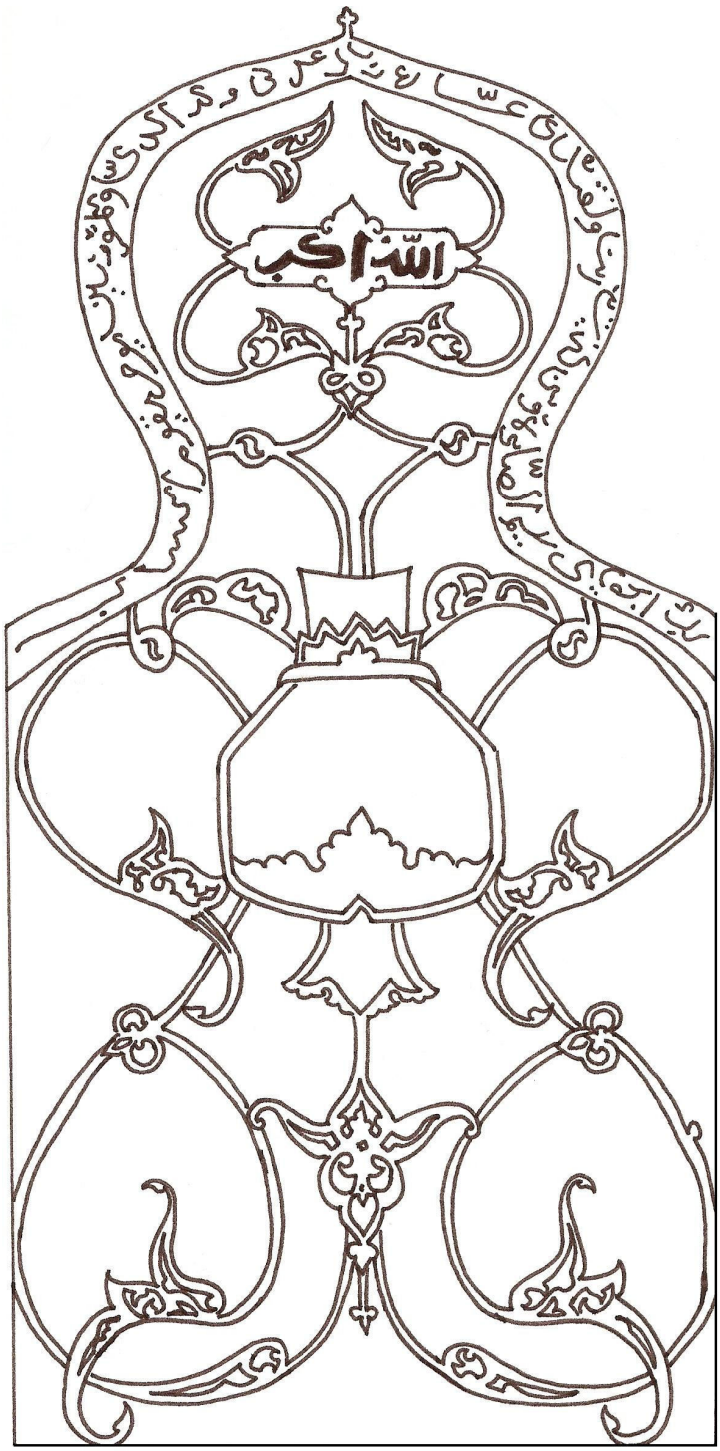

Çizim 51a: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin mihrabında “Allahu Ekber” Allah büyüktür yazmakta mihrabı çevreleyen bordürde ise İbrahim suresi 40 ve 41. ayetler yer alır .” Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle.” “Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü’ minleri mağfiret et.”

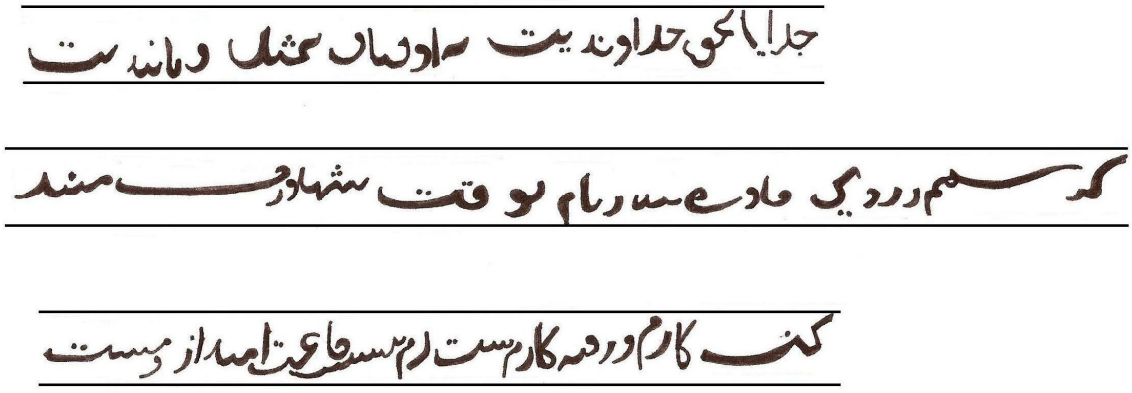

Çizim 51b: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin dış bordürü burada farsça yazı kullanılmıştır.

Çizim 51c: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe Ayet El -Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, lahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Resim 62: 19.yy Hereke seccadesi, Topkapı Sarayı Müzesi

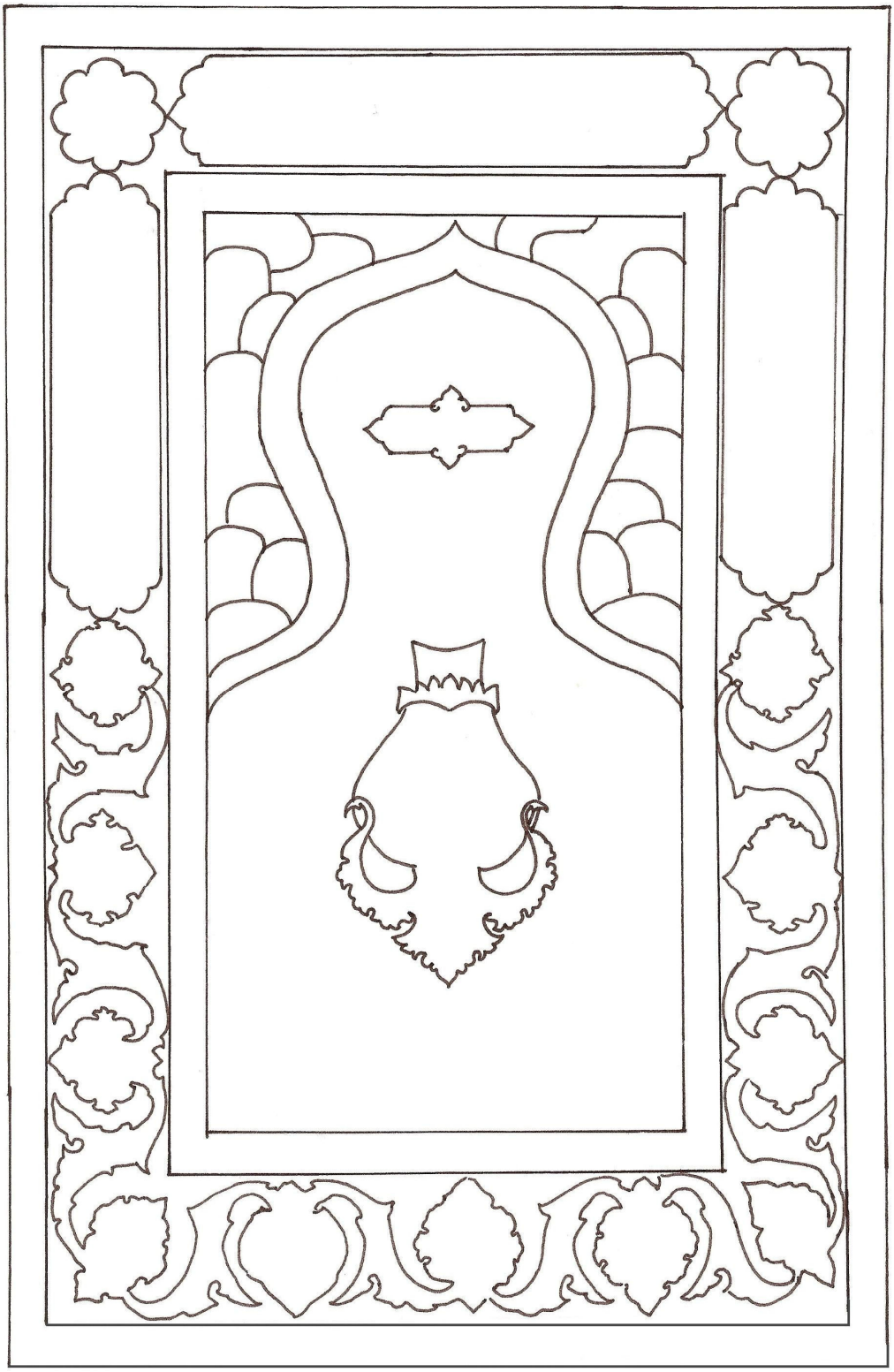

Çizim 52: 19.yy Hereke seccadesinin şeması

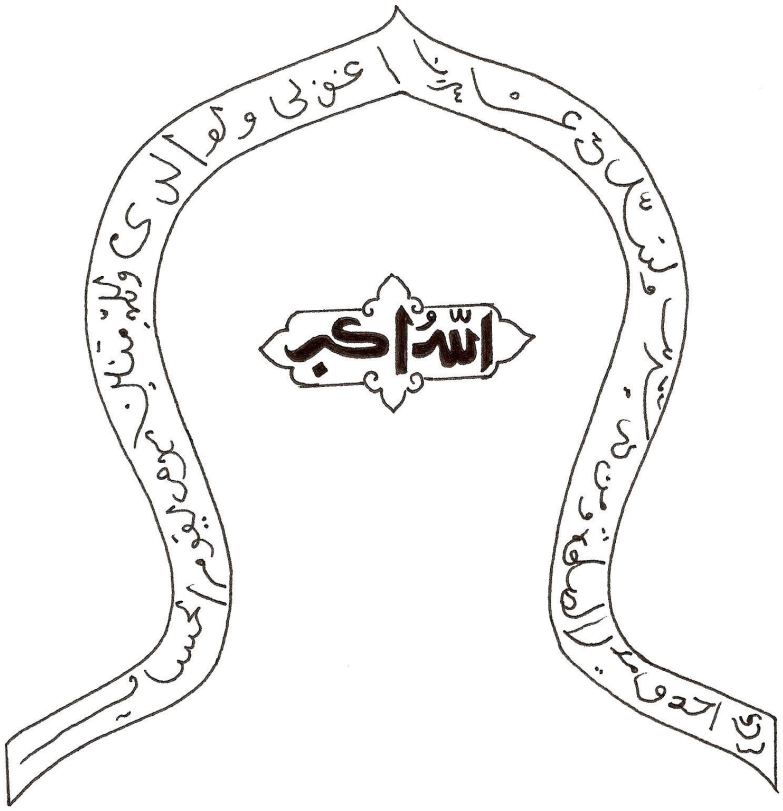

Çizim 52a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabında "Allahu Ekber" Allah büyüktür yazmakta mihrabı çevreleyen bordürde ise İbrahim suresi 40. ve 41. ayetler yer alır ." Ya Rab! Beni de, züriyetimi de namaza devam edenlerden kıl, Ey Rabbimiz! Dua ve ibadetimi kabul eyle." "Ey Rabbimiz! Hesap ayağa kalktığı gün, beni ana ve babamı ve bütün mü' minleri mağfiret et."Ayrıca mihrap köşeliklerinde Esma-ül Hünsadan seçmeler yer alır; "Ya Rahim,Ya Müheymin,Ya Gaffur, El Batın"

Çizim 52b: 19.yy. Hereke seccadenin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Resim 63: 13/2040 Envanter numaralı Hereke seccade

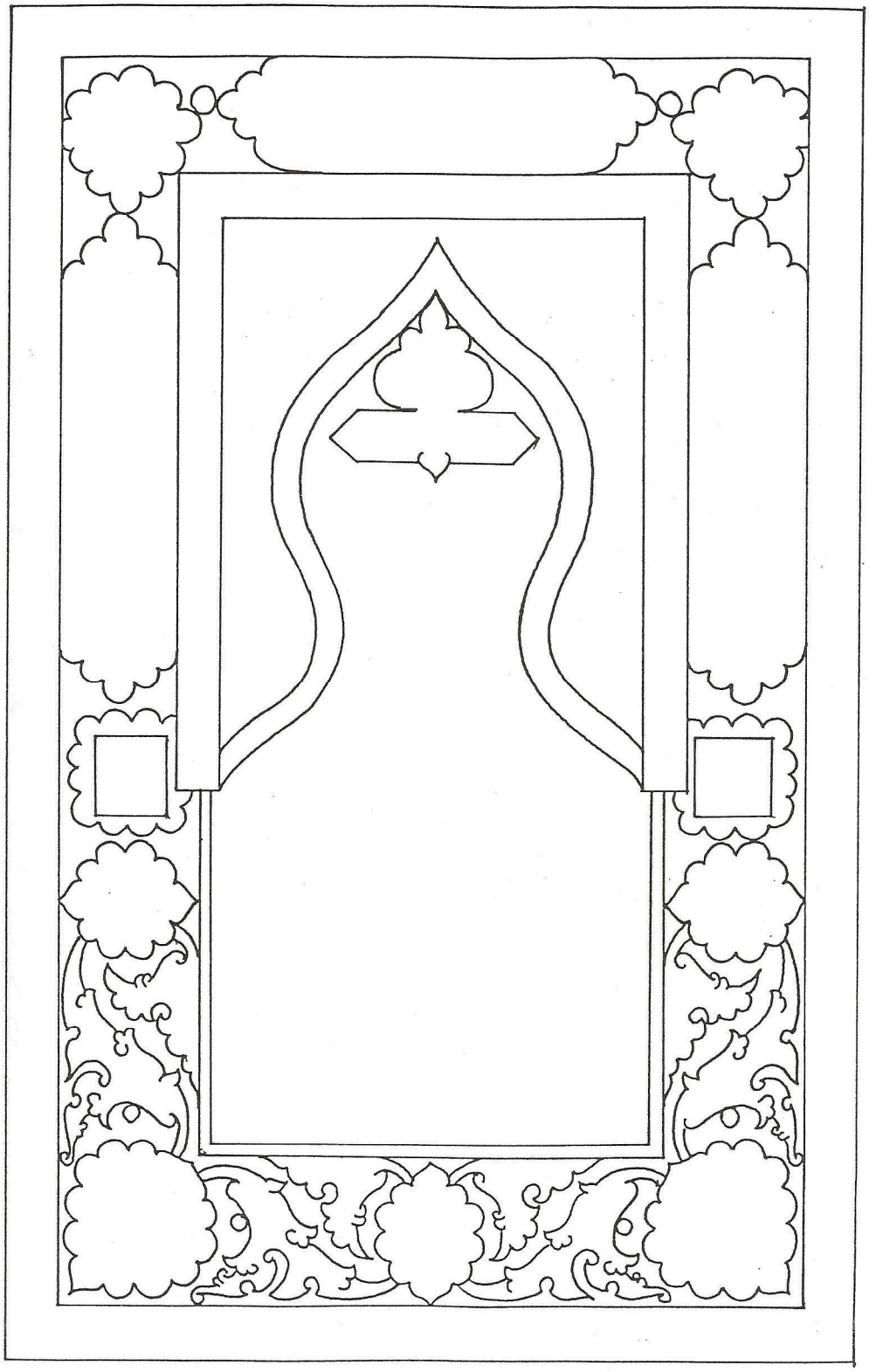

Çizim 53: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin şeması

Çizim 53a: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin mihrabında bulunan kartuşta "Allahu Ekber Kabiran" yani "Allah çok büyüktür" yazmaktadır. Ayrıca mihrap köşeliklerinde Esma-ül Hünsadan seçmeler yer alır.

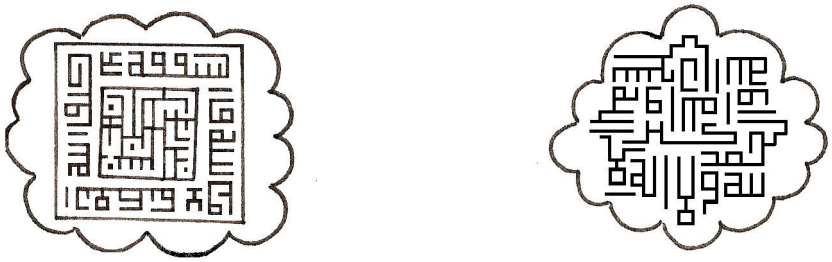

Çizim 53b: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe bulunan kûfi yazılı kartuşlar.

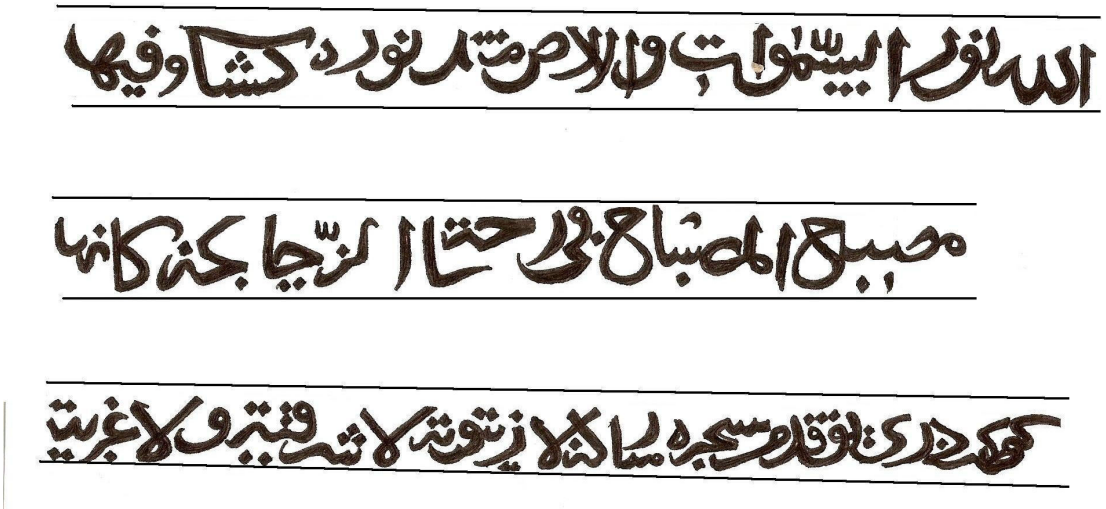

Çizim 53c: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin iç bordürü

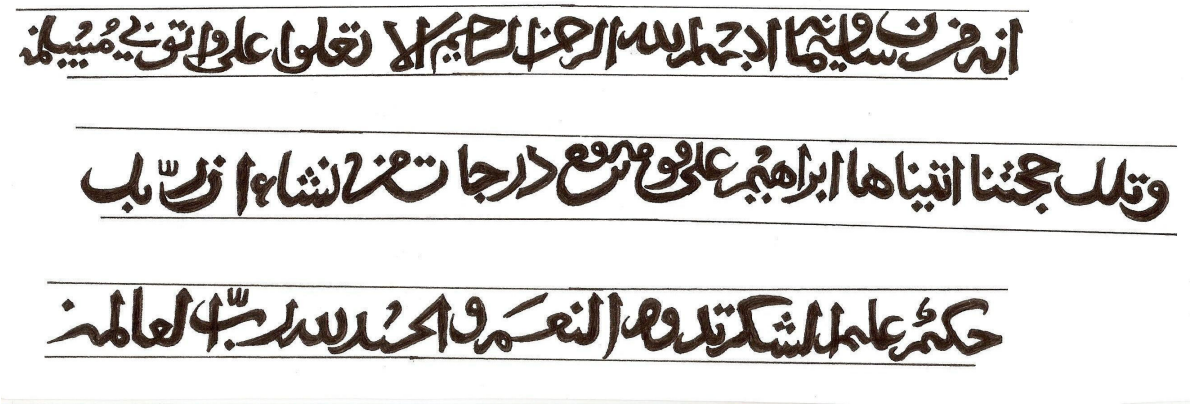

Çizim 53d: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin dış bordüründe En'am Suresi 83 ve 84. ayetler "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim huccet ve bürhanımızdır ki, İbrahime kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir." "biz İbrahime (oğul) İshak ile (İshakın oğlu)Yakubu hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuhun züriyetinden Davuda, Süleymana,Eyyuba, Yusufa, Musaya, Haruna da hidayet ve nübüvvet verdik.İşte biz Muhsinleri böyle mükafatlandırırız." yer alır.

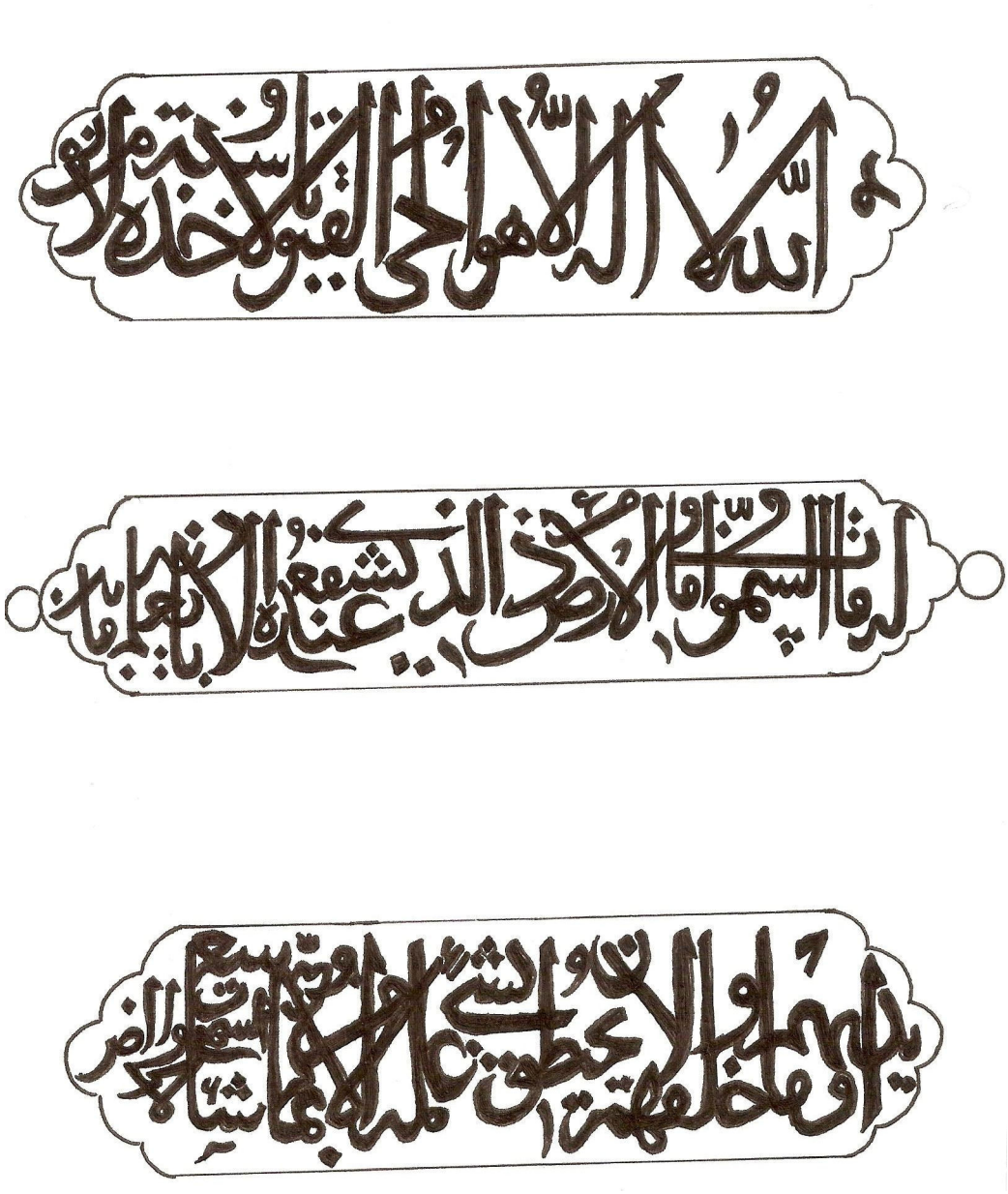

Çizim 53e: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe Ayet El-Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

Çizim 53f: 13/2040 Envanter numaralı seccadeden detay

Resim 64: 19.yy Hereke seccade

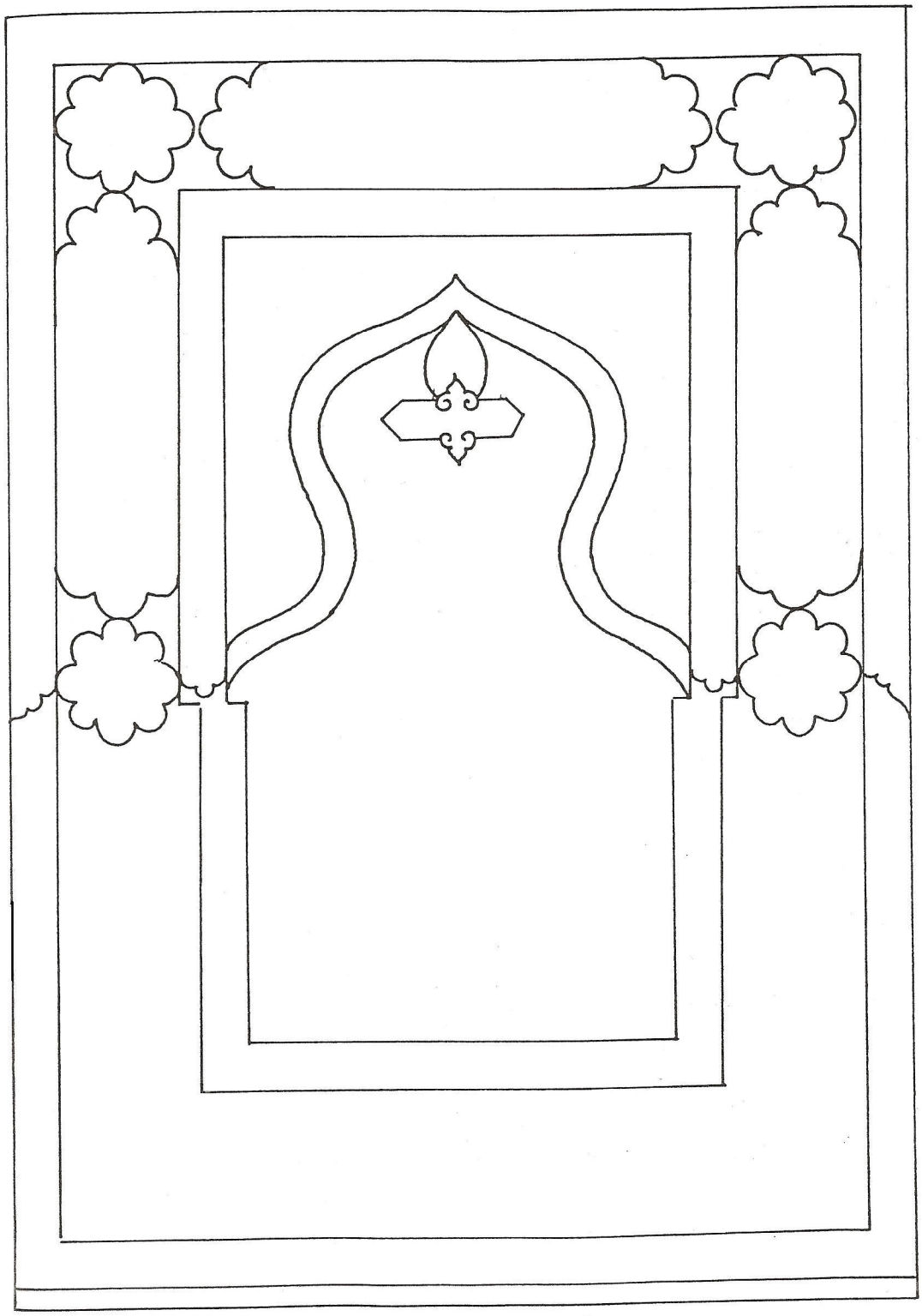

Çizim 54: 19.yy Hereke seccadenin şeması

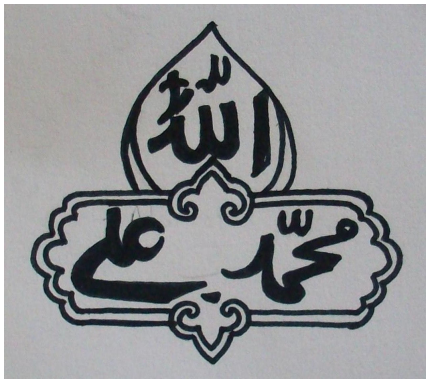

Çizim 54a:19.yy hereke seccadenin mihrabında bulunan sülüs yazılı kartuşta sülüs yazıyla Allah, Muhammed ve Ali yazmaktadır. İç kısımda ise Allahın 99 güzel isminden seçmeler vardır.

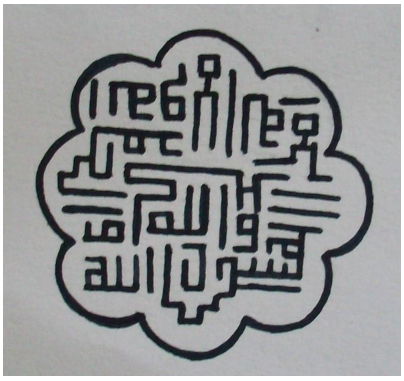

Çizim 54b: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan kûfi kartuş

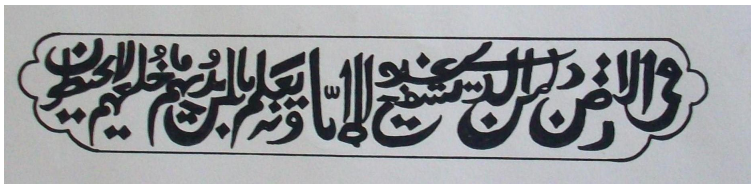

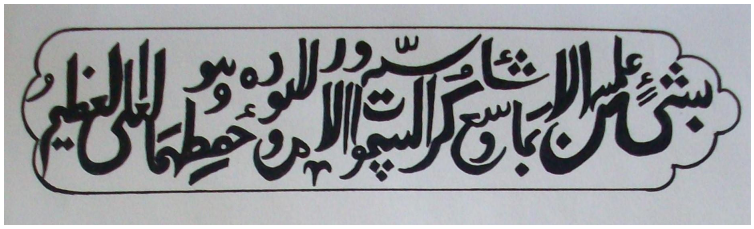

Çizim 54c: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe Ta'lik yazıyla Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Dış bordüründe ise Ta'lik yazıyla Bakara süresi 286. ayet yer alıyor "Allahu Teala kimseye takatinin üstünde bir şey teklif etmez. Herkesin kazandığı hayrın ecri ve yaptığı şerrin ıkabı nefsinedir. Ey Rabbimiz! Şayet unuttuk veya yanıldıysak bizi muahaze etme. Ey Rabbimiz ! Bize bizden önceki (ümmet) lere yüklediğin gibi, (üzerimize) ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize yükletme. Günahlarımızı afiv ve mağfiret et. Rahmetini ihsan eyle. Mevlamız sensin bizim. Kafirlere karşı bize yardım buyur, muzaffer kıl!"

Çizim 54d: 19.yy Hereke seccadeden detay

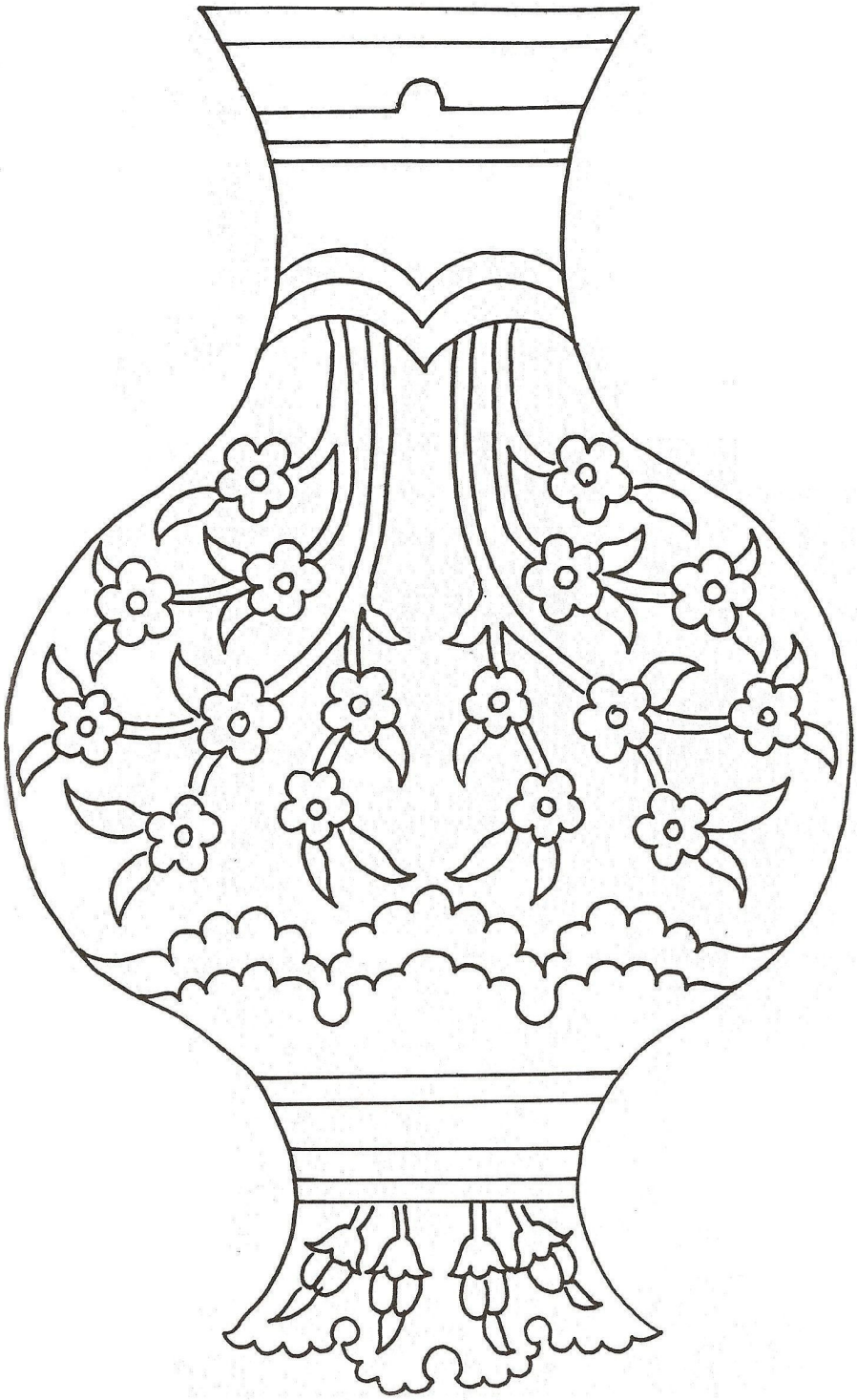

Çizim 54e: 19.yy Hereke seccadeden detay

Resim 65 19.yy Hereke seccade

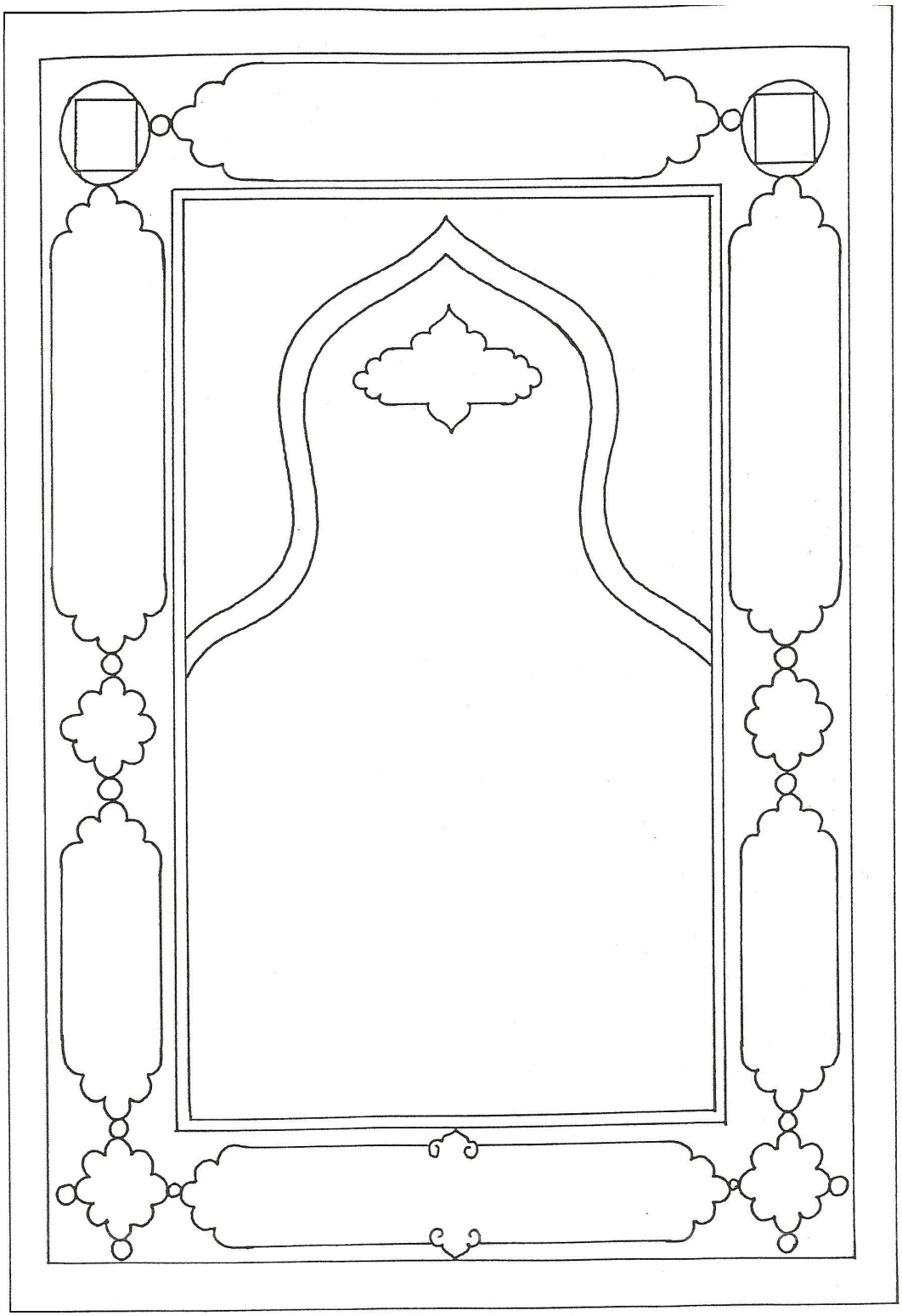

Çizim 55: 19.yy Hereke seccadesinin şeması

Çizim 55a: 19.yy Hereke seccadesinin mihrabında “Allahu Ekber Kebiran” yani “Allah çok büyüktür” yazılıdır. Mihrap köşelerinde ve mihrap bordüründe Allahın 99 isminden seçmeler yer almaktadır.

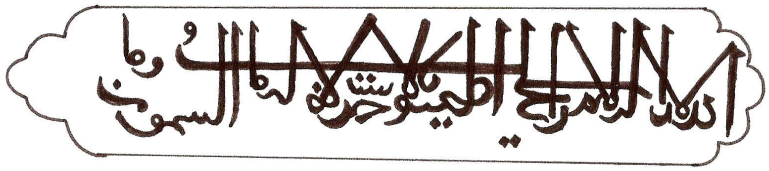

Çizim 55b: 19. yy Hereke seccadesinin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka,ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

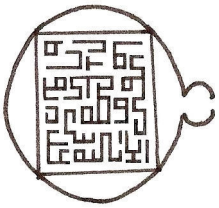

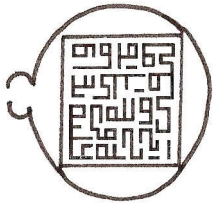

Çizim 55c: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan kûfi kartuşlar

Resim 66: 19.yy Hereke seccade

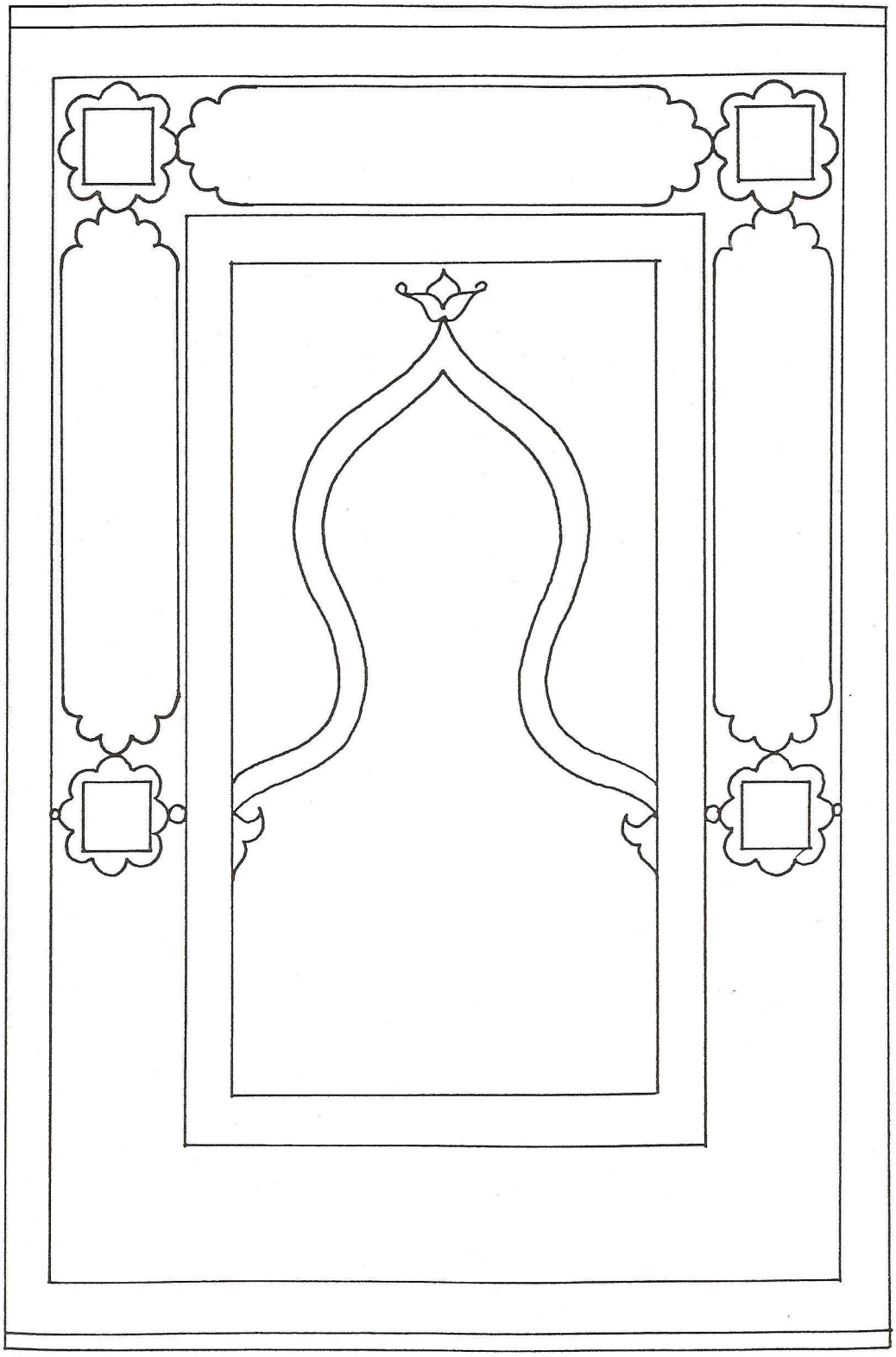

Çizim 56: 19.yy Hereke seccadenin şeması

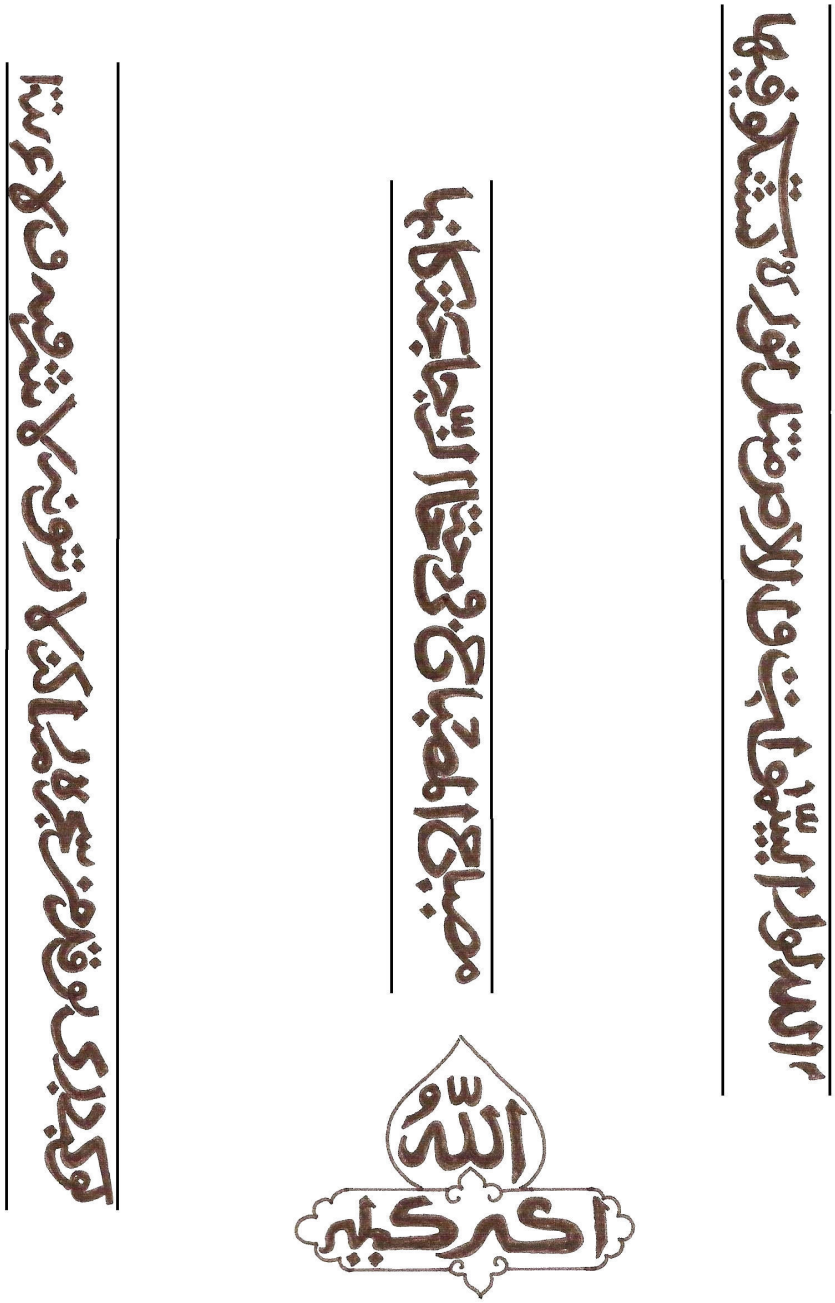

Çizim 56a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabında bulunan kartuşta “Allahu Ekber Kabiran” yani “Allah çok büyüktür” yazmaktadır. İç bordüründe de Nur Suresi 35. ayet “Allah Teala göklerin ve yerin nurudur. Onun nuru, içinde çırağ bulunan bir hücre gibidir. O çırağ billur bir kandil içindedir. Bu billur kandil sanki parıl parıl parıldayan bir yıldızdır.Ne güneşin tulu ve ne gurubettiği yerde bitmeyen mübarek bir ateşten, zeytin ağacından yakılır. Yağı, kendisine bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen ışık verecek gibidir. Nur üzerine nurdur. Allah Teala nuruna dilediğini hidayet eder. Ve insanlara misaller iradeyler. Allahü azimüşşan her şeye alimdir.”yer alır.

Çizim 56b: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) “Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O’dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O’nun dur, O’nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O’na asla ağır gelmez. O’ öyle ulu, öyle büyüktür.”yer alır.

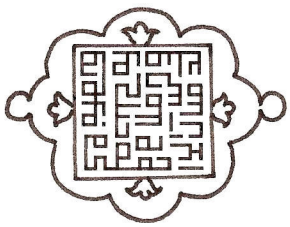

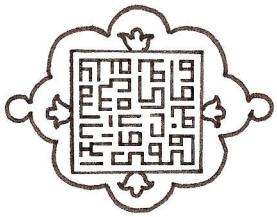

Çizim 56c: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan kûfi yazılı kartuşlar

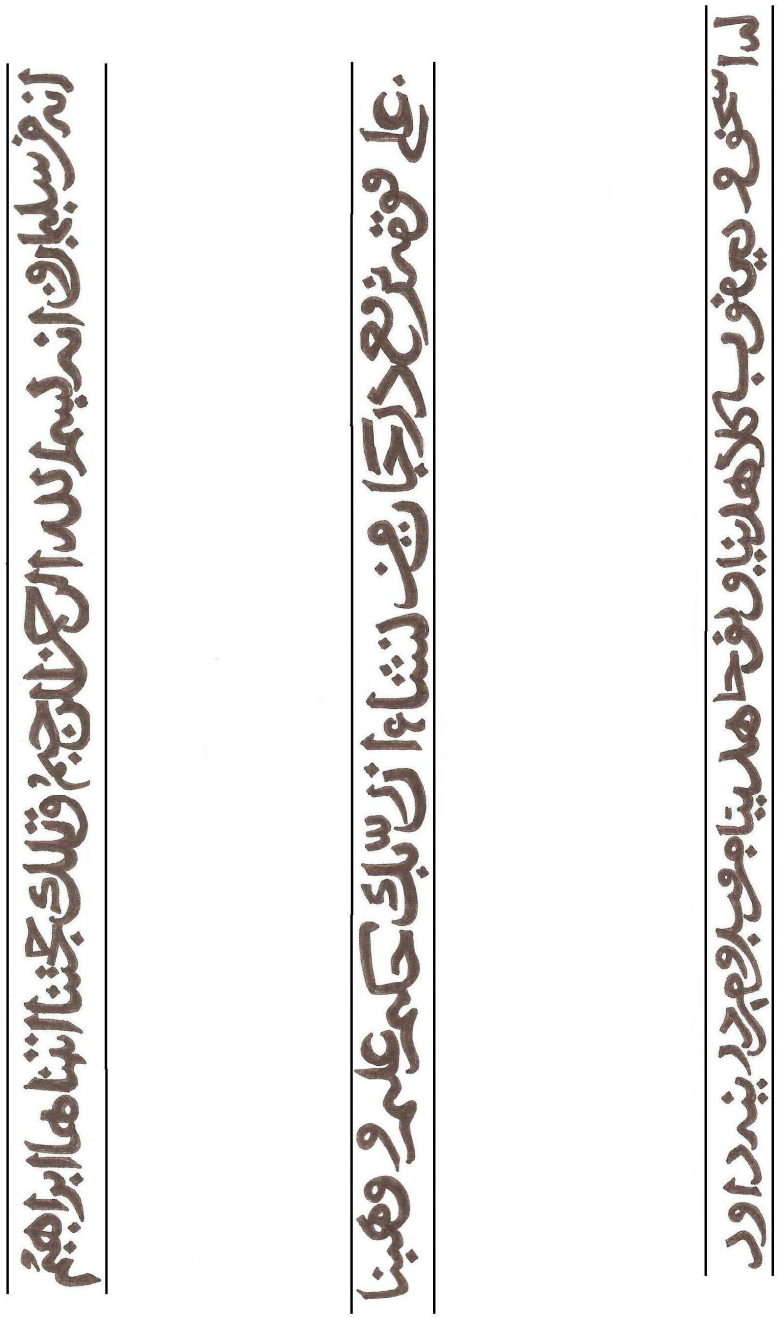

Çizim 56d: 19.yy Hereke seccadenin dış bordüründe En'am Suresi 83 ve 84. ayetler "(İşte İbrahim aleyhisselamın) bu (istidlalleri) bizim huccet ve bürhanımızdır ki, İbrahime kavmine karşı (ihticac için) verdik. Biz dilediğimizi (ilim ve hikmetle) derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbinin herkesin derecesini terfi ve tenzil etmekte hikmeti vardır. Ve istihkakını bilir." "biz İbrahime (oğul) İshak ile (İshakın oğlu)Yakubu hibe ettik. Ve her birine hidayet (ve nübüvvet) vermiştik. Nuhun züriyetinden Davuda, Süleymana,Eyyuba, Yusufa, Musaya, Haruna da hidayet ve nübüvvet verdik.İşte biz Muhsinleri böyle mükafatlandırırız." yer alır.

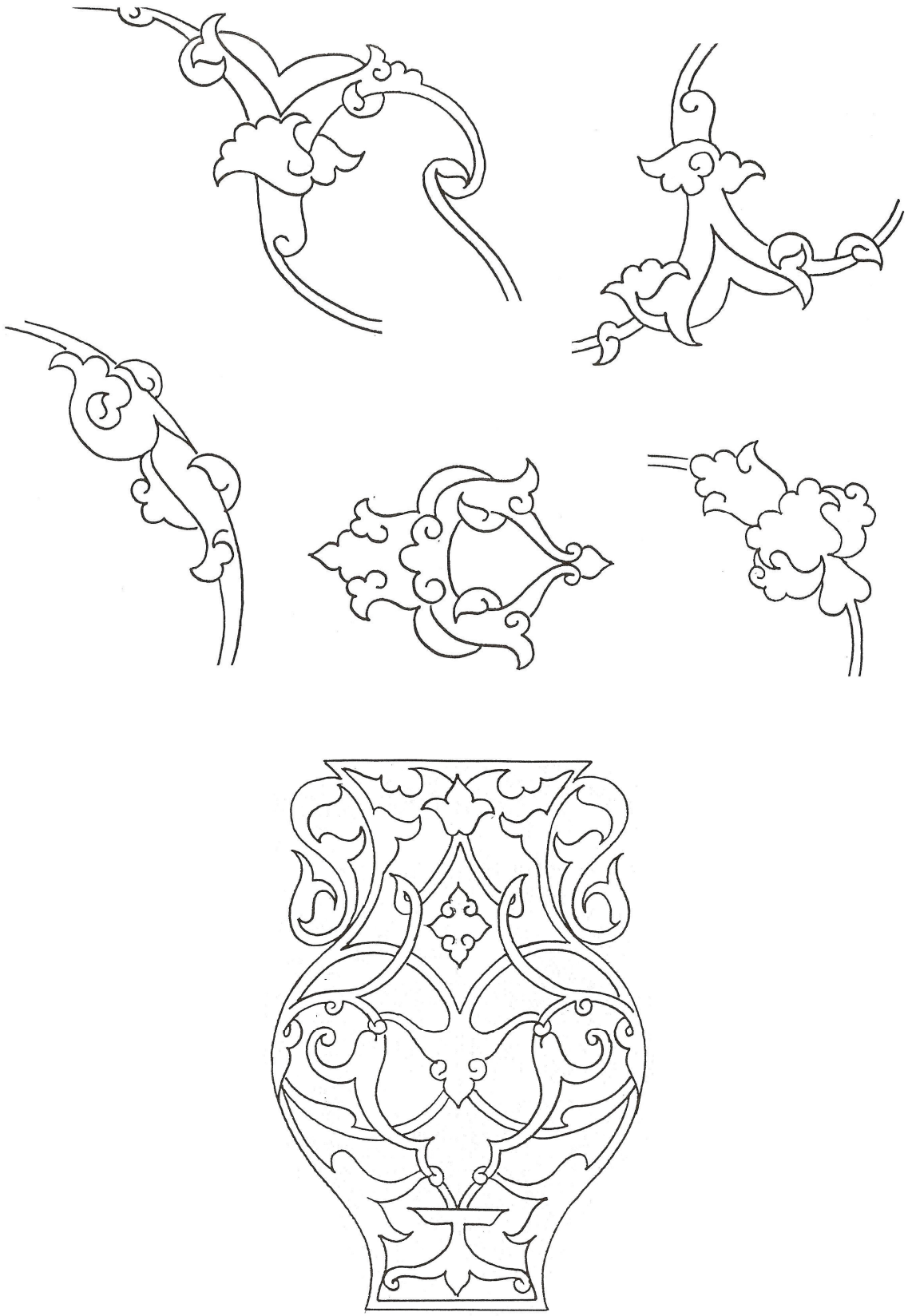

Çizim 56e: 19.yy Hereke seccadeden detay

Resim 67: 20. yy Hereke halı seccade

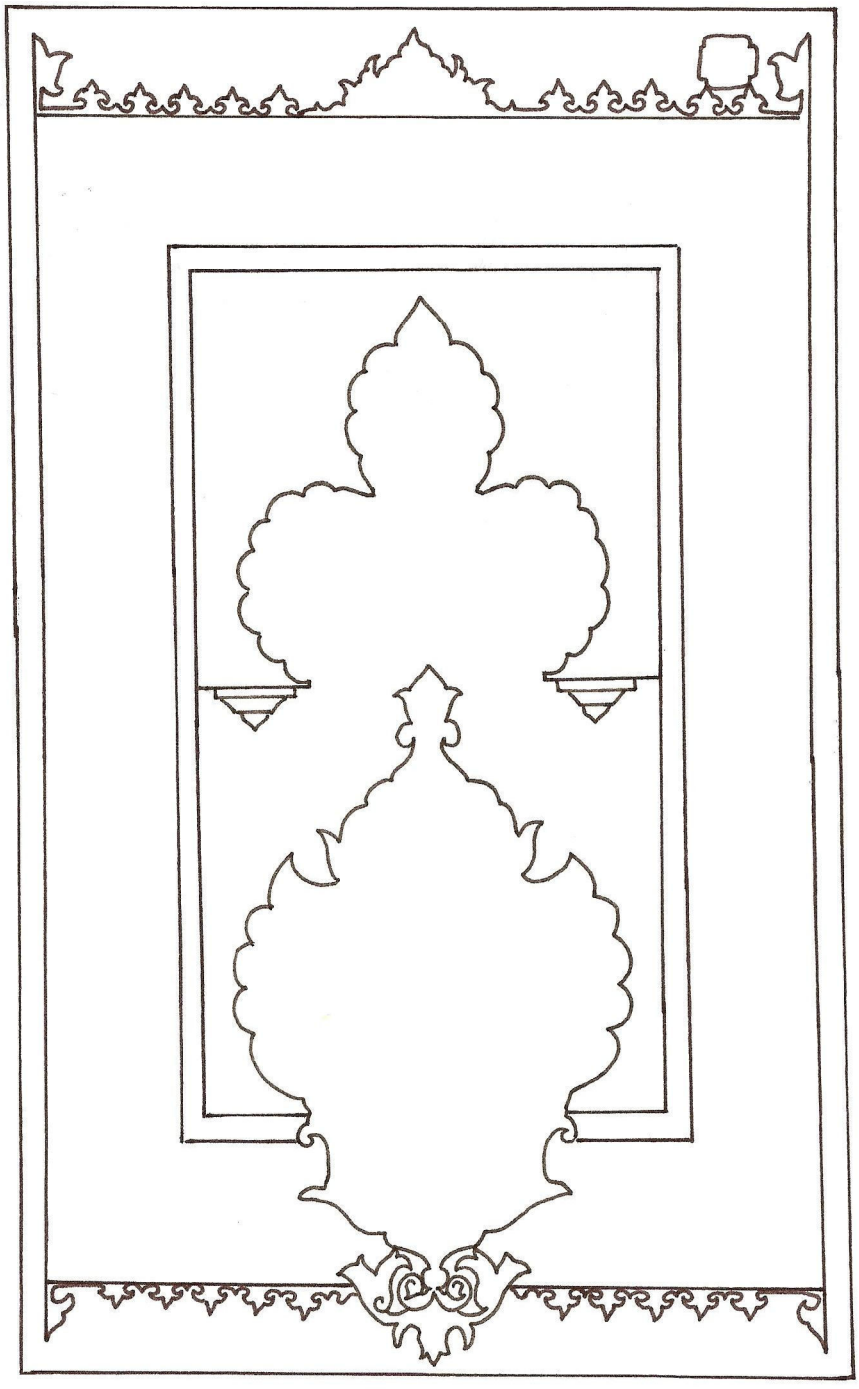

Çizim 57: 20.yy Hereke halı seccadenin şeması

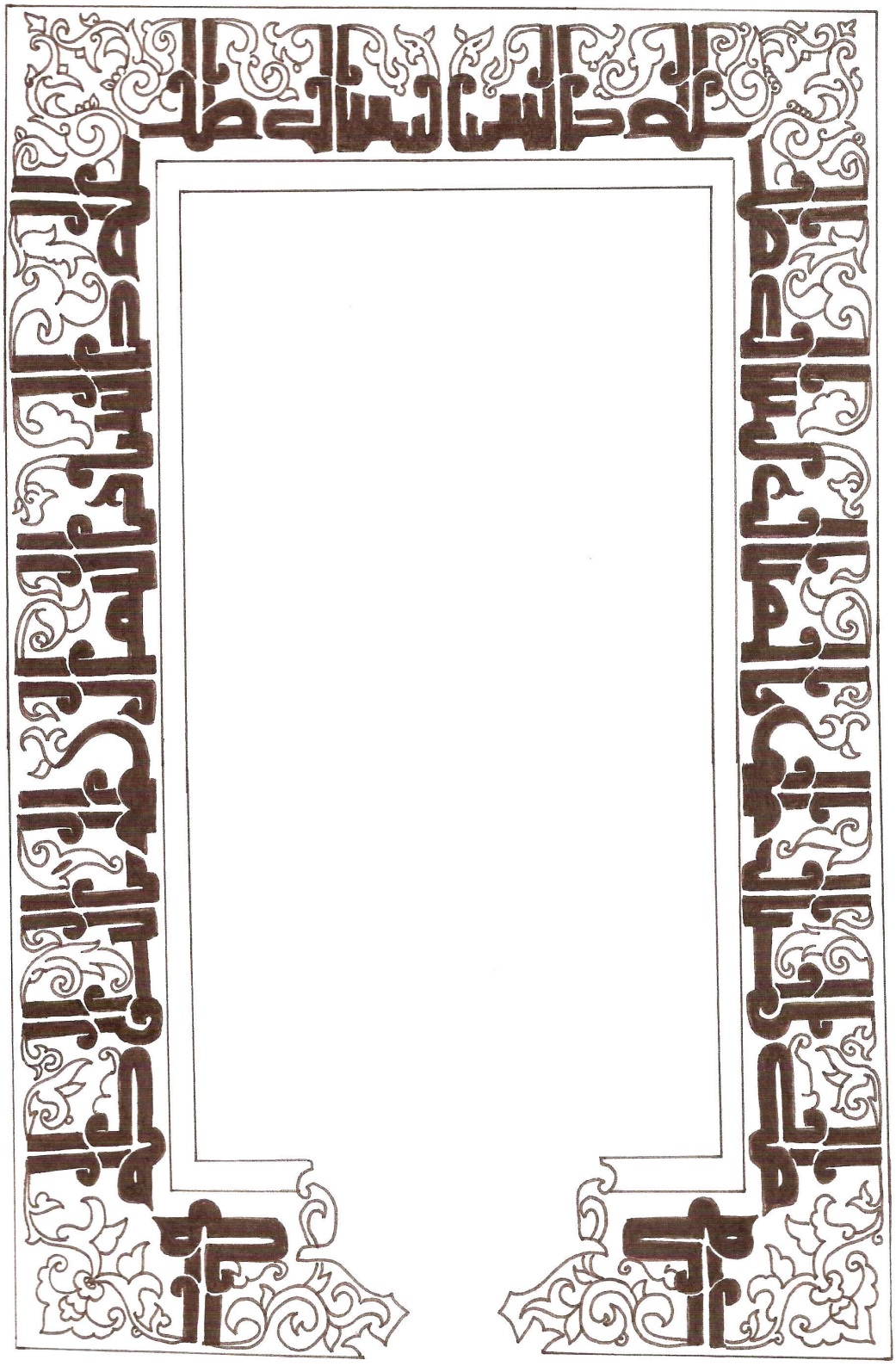

Çizim 57a: 20.yy Hereke seccadenin kûfi yazılı ana bordürü

Resim 68: 20.yy Kumkapı halı seccade

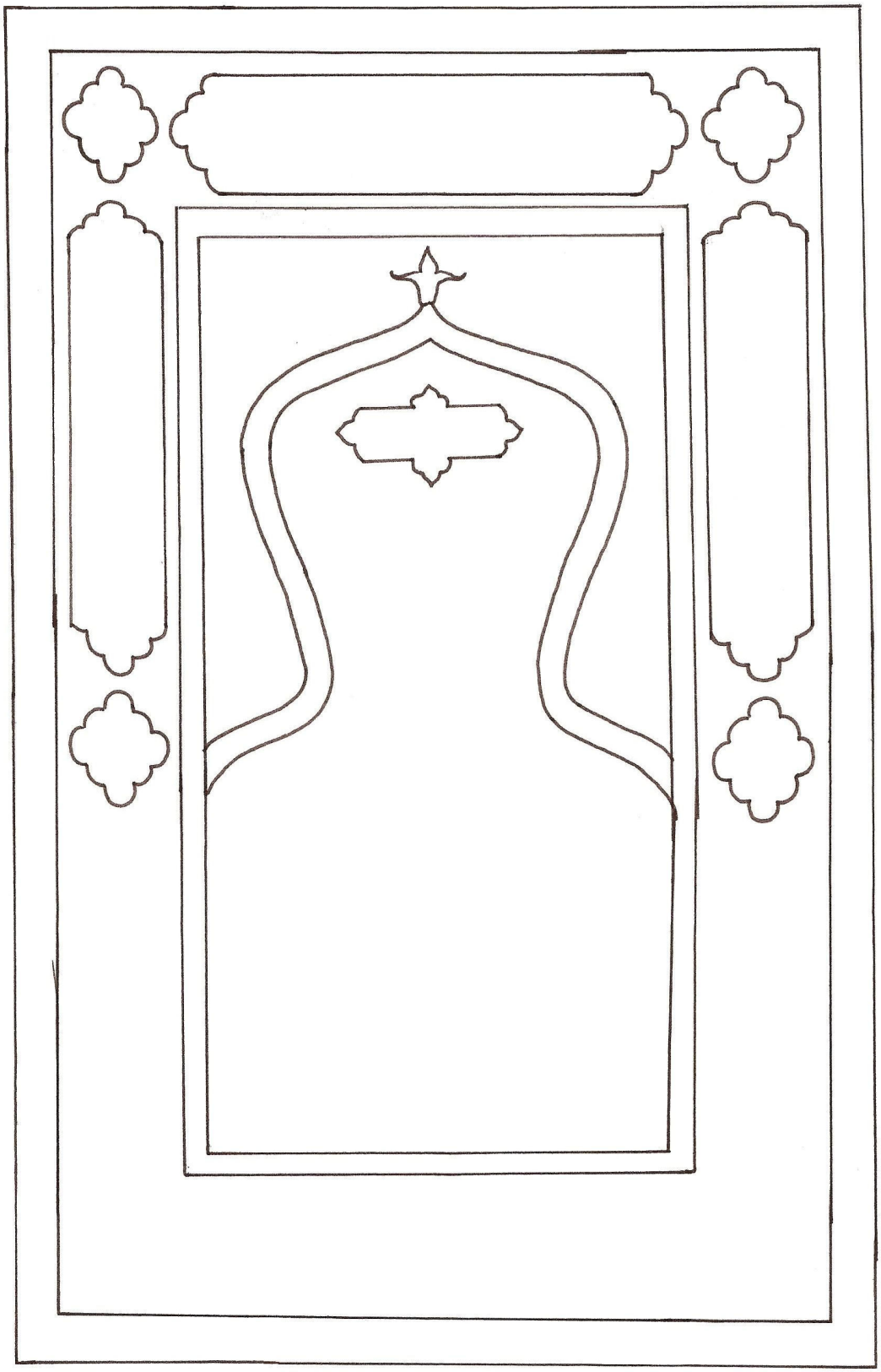

Çizim 58: 20.yy Kumkapı seccadenin şeması

Resim 69: 1920 Kayseri saf seccade

Resim 70: Konya halı seccade, seccadenin ayak kısmında farsça yazı bulunmaktadır.

YAKIN DÖNEM YAZILI HALILAR

Resim 71: Yazılı halı, orta kısım da nesih yazıyla Fatiha suresi yer almaktadır.
Baş kısımda da Fatiha suresi olduğu belirtilmiştir.

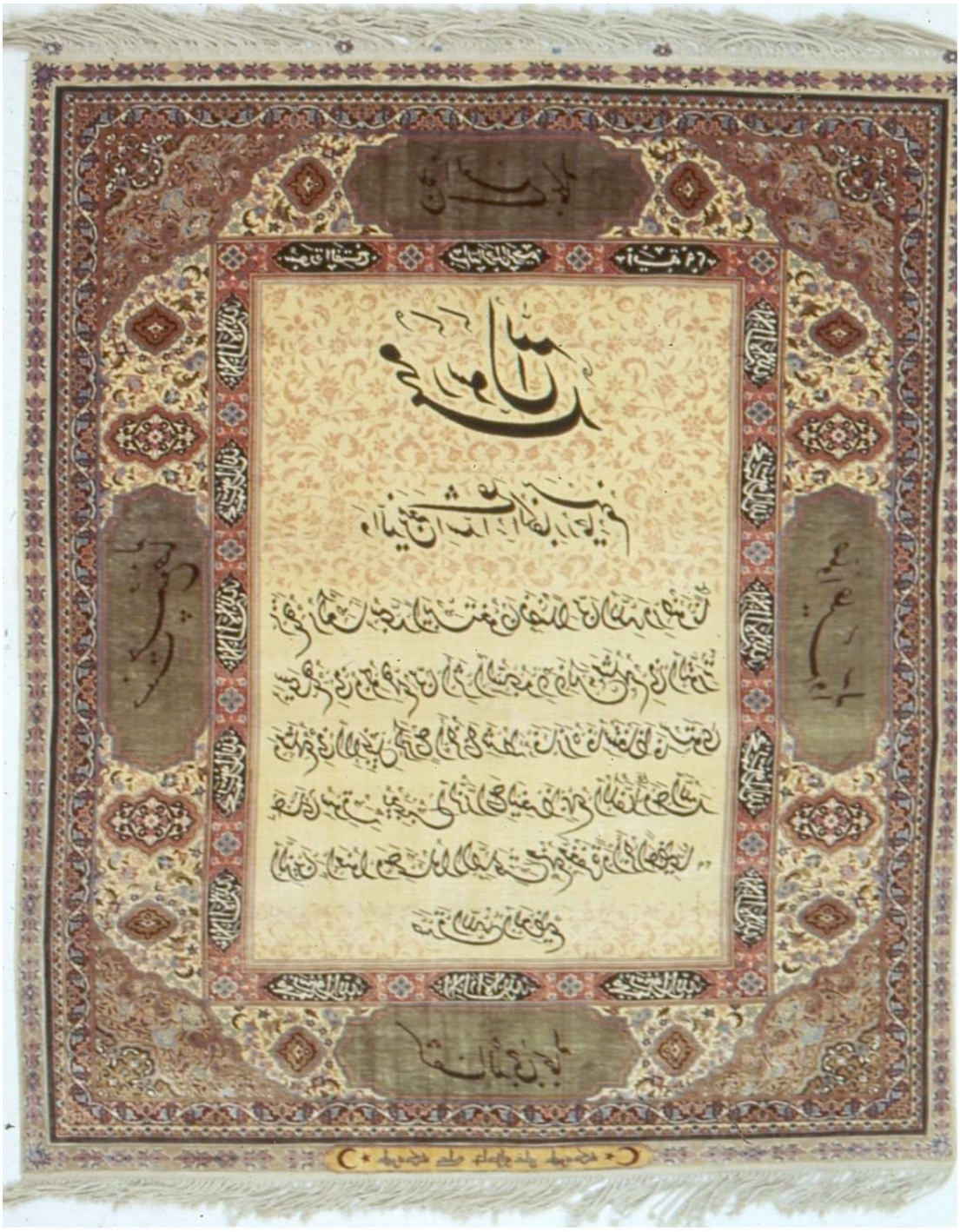

Resim 72: Yazılı halı, orta kısımda Divani yazı ile Fetih suresi 29. ayet yer alır, Ana bordürdeki kartuşlarda ise "Olgunluğuyla yüceliğe ulaştı, Cemaliyle karanlığı aydınlattı, Bütün hasletleri güzeldir, Ona ve ailesine salat ve selam gönderin" dörtlüğü yer alır. Bu halıda bulunan yazılar ters olarak dokunmuştur.

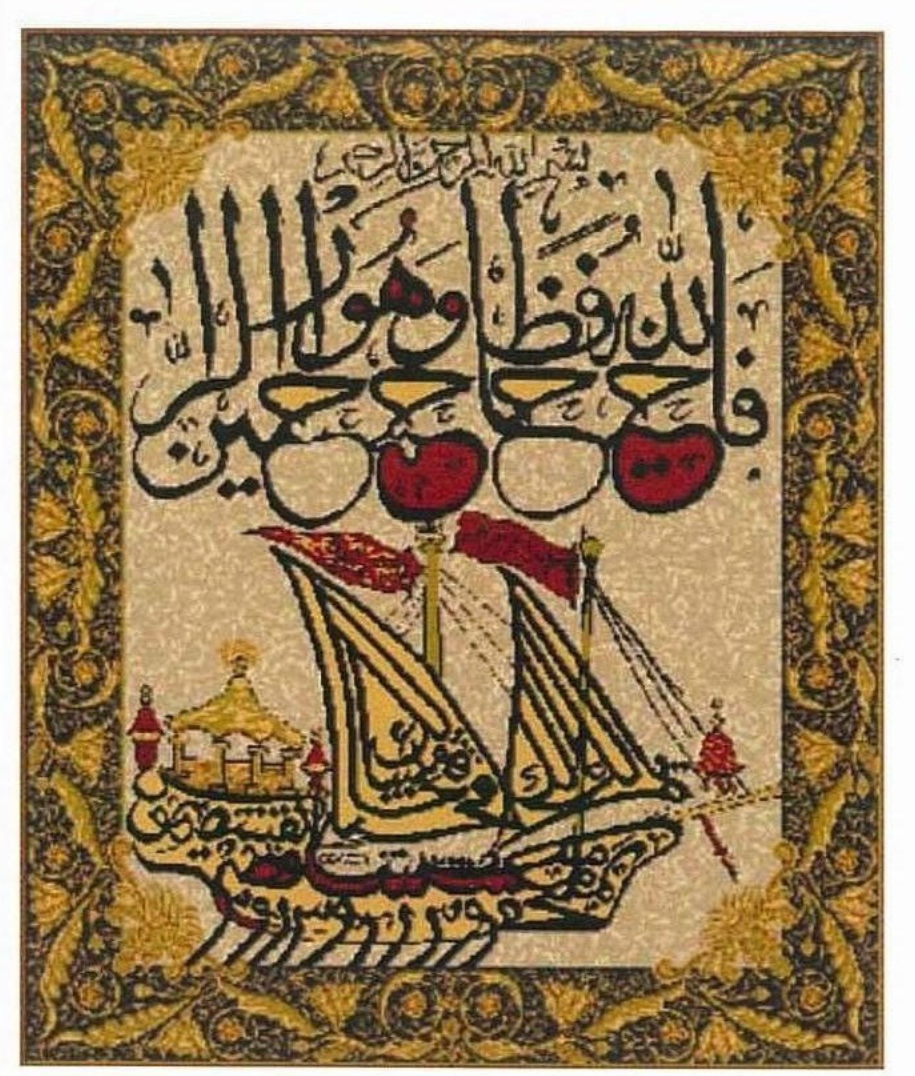

Resim 73: Ashab-ı Kehf Gemisi, Yedi Uyuyanları konu alan yazılı ipek halı, Bu halıda geminin gövdesinde yedi uyanların isimleri, "Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şazenuş, Kefeştatayuş" yer alırken yelkenlerde Fetih suresinin ilk ayeti "Sana açık, kesin bir başarı verdik" ve 'ya malikel mülk " Ey mülkün sahibi"yazılıdır. Yelkenlide dalgalanan küçük bayraklarda ise genellikle Kelme-i Tevhid, Maşallah yada Ya Allah yazmaktadır.,,
Çınar Halı arşivi.

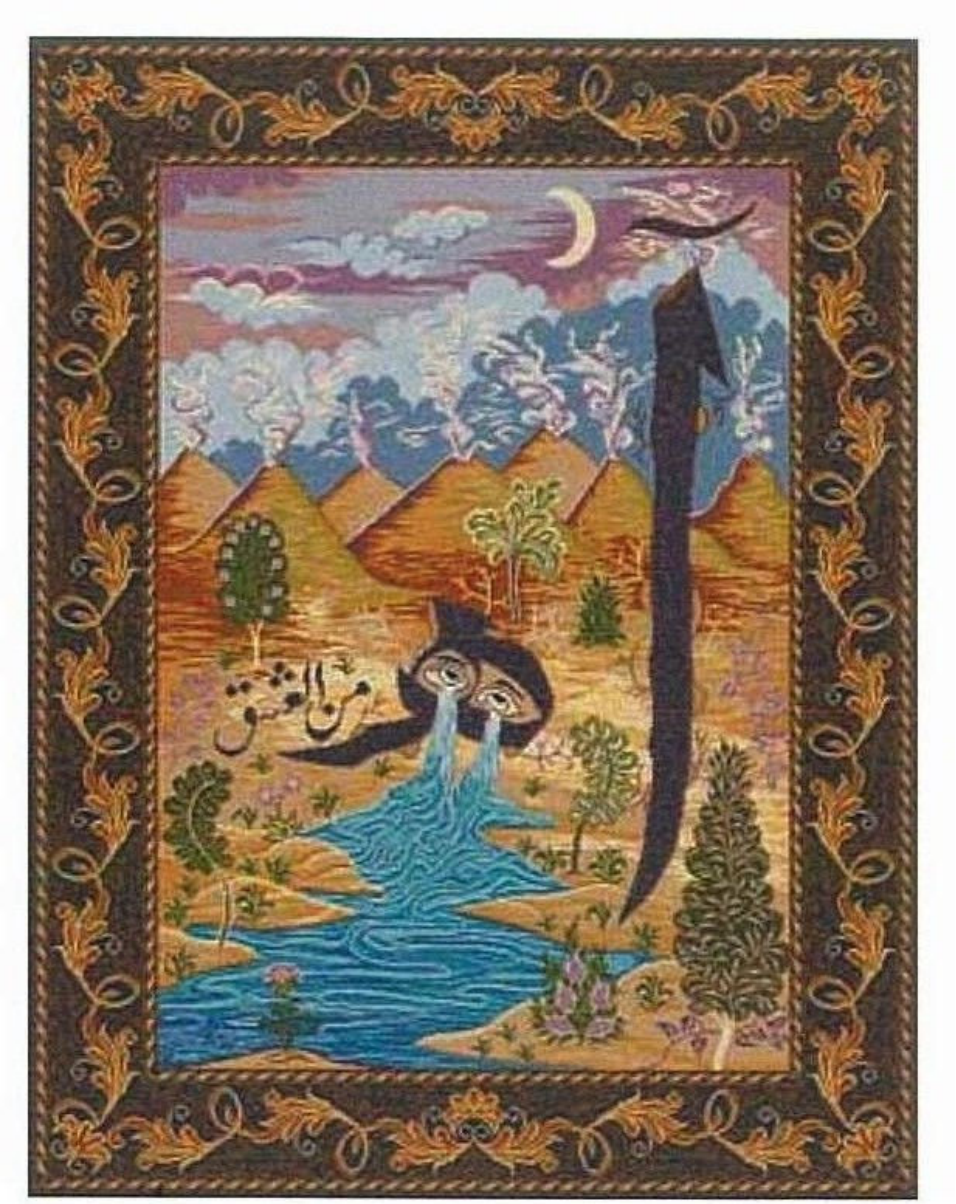

Resim 74: Ah Min-el Aşk yazlı ipek halı, Çınar Halı arşivi

Resim 75: On Emiri ve Davut'un Yıldızını konu alan ipek halı,
burada on emirim simgeleri dikey olarak verilmiştir, Çınar Halı Arşivi

Resim 76: Nesih tarzda yazlı ipek halı, halıda üst kısımda“ Cebrail Resulullah Hazretine geldi, Dedi; Ya Habibi, Ya Muhammet! Allah Teala sana selam kılır, ve senin kadrini, izzetini, kurgunu yer ehline ve gök ehline bildirdi, dedi. Ondan sonra Resul Aleyhüsellem dedi; Ya Ehiy Cebrail! Allah Teala benim kadrimi, menzilimi,kurgumu bu mahlukata….” yazısı yer alır., Şirinoğlu Halıcılık

Resim 77: Yazılı halı seccade

Resim 78: Yazılı ipek seccade, Çınar Halı Arşivi

Resim 79: Yazılı ipek halının şeması ve yazıları,(Resim 75), Çınar Halı Arşivi

Resim 80: Yazılı ipek seccade, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 80a: Yazılı ipek seccadenin detayı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 81: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 81a: Yazılı ipek halının detayı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 82: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 83: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 84: Yazılı ipek halı,

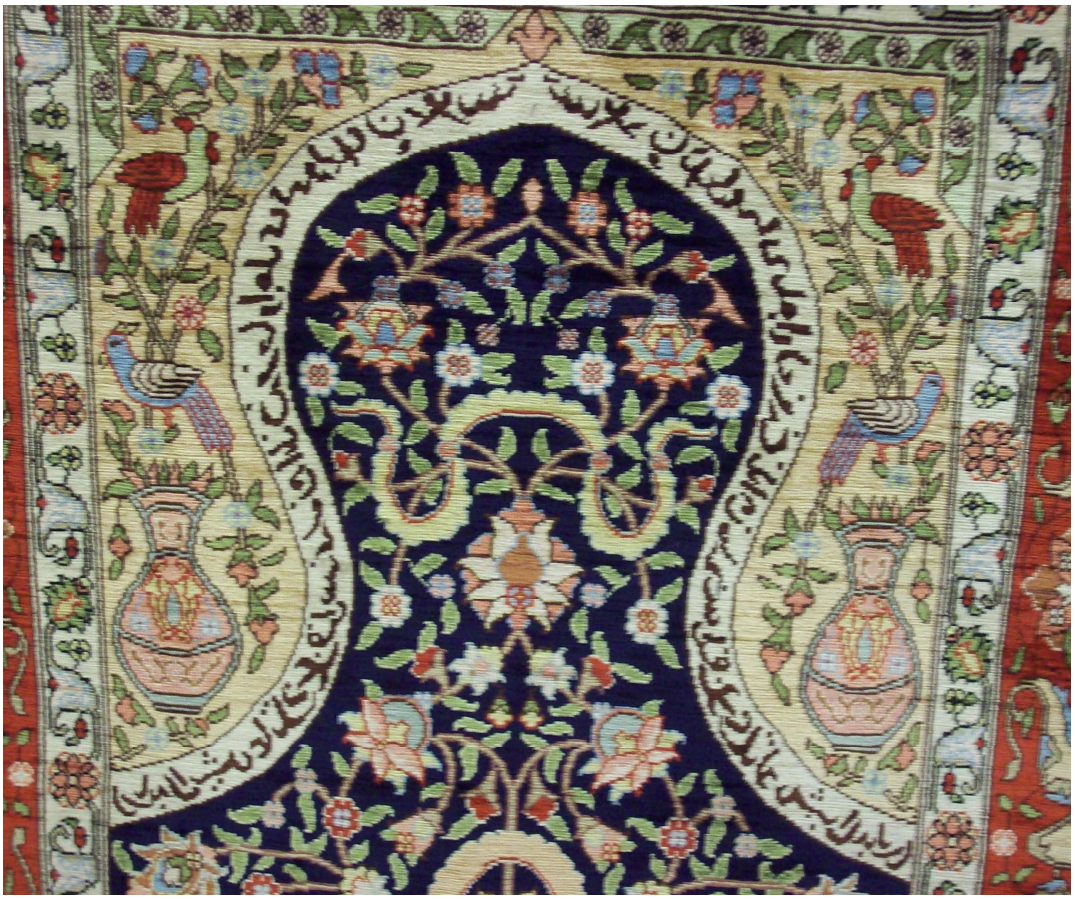

Resim 84a: Yazılı ipek halının detayı

Resim 85: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 86: Yazılı ipek halı,

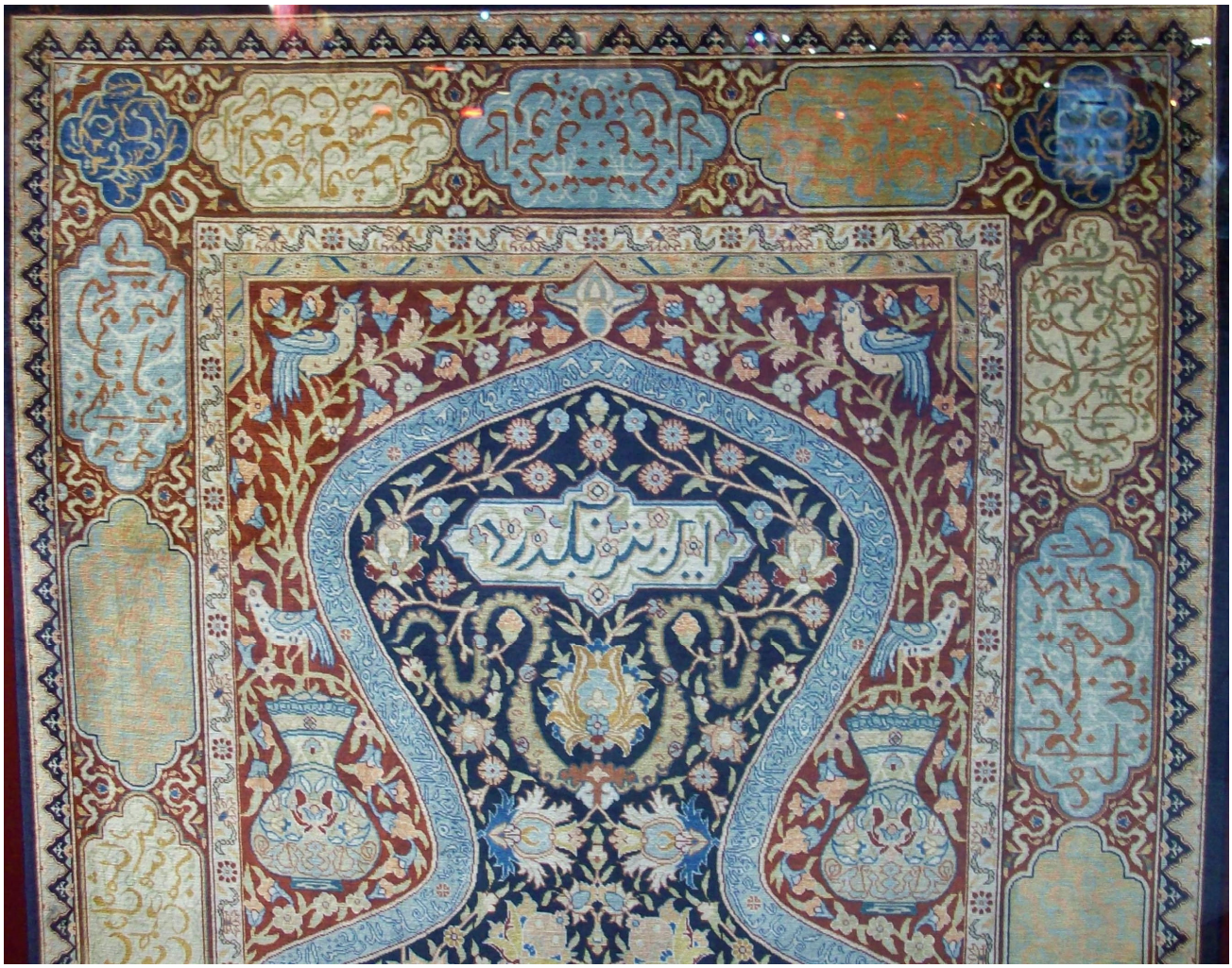

Resim 86a: Yazılı ipek halının detayı

Resim 87: Yazılı ipek halı, Orıent halıcılık

Resim 88: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 88a: Yazılı ipek halının detayı, Şirinoğlu Halıcılık

Resim 89: Yazılı ipek halı, Mihrabındaki kartuşta Maşallah yazmaktadır.

Resim 90: Yazılı Hereke halı, mihrap içinde Muhammed yazmaktadır,
Bordürde kullanılan yazılar terstir.

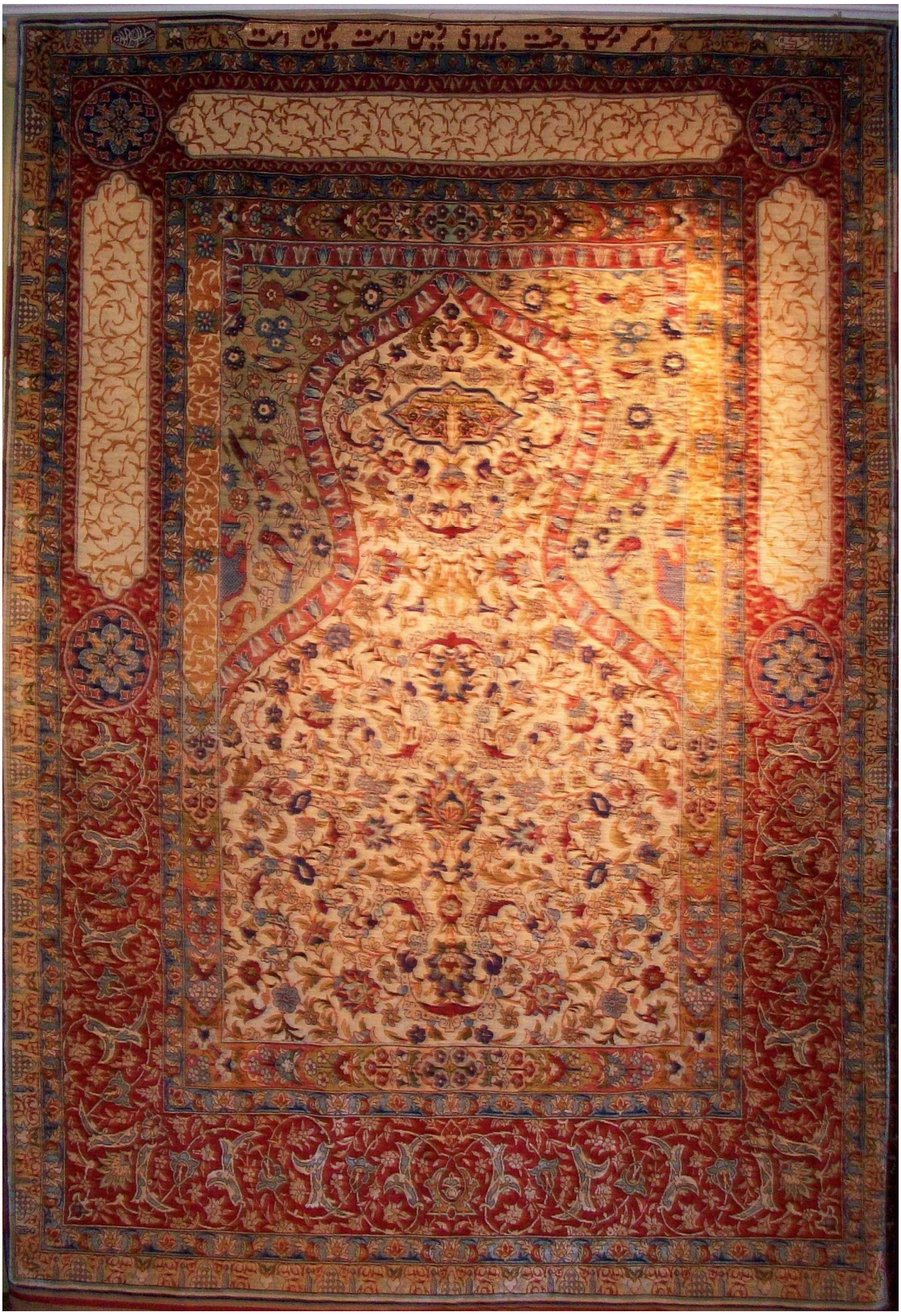

Resim 91: Yazılı ipek halı, Halının en üst kısmında Ta'lik Yazıyla
"Eğer yeryüzünde cennet halısı varsa işte bu odur." yazmaktadır.

Resim 91a: Yazılı ipek halının detayı

Resim 92: Yazılı ipek halı, Halının en üst kısmında Ta'lik Yazıyla "Eğer yeryüzünde cennet halısı varsa işte bu odur." yazmaktadır.

Resim 93: yazılı ipek halı, halının orta kısmında divanı tarzda Esma-ül Hüsna yer almaktadır. Alt ve üst kısımlarda ise sülüs yazı kullanılmıştır. En alt kısımda Enbiya suresi 107. ayet "Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."yer alır., Şirinoğlu Halıcılık

Resim 94: yazılı ipek halı, halının orta kısmında divanı tarzda Esma-ül Hüsna yer almaktadır. Alt ve üst kısımlarda ise sülüs yazı kullanılmıştır. En alt kısımda Enbiya suresi 107. ayet "Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."yer alır. Şirinoğlu Halıcılık

Resim 95: Yazılı ipek halı, sülüs yazı ile orta kısımda “ Bismillahirrahmanirrahim” yazmaktadır. Köşelerde ise “Allah” yazmaktadır dörtkez.

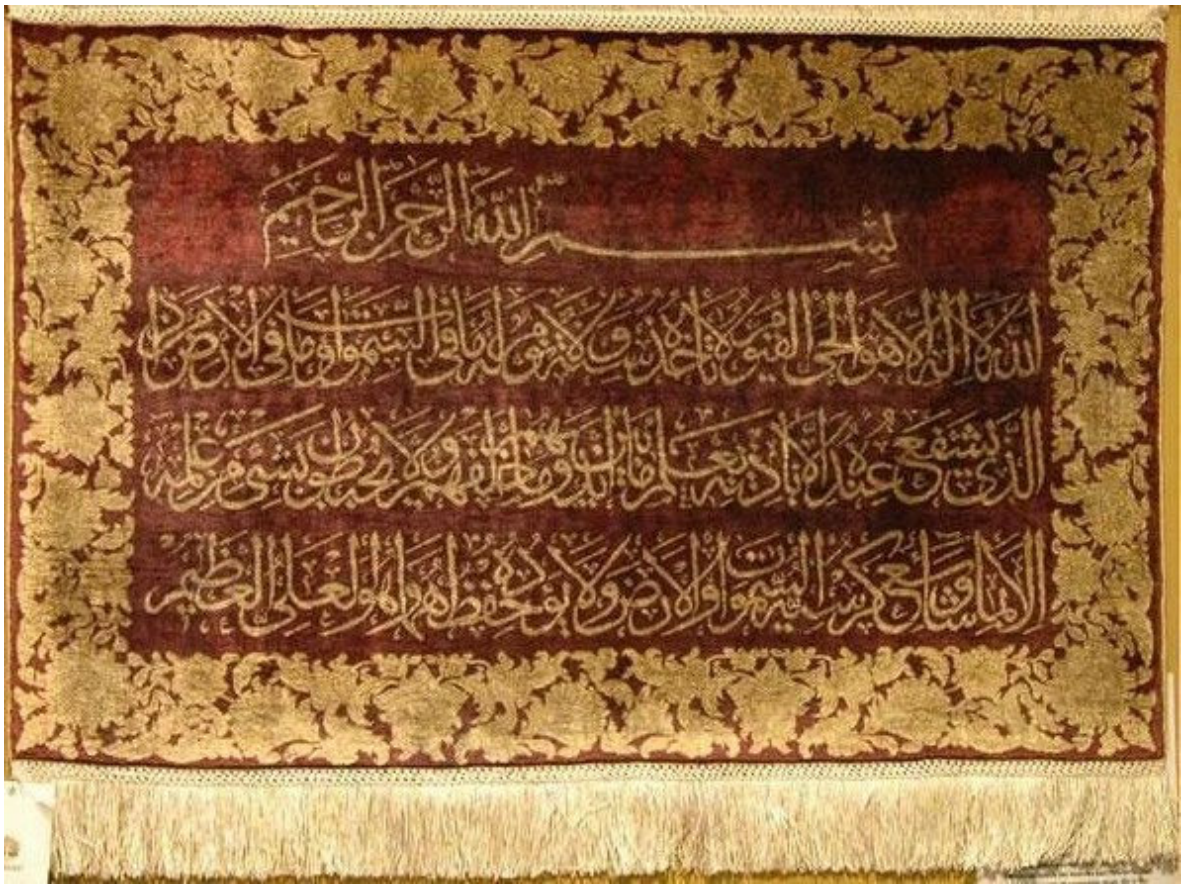

Resim 96: Yazılı ipek halı, Çınar Halı Arşivi

Resim 97: Yazılı ipek halı, halının üst kısmında bulunan tuğra sülüs karakterlidir, Orta ve bordürde kullanılan yazılar kûfi tarzdadır. Orta kısımda Ayetel Kürsi (Bakara suresi 255. ayet) "Allah ki, ondan gayri ilah yoktur. hayy olan, kayyum olan O'dur. Ne uyuklar ne uyur. Göklerde yerde ne varsa hepsi O'nun dur, O'nun mülküdür. İzni olmaksızın yanında kim şefaat edebilir? Mahluklarının önlerinde ve arkalarındakini (her şeyini) bilir. Onlarsa dilediği kadarından başka, ilahi ilminden hiçbir şey kavrayamaz. Kürsüsü, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Ve bunların nigehbanlığı O'na asla ağır gelmez. O' öyle ulu, öyle büyüktür."yer alır.

Resim 98: Yazılı ipek halı, Orta kısımda Celi Ta'lik tarzda yazılmış Nas Suresi "De ki: İnsanların kalplerine vesvese sokan,(insan Allah'ı andığında) pusuya çekilen cin ve insan şeytanının şerrinden insanların Rabbine, insanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine) insanların İlahına sığınırım!" Yer alır. Şirinoğlu Halıcılık

Resim 99: Yazılı ipek halı, Orta kısımda Yusuf suresi 64. ayet "(Yakub): "Ben size onu emniyet eder miyim? Meğer ki bundan önce kardeşi Yusufu emniyet ettiğim gibi ola. Koruyucuların en hayırlısı Allah tealadır. (ben ona tevekkül ederim ki) O erhamerrahımiyndir." Dedi."

Resim 100: Yazılı yün halı, Yasin suresi yer almaktadır halıda.

Resim 101: Yazılı yün halı, para şeklinde dokunmuştur.

Resim 102: Yazılı yün halı

6. RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı ……90
Resim 2: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı…….....92
Resim 3: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı ……94
Resim 4: 13.yüzyıl Konya halısı ……..……..96
Resim 5: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı ……98
Resim 6: 13.yüzyıl Beyşehir Selçuklu halısı (1.70 x 2.54 m) ,
Konya Mevlana Müzesi, Evn.687 ……100
Resim 7: 13. yüzyıl Beyşehir Selçuklu halısı, (1.16x0.49 m.)
Konya Mevlana Müzesi, Evn. 687……....101
Resim 8: 13. yüzyılın sonu Beyşehir Selçuklu halısı Keir koleksiyonu, Londra…..103
Resim 9 : Fustat 'tan kûfi bordürlü halı parçası, 13.yy. sonu- 14yy başı
(0.40x0.14 m), Stockholm, National Museum, Env. 43/1936 ……..105
Resim 10: Kûfi Bordürlü Ming Halısı, Kahire Antika Pazarında ……106
Resim 11: "Meryemin Evlenmesi" tablosundan detay ……107
Resim 12: Fustat'tan parça halı 13. yüzyıl, New York Metropolitan Museum Of Art
Kûfiden Gelişen Örgülü Kancalı Bordür Deseni ……..108
Resim 13:Konya Aladdin Camii'den gelen 15. yy. sonu
hayvan desenli halı, TİEM, EVN.566. ……..109
Resim 14: Carlo Crivelli , "Tepşir" tablosundan detay, 1482-1486,
Londra, National Gallery. …….....110
Resim 15: Kufi bordürlü Eskenazi eski hayvan halısı, 12-14. yy.
119x130cm. Orient Stars Koleksiyonu, ……111
Resim 16: Kûfi bordürlü eski hayvan halısı, Anadolu 12-14yy.
310x173 cm, Kirchheim Koleksiyonu …….....112
Resim 17: Rafaellino del Gabro'nun "Meryem ve çocuk İsa" tablosundan detay.
I.Holbein tipi halı tasviri, 15 yy. sonu…….……..114
Resim 18: I.Holbein tipi halı, 16. yüzyıl başları, TİEM ……...115
Resim 19: I. Holbein halı tipine ait bir tasvir, B.Van Orley'in "Kutsal Aile"
tablosundan detay,Madrid, Prado Müzesi. ……117
Resim 20: II. Tip Holbein halısı ,L.Lotto , Venedik S.Giovanni Paolo Kilisesi'nde
atlar resminden detay, …….....118
Resim 21: Kûfi bordürlü III. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl 4.30x2 m,
Berlin Museum Für İslamiscche Kunst. ……....119
Resim 22: Ghirlandaio ,"Tahtta Meryem ve çocuk İsa"resminde kûfi bordürlü
III. Holbein tipi halı tasviri, Floransa, Uffizi Gallery …….....120
Resim 23: Kûfi bordürlü III. Holbein tipi halı tasviri,
Kelile Dinme minyatürü, Kahire, Millet Kütüphanesi ……..120
Resim 24: III. Holbein tipi, Bergama halısı 16 yy. sonu, Kûfi yazıdan esinlenerek
yapılmış bordür motifi, TİEM, İstanbul …….……...121
Resim 25: IV. Holbein tipi halı 16. yüzyılın ilk yarısı, Kûfi yazıdan esinlenilmiş
bordür, TİEM, İstanbul …….122
Resim 26: İki sıralı saf seccade 15.yüzyıl, kûfi bordür kullanılmış, TİEM, İst. …...126
Resim 27: Beş mihraplı saf seccade, 15.yy, İstanbul, TIEM. ……...128
Resim 28: Kûfi bordürlü Marpuçlu seccade, 15.yy, İstanbul, TIEM ……...129

Resim 29: 15.yüzyıl Bellini seccade, kûfi yazılı bordür kullanılmış,
Berlin, Museum Für İslamiche Kunst ……130
Resim 30: Transilvanya halı seccadesi, Batı Anadolu 17.yy ……..131
Resim 31: 17. yy Transilvanya seccade halı …….....132
Resim 32: 17.yüzyıl Ladik seccade, ……137
Resim 33: Halı seccade, Konya Mevlana Müzesi ……136
Resim 34: 13/2024 Env. numaralı halı seccade, Topkapı Sarayı Müzesi ….....140
Resim 35: 13/2026 Env. numaralı halı seccade, Topkapı Sarayı Müzesi ……144
Resim 36: 13/2015 Env. numaralı halı seccade, Topkapı Sarayı Müzesi ……147
Resim 37: 13/2027 Env. numaralı halı seccade ……151
Resim 38: 13/2038 Env. numaralı halı seccade ……154
Resim 39: 13/2041 Env. numaralı halı seccade ……158
Resim 40: 13/2010 Env. numaralı halı seccade ……162
Resim 41: 13/2020 Env. numaralı halı seccade ……165
Resim 42: 13/2032 Env. numaralı halı seccade ……168
Resim 43: 13/2029 Env. numaralı halı seccade ……171
Resim 44: 13/2023 Env. numaralı halı seccade ……174
Resim 45: 13/2014 Env. numaralı halı seccade …….....177
Resim 46: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi, İst. ……180
Resim 47: 13/2028 Env. Numaralı halı seccade ……..……184
Resim 48: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı müzesi, İst…….……189
Resim 49: 19. yüzyıl Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi,İst…….……...195
Resim 50: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi……..……..200
Resim 51: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi…….……...205
Resim 52: 19.yy Hereke ipek seccade, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul…….……....210
Resim 53: 13/2158 Envanter numaralı halı seccade…….……....215
Resim 54: 13/2044 Env. numaralı halı seccade……..……...219
Resim 55: 19. yüzyılın ikinci yarısı Hereke ipek seccade……...…..224
Resim 56: 19. yüzyılın ikinci yarısı Hereke ipek seccade…….....225
Resim 57: 13/1890 Env. numaralı halı…….....226
Resim 58: 13/2163 Env. numaralı Hereke seccadesi,Topkapı Sarayı Müzes……...228
Resim 59: 13/2042 Env. numaralı Hereke halı seccade……232
Resim 60: 13/2021 Env. numaralı Hereke seccadesi,Topkapı Sarayı Müzesi……..236
Resim 61: 13/2031 Env. numaralı halı seccade……..……..240
Resim 62: 19.yy Hereke seccadesi, Topkapı Sarayı Müzesi…….....244
Resim 63: 13/2040 Env. numaralı Hereke seccade……..……248
Resim 64: 19.yy Hereke seccade……...254
Resim 65 19.yy Hereke seccade……260
Resim 66: 19.yy Hereke seccade…….....264
Resim 67: 20. yy Hereke halı seccade……...270
Resim 68: 20.yy Kumkapı halı seccade…….273
Resim 69: 1920 Kayseri saf seccade ……..……..275
Resim 70: Konya halı seccade,……..……276
Resim 71: Yazılı halı, orta kısım da nesih yazıyla
Fatiha suresi yer almaktadır……..278
Resim 72: Yazılı halı, ……..…….....279
Resim 73: Ashab-ı Kehf Gemisi, Yedi Uyuyanları konu alan yazılı ipek halı……..280

Resim 74: Ah Min-el Aşk yazlı ipek halı, Çınar Halı arşivi……..……..…281
Resim 75: On Emiri ve Davut'un Yıldızını konu alan ipek halı,……..…...282
Resim 76: Nesih tarzda yazlı ipek halı……..283
Resim 77: Yazılı halı seccade……284
Resim 78: Yazılı ipek seccade, Çınar Halı Arşivi……...……..285
Resim 79: Yazılı ipek halının şeması ve yazıları,(Resim 75), Çınar Halı Arşivi.....286
Resim 80: Yazılı ipek seccade, Şirinoğlu Halıcılık……...……287
Resim 80a: Yazılı ipek seccadenin detayı……....…288
Resim 81: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık……...…...289
Resim 81a: Yazılı ipek halının detayı…….....290
Resim 82: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık……...…...291
Resim 83: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık……...……...292
Resim 84: Yazılı ipek halı……...…...293
Resim 84a: Yazılı ipek halının detayı…..……...…...294
Resim 85: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık……...……...295
Resim 86: Yazılı ipek halı, ……....296
Resim 86a: Yazılı ipek halının detayı….. ……....297
Resim 87: Yazılı ipek halı,Orıent halıcılık……....298
Resim 88: Yazılı ipek halı, Şirinoğlu Halıcılık……..299
Resim 88a: Yazılı ipek halının detayı……..……..300
Resim 89: Yazılı ipek halı, Mihrabındaki kartuşta Maşallah yazmaktadır……301
Resim 90: Yazılı Hereke halı, mihrap içinde Muhammed yazmaktadır,
Bordürde kullanılan yazılar terstir…….....302
Resim 91: Yazılı ipek halı, ……..……...303
Resim 91a: Yazılı ipek halının detayı…….……...304
Resim 92: Yazılı ipek halı, …….……...305
Resim 93: Esma-ül Hüsna yazılı ipek halı,…….....306
Resim 94: Esma-ül Hüsna yazılı ipek halı…….....307
Resim 95: Yazılı ipek halı, ……..…….....308
Resim 96: Yazılı ipek halı, Çınar Halı Arşivi……309
Resim 97: Yazılı ipek halı,…….....310
Resim 98: Nas Suresi yazılı ipek halı……311
Resim 99: Yusuf suresi yazılı ipek halı,……312
Resim 100: Yazılı yün halı, Yasin suresi yer almaktadır halıda……....313
Resim 101: Yazılı yün halı, para şeklinde dokunmuştur……...314
Resim 102: Yazılı yün halı……315

7. ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı……...91
Çizim 2: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı……...93
Çizim 3: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı……...95
Çizim 4: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısı…….....97
Çizim 5: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halısının detayı…….....99
Çizim 6: 13.yüzyıl Konya Selçuklu halılarının detayı…….99
Çizim 7: 13. yüzyıl Beyşehir Selçuklu halısının detayı…….....102
Çizim 8: 13. yüzyılın sonu Beyşehir Selçuklu halısının detayı…….....104
Çizim 9:Carl Johan Lamm: The Marby Rug, no:6,
Erken 14 yüzyıl, Notional Musze, Stockholm,…….....105
Çizim 10: Konya Aladdin Camii' den gelen 15. yy. sonu hayvan desenli halı,
TİEM, EVN.566,Kûfiden Gelişen Örgülü Kancalı Bordür Deseni……...110
Çizim 11: Fustat 4 'de bulunan Selçuklu halısı,15.yy, Carl Johan Lamm
The Marby Rug, National Museum , Stockholm……...113
Çizim 12: 14 yüzyıl halısı (Şehbaba Yusuf Camii)
Türk İslam Eserleri Müzesi Evn. No:299……..……...…….113
Çizim 13 : 15 yüzyıl I. Holbein tipi halı,TİEM Evn. No:303……116
Çizim 14: Carlo Crivelli tablosundan 15.yüzyıl Anadolu halısı,
Kurt Erdm7ann……..….117
Çizim 15: 15.yüzyıl II.Tip Holbein halısı kufi bordürü, Kurt Erdmann……....118
Çizim 16: 15.yüzyıl Anadolu halısı kûfi bordürü,
Carl Johan Lamm,The Marby Rug……123
Çizim 17: 16.yüzyıl Anadolu halısından kûfi bordürü, Kurt Erdmann
"15.Asır Türk Halıları" ……...123
Çizim 18: 16 yüzyıl Bergama halısı, kûfi bordür detayı, TİEM,İstanbul……124
Çizim 19: 16. yüzyıl Anadolu halısı kûfi bordür detayı,
Kurt Erdmann "15.Asır Türk Halıları"……..124
Çizim 20:17.yüzyıl Bergama halısı kûfi bordür detayı,TİEM, Env. No:468……125
Çizim 21: Saf seccade kûfi bordür detayı, TİEM (Şehbaha Yusuf Camiinden)…...127
Çizim 22: 17.yy Taransilvanya halının alınlığı…….131
Çizim 23: 17. yy Transilvanya seccade halının şeması……...……..133
Çizim 23a: 17.yy Taransilvanya halının alınlığı……...133
Çizim 24: 17 yy. Ladik seccadenin şeması……135
Çizim 24a: 17.yy Ladik seccade kûfi alınlık deseni……..135
Çizim 25: halı seccade şeması ,Konya Mevlana Müzesi……...137
Çizim 25a: Halı seccade çizimi, Mihrap kısmı,Konya Mevlana Müzesi……..138
Çizim 25b: Halı seccade, orta bordürde bulunan sülüs tarz ile yazılmış
İsra Suresi78. ayet, Konya Mevlana Müzesi……139
Çizim 26: 13/2024 Envanter numaralı halı seccadenin şeması…….....141
Çizim 26a: 13/2024 Envanter numaralı halı seccadeden detay…….....142
Çizim 26b:13 /2024 Envanter numaralı halı seccadeden detay, ……...142
Çizim 26c:13/2024 Envanter numaralı seccadenin alınlığı……...143
Çizim 27:13/2026 Envanter numaralı halı seccadenin şeması……..145

Çizim 27a: 13/2026 Envanter numaralı seccadeden detay……...146
Çizim 27b: 13/2026 Envanter numaralı seccadenin alınlığı……..146
Çizim 28: 13/2015 Envanter numaralı halı seccadenin şeması…….....148
Çizim 28a: 13/2025 Envanter numaralı seccadenin mihrabı……149
Çizim 28b: 13/2015 Envanter numaralı seccadenin alınlık bölümü……..149
Çizim 28c: 13/2015 Envanter numaralı seccadenin mihrap ve bordür detayı,…..…150
Çizim 29: 13/2027 Envanter numaralı halı seccade şeması……...152
Çizim 29a: 13/2027 Envanter numaralı seccadenin ayetliği…….....153
Çizim 30: 13/2038 Envanter numaralı halı seccadenin şeması…….....155
Çizim 30a: 13/2038 Envanter numaralı seccadenin ayetliği…….....156
Çizim 30b: 13/2038 Envanter numaralı seccadenin madalyonu……..156
Çizim 30c:13/2038 Envanter numaralı seccadenin bordür detayı…….157
Çizim 30d:13/2038 Envanter numaralı seccadenin bordür detayı…….157
Çizim 31:13/2041 Envanter numaralı seccadenin şeması…….....159
Çizim 31a: 13/2041 Envanter numaralı seccadenin çizimi……160
Çizim 31b: /2041 Envanter numaralı seccadenin bordür deseni……...161
Çizim 31c:13/2041 Envanter numaralı seccadenin kitabesi……..161
Çizim 32:13/2010 Envanter numaralı seccadenin şeması…….....163
Çizim 32a: 13/2010 Envanter numaralı seccadenin ayetliği…….....164
Çizim 33:13/2020 Envanter numaralı seccadenin şeması…….....166
Çizim 33a: 13/2020 Envanter numaralı seccadenin ayetliği……..167
Çizim 34: 13/2032 Envanter numaralı seccadenin şeması……169
Çizim 34a: 13/2032 Envanter numaralı seccadenin ayetliği …….170
Çizim 34b:13/2032 Envanter numaralı seccadenin madalyon detayı……170
Çizim 35:13/2029 Envanter numaralı seccadenin şeması…….172
Çizim 35a:13/2029 Envanter numaralı seccadenin ayetliği……..173
Çizim 36: 13/2023 Envanter numaralı seccadenin şeması……175
Çizim 36a: 13/2023 Envanter numaralı seccadeden detay……176
Çizim 36b: 13/2023 Envanter numaralı seccadenin ayetliği…….....176
Çizim 37:13/2014 Envanter numaralı seccadenin şeması…….....178
Çizim 37a: 13/2014 Envanter numaralı seccadenin ayetliği…….....179
Çizim 37b: 13/2014 Envanter numaralı seccadenin bordürü…….179
Çizim 38: 19.yy Hereke ipek seccadenin şeması,
Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul……...181
Çizim 38a: 19.yy Hereke ipek seccadenin dış bordürü…….....182
Çizim 38b: 19.yy Hereke ipek seccadenin talik hatla yazılmış iç bordürü,……..183
Çizim 39: 13/2028 Envanter numaralı halı seccadenin şeması…….....185
Çizim 39a: 13/2028 Envanter Numaralı seccadenin şeması……..186
Çizim 39b: 19.yy Hereke ipek seccadenin dış bordürü…….....187
Çizim 39c: 19.yy Hereke ipek seccadenin iç bordürü,
Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul……...188
Çizim 40: 19.yy Hereke ipek seccadenin şeması,
Topkapı Sarayı Müzesi,İstanbul……...190
Çizim 40a: 19.yy Hereke ipek seccadenin mihrabının içinde bulunan kartuşlar…...191
Çizim 40b: 19 yy. Hereke seccadenin iç bordürü……..192
Çizim 40c:19.yy Hereke seccadesinin ana bordürü……...193
Çizim 40d: 19.yy Hereke seccadenin dış bordürü……194

Çizim 41: 19.yy Hereke seccadenin şeması…….....196
Çizim 41a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabında bulunan kartuşlar……197
Çizim 41b:19.yy hereke seccadenin ana bordürü……..198
Çizim 41c:19.yy hereke seccadenin ana bordüründe bulunan
Kûfi yazılı Kartuşlar...……...…...198
Çizim 41d: Hereke seccadenin iç ve dış bordürleri……...199
Çizim 42: 19.yy Hereke ipek seccadenin şeması, Topkapı Sarayı Müzesi……...201
Çizim 42a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabı……...202
Çizim 42b:19.yy Hereke seccadenin ana bordürü…….....203
Çizim 42c: 19.yy Hereke seccadenin Dış bordürü…….....204
Çizim 43: 19.yy Hereke seccadenin şeması……..206
Çizim 43a: 19. yy Hereke seccadenin iç bordürü…….....207
Çizim 43b: 19. yy Hereke seccadenin ana bordüründe
bulunan küfi yazılı kartuş……..……207
Çizim 43c: 19. yy Hereke seccadenin iç bordürü……..208
Çizim 43d: 19. yy Hereke seccadenin dış bordürü……209
Çizim 44: 19.yy Hereke seccadenin şeması……...211
Çizim 44a: 19.yy hereke seccadenin mihrabı……212
Çizim 44b:19.yy Hereke seccadenin İç bordürü……213
Çizim 44c:19.yy Hereke seccadenin ana bordürü…….....214
Çizim 45: 13/2158 Envanter numaralı halı seccadenin şeması…….....216
Çizim 45a: 13/2158 Envanter numaralı seccadenin mihrabı…….....217
Çizim 45b: 13/2158 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..218
Çizim 46: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin şeması……220
Çizim 46a:13/2044 Envanter numaralı seccadenin mihrabı……..221
Çizim 46b: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..222
Çizim 46c: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin dış bordürü……...223
Çizim 46d: 13/2044 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü detayı……...223
Çizim 47: 13/1890 Envanter numaralı halının şeması bu halının bordüründe……..227
Çizim 48: 13/2163 Envanter numaralı seccadenin şeması……229
Çizim 48a: 13/2163 Envanter numaralı seccadenin mihrap detayı……...230
Çizim 48b: 13/2163 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..231
Çizim 49: 13/2042 Envanter numaralı Hereke seccadenin şeması……233
Çizim 49a: 13/2042 Envanter numaralı seccade nin iç bordürü……234
Çizim 49b: 13/2042 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..235
Çizim 50:13/2021 Envanter numaralı seccadenin şeması…….....237
Çizim 50a: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin mihrabı…….....238
Çizim 50b: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründeki kartuş……..238
Çizim 50c: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin iç bordürü…….....239
Çizim 50d: 13/2021 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..239
Çizim 51: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin şeması……241
Çizim 51a: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin mihrabı…….....242
Çizim 51b: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin dış bordürü……...243
Çizim 51c: 13/2031 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..243
Çizim 52: 19.yy Hereke seccadesinin şeması……245
Çizim 52a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabı……...246
Çizim 52b: 19.yy. Hereke seccadenin ana bordürü……...247

Çizim 53: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin şeması……249
Çizim 53a: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin mihrabı……....250
Çizim 53b: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin ana bordürü……..250
Çizim 53c: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin iç bordürü…….251
Çizim 53d: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin dış bordüründe……....251
Çizim 53e: 13/2040 Envanter numaralı seccadenin ana bordüründe…….252
Çizim 53f: 13/2040 Envanter numaralı seccadeden detay…….253
Çizim 54: 19.yy Hereke seccadenin şeması……...255
Çizim 54a:19.yy hereke seccadenin mihrabında……...256
Çizim 54b: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe bulunan kufi kartuş……..256
Çizim 54c: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe……...257
Çizim 54d: 19.yy Hereke seccadeden detay……..258
Çizim 54e: 19.yy Hereke seccadeden detay……..259
Çizim 55: 19.yy Hereke seccadesinin şeması……261
Çizim 55a: 19.yy Hereke seccadesinin mihrabında……...262
Çizim 55b: 19. yy Hereke seccadesinin ana bordüründe……...263
Çizim 55c: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe……...263
Çizim 56: 19.yy Hereke seccadenin şeması……...265
Çizim 56a: 19.yy Hereke seccadenin mihrabında……....266
Çizim 56b: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe……...267
Çizim 56c: 19.yy Hereke seccadenin ana bordüründe
bulunan kûfi yazılı Kartuşlar……...……..267
Çizim 56d: 19.yy Hereke seccadenin dış bordüründe……...268
Çizim 56e: 19.yy Hereke seccadeden detay……..269
Çizim 57: 20.yy Hereke halı seccadenin şeması……271
Çizim 57a: 20.yy Hereke seccadenin kûfi yazılı ana bordürü……...272
Çizim 58: 20.yy Kumkapı seccadenin şeması……...274

8. KAYNAKÇA

ASLANAPA, Oktay,(1987), Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul.

ASLANAPA, Oktay,(2005), Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İnkilap Kitapevi, İstanbul

ASLANAPA, Oktay,(1961), Türk Sanatı-Selçuklu ve Osmanlı Halıları, Çini ve Minyatür Sanatı, İstanbul.

ASLANAPA, Oktay-DURUL, Yusuf, (1973), Selçuklu Halıları, İstanbul.

ATEŞ, Mehmet "Türk halıları motiflerinin sembollerin Dili" EMA Yayıncılık

ARSEVER, Haydar, "Feshane Halıları" Türkiyemiz, Sayı :47 s:19

ALPARSLAN, Ali (2004) Osmanlı Hat Sanatı Tarihi, 2. Basım YKB Yayınları – İSTANBUL

BODUR, F.A., Halıcılık Tarihine Kısa Bir Bakış ve Konya Halıları, Türkiyemiz Dergisi.

ÇAKIR-TECİMER, Derya, " 16.y.y'dan 19.yy.'a kadar Osmanlı Saray halılarında kullanılan motiflerin irdelenmesi " Danışman: Yrd.Doç.Dr Latif Taraşlı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni. Yüksek Lisans Tezi.

DURUL, Yusuf (Ekim 1975), "Halı ve seccadelerdeki yazı süslemeleri, Türkiyemiz - Sayı 17

DURUL , Yusuf , (1964-65), "Halılarda Kûfiye Benzer Bordürler" Türk Etnografya Dergisi Sayı VII., VIII., sayfa: 1-4

DAĞCI, Koray , "Hereke halıcılığındaki desen ve karakterlerin incelenmesi ve yeni çizgilere ulaştırılması" 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu, İzmir 1984 s:102

DURUÇAY, Arif S. "Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunan 8 Selçuklu halısı, Sanat Dünyamız

ERDMAN, Kurt (1957),"15. Asır Türk Halısı, Çevire: Haldun TANER, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

ERGÜN, Muharrem (1962) Osmanlıca Dersleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayınları NO:285

ERGENE, Celale, Türk Saray Halıları, T. İŞ Bankası Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı:13 s:26-27

KURTULUŞ, Tuğba (2001),Topkapı Sarayındaki Halı seccadelerden bir grubun incelenmesi, Mimar Sinan Üniversitesi Yüksek Lisans

MORALI Nurten, Topkapı Sarayındaki Hereke Seccadeleri- İst.Üniv. Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Bölümü Yüksek Lisans Tezi

MAHİR, Banu, "Topkapı Sarayındaki halı seccadelerin bir grubun İncelenmesi" Tez / KURT 2001

POURZAHED, Sina "Seccade tipi Osmanlı Saray halıları ile aynı üslupta İran Halıları arasındaki kompozisyon ilişkileri" (1994) Yüksek Lisans Tezi –Mimar Sinan Üniv.

SÖZEN, M.-U.Tanyeli, Sanat Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İst. 1992,S.101

SERİN, Muhiddin (1982) Hat Sanatımız Tarihçesi Malzeme ve Aletler, Meşkler – Kubbealtı Neşriyatı – İST.

TARAŞLI, Latif (1997),18 yy.dan günümüze Türk İpek Halıcılığı, ANTİK Dekor Sayı: 39

TEZCAN, Hülya (1987) The Topkapı Sarayı Museum Carpets, London

TEZCAN Hülya, Topkapı Sarayındaki Halı ve seccadeler – Türkiyemiz Dergisi s:38 İST. (1982) s:20

ÜLKÜ Bilgi - Saf seccadeler Sanat Dünyamız Sayı :13 s:41

ÜLKÜ Bilgi - XIX yy. Saray seccadeleri Türkiyemiz Dergisi Sayı :7 s:18

ULUÖZ, Özlem, Türk Halılarında Yazı" Marmara Üniv. Yüksek Lisans Tezi – Tez Danışmanı: Hamdi Önal 1997

YETKİN, Şerare (1991), Türk Halı Sanatı, İş Bankası Yayınları, İst.

YETKİN, Şerare (1964), İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunan bazı halılar ve Rönesans Ressamlarının Eserleri, Türk Kültürü Araştırmaları, 2,s.208-222, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

ESEN BAYDEMİR

1981 Yılında Iğdır da Doğdu. İlk Ve Orta Örenimi Iğdır da Tamamladı. Liseyi İstanbul Halkalı Mehmet Akif Ersoy Lisesin de Tamamladı. 2001 Yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Serigrafı Programına Girdi. 2002 de Mimar Sinan Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları, Halı Kilim Eski Kumaş Desenleri Bölümüne Girdi. 2006 Yılında Bu Bölümü Birincilikle Bitirdi. 2006 Yılında Mimar Sinan Üniversitesi Halı Kilim Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalında Yüksek Lisansa Başladı.